This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

600075465X

MEDDELELSER

OM

REKTORERNE

PAA

HERLUFSHOLM

1565—1878.

BIBLIOTEK

MED ET LITHOGRAFI.

NÆSTVED.
BANGS BOGTRYKKERI.

Inclytae Oxoniensi universitati

Gustavus Ludovicus Wad.

MEDDELELSER

OM

REKTORERNE PAA HERLUFSHOLM

FRA SKOLENS STIFTELSE 1565 TIL 1878.

MEDDELELSER

OM

REKTORERNE PAA HERLUFSHOLM

FRA SKOLENS STIFTELSE 1565 TIL 1878.

AF

GUSTAV LUDVIG WAD,
CAND. POLIT.

BODLEIANA BIBLIOTHECA

MED ET LITHOGRAFI.

NÆSTVED.
BANGS BOGTRYKKERI.
1878.

246. e. 581.

Et raris juvat auribus placere.

Idet jeg forelægger Offentligheden denne Række Levnetstegninger af Mænd, der alle for en Tid have været knyttede til „den frie adelige Skole Herlufsholm" som dens Rektorer, maa jeg forudskikke den Bemærkning, at de væsentlig ere bestemte for de Herlovianere, som have Interesse for Stiftelsen og dens Historie; skulde udenfor denne Kreds nogen Historiker eller anden med Sands for deslige Arbejder udrustet Mand finde Behag i dette mit Forsøg paa at opfriske Mindet om Herlufsholms gamle Rektorer, vilde det være mig kjært; men dem, der kunne bedømme mit Arbejdes Værd, beder jeg lægge Mærke til, at det er et Begynderarbejde.

Hvad Stoffets Behandling angaar, da har jeg næsten overalt taget det mest mulige med af det, jeg under min Søgning i Arkiverne og paa Bibliothekerne har fundet; Herlufsholms Regnskaber, der for en stor Del af det 17de Aarhundrede findes i Kongerigets Arkiv, have givet mange værdifulde og paalidelige Bidrag. Man vil sikkert finde, at Biografierne ere tørre; men hvorledes er det muligt at bringe noget underholdende ud af de sædvanligvis meget sparsomme Efterretninger, som Tiden har levnet os om Mænd som dem, der ere behandlede her? Man fristes derfor let til at give sine egne Fantasier for meget Raaderum, til at underlægge Personernes Handlinger Bevæggrunde, som kunne være sandsynlige nok, men ere aldeles ubevislige; ja man kunde maaske endog paa denne Maade faa noget ret romantisk og tiltalende ud af enkelte af de her meddelte Biografier, f. Ex. Willich

von Westhofens; men jeg antager, at Historien er bedst tjent med, at man ikke indlader sig paa sligt. Af Breve og andre Aktstykker har jeg meddelt ikke faa (hvor Originalerne ere paa Latin, i Oversættelse), da det forekommer mig at have ikke ringe Interesse at lære Personer og Forhold at kjende gjennem Samtidens Udtryk; hvor jeg har haft Originaler til min Raadighed, ere disse aftrykte bogstavret, medens Afskrifter, senere eller af samtidige Skrivere, i Almindelighed kun ere gjengivne ordret; kortere Citater ere fremhævede ved Kursiv. At jeg har udeladt Jesper Brochmands Biografi, skyldes dels den Omstændighed, at den vilde kræve altfor vidtgaaende Studier, dels det Haab, at han en Gang vil finde en Biograf, der bedre end jeg magter det dermed forbundne Arbejde; indtil da har man jo trykte Efterretninger om ham paa mangfoldige Steder. Det medfølgende Fugleperspektiv af Herlufsholm fra omtrent 1660 er en Gjengivelse af Tegningen i Resens „Atlas Danicus“ paa det kongl. Bibliothek; om den end lider af adskillige Unøjagtigheder, vil man dog af den faa et tydeligt Begreb om, hvorledes Skolen saa ud paa Rektor Schletters Tid.

Hs. Excellence Stiftelsens Forstander, der har tilladt, at dette Arbejde maatte trykkes paa Skolens Bekostning, bringer jeg herfor min ærbødigste Tak; de mange, som have staaet mig bi med gode Raad og nyttige Anvisninger, beder jeg være overbeviste om min erkjendtligste Taknemmelighed.

Kjøbenhavn, Elers' Koll., i December 1878.

Gustav Ludvig Wad.

INDHOLD.

Nr.		Side.
1.	*Hans Michelsen*	1.
2.	*Jacob Poulsen Bager*	3.
3.	*Laurits Findsen*	4.
4.	*Jens Mortensen Pilt*	5.
5.	*Jørgen Christophersen*	5.
6.	*Peder Iversen Borck*	6.
7.	*Peder Michelsen Arboe*	10.
8.	*Hans Jensen Alan*	12.
9.	*Find Sivertsen*	15.
10.	*Willich von Westhofen*	17.
11.	*Jesper Rasmussen Brochmand*	48.
12.	*Peder Pedersen Hie*	48.
13.	*Hans Christophersen Knoff*	53.
14.	*Jacob Rasmussen Brochmand*	58.
15.	*Hans Hansen Resen*	63.
16.	*Niels Poulsen Scandorph*	69.
17.	*Christopher Christensen*	76.
18.	*Wichmand Hasebard*	80.
19.	*Laurits Pedersen Tura*	93.
20.	*Bertel Jørgensen Gerson*	101.
21.	*Jacob Pedersen Spielderup*	103.
22.	*Johan Dideriksen Barsker*	112.
23.	*Niels Lauritsen Aagaard*	121.

Nr.		Side.
24.	*Rasmus Envoldsen Brochmand*	129.
25.	*Zacharias Lund*	140.
26.	*Gregers Michelsen*	153.
27.	*Christopher Hansen Schletter*	157.
28.	*Johan Brunsmand*	171.
29.	*Christen Gabrielsen Sandro*	194.
30.	*Michael Hiorth*	197.
31.	*Helmuth Otto Sebbelow*	198.
32.	*Jacob Steensen*	199.
33.	*Rasmus Werring*	206.
34.	*Marcus Buck*	208.
35.	*Johan Ludvig Bernth*	210.
36.	*Anders Winding Brorson*	216.
37.	*Gustav Adolph Dichman*	219.
38.	*Christian Richard Steen Listov*	222.
39.	*Johannes Nicolai Georg Forchhammer*	225.

1.

Hans Michelsen (Johannes Michaelis), Herlufsholms første Skolemester, er andensteds gjort til Gjenstand for en udtømmende Behandling, saa vi skulle her nøjes med at give et Omrids af hans Levnet[1]). Han var født omtrent 1538[2]) i Randers, fra hvis Skole han formodentlig er kommen som Student til Kjøbenhavn, hvor han blev Lærer for Herluf Trolles Søstersøn, Jacob Huitfeldt, et Hverv, som han røgtede med saa stor Dygtighed, at man ogsaa betroede ham at ledsage Huitfeldt udenlands i Aaret 1562; Rejsen gik til Strassburg, hvor den dengang berømte Skolemand Johannes Sturm „en af de drabeligste Mænd i den tydske Nation baade i Lærdom og i Visdom“[3]) blev deres nærmeste Omgang; i Oktober 1565 drog Hans Michelsen hjem for at overtage Rektoratet paa Herlufsholm, hvortil Birgitte Gøyes Søster, Fru Elline til Skjoldnæs, havde anbefalet ham, ligesom ogsaa hans Forhold til Jacob Huitfeldt maa have været ham en god Anbefaling; i Juli 1566 tog han Magistergraden. Han styrede nu Skolen i en Række Aar, og at han i fuldt Maal var sin vanskelige Opgave voxen, derom ere alle de samtidige Vidnesbyrd, som ere os levnede, enige,

---

[1]) Mester Hans Michelsen, Christian IV's Lærer. Af H. F. Rørdam i Ny kirkehist. Saml. VI, 154—82.

[2]) Nyt hist. Tidsskr. III, 245.

[3]) Hans Mogensens Ligprædiken over Jac. Huitfeldt, Kbhvn. 1585. Bl. Kij.

og allerede i hans Tid fostrede Skolen mange dygtige og lærde Folk. Da Fru Birgittes Slægt efter hendes Død gjorde Fordring paa Stiftelsens Ejendomme, var det Hans Michelsen, som vandt Skolens Sag, efter Sagnet ved Bistand af den afdøde Frue, der aabenbarede sig for ham om Natten. I Aaret 1571 blev han tillige Skolens Præst og var saaledes Birgitte Gøyes Sjælesørger i hendes sidste Leveaar. Der er flere Vidnesbyrd om, at Mester Hans var vel anskreven ved Hove; han fik saaledes den 27de April 1570 et Kanonikat i Roeskilde, og den 13de Juli 1579 tillagdes ham Kongetienden af Hammer, hvilken hans Enke beholdt efter hans Død; da Throndhjems Bispedømme 1578 var ledigt, var han en af dem, man tænkte paa at betro Embedet; dette fik han dog ikke, men i Slutningen af det følgende Aar fik han Tilbud om at blive dansk Hofprædikant som en Medhjælp for den tydske, M. Christopher Knoff; den 29de Januar 1580 udfærdigedes hans Bestalling, ifølge hvilken han skulde have fri Bolig ved Frederiksborg, 200 Daler aarlig samt en Hofklædning, 16 Daler maanedlig i Kostpenge og Foder til et Par Heste. Ved Paasketider 1580 tog Mester Hans Afsked fra Herlufsholm, og fungerede nu som Hofprædikant, indtil Kongen den 15de November 1582 efter Rigsraadets Anbefaling skrev til ham, at han havde udnævnt ham til Lærer for sin femaarige Søn, Prinds Christian, da han „før havde omgaaedes med Børn og vel vidste at skikke sig i den Lejlighed“. Hans Bestalling er af 29de Marts 1583, og to Dage efter indsatte Kongen ham selv i Haderslev til sin Søns Præceptor, efter at han iforvejen havde givet Prindsen to Kammerader, en Friis og en Lindenov, der skulde deltage i Undervisningen paa Koldinghus. For hans Underhold blev der rigeligen sørget, og 25de Oktober forlenede Kongen ham ydermere med Kantordømmet, et Kanonikat og et Vikarie i Lund. I ti Aar varetog Hans Michelsen sit betroede Hverv med stor Dygtighed, snart paa Koldinghus, snart paa Kronborg, i Sorø og andre Steder, og endnu er os opbevaret Prindsens Stile- og Brevbøger, saavel paa Latin som i Modersmaalet, som et Minde om Mester Hans'

Undervisning; da Kongen 1593 havde fyldt sit 16de Aar, var Tugtemesterens Gjerning tilende, og han trak sig tilbage til sit Prælatur i Lund, hvorfra han senere flyttede til Sorø, hvor Kongen den 1ste Mai 1597 havde betroet ham den ansete Post som Forstander for Skolen og Klostergodset; men kun halvfemte Aar virkede han her; den 13de December 1601 døde han og blev begraven i Stedets Kirke under en Ligsten, der endnu findes. En Bremer, Herman v. Zesterflet, der besøgte Danmark 1600 og paa Vejen kom igjennem Sorø, kalder ham: „vir corpore grandis et annis, consilioqve potens"; Biskop Resen den ældre omtaler ham som „vidt berømt for sin synderlige Skikkelighed til Ungdommen at oplære" [1].

I sit *Ægteskab* med *Lisbeth Munthe,* om hvis Herkomst de ældre Forfattere ere uenige [2], havde Mester Hans Michelsen en Søn, Hans, om hvem kun lidet er bekjendt, og to Døtre, af hvilke den ældste, Birgitte, ægtede Mag. Ludvig Munthe, Kannik i Lund, og den anden, Bodil, blev gift med Prof. Wulfgang Rhuman [3].

2.

Mag. ***Jacob Poulsen Bager*** (Jacobus Pauli Pistor) blev Rektor paa Herlufsholm 1580, derefter i Næstved [4], hvorfra han kaldedes til Sognepræst i Nysted, der siges i Aaret 1584 [5]; men før 1586 kan det ikke have været, da hans Eftermand i Rektoratet paa Herlufsholm i det tidligste har tiltraadt denne Stilling

---

[1]) Rothe, Brave danske Mænds og Kvinders berømmelige Eftermæle II, 288.

[2]) Giessing, Jubellærere II, 2, 366 Tab. III. Bloch, den Fyenske Gejstligheds Historie I, 378.

[3]) Universitetsprogr. paa kgl. Bibl., udstedt af Longomontan over Bodil Hansdatter.

[4]) Thura, Valvæ Scholarum, 108, 177. Haandskr. paa Universitets Bibl. Add. 205 4to.

[5]) Rhode, Saml. til Laalands og Falsters Historie, ved Friis, I, 380. Kirkeh. Saml. 3. R. I, 313.

i dette Aar[1]); da Mag. Bager tilmed har været Rektor i Næstved, synes Aaret for hans Udnævnelse til Sognepræst snarere at maatte sættes efter 1586. Han døde i Nysted 1593[2]) og omtales af Præsten Rhode som „en overalt berømt Prædikant“ [3]).

3.

Laurits Findsen (Laurentius Vincentius). Han havde gaaet i Frederiksborg Skole, samtidig med den som Historiker bekjendte Mag. Jon Jacobsen Venusinus, omtrent 1570 og følgende Aar[4]). Ellers vides intet om ham, før vi i Aaret 1586 træffe ham som Hører ved Skolen i Roeskilde og Degn ved Domkirken[5]). Vistnok ved denne Tid skaffede hans Skolekammerad Venusinus ham ved sin Indflydelse hos Herlufsholms Forstander Arrild Huitfeldt Pladsen som Rektor paa Stiftelsen[6]); da han her havde paadraget sig Forstanderens Vrede, var det atter hans Ven, der gik i Forbøn for ham, hvilket han omtaler i et Digt til ham fra 1597[7]):

At simul infirmo decerpsit corpore vires
  Morbus, et exarsit Præsidis ira mei,
Pro me tunc animum sæva qvi bile tumentem
  Lenibat, Jona tune magister eras?

Naar der skal blive Plads til hans nærmeste Efterfølgere, kan han ikke have været Skolemester mere end i et Par Aar, da han ombyttede Rektoratet med Sognepræsteembedet paa Herlufsholm[8]), i hvilket han forblev til sin Død, der rimeligvis

---

[1]) Eftermanden, Laurits Findsen, nævnes nemlig endnu 1586 som Hører i Roeskilde.

[2]) Rhode, anf. Sted. Kirkeh. Saml. anf. Sted.

[3]) Rhode, Saml. til Laalands og Falsters Historie. (Udg. 1776.) I, 473.

[4]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 313.

[5]) Bloch, Roeskilde Domskoles Historie, II, 32.

[6]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 314.

[7]) Anf. St.

[8]) Series pastorum i Herlufsholms Kirke.

indtraf i Aaret 1597 [1]); han efterlod sig „en bedrøvet Enke med tre Børn“ [2]).

4.

Mag. *Jens Mortensen Pilt* (Janus Martini Piltius) var af Fødsel en Skaaning [3]). Han tog Magistergraden [4]) og var en Tid hos Kantsleren Arrild Huitfeldt „for Omgjængelses Skyld udi Tjeneste“ [5]), en Stilling, som tydelig nok har skaffet ham Rektorpladsen paa Herlufsholm efter Laurits Findsen. Ret længe var han ikke ved Skolen; allerede 1590 eller 1591 [6]) blev han Sognepræst i Slangerup, hvor han døde i Aaret 1595 [7]).

Et eneste Skrift have vi fra hans Haand, nemlig: Norske Kongers Krønicke oc bedrifft, indtil vnge Kong Haagens Tid. Udset aff gammel Norske paa Danske. Kiøbenhaffn 1594. 8vo.; Fortalen er dateret Slangerup, den 18de Juli 1594.

5.

Mag. *Jørgen Christophersen* (Georgius Christophori) [8]) var født omtrent 1560; om hans Ungdom vides aldeles intet, idet vi først træffe ham som Rektor paa Herlufsholm efter Mag. Jens Pilt, altsaa i Aaret 1590; men kun kort styrede han Skolen, som han forlod i Begyndelsen af det følgende Aar [9]) for

---

[1]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 315 fg.

[2]) Anf. Værk, 328.

[3]) Nyerup og Kraft, Literaturlexikon, 398.

[4]) Fortalen til hans Skrift: Norske Kongers Krønicke er underskrevet: M. Jens Mortenssøn, wuærdig Sogneprest til Slangerup Kircke.

[5]) Fortalen til hans omtalte Skrift.

[6]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 316 og Wiberg, Alm. Præstehist. III, 131, have 1591; men derved bliver der ingen eller liden Plads til hans Eftermand paa Herlufsholm, saa man tager næppe Fejl i at sætte Tiden for hans Forflyttelse et Aar tidligere.

[7]) Anf. St.

[8]) Kilden til dennes Levnet er, hvor ingen anden nævnes: Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne V, 2—3.

[9]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 351.

at tiltræde Væ Præstekald i Skaane; 1599 blev han Provst i Gers Herred. Senere, uvist naar, men senest 1617, blev han Sognepræst i det nybyggede Christianstad; han optraadte her med saa stor Myndighed overfor Præsterne i Provstiet, at den i Aaret 1625 skaffede ham en Irettesættelse af Bispen. Mag. Jørgen lovede naturligvis Bod og Bedring, hvilket imidlertid ikke hindrede ham i Juledag 1626 af egen Drift at indvie Kirken i Christianstad, en Egenmægtighed, der havde tilfølge, at Kongen ved et Brev af 11te Februar 1627 befalede Lensmanden Otte Marsvin at tiltale ham og lade ham betale Bøder til de fattige, skjønt han i en Erklæring af 13de Januar havde paastaaet, at han hin Juledag kun havde udlagt Christi Fødsels Historie „og siden anden ordentlig Materie“ [1]. Oven i Kjøbet havde han den Ærgrelse, at Bispen næste Aar paa Kongens Bud indviede Kirken, saavelsom tre Aar senere Altret og Prædikestolen.

Den 21de April 1629 fik han en Kapellan, der skulde være hans Efterfølger; længe ventede denne heller ikke, thi den 15de Januar 1630 døde Mester Jørgen. I Christianstads Kirke sees et Epitafium, hvor han er afbildet med en talrig Familie; hans Portrait viser os en Mand af et værdigt Udseende. Navnet paa hans Hustru, med hvem han levede i 32 Aar, kjendes ikke. Af deres Børn ville vi her kun nævne Sønnen *Bertel Jørgensen*, der kort efter Faderens Død blev hans femtende Eftermand som Skolemester paa Herlufsholm.

6.

Peder Iversen Borck (Petrus Ivari Borrichius) var født

---

[1]) Smlgn. et Brev fra Kongen til Kantsleren, dat. 29. Dec. 1627, i hvilket han skriver: „Jeg agter samme M. Jørgen for samme Indvielse, saa højt ske kan, at straffe, og samme mulctam at perpetuere til Hospitalet sammested, cum tali titulo, saa at Efterkommerne i samme By kan være vis paa, at deres Kirke er indviet.“ Af Brevet fremgaar, at Kongen ansaa en gjentagen Indvielse for overflødig; siden skiftede han Mening. Molbech, Christian d. Fierdes Breve I, 306—7.

1563 [1]) og uden Tvivl Søn af Præsten Iver Nielsen i Nørre-Bork i Ribe Stift. I Aaret 1584 blev han Hører ved Frederiksborg Skole, og, da denne 1586 forlagdes til Sorø, fulgte han med [2]). Da Sognepræsten i Universitetets Patronatskald i Sæby, Løve Herred, døde, meldte han sig som Ansøger, og fik Niels Hemmingsen og Hofpræsten Christopher Knoff til at anbefale ham i en Skrivelse af 15de Febr. 1591 til Universitetets Rektor, i hvilken han roses for den Troskab, Iver og Flid, han havde lagt for Dagen under sin syvaarige Skolegjerning [3]). Præst blev han imidlertid ikke; men ganske kort Tid efter kaldedes han til Skolemester paa Herlufsholm, hvor han indfandt sig allerede i Begyndelsen af April 1591 [4]). Han gjorde sig her bemærket ved sin Iver for Undervisningen i Græsk, som man paa Herlufsholm allerede fra første Færd af lagde mere Vind paa end i andre Skoler [5]). I den Anledning udgav han flere græske Skolebøger, nemlig 1594: Tractatus de vocibus Græcorum encliticis superiori anno in libera Schola Herlouisholmensi propositus, med en Tilegnelse til Envold Kruse (dateret Herlufsholm i August 1594), for hvis mange Velgjerninger imod ham han her aflægger sin Taksigelse. Endvidere: Agapeti Paraeneses ad Justinianum, Græce et Latine, ligesom den foregaaende trykt i Rostock; dette Skrift er tilegnet Kong Christian IV. (i Maj

[1]) Norske Videnskab. Selsk. Skrifter i det 19de Aarh. IV, 254.

[2]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 318.

[3]) Trykt i Ny kirkeh. Saml. IV, 312—13. „Nobis vero non ignotum est, quanta fidelitate, industria et diligentia iam per septennium primum in Schola Friderisburgica, deinde Sorana operam suam bono cuique viro probarit.“

[4]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 591. I nogle samtidige Kalenderantegnelser skrives under 6te April 1591: „Herlufsholmiam decessit Petrus Ivo Borch accepturus scholam Herlufsholmianam.“

[5]) Gjellerup, Jens Dinesen Jersin, 26. Thura fortæller (Valvæ apertæ, Un. Bibl. Add. 205, 4to), at der i Herlufsholms Bibliothek findes et Exemplar af Homers Digte med denne Paaskrift: „Hunc librum ego, Petrus Ivarus Borrichius, emi in usum liberæ Scholæ Herlowisholmensis, a M. Johanne Alburgio, Joachimisis septem, qvorum qvatuor dona acceperat Schola prædicta, tres vero ipse adjeci. Atque hoc testatum facio hac mea manu. A. 94.“

1594), som til Tak forærede Forfatteren 20 Daler[1]; efter Tilegnelsen findes nogle latinske og græske Digte til Borck af 2 Disciple i Skolen, Jacob Tilemann og Frants Jørgensen Næstved. Et tredie Skrift, Xenophontis Hercules carmine græco heroico expositus, trykt i Leyden 1595, findes ikke paa Bibliothekerne. I Maj 1594 tog Borck Magistergraden i Kjøbenhavn[2] og trak sig i det følgende Aar tilbage fra Rektorembedet, hvorefter han boede i Næstved, syslende med Studier i Græsken[3], men næppe i nogen Embedsstilling. I Aaret 1597 eller 1598 flyttede han til Kjøbenhavn[4], hvor han synes at have opholdt Livet ved at have Studenter i Kost, vistnok et tarveligt Levebrød, da Studenterne i Almindelighed vare fattige; én af hans Kostgjængere flygtede hemmelig fra Byen for at slippe for at betale[5]. Fra 1599 haves et Skrift af ham under Titel: Nogle herlige oc skønne Sende Breffue imellem Alexandrvm Magnvm oc Didymvm de Brachmaners Konge vdi Indien, vdset paa Danske aff Vincentii Specula Historiali, Arriano, Glyca oc Plutarcho. I Slutningen af November samme Aar udsaa Kongen ham til Kantor og Lektor i Theologien ved Throndhjems Kapitel, „efter moden Overvejelse og Samraad med Sjællands Biskop“ skriver Kantsleren Christian Friis i et Brev af 25de Nov. 1599 til Biskop Isak Grønbech i Trondhjem, idet han slutter med at anbefale denne „vir virtute sua commendabilis“ til en god Modtagelse[6]. I December fik han den kongelige Udnævnelse[7], men først i Foraaret 1600 tiltraadte han Rejsen til Throndhjem, som han imidlertid snart igjen forlod, da Pesten huserede

---

[1]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 318.

[2]) Worm, Lexikon over lærde Mænd III, 104. Bloch, den Fyenske Gejstligheds Hist. I, 282.

[3]) Et Brev fra ham til Venusin, dateret: Ex Musæo nostro mansionario Nestvedensi 24 Febr. 97, er trykt i Kirkeh. Saml. 3. R. I, 319—20.

[4]) Anf. St.

[5]) Anf. St.

[6]) Danske Magazin, I, 87.

[7]) Norske Rigsregistranter, III, 586.

stærkt i Byen[1]); under dette Ophold i Kjøbenhavn fik han Kongens Brev af 4de April 1601 paa, at Værdalens Præstekald blev lagt til Kantors og Lektors Tjeneste og Underholdning[2]). Da Faren var overstaaet, vendte Mester Peder tilbage til Throndhjem; om hans Embedsvirksomhed vides intet, men det kan vel forudsættes, at han, der stedse omtales som en dygtig Mand, med Flid har røgtet sit Kald, at læse den hellige Skrift paa Latin for Skoledegnene og andre, som vilde høre ham.

Om hans private Liv have vi derimod sikre, men bedrøvelige Efterretninger; hans Hustru *Magdalene* blev nemlig funden „med ferske Gjerninger i Senge med en Ungkarl ved Navn Mogens Pedersen“; denne Mand, der var Rektor i Throndhjem, blev 8de December 1604 stævnet for Kapitlet, som imidlertid lod Sagen falde, indtil endelig Mag. Borck gjennem Biskop Winstrup i Kjøbenhavn fik udvirket et Kongebrev af 14de Juli 1605, der alvorligen tilholdt Kapitlet at dømme i Sagen[3]). Der har saa formodentlig fundet en Skilsmisse Sted, thi i Aaret 1621 nævnes hans Hustru *Mette,* der var tilstede ved det Bryllup hos Præsten Hr. Anders Bjørnsen paa Stod i Indherred, hvor det gik saa muntert til med Dands og Slagsmaal, men som ogsaa skilte Anders Arøbo ved Throndhjems Bispedømme[4]). Borcks sidste literære Arbejde var „En liden Tractat om Mose Bøgger“, Kjøbenhavn 1619; den 3die April 1627 døde han[5]). Hans Enke Mette giftede sig igjen, med hvem, vides ikke[6]); en Del af hans Bøger tilfaldt Kapitlets Bibliothek[7]).

---

[1]) Brev fra Studenten Peter Hansen til Præsten M. Jacob Hansen i Saxkjøbing, dat. 17de Januar 1601; P. H. havde truffet Borck ved en Middag hos Venusin.

[2]) Norske Rigsreg. III, 625—26.

[3]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 325. Daae, Throndhjems Stifts gejstlige Historie, 59. Norske Rigsreg. IV, 121.

[4]) Rørdam, Anders Arreboes Levnet og Skrifter, I, 108—9, 145, 254, 258-9, 268.

[5]) Norske Vidensk. Selsk. Skr. i det 19de Aarh. IV, 254.

[6]) Norske Rigsreg. V, 601—2.

[7]) Daae, anf. Skrift, 95.

7.

Peder Michelsen Arboe[1]) (Petrus Arrebo) var en Søn af Michel Arboe eller Errebo, der var Bestyrer af Teglgaarden ved Kjøbenhavn. Han studerede i sin Ungdom i Tydskland, hvor han tog Magistergraden, og kaldedes i Aaret 1595 til Rektor paa Herlufsholm. I Begyndelsen af sit Rektorat havde han en Retssag med sin Faders Efterfølger ved Teglgaarden, Knud Kremer, som søgte ham for nogle formentlige Mangler i Faderens Regnskab[2]). Om hans Virksomhed i Skolen vides intet; men det er et godt Vidnesbyrd, at den endog besøgtes af Fremmede[3]). Det eneste, vi have fra hans Bestyrelse, som giver noget Bidrag til Kjendskab om Livet paa Herlufsholm, er en Festindbydelse, som her meddeles i Oversættelse[4]):

„Ved priselig Sædvane er det overleveret, at denne Aarets skjønneste Tid fejres i denne fri Skole ved et Gjæstebud, til hvilket hæderlige Mænd og ærlige Kvinder pleje at indbydes. Thi de, som hidtil have forestaaet denne Skolegjerning, have, saavidt jeg veed, ment, at Skoleungdommens Sæder, der af Naturen ere bagvendte, vilde blive endnu mere bagvendte ved det ensomme Liv, den fører, hvis man ikke engang imellem lod den faa Adgang til hæderlige Folks Selskab, hvoraf den kunde lære i Gjerningen at anvende de Leveregler, som Lærerne ofte have indprentet den. Denne mine Forgjængeres Anskuelse mener jeg, bør ikke misbilliges, men snarere udbredes med den største Roes, i Særdeleshed da de have haft det ovennævnte fortræffelige Maal for Øje; vi have derfor besluttet, om Gud vil, tredie Pintsedag at gjøre et Gilde. Vi

---

[1]) Hvor ingen anden Hjemmel nævnes, findes Kilden til denne Levnetsbeskrivelse i Kirkeh. Saml. 3. R. I, 326—34. Han skriver sig: Petrus Arrebo; den danske Form findes under hans Indberetning til Ole Worm om Gamborg, Danske Saml. 2. R. VI, 167.

[2]) Ny kirkeh. Saml. V, 74 fg. Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Historie IV, 409—10.

[3]) I Kirkeh. Saml. anf. St. meddeles et Testimonium for en adelig Lieflænder, der havde besøgt Herlufsholm i 3 Aar.

[4]) Den latinske Original er trykt i Kirkeh. Saml.

bede Dig derfor indstændigen ikke at gjøre Vanskeligheder ved at besøge denne vor Skole til den bestemte Tid og ved din hæderlige Nærværelse opflamme vor Ungdom til at lægge Vind paa Beskedenhed og Hæderlighed. Hvis Du derfor vilde lade Dig besejre af mine Bønner, vilde jeg sandelig ønske, Du vilde overbevise Dig om, at det vilde være vor Skole meget kjærkomment. Levvel.

Peder Arboe."

Han maa snart være bleven træt af den ansvarsfulde Post som Rektor paa en Opdragelsesanstalt; thi da han, vistnok 1597, erfarede, at Rektoratet i Odense snart blev ledigt, skyndte han sig til Laaland for at tale med Biskop Jacob Madsen, som var paa en Visitatsrejse dér; men Bispen vidste intet eller lod, som han intet vidste om en Vakance ved Odense Skole, og lovede blot, at han nok skulde have ham i Erindring, da Huitfeldt havde anbefalet ham. Arboe kom tilbage til Skolen den 14de Maj og vilde have taget Afsked med Skolen 2den Pintsedag, hvis ikke Inspektøren Mogens Bertelsen havde været fraværende. „Jeg blev derfor nødt til at forandre min Beslutning og Forsæt", skriver han [1]), „og blive her saalænge, til Mogens kommer hjem". Har han virkelig, hvad der ingen Grund er til at tvivle om, iværksat denne Beslutning og taget Afsked, da Mester Mogens vendte tilbage, er det hele passeret i Aaret 1597; thi i dette Aar forlod han Herlufsholm.

Mester Peder Michelsen maa have haft ondt ved at opholde Livet; thi han tog siden til Takke med at være Kapellan hos Præsten i Gamtofte, en Stilling, der var langt ringere, end den, en Magister, som tilmed havde været Rektor paa Herlufsholm, ellers kunde vente. Her var han imidlertid ikke længere, da Kongen 4de December 1608 skrev til Biskop Hans Knudsen i Odense og anbefalede M. Peder til Sognepræst i Asperup og Roersløv; saa, skulde man tro, var han sikker paa Kaldet; men det hjalp

[1]) I et Brev til Prof., Dr. Thomas Fincke, hvori han fortæller denne det passerede; trykt i Kirkeh. Saml. anf. St.

ikke, Bønderne gik hen og valgte en ganske anden til deres Præst [1]).

Endelig opnaaede den stakkels Mand omtrent 1610 at blive Sognepræst i Gamborg ved Middelfart; den 25de Novbr. 1632 valgtes han til Provst i Vends Herred [2]). Imidlertid har han vistnok siddet smaat i det; thi den 23de April 1632 tilstod Kongen ham og hans Efterfølgere Gamborg Kirketiende og Brugen af en Kirkejord sammesteds, „eftersom vi erfare, at Gamborg Kald skal være saa ringe, at Sognepræsten sammesteds deraf ikke kan have sin nødtørftig Underholdning" [3]).

Men for Peder Michelsen var det kun en kort Glæde, thi i August samme Aar døde han; den 27de August blev han begravet i Kirken, ved hvilken Lejlighed Bispen, Dr. Hans Michelsen, prædikede [4]). Han var gift og efterlod en Søn ved Navn Michel Pedersen [5]).

8.

Hans Jensen Alan (Johannes Janus Alanus) [6]) var født i Ala i Holland 18de August 1563; hans Forældre vare Jens Eskildsen og Bente Lauritsdatter. Under Syvaarskrigen blev

---

[1]) At han har været Kapellan i Gamborg, fremgaar deraf, at Kongen i det nævnte Brev omtaler ham som „fordom Capellann i Gamtofft". Brevet og Bøndernes Kaldsbrev af 26de Febr. 1609 trykte i Kirkeh. Saml. anf. St., jvfr. Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VII, 350.

[2]) Biskop Hans Michelsens Optegnelser, Saml. til Fyens Historie og Topographi, VI, 109. Ny kirkeh. Saml. VI, 738.

[3]) Fyenske Registre, Geh. Ark.

[4]) Under 23de Aug. 1632 skriver Bispen: „Rogatus sum ut Præpos. in Vensherred M. Petrum Michaelis, Pastor. in Gamborg, inhumarem." Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VII, 52.

[5]) Ny kirkeh. Saml. VI, 738.

[6]) Hans udførlige Levnetsbeskrivelse er leveret af Dr. Rørdam i Kjøbenhavns Universitets Historie III, 609—16; vi skulle derfor nøjes med at gjengive Hovedpunkterne af hans Levnet, foruden nogle mindre væsentlige Oplysninger, navnlig vedrørende hans 2den Hustru, der ikke ere medtagne af Rørdam, hvis vigtigste Kilde er Vinding, Regia Academia Hauniensis, 203—08.

hans Forældres Hus afbrændt af Fjenden, saa Moderen saa sig nødt til at flygte til Sjælland med sin Søn; her lærte hun Birgitte Gøye at kjende, som tog sig af Drengen og satte ham, da han var 9 Aar, i sin Skole paa Herlufsholm, hvorfra han ved Paasketid 1582 dimitteredes til Universitetet, ved hvilket han studerede i 6 Aar, indtil han i Aaret 1588 med Understøttelse af Steen Brahe[1]) til Knudstrup kunde rejse over Rostock til Wittenberg, hvor han studerede Theologi og Filosofi i tre Aar, indtil han kaldtes hjem for atter at drage udenlands, denne Gang som Hovmester for Jens Brahe, Søn af Peder Brahe til Krogholm. Denne Rejse strakte sig over Tydskland, Schweiz og Italien med længere Ophold i Helmstädt, Heidelberg og Padua, indtil Alan i Aaret 1596 alene vendte hjem igjennem Østerrig og Tydskland.

I Aaret 1597 overdrog Herlufsholms Skoleherre Arrild Huitfeldt ham Rektoratet paa Skolen, som han styrede som en retsindig og duelig Lærer[2]) under mangehaande Besværligheder[3]), der gjorde, at han inderlig ønskede en anden Stilling, den han ogsaa opnaaede, da han i Foraaret 1602 blev kaldet til Professor pædagogicus ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han tog Magistergraden den 13de Juli s. Aar.

I December 1602 ægtede Alan *Elline Mortensdatter*, Enke efter den halvtredie Aar tidligere døde Professor, Dr. Anders Krag; hun var en Datter af en Handelsmand i Kjøbenhavn ved Navn Morten Olufsen; hun var født 1566 og havde første Gang Bryllup 13de November 1586[4]).

---

[1]) f. 1547, † 1620, Danmarks Riges Raad, en meget godgjørende Mand, se Thomas Wegners Ligprædiken over ham, Kjøbenhavn 1621, 4to, foran i hvilken findes et latinsk Æredigt af Alan. Han var ikke Skoleherre paa Herlufsholm, som Rørdam siger, anf. St., men formodentlig har han staaet i nært Forhold til Birgitte Gøye, hvis Søsterdatter, Birgitte Rosenkrantz var Steen Brahes første Hustru. Hofman, Efterretn. om velfortiente Danske Adelsmænd II, 149, III, 1.

[2]) Melchior, 99.

[3]) „Multis in officio isto devoratis molestiis". Vinding, a. Skr., 206.

[4]) Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist. III, 515.

Ved Universitetet rykkede han, som almindeligt var, fra den ene Lærestol til den anden: den 17de Juni 1607 blev han Professor Rhetorices, i September 1608 Professor i Græsk, 1610 i Dialektik, men overtog i April 1621 atter Professoratet i Græsk efter Kantslerens Ønske, en Forandring, der næppe har været Tegn paa Tilfredshed hos Kantsleren med hans Virksomhed. Ved Siden deraf beklædte han forskjellige akademiske Tillidsposter; fra 11te Januar 1604 til August 1608 forestod han det akademiske Notariat, 1607 blev han Bibliothekar, fra Januar 1613 til 1623 var han Universitetets Værge for vor Frue Kirke og to Gange beklædte han Rektoratet, 1613 og 1622—23.

I Aaret 1615, den 24de Maj, mistede han sin Hustru; men to Aar efter, i November 1617, ægtede han den trettenaarige *Gjørild Christensdatter,* født i Malmø den 19de Marts 1604, Datter af Borgmester Christen Jacobsen og Margrethe Sehested (Datter af Reinhard Sehested og Margrethe Reventlow). Hun var ham til megen Trøst i hans sidste Leveaars Svaghed [1]).

Alan døde den 12te Febr. 1631, 67 Aar gammel; hans literære Virksomhed viser sig kun i en Mængde latinske Disputatser, af hvilke dog de tvende „De Sermone" (1608—09) fortjene at mærkes som et af de tidligste Tegn paa Kjærlighed til Modersmaalet, der ere fremkomne hos den lærde Stand; en saadan Sætning som denne: „Der er ingen naturlig Grund til hellere at udtrykke Begreberne i et fremmed Sprog end i sit eget" er et Særsyn for sin Tid [2]).

Til Herlufsholm, skulde man tro, maatte han føle sig nøje knyttet; men ingen Spor deraf ere os levnede uden dette ene, at han i November 1615 opholdt sig i tre Dage paa Skolen

---

[1]) Hendes Levnetsomstændigheder findes i det over hende af Ole Worm udstedte Ligprogram paa Universitetsbibliotheket. Hun var virkelig kun tretten Aar ved sit Bryllup, ikke fjorten, som ellers angives; dermed stemmer ogsaa Udtrykket i Ligprogrammet „annum quartum decimum agens", medens man ellers maaske kunde anse Fødselsaaret 1604 som en Trykfejl for 1603.

[2]) Se om dette Skrift: Gjellerup, J. D. Jersin, 85—86.

som Gjæst hos Skolemesteren, Mag. Hans Knoff, som han vistnok har kjendt fra tidligere Tid[1]).

Hans Enke, Gjørild, med hvem han havde en Søn, der døde tre Aar gammel, rejste efter sin Husbonds Død til Halland for at udkjøbe de andre Arvinger; hun var da ogsaa saa heldig at træffe en Mand, der tog imod 150 Rdlr. for sin Arveret, som han imidlertid slet ikke havde; derimod kom hun med hans virkelige Arvinger i en Trætte, som endnu ikke var endt i Aaret efter Alans Død, da hun skulde fraflytte hans Professorresidents[2]).

„Da Gud ikke vil, at alle Enker skulle leve i stadig Sorg og Kummer", siger Ole Worm[3]), giftede hun sig 5te Februar 1637 med en Borger i Kjøbenhavn, ved Navn *Jens Hansen,* med hvem hun havde 5 Børn; til sit Bryllup fik hun kongelig Tilladelse til at byde flere Folk, end ellers var tilladt, og til at skjænke Vin[4]).

Hun døde i Pesten 1654, den 23de Juni[5]).

9.

Find Sivertsen eller ***Sigurdsen*** (Vincentius Sigvardi) var Søn af en velhavende Mand i Oslo[6]). Han findes i Aaret 1599 som Studerende i Kjøbenhavn, idet man fra dette Aar

---

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1615, 5—7. Nov. Kongerigets Arkiv. Knoff var af Alan kreeret til Magister 1610, se nedenfor.

[2]) Sjællandske Tegnelser i Geh. Ark. 29de Febr. 1632.

[3]) I det nævnte Program; hun roses her overmaade: „Qvam pia et proba, qvam facilis et affabilis, qvam svavis in sermone, et dulcis in conversatione, qvam blanda et officiosa ipso opere erga omnes nobiles et ignobiles, divites et pauperes fuit, non unus et alter novit, sed universa civitas: Norunt omnes illi, qvibus unqvam innotuit."

[4]) Sjæll. Registre i Geh. Ark. 23de Dec. 1636. Ved Forordn. 23de Aug. 1621 paalagdes Lehnsmænd og Bisper at „gjøre en vis Anordning" om Vindrikken ved Gjæstebud.

[5]) Worms Program.

[6]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 340.

(27de November) har en Paamindelse til ham fra Professor Johannes Stephanius om at betale Professorerne nogle Penge, han var dem skyldig[1]; naar han i Brevet tituleres „Dominus", tyder dette paa, at han har været Præst, men herom vides ellers intet. Det følgende Aar opholdt han sig som Hovmester hos Jens Bielke, senere Norges Kantsler, i Rostock[2]), hvor han den 16de Oktober tog Magistergraden[3]; de fulgtes ad over Gastrow og Wittenberg til Leipzig, hvorfra Mester Find paa egen Haand rejste til Jesuiterne, af hvis Lærdomme man ansaa ham for paavirket[4]. Sin Gjæld havde han ikke faaet betalt inden Rejsen, thi den 7de April 1601 skrev Stephanius til Bispen i Oslo, om han muligvis kunde bevæge Skyldnerens Fader til at rykke ud med Pengene[5].

I Aaret 1602, vel sagtens ved Foraarstide, blev han Rektor paa Herlufsholm, hvor han kun var i to Aar, men dog fik Lejlighed til ved Undervisningen at indføre Brugen af den reformerte Kirkes Katekismus, den saakaldte heidelbergske, en mærkelig Dristighed, naar man ser hen til Tidens herskende Intolerance og haardhjertede Forfølgelser af alt, der havde den mindste reformerte Afsmag. Selve Sagen er næppe bleven almindelig bekjendt, før Resen paa Mødet i Kolding 1614 meddelte, at Claus Plum og andre Herlovianere havde fortalt ham, „hvorledes en norsk Rektor havde fordærvet Ungdommen paa Herlufsholm" [6].

Mere vides ikke om ham, før han i Sommeren 1604 blev udnævnt til Sognepræst i Tønsberg, ligesom han den 17de August s. Aar blev beneficeret med „Provstiet" sammesteds, et

---

1) Trykt anf. St.

2) Nielsen, Jens Bjelke til Østråt, 2—3.

3) Schütz, Vita Davidis Chytræi, Hamburgi 1722, III, 435.

4) Nielsen, a. St.

5) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 341.

6) Gjellerup, J. D. Jersin, 26—27. „Juventutem enim Herlufsholmiensem corruptam fuisse a Rectore qvodam Norvago, qvi Catechismum Heidelbergensem discipulis instillasset. De hoc conqvestum esse filium Petri Francisci et alios."

tidligere Kirkelen, der gav gode Indkomster[1]). Fra samme Aar haves et Brev til ham fra Stephanius, dateret Kjøbenhavn den 24de Oktober, hvori han takker Mag. Find for den Guldmønt, han havde sendt Stephanius' Hustru i Brudegave, da han ikke personlig kunde møde; Brevet slutter med en Lykønskning til hans Kaldelse[2]).

I Tønsberg var Find Sivertsen til sin Død i Aaret 1627[3]); mærkelig nok findes hans Begravelse i Lunds Domkirke under en rødlig Sten med følgende Indskrift:

„Her ligger begraffuen nu salig hos Gud Hederlig och Hoiglerdt Mand M. Fiend Siffuardsen, Sogne-Prest udi Tonsberg og Proest udi forne Tønsberg leen. Anno 1627"[4]).

Om hans Familieforhold vides aldeles intet.

10.

Willich Westhoff von Westhofen (Willichius Westhovius de Westhofen). I Landsbyen Bosau, bekjendt for sin nydelige Beliggenhed ved Pløenersøen, levede i sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede Præsten *Peder Westhoff* med sin Hustru *Engelke,* der stammede fra Byen Slesvig[5]); i Aaret 1577 fødtes dem Sønnen *Willich,* som, efterat han i ti Aar havde gaaet i Skole i Lübeck, studerede ved Universiteterne i Rostock og Frankfurt, hvorefter han paa sine vidtløftige Rejser i Tydskland, Italien, Østerrig, Bøhmen, Polen, Litaven, Kurland og

---

[1]) Kongens Brev trykt i Kirkeh. Saml. 3. R. I, 343.

[2]) Trykt i anf. Værk, 342. Latinsk.

[3]) At han er død i dette Aar, fremgaar deraf, at Sti Pors til Skovsgaard 16de Okt. 1627 fik Brev paa et Kannikedom i Oslo efter afg. M. Find Sivertsen. Norske Rigsregistranter V, 625.

[4]) Sommelius, De Templo Cathedr. Lundensi, 114, hvor der istedetfor „forne Tønsberg" staar „Førne ønsberg". Sommelius' 1677 have vi ikke taget i Betænkning at rette til 1627 i Henhold til det i Note 3 anførte Brev.

[5]) Moller, Cimbria literata I, 723. Westhovii Elegiorum lib. I, el. 10 in ob. matris suæ, quæ obijt anno 1602.

Preussen besøgte de berømte Højskoler i Leipzig, Jena, Altorf, Ingolstad og Basel[1].

Efter en Rejse til Bergen, hvor hans Fader var bleven tydsk Præst, drog han omtr. Aar 1600 til Kjøbenhavn og hørte her Forelæsninger af den medicinske Professor Thomas Fincke; hvorlænge han blev her, vides ikke, men formodentlig i Aaret 1602 drog han atter til Tydskland, denne Gang som Præceptor for to unge Adelsmænd, Ove Juel (af Stjerne-Juelerne), en Søn af Herman Juel til Aabjerg og Maren Jensdatter Juel, af hvis „otte dejlige Børn" han var det 4de, og dennes Fætter, Gregers Juel, hvis Fader, Peder Juel til Alsted, var en fjern Slægtning af Herman Juel, der var gift med hans Søster[2]. I Tydskland indviklede Westhoff, der ved saa mange Lejligheder røbede en stridbar Natur, sig i en literær Fejde med Professorerne Rittershusen og Taubmann[3], hvilken sidste var almindelig bekjendt for sit bidende Vid, idet han navnlig opkastede sig til Forsvarer for den de saakaldte kronede Digtere tilkommende Ret til at kreere andre til Digtere; Westhoff var nemlig paa sin tidligere Rejse i Italien bleven poeta laureatus. Da han 1603 opholdt sig i Leipzig, overdængede han Rittershusen med spydige Epigrammer, men blev grundig taget i Skole af Rittershusens Forsvarer, Herman Putschius, der i et Modskrift ikke levnede Westhoff Ære for to Skilling, men trakterede ham med de mest udsøgte latinske Haansord[4]. Saa blev det for hedt for den stakkels Poet, og da den ene af hans Elever blev syg, greb han med Begjærlighed Lejligheden til at vende tilbage til Danmark med dem;

[1] Anf. St.

[2] Om disse Jueler se Klevenfeldts Stamtavler i Geh. Ark.; Hofman, Efterretn. om danske Adelsmænd II, 35; Laur. Nielsen Skaanings Ligprædiken over Herman Juel, Kbh. 1610 4to.

[3] Conr. Rittershusen var jur. Prof. i Altorf, f. 1560, † 1613. Friedr. Taubmann, Poet og Prof. eloquentiæ i Wittenberg, f. 1565, † 1613. Jøcher, Allg. Gelehrten-Lexicon III, 2117, IV, 1023. Taubmanns vittige Indfald ere samlede 1717 i et lille Skrift „Taubmanniana", hvoraf en Del er gjengivet i Iris og Hebe, 1807, II, 282 fg. og III, 85, fg.

[4] Moller, anf. St.

forinden Afrejsen lod han trykke et latinsk Digt til Juelerne, hvori han anbefaler dem at bøje sig for Skjæbnen, idet han minder dem om Ove Juels Broder, Niels, der døde paa en Udenlandsrejse i Greifswalde:

„Sic et Ovene tuo, non nescis, optime Fratri
Contigit: Heu Fratrum cecidit præsigne tuorum
Nicoleωs lumen, Patriæ spes magna, Parentum
Major, sed generis longe expectatio vestri
Maxima.“

Derefter indeholder Skriftet Afskedsvers fra M. Georgius Theodoricus Wurc, dat. Lipsiæ 16de Novbr. 1603, og fra Christophorus Limmer[1]).

Af et Par lærde Mænd, Dr. juris Marcus Rørscheid og Prof. Joachim Tanck, hædredes de ved Afrejsen den 22de November med latinske Digte[2]).

Efter Hjemkomsten til Danmark har Westhoff rimeligvis opholdt sig i Kjøbenhavn indtil henad Efteraaret 1604, thi vi have fra denne Tid en latinsk versificeret Lovtale over Universitetet, som han med Kantslerens Tilladelse foredrog den 15de September 1604 paa den nederste Høresal[3]); men omtrent sam-

[1]) Skriftet, som findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 4083 4to, har til Titel: *Κατάμεμψις* qvam ad sortem de iuuenibus . . . Oveno Ivlio, Ac Gregorio Ivlio, Quum eos propter valetudinem alterius in patriam reduceret, Faciebat Willichivs Westhovivs de Westhofen, P. Coronatus, Anno MIser ICor DIæ. Lipsiæ. — Om Niels Juel, der døde i Greifswalde 24de Nov. 1596, se: Paisenius, Leichpredigt bey dem Begrebnisz des Weilandt Edlen, Gestrengen vnd Ehrenvesten Nicolai Ivlii. Gryphiszwaldt 1596, 4to. — Den 20de Nov. 1603 have de alle tre skrevet i Poul Tranes Rejsebog, kgl. Bibl. Thotts Saml. 1848, 4to.

[2]) Kgl. Bibl. Hielmstiernes Samling. 4084, 4to: *ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ* Ad viros juuenes vera et prisca sangvinis prosapia nobilissimos . . . . Dn. Ovenum et Gregrorivm Ivlios . . . .; Nec non Genere, Doctrina, Virtute splendidissimum, politissimum, ornatissimum Dn. Willichivm Westhovivm De Westhofen Cimbrum, Poetam Laureatum E celeberrima Lipsiensium Academia ad patrios Lares et dulcia incunabula IIX. Kal. Xbr. CIO. IOC. III. remigrantes. Lipsiæ.

[3]) Poemat. II, 90. „Villichius voluntate Cancellarij admittitur ad orationem habendam in Collegio inferiori.“ Acta Cons. 12. Sept. 1604.

tidig maa han have faaet Rektorembedet paa Herlufsholm, thi hans Formand var allerede i Sommeren bleven forflyttet; hvorledes Skoleherren, Arrild Huitfeldt, har lært Westhoff at kjende, vides ikke, men ventelig har det været gjennem Juelerne. Ved sin Ankomst til Skolen hilste den ny Rektor den med følgende Digt[1]:

„Nobilis Herlovii prænobilis Holmia, Salve,
Salve perpetuum docta Palæstra mihi.
Nobilis Aureli, præses ter maxime, Salve,
Salve Liberto, magne Patrone, tuo:
Candide flos, albore obscurans lilia Salve,
Salve Castalijs lux memoranda cycnis.
Magne, meis rebus Magne spes altera, Salve.
Salve inter magnos Magne legende viros.
Docte juventutis grex, concio dædala, Salve,
Salve Pierij messis honora jugi.
Nostrorum consors operum turba innuba, Salve,
Salve subsidio triga futura mihi.
Et quæ istic habitas Musarum gratia Salve,
Salve etiam, quæ nunc me comitata venis,
Sors mutanda gradum. Sors vultu candida, Salve,
Salve constanti Sors mihi blanda fide.
Atque utinam vere liceat mihi dicere, Salve,
Salve constanti Sors mihi blanda fide.
Nobile Gymnasium, schola Musis libera, Salve,
Salve per Musas clara futura meas."

I fire Aar varede Westhoffs Rektorat, fra hvilken Periode vi have flere Digte af ham om Herlufsholm, om Arrild Huitfeldt og et i Anledning af Jersins Indsættelse som Hører; i Aaret 1607 udgav han her sine Digtes 1ste Del, trykt i Leipzig, med en Tilegnelse til Kong Christian IV[2]. Det første Exemplar af Bogen sendte han Jesper Brochmand, endnu førend

[1]) Poemat. I, 188—89.
[2]) Fortalen er dat. Herloviholmiæ prid. Id. April. 1607.

Kongen fik sit[1]). I Foraaret 1608 opgav han, uden at vi nærmere kunne angive Grunden, sin Stilling, og afløstes ved Paasketid af sin Ven, Jesper Brochmand[2]); i et Afskedsdigt[3]) „In sedem Musarum Herlufsholmensem" udtrykker han sin Kjærlighed til Skolen, som han heller end gjerne vilde blive ved, hvis Forholdene tillod ham det:

„Nunc mihi si rerum variata sorte liceret,
Vellem perpetuas hic fabricare moras.
At me fata citant."

Maaske vilde han besøge sin Fader, som døde det følgende Aar[4]), og er i den Anledning rejst til Norge; maaske er han draget til Wittenberg, hvor man dog ellers mindst skulde vente at finde ham efter hans tidligere Bedrifter der; thi hans Navn findes i den senere Biskop i Lund, Mads Jensen Medelfars Stambog blandt en Mængde andre Danske, som paa den Tid, 1608 og 1609, opholdt sig i Wittenberg, men ved et ærgerligt Træf er Stedet og Dagen paa det af Westhoff beskrevne Blad udraderet[5]). I Aaret 1610 træffe vi ham i Kjøbenhavn, hvor han udgav et Digt: „Isocratis oratio de legitimo regis officio, latinis heroici metri versibus reddita a Will. Westhovio, P. L." (Kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 1265 4to), med en Dedikation til den udvalgte Konge, Christian V, dateret Kjøbenhavn 14de Marts 1610, i hvilken han rentud erklærer det som sin Pligt i Egenskab af Digter at hædre de store, Konger, Helte, adelige og andre ved sine Vers; han kan da heller ikke siges at have

---

[1]) Orig. Brev fra W. til Br., dat. ex Holmia nostra postrid. Cal. Jun. 1607, i Geh. Ark. Danske Selskabs Papirer. „Mitto exemplar primæ partis meorum poematum, nulli adhuc apud nos (ne ipsi quidem Reg. maj.) oblatum."

[2]) Vinding, Acad. Haun., 234.

[3]) Epigramm. libell. II, B. 4.

[4]) Moller, anf. St. En Søster til Westhoff have vi sikkert i Anna Westhoff, gift med Lucas Hardenbech, Organist i Bergen; deres Søn var Præsten Ambrosius H. i Bergen. Hatting, Det Bergenske Clericie, 99.

[5]) Kgl. Bibl. Thotts Saml. 567, 8vo.

forsømt denne Pligt, thi han sparede ikke i sine Vers paa Virak for de store.

Nu gaar der atter et Aars Tid, inden vi træffe Westhoff; den 31te Maj 1611 var han paa Herlufsholm[1]), sikkert ridende fra Næstved, hvor han dengang havde taget Bolig, thi i den følgende Tid kom han flere Gange til Herlufsholm; samtidig var han bleven gift med Jomfru *Anne Sparre*[2]), der efter et den 4de April udstedt Brev af Kongen, hvori hendes Broder, Emicke Sparre, fik Befaling at sælge en hende tilhørende Bondegaard i Sipperup, Rønnebæk Sogn, som var mere end 300 Daler værd, betegnes som „wohnhafftig udi Vor Kjøbsted Næstved“ [3]). For Westhoff, der ikke var fri for Forfængelighed, maa det have været en stor Tilfredsstillelse at blive indgiftet i en adelig Familie, noget, der jo dengang var næsten uhørt; at en borgerlig, en Skolemester, en lærd Mand, turde fæste sine Øjne paa en velbyrdig Jomfru, det var i højeste Grad stridende mod den Respekt, som de fri Mænd fordrede af de ufri; naar da en ade-

[1]) I Herlufsholms Regnskaber, der begynde 1ste Maj 1611, findes opført, hvormeget Havre der medgik til Affodring af fremmede Heste, og derunder anføres: „Thenndt 31. May. Giffuen till j aff willkes hestte Fordom Schollemesttter ½ skp.“

[2]) Moller, 724.

[3]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark. Brevet lyder: „Vor Gunst tilforn. Vid, at eftersom vi naadigst komme udi Forfaring, hvorledes din Søster, Os elsk. Jfr. Anne Sparre, wohnhaftig udi Vor Kjøbsted Næstved, skal have en Bondegaard udi Rønnebæks Sogn, udi Syberup By, her udi Vort Land Sjælland liggendes, hvilken forne Gaard for tre hundrede Daler skal være udsat, og dog mere værd, da paa det samme hendes Gaard ikke uden god Fyldeste og Betalning, hender til største Skade skal blive solgt og hender fravendt, bede Vi dig og ville, at dersom forne din Søster til hendes Underholding og Nødtørft endeligen kunde have fornøden samme hendes Gaard at sælge og afhænde, du da den paa hendes Vegne, til hvem mest for samme Gaard vil udgive, sælger, og siden samme Pendinge hender udi alle Maade til Nytte, Gavn og Bedste anvender, som du vilt ansvare og bekjendt. Hafniæ 4. Aprilis Anno 1611.“ — Paa Riddergade i Næstved staar endnu et gammelt Hus med smukt Træskjærerarbejde („Apostelhuset“) og prydet med flere Vaabenskjolde, af hvilke et viser Sparrernes Vaaben; maaske har Anne Sparre boet i dette Hus.

lig Jomfru trodsede sin Stands taabelige Fordomme og gav Afkald paa sit Adelskab for at ægte en ufri Person, maa man forudsætte en stærk Kjærlighed hos hende til sin Bejler, og vi tør derfor slutte, at Willichs Forbindelse med Anne Sparre har været, hvad man kalder et Inklinationsparti. Der har i Danmark været flere adelige Slægter Sparre, som nu alle ere uddøde, og om end de Sparrer, vi her have at gjøre med, ikke hørte til Landets høje Adel, var det dog en god og ret velstaaende Familie; Anne Sparre var Datter af Jep Thorbensen Sparre til den nu forsvundne Herregaard Thorkildstrup paa Falster, hvor han skal ligge begraven i Stedets Kirke, der af Beboerne kaldes „Langemaren“[1]); foruden sin Gaard paa Falster har han formodentlig ejet Gods i Sipperup i Rønnebæk Sogn; hvornaar han er død, vides ikke; men 1611 havde han vistnok ligget adskillige Aar i Jorden. Da Adelslexikonnet ikke giver Oplysning om Slægtens Vaaben, turde det være passende her at beskrive dette efter Anne Sparres Skjold, der er hensat i Vaabenhuset i Aakirkeby Kirke paa Bornholm; Feltet er Sølv med sorte Pæle; derover tre over hverandre satte, blaa og sort skaktavlede Sparrer, og paa Hjelmen findes to afvexlende blaa og hvide Vesselhorn.

Anne Sparres Moder var Elsebe Grubbe, Datter af Sivert Grubbe og Mette Ulfeld Pallesdatter[2]); om hende har Eiler Brockenhuus i sine Kalenderantegnelser under 7de April 1601 noteret[3]): „Thisdagenn y Palme Wge bleff Frw Elssebe Grubbe Jep Thorbenssens begraffuith y Nesthed“.

Længe kunde Willich imidlertid ikke holde sig rolig i Næstved; Lysten til at vinde Berømmelse i Tydskland drev ham igjen paa Rejse, og maaske har det ogsaa foresvævet ham som Maal, hvad han virkelig opnaaede ved sin Valfart, at blive adlet, noget, der langt lettere lod sig gjøre i Tydskland end

[1]) Klevenfeldts Stamtavler i Geh. Ark. Rhode, Saml. til Lollands og Falsters Hist. II, 192—93; 2. Udg. II, 130.

[2]) Klevenfeldts Stamtavler i Geh. Ark.

[3]) Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VI, 447.

her, og derved hæve sig i sin Hustrus Slægts Omdømme. Hvornaar Willich brød op, kan ikke bestemt angives; han var ude paa Herlufsholm den 5te og 6te Marts 1612[1]), og i November 1612 satte han sin Søn Frederik i Skolen[2]); hans Søn! han var bleven gift 1611 og havde Aaret efter en Søn, saa stor, at han skulde i Skole! Der er to Muligheder; enten har Westhoff været gift en Gang tidligere, men herom tie Kilderne rigtignok fuldstændig, eller ogsaa har han haft denne Søn udenfor Ægteskab; vi formaa ikke at løse Knuden, og lade derfor Spørgsmaalet staa hen. Drengen blev kun i Skolen et Aar, til December 1613[3]).

I Sommeren 1612 var Westhoff endnu i Danmark, thi han var paa denne Tid paa sin Hustrus Vegne indviklet i en Strid med en gammel laalandsk Herremand, Peder Grubbe til Aalstrup (nu under Grevskabet Christianssæde); hans og hans Hustrus Portræter, hvis „gamle adelige Aasyne ere skræksomme", som Præsten Rhode siger, hænge endnu i Landet Kirke[4]). Modparten var Fru Anne Sparre og hendes Sødskende, Emicke Sparre til Opagergaard, en nu forsvunden Herregaard i Nærheden af Aalstrup, Fru Helrad Sparre, Enke efter Gabriel Knudsen Ackeleye, Fru Karen Sparre i Svendborg, Enke efter Peder Sandberg, samt deres afdøde Søster, Fru Regitze Sparres Mand, Christen Knudsen Ackeleye. Striden, der drejede sig om nogle dem tilhørende Jorder i Magelskov, af hvilke Peder Grubbe havde tilegnet sig Brugen, havde været ført i adskillige Aar med „langsommelig Trette oc Irringe". Endelig enedes Sparrepartiet om at søge iværksat mindeligt Forlig og Overenskomst med Peder Grubbe, og de aftalte derfor med hverandre at mødes hos Emicke paa Opager den 29de Juni 1612. Til den bestemte Tid, ja allerede 24de Juni, mødte da Willich von West-

[1]) Herlufsholms Regnsk. 1611.
[2]) I anf. St. 1612. „Willicj Søn aff Nestued".
[3]) Herlufsholms Regnsk. 1613; udgaaet i Dec. „Frederich Vesthoff".
[4]) Saml. til Lollands og Falsters Hist. I, 679.

hofen, „Voenhaftig udi Nestvedt“, med sin Hustru hos Emicke, hvor ogsaa Peder Grubbe havde givet Møde; man ventede og ventede, men der viste sig ingen andre; kun Fru Karen Sparre var saa opmærksom at sende en skriftlig Fuldmagt til sin Broder. Endelig den 4de Juli tabte de gode Mænd og Kvinder Taalmodigheden; de inviterede den velbyrdige Lauritz Grubbe til Gammelgaard (Peder Gr.'s Broder), en Mand, der skal have kroet sig meget af sit Adelskab [1]), med Sognepræsten, Hr. Hans Jensen, op paa Herregaarden, og med disse tvende Mænd som Vidner afsluttede de tilstedeværende Sparrer for deres Vedkommende Forlig med Peder Grubbe, der trak sig ud af Trætten med Fordel; til Slut „bepligtede“ man sig til, „herefter at holde goed Frendskab oc Vennskab, och vide hverandris och Voris Børns Gaufn Nøtte oc Beste udi alle maade“. Men med Fru Karen Sparre maatte Peder Grubbe endnu trættes i Aaringer [2]).

Det har vel været i Efteraaret 1612 eller Begyndelsen af 1613, at Westhoff tiltraadte Rejsen, hvis Gang vi ikke nærmere kjende, før vi træffe ham i Regensburg, som i Aaret 1613 var Samlingspladsen for alt, hvad det hellige romerske Rige havde af stort og mægtigt, idet Kejser Matthias her aabnede en Rigsdag den 23de Juni [3]). Blandt de Skarer, som fyldte Vejene, der førte til den gamle Stad, befandt sig ogsaa Willich Westhoff, og under Rigsdagen, der varede til ind i Oktober [4]), saa han Lejlighed til at overrække Kejseren en sindbilledlig Lykønskning under Titel: „Emblematum liber, Divo Matthiæ, Romanorum Imperatori Augustissimo, sacratus“, Ratisbonæ 1613, 4to [5]).

[1]) Anf. Skr. I, 64.

[2]) Aktstykkerne i denne langvarige Sag findes, dog ikke fuldstændige, i Geh. Ark. Rigens Dombog 1609—18, fol. 21; Stævningsbog 1613, fol. 27, 85; Herredagsdombog 1613, fol. 193—96, 209.

[3]) Barre, Allg. Geschichte von Deutschland, Leipz. 1752, VII, 394.

[4]) Londorpii Acta publica, 1668, 114 fg.

[5]) Moller, anf. St. Originaludgaven have vi ikke kunnet overkomme; derimod findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 2172 8vo, en Udgave, trykt i Rostock 1619. Paa Titelbladets Bagside findes et Digt til Forfatteren af Jacobus Erasmius Falst. Danus, „magnificum cui sors adjunxit Amicum“ (sc. Westh.)

Digtet maa have smigret Kejseren meget; thi han formelig overdængede den lykkelige Poet med Hædersbevisninger, idet han ikke alene optog ham i Adelsstanden, men ogsaa udnævnte ham til Hof-Pfalz-Greve [1]) og slog ham til Ridder; hvad denne sidste Udmærkelse angaar, omtales det intetsteds udtrykkeligt, at han fik den af *Kejseren;* men da han ikke har faaet den her i Danmark, og da han selv 1613 [2]) kalder sig „Eques", tør man med Sikkerhed antage, at han skyldte Kejseren denne Værdighed. Angaaende Grevetitelen ville vi anføre, hvad en gammel tydsk Forfatter meddeler om dens Beskaffenhed og Værd [3]): „Ein jedweder wird selbst begreiffen, dass die so genandten Comites Palatini Cæsarei, oder Kayserl. Hoff-Pfaltz-Grafen ein gantz ander und geringer Werck, und wird ihnen dieser Titel daher beygeleget, weil sie gewisse regalia in des Kaysers Nahmen exerciren z. E. die Gradus conferiren, Notarien creiren, und die Hurkinder legitimiren, Wapen ertheilen, Unmundige, Kirchen und Gemeinde, in integrum restituiren, Vormünder bestätigen, adoptiones und dergleichen vor sich verrichten lassen, und veniam ætatis ertheilen können &c. Und ob wol in vorigen Zeiten auch Reichs-Grafen solchen Titel und Dignität geführet, Als man an Graff Bertholden zu Henneberg zu Ludovici Bavari Zeiten, und von denen Grafen zu Ortenburg bey Caroli V. Regierung Exempel hat, So ist es dennoch ein gantz ander Werck, und jederzeit von denen hohen Pfaltz-Graffschafften in Reich unterschieden gewesen. Es kehren sich auch heutiges Tages Gräffliche und andere vornehme familien an diese dignität nicht mehr, und wird also selbige heutiges Tages nur von Gelahrten ambiret."

Westhofens Vaaben findes i Adelslexikon, men ikke ganske korrekt og uden Angivelse af Farverne; efter det Vaaben, som

---

[1]) Moller, anf. St.

[2]) I flere af hans Skrifter findes et Træsnit, forestillende hans Vaaben med Omskriften: „Insignia Willichii Westhovii de Westhofen, Comitis Palatini Cæsarii Equitis et P.(oetæ) L.(aureati) CIↃ.DC.XIII."

[3]) Teutscher Reichs-Staat, Leipz. 1707, II, 101.

findes i Aakirkeby Kirke, og det ovenfor omtalte Træsnit i hans Digte, var det firdelt; første og fjerde Felt ere paa det malede Vaaben brune, men da dette jo ikke er nogen heraldisk Farve, have de maaske oprindeligt været røde og ere senere overmalede; i dem findes en femoddet Guldstjerne inden i en grøn Laurbærkrands; i andet og tredie Felt, der ere røde, ses en graabrun Pegasus, som vender indad imod Delingslinien paalangs. Paa den kronede Hjelm er anbragt to røde Vinger, den højre rød foroven og hvid forneden, den venstre med disse Farver i omvendt Orden; imellem Vingerne: Stjernen og Krandsen som i Skjoldets første og fjerde Felt.

Hvor nu Westhofen har tilbragt sin Tid efter Rigsdagens Slutning, er ikke godt at vide; efter Mollers Beretning synes han strax at være vendt tilbage til Danmark[1]), men vi finde intet Spor af ham i Aaret 1614, og først 1615 blev det ham af Kongen overdraget at være Hovmester for hans Søstersøn, den halvvoxne Hertug Christian af Brunsvig, som i dette Aar var kommen her til Landet for at opdrages sammen med Kongens Børn, hvor han blev „med særdeeles Kierlighed undfangen, eendeel formedelst hans Artighed, eendeel og fordi hand efter Kongen self var opkaldt. Thi blef for hans skyld adskillige Ridder-Spil med Ring-Renden, Tornering og andet paa Skanderborg Slot anrettet, hvor hand lod see sit Mood, sin Styrke og sin Færdighed“ [2]). Med sin fyrstelige Discipel, der dengang var i sit 18de Aar (født 10de Sept. 1599) [3]), opholdt Westhofen sig paa forskjellige Slotte, snart i Kjøbenhavn, snart paa Frederiksborg og vel ogsaa andre Steder; Kongen synes at have haft Bekymringer for, hvorledes de kunde spændes, thi i et Brev

---

[1]) „Ratisbona in aulam reversus Danicam, studiis Christiani, Ducis Brunsvicensis, ab A. 1615, aliqvamdiu, Christiani IV, Regis, jussu, præfuit.“ Anf. St., 724.

[2]) Slange, Christian IV's Hist. I, 384 fg.

[3]) Hüne, Geschichte des Königreichs Hannover und Herzogth. Braunschweig, I, 665. Hverken han eller andre Brunsvigske Historikere omtale Hertugens Besøg i Danmark.

til Kantsler Christian Friis af 30te December 1615 skriver han [1]): „Lad mig ved nærværendes Bud vide, hvorledes Børnen lider, saa og, hvorledes den Herre af Brunsvig tager afsted, udi ligemaade hvorledes han og hans Præceptor kommer overens med hverandre.“ I August Maaned 1616 opholdt de sig paa Frederiksborg, og mod Slutningen af Aaret rejste Hertugen hjem, da han var bleven Administrator af Halberstadt [2]); Hertugen udmærkede sig siden som en drabelig Kriger, men voldsom og hensynsløs i hele sin Færd; som et betegnende Træk anføres det, at han paa de Sølvmønter, han lod præge af en Guld-St. Liborius og 12 Sølvapostle, røvede fra Domkirken i Paderborn, lod sætte som sit Valgsprog: „Gottes Freund, der Pfaffen Feind“ [3]). Samtidig havde hans Lærer ladet trykke et lille Skrift: „Illustres sententiarum flores ex Saxonis Grammattici sedecim historiarum libris lecti a Willichio Westhovio de Westhofen. Lipsiæ Anno M.DC.XVII“, som han ledsagede med et „Epistola dedicatoria“ til Hertugen, dateret Næstved (Nessapoli) den 1ste Januar 1617, en Tilegnelse, i hvilken Forfatteren ikke svigter sin Pligt at rose de store, og af hvilken vi se, at det, som han skulde vejlede Fyrsten i, var hvad man kaldte de frie Videnskaber (artes liberales) [4]).

---

[1]) Molbech, Christian d. Fierdes Breve I, 37.

[2]) Slange, anf. St. Hüne, anf. St.

[3]) Hüne, anf. St.

[4]) Skriftet, som er 167 Sider, findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 3023 12mo. Af Fortalen aftrykke vi en Prøve: „Non minus veraci adsertione, quam insigni elocutione, disertissimus Scriptor hanc inter alias profert sententiam: Segniter deserere animus, quicquid solido amore fuerit complexus. Ejus rei exemplum, reverendiss. et illustriss. Christiane, ego memet, experientia doctus, præbeo. Dum enim in heroica serenissimi Dan. Principis aula occidentis jam anni cursum Tua Cels. exigebat, eo honesti amoris igne ergo ipsam exarsi, quem nullus unquam obliviosi torporis humor valebit restinguere ..... Quippe in liberalibus variarum artium exercitiis (quorum mihi credita ad tempus erat ephoria) tam subtilis ingenii perspicacia emicuit, ut eximium generosæ indolis acumen justa admiratione amplecti non quiverim: in cætero quotidianæ conversationis usu tam cordata enituit benignæ comi-

Imidlertid forsømte Westhofen ikke at se til sin Hustru i Næstved, og selv om vi vilde forudsætte, at han ved hvert Besøg i Næstved saa ud til Herlufsholm, hvad man vel ikke tør, vilde vi dog finde, at han overmaade jævnlig tog Orlov fra sin Hertug og lod Undervisning være Undervisning; Antallet af hans Besøg paa Herlufsholm lader sig nemlig bestemme, idet det er meget nøjagtigt anført i Herlufsholms Ugekostbøger, som ere bevarede fra denne Tid, hvor mange Maaltider enhver Person har spist. Den første Gang, vi træffe „Wilicj aff Nested" paa Skolen efter hans Regensburgerfart, er i de første Dage af Februar 1616, saa én Gang i April, og i Maj har han oftere Forretninger paa Skolen; den 11te Maj var han der sammen med to Herremænd, Jesper Gøye til Gunderslevholm[1]) og Frederik Paslich til Rønnebæksholm, hvilke tre „leverede Skolens Breve fra sig", formodentlig de Bevisligheder, der vare fremlagte i en Sag om et Overdrev, Dresset kaldet, som Herlufsholm paa den Tid førte med Næstved By, der tabte Sagen og maatte betale Skolen 50 Rdlr. for Kost og Tæring[2]). I Skolens Regnskaber er indført, at man i den Anledning trakterede de tre fremmede med en Tønde Rostockerøl, der kostede $2^1/_2$ Rdlr. 24 Sk., og for $1^1/_2$ Mark 2 Sk. Kringler og Hvedebrød.

Fra Slutningen af 1616 kunne vi regne, at Westhofen atter har taget fast Ophold i Næstved, og hele det følgende Aar og ind i Aaret 1618 støder man i Ugekostbøgerne hvert Øjeblik

---

tatis affabilitas, ut raræ humanitatis mansuetudinem digna veneratione exosculari non potuerim." Bogen slutter med et Digt til Hertugen, „In Fridricopyrgo, regia Danorum arce diversantem, Augusto Mense 1616"; et Epitafium over Saxo (ogsaa trykt i Asseroi Inscription. Selandicarum Antigrapha. Hafn. 1621) og et Epigram over Saxos Navn.

[1]) Søn af Mogens G. til Gunderslevholm og Bollerup, hvis Fader, Falck G. til Skjersø, var en Halvbroder til Birgitte G. Hofman, Efterretn. om danske Adelsmænd, I, 149 Tab.

[2]) Sagen findes i Geh. Ark. Herredags Dombog XXV, fol. 200 fg., Stævningen i Stævningsbogen 1616. Den er kun løselig berørt af Melchior, 165.

paa „Willich af Næstved“, „Willichs Tjener af Næstved“ og lign.[1]).

I disse Aar havde Westhofen en literær Strid, som vi her kun skulle berøre, da den tidligere er behandlet[2]); han havde nemlig tilsendt Præsten i Herfølge, den kongelige Historiograf Claus Lyschander, nogle af sine Digte, i hvilke han havde behandlet Emner af den danske Oldhistorie; Lyschander takkede ved et Brev af 10de November 1617 for Digtene, men gjorde tillige Westhofen opmærksom paa hans formentlig fejlagtige Opfattelse af de gamle Forfatteres Beretninger om Scandia og Balthia. Men Westhofen, der saa godt som nogen hørte til *vatum irritabile genus,* følte sig højlig krænket ved Tilrettevisningen og svarede med et Brev, der havde baade Næb og Kløer; Svar fulgte nu paa Svar, Westhofen overdængede den stakkels Præst med Beskyldninger for Uvidenhed i Historien og Fejl i Latinen, og først i Juni 1618 fik Fejden Ende, men uden Forsoning af de stridende.

Men nu kom den Tid, da Westhofen skulde tage Afsked med Næstved og Herlufsholm, de Steder, hvor han nu i saa mange Aar havde haft hjemme; ved Kongens Brev, dat. Antvorskov den 24de December 1618, fik han sin Belønning for sin Hovmestertjeneste, som bestod i et Kanonikat og et Vikarie ved Lunds Domkapitel, hvormed fulgte Forpligtelse for Besidderen til at bo i Lund[3]); hertil føjede Kongen halvandet Aar efter et Vikarie i Roeskilde[4]). Fra nu af maa vi altsaa søge Westhofen i Skaane; Herlufsholm saa han næppe nogensinde mere.

Det var en meget betydelig Tilvæxt i sine Indtægter, Westhofen herved fik, og den blev større med Aarene; thi efter-

[1]) Fra 1ste Maj 1618 og de paafølgende Aar fattes Ugekostbøgerne.

[2]) Af Dr. Rørdam, Lyskanders Levned, 71—72; Brevene ere aftrykte 136—41.

[3]) Skaanske Registre i Geh. Ark.

[4]) Sjæll. Registre i Geh. Ark. 22. Marts 1620. Sin Ed aflagde han 24. April, Script. Rer. Dan. VI, 605.

haanden som de ældre Kanniker døde, rykkede de yngre op til de bedre Præbender i Kraft af den dem tilkommende Ret til i Vakancer at *optere* et bedre[1]). Kannikerne skulde møde flittig ved Gudstjenesten og bære en passende Klædedragt, det var de væsentligste Pligter, der paalaa dem, og de var vel til at bære; ellers var deres eneste Ulejlighed den, at de skulde oppebære Indkomsterne af deres Præbende, bo i deres Embedsbolig, Residens, i Lund[2]), og det paalagdes dem udtrykkelig ved Udnævnelsen ikke at pine og plage deres Bønder, som de havde adelige Rettigheder over; desuden nød de adskillige mindre væsentlige *Friheder;* de havde saaledes jus patronatus til deres Kirker, de skulde ikke svare til noget Thing eller Stævne, men alene til Kapitlet o. s. v.[3]). Westhofen havde megen praktisk Sands og naar en Kannik var i Tvivl, om han skulde optere eller ej, saa spurgte han Willich til Raads[4]); han udarbejdede en „Jordebog offuer Lunde Capitels oc Dom-Kirkens Gods. 1639“, der opbevares i Haandskrift i Gehejmearkivet[5]), med en Tilegnelse til Kantsler Christen Thomæsen Sehested og et lille latinsk Digt om Lund; Westhofen besad den Gang Kapitelgodserne Hvellinge, Tulstrup og St. Sepulchri Vikarie, hvis Indtægter tilsammen omtrent udgjorde 50 Rdlr., 25 Pund Byg, 8 Pund Rug, 51 Tønder Havre, 1 Tønde 12 Pund Smør, 20 Tønder Kul, 25 Læs Ved og 19 Tejer; en Teje bestod af et Lam, en Gaas og to Høns. Foruden Jordebogen have vi, ligeledes med Westhofens egen Haand, Domkapitlets Statuter, afskrevne af ham 1640 og forsynede med forskjellige historiske og oplysende Bemærkninger; ogsaa dette Haandskrift har han tilsendt Sehested[6]). Om hans Iver i Sager, der vedkom Kapit-

---

[1]) Helveg, De danske Domkapitler, 105. Capituli Lundensis Statuta, Art. 8, 45.

[2]) Cap. Lund. Stat. passim.

[3]) Anf. St.

[4]) Ol. Wormii Epistolæ. I, 537. II, 637—41.

[5]) Gl. svenske Jordebøger, Nr. 28, 4to.

[6]) Kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 2475, 4to.

let, vidne ogsaa to Breve fra ham til Kantsler Christian Friis [1]). Men ogsaa i de Forhold, som denne hans Stilling bragte ham i, viste sig hans ulyksalige Stridbarhed, som vi ovenfor have set Exempler paa; i Aaret 1639 kom han i Skjænderi med en af sine Kolleger, Dr. Niels Foss, om en Kannikeresidens [2]), og et Par Aar tidligere havde nogle af hans Bønder set sig nødsagede til at indgive en Klage over ham, som vi her meddele efter den noget medtagne Original i Gehejmearkivet [3]):

„Stormectige Høybaarne, Och Allernaadigste Herre och Konning: Gud Alsommectigste Naadeligen med Langvarendis Helbrede och fredsommeligt Regimente spare, oppeholde och bevare Eders Konng: M. thill Guds ære, och os fattige vndersaatter thill Beschiermelse, Hielp och Bistand.

Eders Konngelig Mayestætt, werdis thill for Guds skylld att høre och annsee voris ydmyge och vnderdannigste Begierringh och klagelige Berettning: Efftersom vij fattige Bønder i Sallerup och Remmeløff Sogner i Skaane Effter voris forrige Siellesørger S. Her Rassmus Madssøns dødelige Affgang, och førend hand er kommen i Jorden, da haffuer Willichus C[a]nick udi Lund som haffde da Jus offuer Sallerup Kirck[e] forskreffuen och samtyckt Eien Personn nemlig Henndri[ck] Wreiden, førind Bønn och Gudz paakaldelse er giort aff [Pre]dickestolen, om en Anden Retsindig Gudz ords Thiennere, och [.....] voris Vilge och Samtycke, och der sexs Vgger ringer th[...] dage vaar forløben, Lod samme Person sig høre i voris kir[cke] och ingen Anden vij matte faa att høre, Som i forrige k[.....] Herris S. Wellbyrd: Sigvord Grubbis thider skeett, och [....] Samtycht, Att Vij aff 2 eller 3 maatte effter forhøring [.....] hans Bevillning vdvelge Hvilcken som os best kunde t[hien]lig være, Som

[1]) Begge Originaler paa kgl. Bibl., det ene udateret, i Thotts Saml. 1061, fol., det andet, postr. Kal. Sept. 1621. i Bøllings Brevsaml.

[2]) Westhofens egenhændige Beretning derom findes paa kgl. Bibl. Thotts Saml. 1061, fol.

[3]) Indlæg over alle Lande i Geh. Ark.

udi Lærdommen och udi et Christeligt Liff [och] Leffnitz fremdragelse kirckerne kunde bethienne.

Der denne fremskickede Personn er saaledis imod Konng: [May:] Ordinantz och Naadigste forordning os thillsendt, haffue Vij fattige Bønder i Begge Sogner oss offuer hannem Att Beklage, Att hans maall och mælle er Wanscheligt och Laufft, Saa Di som staar Nederst i kirckenn, icke kunde vell høre eller mercke hans Prædicken, som voris Salighed Angielder. Thill med er hand Beryctet for Slagsmaall och begangne Clammerij som hand er thill begiffuen, Vij os Deroffuer befrycter i lenngden, om hand os skall indpaathrengis, och Vij med hannem skulle leffue och omgaaes.

Effterdi Vij ingen Anden fra kircke Herren maatte thilsendis eller faa att høre, haffuer Vi forn[e] Willichum vdi Lund naagen gaange besøgett, och os besvergett, att denne Person vaar oss inthett thiennlig: Daa haffuer hand svaritt os, Att enthen vi villde eller ey, da skulle vi beholde hannem. Hand villde os ingen Anden samtycke, daa maa Vij fattige Bønder dett Sørgeligen beklage, om vi skall imod voris Vilie omgaaes och leffue med saadan en berycthett Personn, och hannem emod All ordenlig kaalld lønne.

Meden vi haffuer været begierendis en Anden Personn ved Nauffn Jacob Danielsen som er den fattige Bedrøffuede Encke i Præstegaarden hendis Søn, hvis gode gaffuer (Langt offuer den Andens) paa Prædickestoelen thil Guds ære och Voris Saaligheds gauffn och forfremmelse os best befalder, effterssom hand thit och offte i hans Stiffaders Langvarige Siugdom haffer prædickett for hannem, och haffuer sin gode Bescheden aff die Høylerde i Kiøbenhauffn, Hannem for hans Lærdom, gode gaffuer vi giernne och paa dett ydmygeligste aff Geistlige och Werdslige Øffrighed væritt begierendis, Att maatte os bevillgis och Samthyckis thill voris Sielle Sørger, och dett er oss for den Anden fremschickede Personn hans Venners skyld affslagett och thill dis fornectett.

Hvorfor Vij fattige Bønder i begge forn^e Sogner, ere Høyeligen thillforaarsaget ydmygeliste och Vnderdanigste att indfalde thill voris allernaadigste Herre och Konning, at hans Maytt: Nest Gud villde Naadigste os denne Personn Jacob Dannielsøn thill voris Sielle Sørger Bevillge, att vi hannem maatte nyde, som vi veed Guds ære, och voris Salighed kand med oppebyggis och forfremmis, oc att vij kunde bliffue den Anden Qvitt. Eders konng: Mayttz Naadigste Giensvar och fromme thilladelse, Erre vij fattige Bøuder paa det ydmygeligste och vnderdanigste forhaabendis.

Gud alsommectigste vill Naadeligen med ald Thimelige och Evige gode Eders Kong: Maytt: Saadan Velgierning Rigeligen Belønne, ynschendis E: Kong: Maytt: ett Langvarigtt och fredsommeligt Regimenthe, och Guds Naadige Beschermelse med megen Lycke och Welferth thill Siell och liff. Af Sallerup den 20 Aprilis Anno 1637.

Paa forn^e Sallerups Sogne Bønders Vegne: Hagen Pedersen i Esløff och Kiede Mortensen i Sallerup, och vdi Anexen Peder Jenssen i Remmeløff."

Men Bønderne maatte beholde Slagsbroderen Henrik Wreiden og fik intet for deres Klager [1]).

I Lund maatte nu Westhofen kunne leve det behageligste Liv, han kunde ønske sig; han havde jo Otium nok, og Venner skaffede han sig snart; især sluttede han sig nøje til sin gamle Discipel, Herlovianeren Bertel Knudsen Aquilonius, Slotspræst i Malmø, hvorfra han 1619 blev forflyttet til Løderup i Skaane; de havde Interesser, Poesi og Historie, tilfælles, boede ikke langt fra hinanden og kjendte jo hinanden fra gammel Tid, skjønt det gode Forhold mellem dem en Tid var kjølnet [2]); hvad

---

[1]) Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne III, 222. Et Digt fra Westhofen til Wreiden har aabenbart Hensyn til denne Strid, Epigr. IV, 21.

[2]) Bertili Canuti Epistol. Select. Centuriæ V. Rostochii 1623. 8vo. I Cent. III Ep. 78 skriver Aquilonius til Mogens Bertelsen i Roes-

Under da, at Westhofen næppe var kommen i Land i Skaane, før han opsøgte sin gamle Ven[1]), og i den lange Aarrække, de levede sammen, udviklede der sig et saare fortroligt Forhold imellem dem; naar Westhofen i nogen Tid ikke havde besøgt Bertel Knudsen, klager denne paa det ynkeligste over Savnet af Samtale med ham; Erstatning herfor maatte søges i Brevvexlingen[2]); Aquilonius var opfyldt af Beundring for Westhofen „denne store og prægtige Mand“ [3]). Ogsaa vor Oldgranskningsberømte Fader, Ole Worm, stod Westhofen i venskabelig Forbindelse med og ledsagede flere af hans Værker med sine smigrende Epigrammer; vi saa, hvor ilde Westhofen optog Lyschanders Bemærkninger om hans formentlige Fejltagelser; Westhofen sender Worm sine Anmærkninger til dennes *Monumenta,* som den elskværdige Worm optager paa den godmodigste Maade af Verden, og takker ham for hans store Venlighed og hans Besøg hos ham i Kjøbenhavn[4]), hvortil han vistnok oftere har gjort Udflugter[5]).

Overvældende er den Mængde Digte, Westhofen frembragte, mest Epigrammer og mindre Digte til sine mange Venner og Bekjendte, baade lærde og adelige; og han var vistnok meget læst og søgt som Epigramdigter; saaledes beder Stephanius i et Brev Worm formaa Westhofen til at sætte et Digt foran den

kilde: „Westhovium, si vides, a me saluta, in quem affectus meus nec nunc quidem claudit, licet a me aversum. Malm. 1617“.

[1]) Anf. Skr. Cent. V Ep. 6. dat. prid. Id. April. 1619.

[2]) Anf. Skr. Cent II Ep 75: „Longum est, mi Westhovi, mihi et tædiosum tam diu te non videre, et aspiro nunc in id temporis ac diem, quo jungamur, et per hæc nostra, ac nos eamus vago et voluptuoso sermone“. Flere Breve fra A. til W. findes Cent. V, 52 og 54

[3]) Anf. Skr. Cent. II Ep. 85: „Westhovium altum magnumque virum“.

[4]) Ol. Wormii Epist. II, 639. Brev fra Worm til Westhofen, dat. Hafn. prid. Cal. Jun. 1643.

[5]) Paul Sperling skriver i et Brev til sin Søn Otto i Kjøbenhavn, dat. Hambg. 17. Juni 1622: „In Westhovii quoque notitiam te venisse cognosco.“ Orig. paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 1111, 4to.

ny Udgave af Saxo[1]; det kom der forøvrigt ikke, da Digteren snart efter døde. Ligesom man nu omstunder længes efter enhver ny Roman af Ewald eller utaalmodig venter paa et nyt Digt af Ibsen, saaledes imødesaa man dengang med Spænding enhver ny Samling Digte, der udgik fra den kronede Digters Haand, og man kunde ikke finde Udtryk, der tilstrækkelig tolkede Beundringen for hans Værker; Biskop Winstrup skrev tvende Epigrammer til ham, af hvilke det ene spaaer Digteren evig Berømmelse[2]:

„Carmina scripta tamen, qvot viderat hactenus orbis,
Post mortem nunqvam sunt moritura tuam."

Erik Eriksen Pontoppidan, der endte som Biskop i Throndhjem, og som Westhofen den 13de Marts 1640 kronede med Digterens Laurbærkrands[3], taler ogsaa i den dybeste Beundring om sin Mester, f. Ex.[4]:

„Omnia non hominis cernunt unius ocelli,
Clarius ut videam, mutuor ergo tuos."

Og mange andre Exempler kunde nævnes paa den Hyldest, der blev Westhofen til Del; vi skulle kun tilføje, at ogsaa en Fremmed, Nicolaus Scribonius fra Osnabrück, der besøgte Lund, hædrede ham ved Epigrammer og Anagrammer, saaledes[5]:

„Laude suum Græcus merita decantet Homerum
Danus Westhofi nomine clarus erit."

Da han i 1621 havde udgivet et lille Bind Digte i Rostock, omtalte en af hans Bekjendte, Nicolaus Eggebrecht[6], der var ansat i tydske Kancelli, Bogen i følgende Udtryk i et Brev til

---

[1]) Brev fra S. til Worm, dat. Soræ 15. April 1644. Danske Saml. III, 254.

[2]) Winstrupii Epigr. III, 721, 1000—01.

[3]) Vita Erici Erici Pontoppidani, s. a. et l. 8vo, 33—34.

[4]) Pontoppidani Epigr. 1648, 12.

[5]) Scribonii Rosa Scanica, Hafniæ 1636, 4to.

[6]) Et Digt til ham findes i Westhofens Epigr. IV, Nr. 27.

Sekretæren Friederich Günther[1]), der ogsaa personlig kjendte Digteren[2]): „Qvant an liure de Mons. Willichius, ie satisferay au commandement de Mons.$^{gur.}$ susd.[3]) aultant qve le temps et ma capacité permettra, Estant yci tout seul ie ne trouue nul temps de surplus pour vaqver à telles lectures, lesqvelles demandent du loisir, sans parler qu'il sera malaisé, voire malseant de corriger ou censurer un oeure escript auec art, industrie, en beaucoup d'années et tout bien premedité. Tellement qve sans auoir bien du loisir à peine y saurois ie faire qvelqve chose, principalement au contentement de Mons.$^{gur.}$ susd., à qvi aultrement ie doibs toute obeissance, comme aussi je suis prest de la luy faire selon mon pouuoir."

Af Adelen var Westhofen vel set, og han ødslede ogsaa med Vers til dens Medlemmer; selv var han jo tydsk Adelsmand, og hans Hustru var jo af god og gjæv gammel Adel, saa man kunde nok være bekjendt at omgaaes ham. Han havde ikke været fem Aar i Lund, da han den 16de Juli 1623 mistede sin Hustru, som blev begravet i Lunds Domkirke fjorten Dage efter, hvorom Sivert Grubbe fortæller i sine Optegnelser under 30te Juli[4]): „I Lund til Fru Anne Sparres, Willich Westhoffs Hustrus, Begravelse. Bispen prædikede over Psalme 116: Min Sjæl vend tilbage til Hvile." Det gjaldt nu om at faa en Gravsten lagt over hende, og herom handler følgende Brev til[5]) „Erlig, Welbiurdig oc Strenge Herre Her Christian Frijss til Kragerup, Ridder, Kongl. Maytts. Cantzler, Oc Danmarckes

---

[1]) Flere Digte til ham findes i W.'s Epigr.

[2]) Brevet, dat. Frederiksborg 20. Marts 1622, findes i Orig. i Geh. Ark. Danske Kongers Hist. Fasc. 83.

[3]) Nemlig den i Brevets Begyndelse omtalte Kantsler, formodentlig den tydske, Leonh. Metzner.

[4]) Danske Magazin 4. R. IV, 67.

[5]) Orig. paa kgl. Bibl. Danske Adelsbreve Fasc. 19, 115.

Riigens Raad Woris gunstige promotorius oc gode Wenn" saalydende:

„Woriss ydmygelig helsenn, met all tienestactighed, nu oc altid forsend met Gud wor Herre. Gunstige Her Cantzler, efter som wj hafuer for nogen tid siden anlanget huoss E. Magnificentz met woris schriftlig begering, at motte bekomme Kong. Maytts. wor allernaadigste Herres permission, nogle gamble Ligsteene her i domkircken (Som en part ingen skrift er paa, en part saa afslit, at deraf intet kiendes) enten at bruge til Kirckens behouf, eller oc at forflytte, hen paa dj steder i Kircken, som intet graf kan giøres for Pillernis grundwol skyld, oc steden (Som wel i 100 Aar ingen er lagd) at bruge til ny begraffuelse. Thi her er mange i Capitel, som ingen Leiersted kunde bekomme, naar Gud wil kalde oss herfra, huilcket *Dns Willichius* nu befinder, Som icke kan bekomme nogen platz i all Kircken, til sin salige Hussfrues begraffuelses sted, uden wj motte nogen af dj gamble Steene forflytte, Huilcket Kirckeuergenn icke tør sig vnderstaa, uden den høie Øffrighedtz samtøcke.

Er therfor woris ydmygelig bøn Eders Magnificentz wille thenne Sag huoss Kong. Maytt. andrage, oc forhielpe, at saadant motte oss Naadigst tilstedes. Wi wille alle sambt oc i Ser, Ethers Magnificentz til Ere oc gode igien at tiene, altid findes willig oc wbesueret. Oc wille her met hafue Ethers Magnificentz Gud Alsommegtigste euindelig befalet. Datum Lund den 16 Aprilis Ao 1624. Ethers Magnificentz

Altiid Willige
Capitull
i Lund."

Andragendet maa være bleven bevilget, thi over Fru Anne Sparres Støv dækker nu en hvid Sten i Domkirkens Kor med følgende af hendes Ægtefælle forfattede Indskrift[1]):

---

[1]) Sommelius, De Templo Cathedr. Lundensi, Lund 1755, 96.

HOSPITA TERRA VALE

S. F. A. S. F. O. M. V.
Generosæ Matronæ
ANNÆ SPARRÆ
Conjugis suæ desideratis.
A mundano exilio
Ad cœlestem Patriam
Revocatæ
XVI Julii MDCXXIII
Corporeas exuvias
Heic pie condidit
Luctuosus Maritus
Se quoque eodem abstrusurus
Brevi
Quom volet ille
Quem penes arbitrium est
WILLICHIUS WESTHOVIUS
Cimber. Com. Palat. Cæs.
Et. Eq. Lundiensis Canonicus.

COELESTIS PATRIA SALVE

Desuden er hendes Navn bragt til Nutiden ved det ovenfor omtalte Vaabenskjold i Aakirke paa Bornholm; denne Kirke hørte nemlig til et Præbende ved Lunds Kapitel, hvilket Westhofen en Tid lang besad; han indfandt sig her en Gang ved en Bispevisitats den 10de Juli 1621[1]), og Prædikestolen lod han pryde „med de skjønneste Malerier“[2]), hvorhos han opstillede sit eget og sin Hustrus Vaabener, som endnu opbevares.

Tre Aar sad Westhofen i enlig Stand, før han atter i Aaret 1626 indlod sig i Ægteskab, ogsaa denne Gang med en adelig Jomfru, *Mette Biørnsdatter* af Slægten *Maaneskjold,* saaledes kaldet af sit Vaaben; Slægtens Medlemmer førte næppe

[1]) Biskop Mads Jensen skriver i sin Visitatsbog: „Ao. 1621 d. 10. Julii hanc Ecclesiam visitavi..... Adfuit patronus Ecclesiæ Westhovius“. Hübertz, Aktstykker til Bornholms Historie, 607.

[2]) „Suggestum habet præ reliquis Bornholmiæ splendidum, quem Villichius Vesthovius Nobilis Poeta Danus pulcherrimis exornari picturis curavit.“ Kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 735, fol.

nogensinde Navnet[1]. Skjønt den gjorde Krav paa at være udrunden af kongelig Stamme, hørte den dog til den ringere Adel, der hverken ved store Besiddelser eller høje Embeder spillede nogen Rolle. Mette Bjørnsdatters Fader var *Biørn Knudsen* til Ettrup (nu Ettarp), Torne Herred i Skaane, Landsdommer i Sønder-Halland[2]. Han var vistnok død, dengang hans Datter ægtede Westhofen, og hans Søn, Knud Bjørnsen, fik Ettrup, medens Enken, Fru *Bodil Axelsdatter,* endnu 1628 boede paa den saakaldte Flintarps Hofgaard i Hasløv Sogn[3]; hun var af den norske Slægt Jernskjæg og havde først været gift med Aage Olsen Most[4] til Demmestrup, Landsdommer i Sønder-Halland, med hvem hun havde to Døtre og et Par vellykkede Sønner; den ældste, Henrik Aagesen, solgte Demmestrup omtrent 1617 til Holger Rosenkrantz og førte siden et omflakkende Liv, var ofte Ridemand ved Indførseler og oftere stævnet for Gjæld; den yngre af dette *par nobile fratrum* hed Axel, og han gjorde det saa galt, at han 1610 endte paa Skafottet[5].

Det var altsaa ikke nogen videre hyggelig Familie at blive optaget i; Fru Mettes Halvbroder Henrik blev ogsaa senere Drabsmand, men slap helskindet derfra[6]. Westhofens økonomiske Forhold ere næppe heller blevne meget forbedrede ved

---

[1]) I Klevenfeldts Stamtavler i Geh. Ark. findes Oplysninger om Maaneskjolderne. Vaabenet var en til højre vendt Guldhalvmaane i blaat Felt; paa Hjelmen to væbnede Arme, der holde krydsvis to Faner paa røde Stænger, delte paalangs med blaat og Guld.

[2]) Tegning af hans Sigil af 26. Jan. 1579 i Klevenfeldts Sigilsaml. i Geh. Ark., hvor ogsaa hans Fader, Knud Jensens Sigil af 13. Nov. 1560 er aftegnet.

[3]) P. v. Møller, Halländska Herregårdar, 98—99, hvor en Del om hendes Slægt findes.

[4]) Vaabenet i Adelslex. II, 25.

[5]) Møller, anf. St. Geh. Ark. Danske Saml. 369 A. indeholder Koncept til en kgl. Befal. af 25. Aug. 1601 ang. en af Axel Aagesens Gjældssager.

[6]) Skaanske Reg. i Geh. Ark. 16. Januar 1633.

denne Alliance, thi to Aar efter Bryllupet udgik følgende Kongebrev[1]:

„Vi Christian IV. o. s. v. Gjøre alle vitterligt, at eftersom Os elskelig Willich von Westhofen Os underdanigst haver ladet andrage, hvorledes hans Hustru, Os elskelig Fru Mette Biørnsdatter, skal have været i Gjæld, førend han hende haver bekommet, med underdanigste Begjæring, han samme sin Hustrus Gods maa afhænde, hendes Gjæld med at afbetale, da haver Vi naadigst bevilget og tilladt, saa og nu med dette Vort aabne Brev bevilge og tillade, at fornævnte Willich von Westhofen fornævnte sin Hustrus Gods maa sælge og afhænde, samme hendes Gjæld med at aflægge og betale, dog at det sker med hendes Arvingers, Os elskelig Henrik Aagesens og Claus Macchabæi deres Bevilling og Samtykke. Forbydendes alle og enhver fornævnte Willich von Westhofen herimod, eftersom forskrevet staar, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade. Givet Hafniæ den 7de Februari Anno 1628.“

Den i Brevet nævnte Claus Macchabæus var Landsdommer i Halland og havde til Ægte Fru Mettes Søster Ursula.

Imidlertid blev dog Westhofen ved dette sit Giftermaal Ejer af Herregaarden Lyngerum (Liungarum) i Melby Sogn, Vester Gjøngeherred, en ikke stor, men gammel Gaard, om hvilken der siges[2]: „Gården är så urgammal, att ingen kan weta, når den först fådt sine friheter“. For at eje en fri Gaard maatte man jo dengang være en fri Mand, d. v. s. adelig eller ogsaa kunde man, naar man fik den ved Ægteskab, erhverve sin Hustrus Slægts Samtykke til Besiddelsen; da der nu intet Dokument findes, som hjemler Westhofen en saadan Ret, maa

[1]) Anf. St.

[2]) Gillberg, Beskrifning öfver Christianstads län, 1767, 205—7. Smlgn. Bring, Diss. de Gothungia, 90. Bertel Knudsens Hdskr., Pro nobilitate Danica ostendenda Prodromus, kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 2992, 4to. Gaarden ejedes 1658 og 1671 af Jfr. Else Mund; en Jordebog fra Jan. 1671 findes i Geh. Ark.

man saa ikke antage, at han som saa mange andre tydske Adelsmænd stiltiende er anerkjendt som dansk adelig? Hans Svoger kalder ham i et Dokument „velbyrdig", hvilket hædrende Epitheton han vel næppe vilde tillægge ham, hvis det ikke tilkom ham, og Kongen selv titulerer ham „Vor Mand og Tjener", et Prædikat, der ikke tilkom ufri[1]). Sit Liv paa Lyngerum har Ejeren selv skildret i et versificeret Brev til en Ven[2]):

„Quænam Lundiacis absentem a mœnibus ora
    Scaniacæ aversum te regionis habet?
Sic tua penna rogat; cui sic respondeo: lenis
    Me procul a strepera distinet urbe quies.
In Lyngromensi (quam sors dedit) enthea villa
    Jucunda utilibus servio mente bonis.
Intra ædes placitæ sunt oblectamina Musæ:
    Extra delicijs omnia viva meis.
Est aqua cum vaccis: est grex oviumque suumque
    Inter gallinas anser anasque strepit.
Dant fruges Agri: fœnum dant æquora prati:
    Fagopyrum, glandes, pascua, ligna, nemus.
In sylvis et agris lepores capreæque dapales
    Grus, tetrao, perdrix, turdus et otis, aves.
Has canna exploso dat nobis ferrea plumbo:
    Nare sagax, prensas dat canis, ore feras.
Dat varios stagnum pisces, dat rivus: utrumque
    Ardea cum fulicis, mergus, olorque tegunt.
Quis præ deliciis colat ægram talibus urbem?
    Istic vivo alijs: heic ego vivo mihi."

Efter disse Strofer at dømme maatte man tro, at Digteren levede som Blommen i et Æg i et idyllisk Liv; men nej, stakkels Willich, han havde mange Bekymringer, som han maaske dog for en Del kunde takke sit eget irritable Sindelag for. Rigtignok kom han godt ud af det med sine Naboer; der var

1) I et Dokument, anført i den paa S. 43, Note 3, nævnte Herredagsdom.
2) Epigr. V, 21. Ad amicum, de villa sua Lyngerom, 1630.

Gunde Rosenkrantz til Boserup, som i et Epigram takkes for nogle Harer, han havde sendt Digteren[1]; der var den brave Sivert Grubbe til Hofdale, som selv i sine Optegnelser omtaler sit Samkvem med Westhofen[2]; i Januar 1630 skriver han: „I denne Maaned havde jeg Besøg af Willich med hans Hustru"; 7de Februar s. Aar: „stod min Foged, Willum Jensens Jaord med Mette Gregersdatter. Tilstede var min Svigersøn Jochum Beck med min Datterlil, ligeledes Willich med hans Hustru, Præsten Hr. Niels i Melby, Laurits Pedersen, Ridefoged i Gjønge Herred, med sin Hustru og nogle Andre"; Marts s. Aar: „denne Maaned tilbragte jeg paa Hofdale; jeg havde samtidig Besøg af Jørgen Urne, Willich og Hr. Niels fra Melby"; der var Palle Rosenkrantz, Tage Thott og mange andre Adelsmænd, som han ved enhver Lejlighed sendte sine Digte. Men hans kjære Svoger, Henrik Aagesen til Axelgaard, der efter alt, hvad man finder om ham, har været en meget ubehagelig Person, voldte den stakkels Westhofen mange Bryderier, især i Arvesagen efter Fru Mettes og Henriks Moder, Bodil Axelsdatter. Der rejste sig en hel Retstrætte om 200 Rdlr., som Henrik Aagesen endelig ved Herredagsdom af 1631 tilpligtedes at betale sin Svoger[3]. Til disse uhyggelige Familieforhold kom Næringssorger, som trykkede Westhofen; tilfældigvis have vi fra denne Tid opbevaret to Breve fra ham, i hvilke han klager sin Nød; i det ene, dat. Lund 17de Marts 1633, beder han Jesper Brochmand lægge et godt Ord ind for ham hos Kantsleren, Christian Friis, da hans Indkomster, foruden hvad hans Præbender give i Udbytte, kun beløbe sig til 100 Rdlr., hvilket er tilstrækkelig til de daglige nødvendige Udgifter ved en tarvelig Levemaade, men heller ikke mere[4]; i September samme Aar skrev han et Brev til

---

[1]) Epigr. III, 7.

[2]) Danske Mag. 4. R. IV, 80.

[3]) Herredagsdombog 1631 i Geh. Ark.

[4]) Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3038, 4to. „Si qvando occasionem aucupari Dn. D. posset, ut de mediocrium meorum redituum

Kantsleren selv, for hvem han udtaler sig i lignende Udtryk og raaber om Hjælp *in rei familiaris tenuitate*[1]). Kort efter døde hans Hustru og den 30te December samme Aar fandt hendes Jordefærd Sted i Lunds Domkirke, hvor Corfitz Gabrielsen til Ackeleye til Ullerup talte ved Graven; da han var færdig med sin Tale, lode Westhofens Svogre, Henrik Aagesen og Claus Macchabæus *en fredløs Kumpan, de havde tilrede*, oplæse en Seddel, hvormed han fremtraadte midt paa Kirkegulvet; men Kumpanens Oplæsning gik glip for den, imod hvem dette Optrin var iværksat, nemlig Westhofen, der stod saa langt fra ham, at han intet kunde høre. Seddelen angik Westhofens og hans Hustrus Gjæld, og snart efter opstod der Stridigheder imellem ham og hans Svogre angaaende Arven efter Fru Mette Biørnsdatter; Westhofen plagedes af Boets Kreditorer, som havde ondt ved at blive tilfredsstillede, da han ikke havde andet at betale med, end det ringe Løsøre, der fandtes, af hvilket oven i Kjøbet en Del var pantsat; Kongen udnævnte derfor den ovenomtalte Corfitz Gabrielsen og Claus Gagge til at ordne Affærerne. I Sagen med Svogrene udnævnte Kongen fire Kommissærer, som skulde dømme Parterne imellem; det trak imidlertid i Langdrag og under 29de August 1635 fik de fire en skarp Paamindelse fra Kongen om at skynde sig, *paa det de en Gang med alle kan dermed til Ende komme, og Vi for videre Overløb blive forskaanet.* En Dom blev da afsagt, men Westhofen, der ikke fandt sig tilfreds med den, indstævnede Kommissærerne for Herredagen, som under 28de November 1635 afsagde den Kjendelse, at Seddelen, der var oplæst ved

---

aliqvo augmento cogitationem illustri Dno. Cancellario injiceret, confido ipsum aliqvid effecturum. Saltim vicariatu qvodam erigi posset res Willichiana. Decimum qvartum nunc annum vitam traho, ubi (ad minimum) Joachimicos centum unciales qvotannis, de meis bonis (ultra concessos Regia Majestate reditus) vulgari oeconomiæ et qvotidianæ sustentationi necessario impendere coactus fui.“

[1]) Orig. paa kgl. Bibl. Bøllings Brevsaml. Lundiæ potrid. Non. Sept. 1633.

Graven, skulde skaffes tilveje[1]. Dette har formodentlig ikke ladet sig gjøre, thi vi høre ikke mere om disse Stridigheder.

De følgende Aar tilbragte Westhofen mest i Lund, og fire Aar efter Fru Mette Biørnsdatters Død indlod han sig i sit 3die og sidste Ægteskab[2]; denne Gang søgte han ikke sin Hustru i Adelens Kreds — han synes at have prøvet tilstrækkelig, hvad det vilde sige at komme i Slægtskab med den trættekjære danske Adel —, han hentede hende fra Lübeck i *Anna Pöpping* af en af Byens Patricierfamilier[3]. Om hendes Herkomst kunne vi ikke give sikker Underretning, men ifølge velvillig Meddelelse fra Hr. Arkivar Wehrmann i Lübeck maa hun have været en Datter af Raadssekretær *Friedrich Pöpping,* død 1640, og *Catharina,* Datter af Borgmester *Hermann von Dorne.* Vel hørte hverken Slægten v. Dorne eller Slægten Pöpping til det saakaldte *Zirkelgesellschaft* eller *Junker-Kompagni;* men i det 17de Aarhundrede kunde Benævnelsen Patricier godt bruges i videre Betydning[4]. Om Anna Pöpping overlevede sin Mand eller om hendes senere Skjæbne se vi os ikke istand til at oplyse noget; vi udtale kun som en Formodning, at hun har overlevet ham.

Vi nærme os nu Slutningen af Westhofens Liv, der i de sidste Aar var lidet roligt paa Grund af den mellem Danmark og Sverig opstaaede Krig. Da Svenskerne i Aaret 1643 gjorde det uformodede Indfald i Skaane, *salverede* mange af Landets Indbyggere sig til Malmø for i denne befæstede Stad at skjærme sig mod Fjenden; blandt dem, der her søgte Tilflugt, var Westhofen, om hvis Ophold i Staden vi faa Underretning af følgende kongelige Befaling til Lehnsmanden Tage Thott[5]:

---

[1]) Kilderne hertil i Geh. Ark. Skaanske Tegnelser 20. August og 29. August 1635, Herredagsdombog 1635.

[2]) Moller, 724.

[3]) Anf. St. „Anna Poppingia, Patricia Lubecensis.“

[4]) I W's Epigr. III, 1638, læses Digte til Fridericus Poppingius, reip. Lub. suprem. Secretarius, Johannes P. patric. Lub., jurisconsult., affinis suus.

[5]) Skaanske Tegnelser i Geh. Ark.

„Vor synderlig Gunst tilforn! Vider, at Os elskelig Willich v. Westhofen, Kannik udi Lund, nu tilholdendes der udi Vor Kjøbsted Malmø, underdanigst for Os haver ladet andrage, hvorledes han skal besværges med Indkvartering der udi Byen, uanseet han ganske ringe Vaaning haver, dertil med hans Hustru at skal ligge ved Sengen, foregivendes ogsaa, at Borgemestere og Raad i fornævnte Malmø skal for nogle Aar siden have begjæret af Lunde Kapitel Hjælp til Krudt og Lod for deres Befæstning, hvilket de og gjorde, og forærede dennem 100 Sp. Dlr. dertil, hvorimod de skal have lovet, at Canonici af Lund skulle altid være fri for Indkvartering der udi Byen, naar nogen Uro paakom. Thi bede Vi Eder og naadigst ville, at I med Borgemestere og Raad der i Byen taler, at de efterkommer deres Løfte, som han beretter, de haver gjort. Datum Hafniæ 6. November 1644."

Naar Moller[1]) fortæller, at Westhofen døde i Lund *1643*, er det aabenbart fejlagtigt; af det anførte Brev fremgaar, at han levede endnu i November 1644; endvidere haves to Breve til Westhofen fra Ole Worm, skrevne den 3die og 15de Maj 1645[2]); her stoppe Sporene i hans levende Live, og naar vi næste Gang høre ham omtale, er det i et Kongebrev af 4de Marts *1647*[3]), hvor hans Vikarie i Lund, eftersom han er afgaaet ved Døden, lægges til Skolemesters Underholdning i Malmø; formodentlig er han død kort forinden og man har da i Malmø skyndt sig med at ansøge om hans Lehn.

Westhofens mange Digte er der nu kun faa, som læse; ikke alene fordi de alle ere latinske, men ogsaa fordi Indholdet er af en ganske anden Art, end man nu fordrer. Det maa ogsaa indrømmes, at de allerfleste ere grumme kjedsommelige; søgte Vittigheder og trivielle Ordspil, som ere laante fra den klassiske

---

[1]) Cimbria literata I, 724.

[2]) Wormii Epistolæ II, 640–41.

[3]) Skaanske Reg. i Geh. Ark. Hans Præbende blev først bortgivet 14de Juni 1647; anf. St.

Oldtids Digtere, fylde hans Vers; overvældende Smiger og Roes præsenterer han dem, som Digtene ere skrevne til; finder man undertiden en god Vittighed eller en træffende Tanke — saa er den stjaalen; f. Ex. det 15de Epigram i Epigr. liber IV:

„Quam mala sit conjux, horis tamen illa duabus
Est bona: quom dotem convehit ac moritur."

Kilden, som han naturligvis ikke angiver, er den gamle græske Digter Simonides.

Et andet Digt minder i den Grad om Horats' bekjendte Ode til Mæcenas, at man kunde fristes til at anse det for Ironi, naar en af hans Samtidige sammenligner ham med Flaccus [1]).

Var endda Latinen god; men kyndige Dommere give den ikke noget rosende Skudsmaal; hverken Ole Borck [2]) eller Lagerbring [3]) omtale hans Vers med videre Estime; ja Forfatterne af det danske Adelslexikon kalde hans Digte ligefrem slette [4]); disse Udtalelser ere imidlertid senere; Digterens Samtid hævede ham til Skyerne; Nutiden kjender ham ikke af Navn.

Vi have ovenfor omtalt Westhofens Søn *Frederik;* om ham haves nogen Underretning i et lidet Skrift i Anledning af hans 2det Bryllup, med *Agnes,* Datter af Præsten *Niels Stisøn* i Burløv, død 1625 [5]); Skriftet, der findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Samlinger 3861, 4to, har til Titel: „Epithalamia in festivitatem Nuptialem Præstantissimi ac Prudentissimi Viri D. Frederici Westhovii, Incolæ Lundensis primarii Sponsi, Et Agnis, Doctissimi, spectatissimi atque integerrimi (*τοῦ νῦν μακαρίτου*) Viri Dn. Nicolai Stisonii, Ministerio Ecclesiastico parœciæ Burløviensis pie ac devote defuncti filiæ, Sponsæ Lundiæ 10 Septembris propitio numine fausto omine celebrandam decan-

---

[1]) Epigr. af Joach. Tanck, Prof. i Leipzig. Moller, 724.

[2]) Diss. de Poetis ultima, 173.

[3]) Monumenta Scanensia, 261—63.

[4]) Lexicon over adel. Familier II, 349.

[5]) Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne I, 389—90.

tata a Sponsi filiis eorumque informatore. Hafniæ, Literis Martzanianis". Paa et Ark indeholder det et latinsk Digt af *Gregers (Gregorius) Westhoff,* et dansk Digt af *Albert Westhoff* og en dansk Psalme paa 16 Vers af Christiernus Erasmi Wuldumensis. Det mangler Aarstal, men Bryllupet maa have staaet omtrent 1650. Gregers W. blev siden Student fra Lund 1652 og Albert 2 Aar efter[1]). Mere vides ikke om disse Personer; en *Fridericus Westhoff,* født i Faaborg 18de August 1688, tog 18de Januar 1718 theologisk Attestats[2]); maaske har han været en Søn af Gregers eller Albert Westhoff.

11.

Jesper Rasmussen Brochmand (Casparus Erasmi Brochmannus)[3]).

12.

Peder Pedersen Hie (Petrus Petrejus Hiennius) var en Søn af Præsten *Peder Mortensen* i Hee og No i Ribe Stift[4]), hvor han fødtes den 15de Juli 1584[5]). Efterat han var bleven Student[6]) begav han sig snart udenlands, mærkelig nok ikke syd paa, som de fleste andre studerende, men til Skotland, hvor han i Aaret 1606 studerede ved Universitetet i St. Andrews,

---

[1]) Universitetsmatriklen.

[2]) Distinktionsprotokol i Univers. Arkiv.

[3]) Om Grundene til, at vi forbigaa Brochmand, henvises til Forordet.

[4]) Dette tør vist nok anses for givet, skjønt det intetsteds udtrykkelig siges, se Wiberg, Bidr. til en alm. dansk Præstehistorie I, 570. I Paludans Dissert. IV de Templo S. Lucii Roeskildensi, 40, kaldes han Cimber.

[5]) Paludan, anf. Sted.

[6]) Bloch, Roeskilde Domskoles Hist. III, 17, angiver, at han blev Student fra denne Skole 1607; Aarstallet er i hvert Fald urigtigt.

hvorfra han foretog en Udflugt til England i August[1]; 1607 vendte han tilbage fra London til St. Andrews[2], hvor han forblev i over to Aar, indtil han i November 1609 atter drog til England med følgende smukke Anbefaling fra den lærde Theolog John Johnston[3]: „Den lærde Yngling *Peder Pedersen* fra Jylland, en Mand med fortræffelige Anlæg og en lykkelig Begavelse, har opholdt sig hos os i over to Aar; han staar i fortroligt Forhold til mig og jeg har ham med Rette meget kjær. Hvad Du vil undre Dig over, er, at han med Flid studerer vore Forhold, saa at han med Indsigt kan berette Dig alt, hvad der angaar os. Jeg kjender ham kun fra en god Side og anbefaler ham derfor til Dig, min Ven, ikke blot for vort Venskabs Skyld, men ogsaa af Interesse for det Gode, som han selv har helliget sig til.“

I Begyndelsen af 1610 maa han være kommen hjem og da Jesper Brochmand i Juni 1610 blev Professor, kaldede Skoleherren paa Herlufsholm, Mogens Gøye til Gunderslevholm, Peder Hie til Rektor paa Skolen, hvorefter han den 15de Oktober tog Magistergraden i Kjøbenhavn tilligemed tretten andre, blandt hvilke vi nævne Hans Knoff, der blev hans Eftermand paa Herlufsholm, den senere bekjendte Digter Anders Arøbo og Herlovianeren Jens Dinesen Jersin[4]. Hans Virksomhed paa Herlufsholm kjende vi intet til; men der er al Grund til at antage, at han har taget sig med Interesse af sin Opgave og haft Kjærlighed til Herlufsholm, naar vi se, hvorledes han i en Ligtale[5] i Forbigaaende omtaler Stifterne *„Herlouff Throlde oc Fru Birgitte Gjøe, huis Velgierning oc Christelig mildhed haffuer værit*

[1]) Gul. Camdeni et ill. virorum ad Camd. epistolæ, London 1691, 75, Brev fra Johnston til Camden, dat. Andreapoli III Id. Aug. 1606.

[2]) Anf. Værk, 95. Brev fra Johnston til Camden, dat. ex Acad. Andreana 4 Id. Apr. 1608. „Petrus Hiennius Danus Londino rediens superiore anno reddidit literas tuas mihi multo jucundissimas.“

[3]) Anf. V. 127, Brev fra Johnston til Camden, dat. Andreap. 6 Nov. 1609.

[4]) Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Historie III, 615.

[5]) Ligpræd. over Oluf Rosenspar, Kbhvn. 1624, Bl. F.

mange aff voris Danske Vngdom til stor Lærdom oc god opdragelse, huorfor oc Gud dennem i Himmelen belønne", ligesom han ogsaa i en anden Tale[1]) kalder Disciplene *den kiere vngdom som han der haffde vnder disciplin oc indseende.* Endnu have vi et synligt Minde om hans Styrelse i de ikke faa Bøger, mest filologiske, han anskaffede til Skolens Bibliothek, og som have en Paaskrift om, at de ere kjøbte ved hans Foranstaltning.

Efter omtrent tre Aars Forløb blev Mag. Hie udnævnt til Sognepræst for Vordingborg og Kastrup[2]); den 2den April 1613 fratraadte han Rektoratet[3]). Her blev han i fire Aar, i hvilken Tid han ofte aflagde Besøg paa Herlufsholm, hvor han saaledes indfandt sig en af de sidste Dage i August 1616[4]) for at tale med Skoleherren, Christopher Ulfeld, der var paa Jagt i Skolens Skove.

I Sommeren 1617[5]) blev han efter Roeskilde Domkapitels Indstilling af Kongen kaldet til Sognepræst ved Domkirken[6]), hvorfra han allerede i Foraaret 1620 forflyttedes til Kjøbenhavn som Sognepræst ved Helliggejstes Kirke[7]), en Forandring, som

---

[1]) Sorrig oc Med-Sorrig for en eeniste Søn etc. (Ligpræd. over Jens Vibe) Kbhvn. 1624. Fortalen.

[2]) Epitafiet over ham, Resenii Inscriptiones Hafnienses, 121.

[3]) Han efterlod Skolen et Exemplar af Horats med denne Paaskrift: „Hunc librum illustri Herlovianæ reliquit in jucundam sui apud successores memoriam, Petrus Petrejus Hiennius, cum Rectoratum ibidem resignaret, postridie Calend. April. A. CIↃIↃCXIII." Thura, Idea historiæ litterariæ Danorum, 48.

[4]) Herlufsholms Ugekostbøger, Konger. Arkiv.

[5]) Worm, Lexicon over lærde Mænd I, 439. Han underskrev Domkapitlets Statuter 21. August, Scriptores Rerum Danicarum VI, 605.

[6]) I en gammel Optegnelse i Geh. Ark. Danske Saml. Fasc. 179, b. hedder det: „Tres Parochiani Roeskildenses M. Petrus Hien. D. Laurentius Scavenius, M. Envaldus Nicolai non secundum nominationem Capituli, sed secundum præsentationem et qvasi mandatum ipsius Regis fuere a Capitulo vocati. Formalia verba literarum Regiarum hæc sunt: Qvod Rex ipse talem personam ipsemet audiverit qvam etiam nunc ad Capitulum mittit, bonumqve judicat ut in templo Cathedrali audiatur et ad munus illud vocetur."

[7]) De kjøbenhavnske Præsters Overenskomst om Naadensaarets Beregning underskriver han: „Petrus Petræus Hiennius, vocatus

Rygtet allerede i et Par Aar havde haft travlt med [1]). Men kun kort virkede han her — under Pesten i Aaret 1625 blev han, den 13de Maj, en af Farsotens Ofre [2]); i hans Sognekirkes Kor stededes han til Hvile under en Ligsten med en vidtløftig Indskrift, og et Epitafium blev opsat til hans Minde af hans „meget bedrøvede Hustru“ *(uxor moestissima)* med et kort Levnetsløb og hans Valgsprog, som han havde taget efter Herluf Trolles: *Fryct Gud, giør ret, forlad dig ey paa Menniskene.* Han efterlod sig en Enke og en Søn *Peder,* der blev Præst i Øster Egesborg.

Hies literære Virksomhed indskrænker sig til nogle Ligprædikener, af hvis Fortaler vi faa nogle Træk til Bedømmelse af Forfatterens Karakter; i en Ligtale over Fru Anne Urne, Johan Sparres til Knapstrup, holdt i Roeskilde 20de Februar 1620, trykt i Kjøbenhavn 1621, 4to, under Titelen: *„Jesus. En Christelig Proserpina“* udtaler han sig i Fortalen (Blad b iij) saaledes: „Jeg haffuer nu lenge fortøffuit, at komme for en dag met denne Proserpina, huor til ieg dog haffuer hafft mine Aarsager. Oc at tie stille met min Natur, som icke nogen tid haffuer værit brendt med skriffuerstilen, eller belad met den siugdom, aff huilcken mange ligge Verckbrudne, villendis en huer indfald oc opsnagit lection endeligen haffue packet i en Bog, dem selff oc Tryckeren ofte til større profit i pungen end andre i forstanden“, saa har han dog nu til Trøst for de Efterladte bekvemmet sig til at udgive Talen. Samme Ulyst til at

Pastor Eccl. S. Spiritus, libenter approbat. Hafniæ 12. April. Anno J. Chr. 1620.“ Kirkeh. Saml. 3. R. I, 472. — Rektor Hans Brochmand lykønsker i et Brev, dat. Soræ 11. Apr. 1620, Hie til, at han skal være bestemt til det omtalte Embede; B.'s Kopibog, Thottske Haandskrift-Saml. 1051, fol. paa kgl. Bibliothek. — Udnævnelsen er altsaa falden i Begyndelsen af April.

[1]) Bertili Canuti Epistolarum selectarum Centur. V, Rostochii 1623. Cent. IV, Ep. 49.

[2]) Se Epitafiet og Ligstenen, hvis Indskrifter ere trykte i Resenii Inscr. Hafn. 116, 126—27. — Rørdam, Monumenta Histor. Dan. II, 728.

optræde for Publikum viser han i Fortalen til den ovenfor (Note 1, Side 50) nævnte Prædiken over den unge Jens Vibe, der havde været hans Discipel paa Herlufsholm og senere staaet i Venskabsforhold til ham; han henvender sig nu til Vibes Moder Else Clausdatter og hans Stedfader, Borgmester Simon Surbeck i Kjøbenhavn, med disse Ord: „Endog jeg aff eders kierlighed icke er anmodet om denne sørgelige prædicken at giffue vnder tryck och huer mands lesning: derhos oc huærcken mit sind, eller min tjds leilighed mig til saadan extraordinarie arbeid hedendrager; saa dog haffuer ieg icke kundet lade, for eders mangfoldige fromhed mig baade med affecter oc effecter i mange Aar, oc endnu dagligen, beteed, at jeg jo her med en ljden gnist aff min villie oc kierlighed igien skulle lade see. Huormed dog, vel mueligt, jeg eder ingen tieniste giør, for en oc anden Aarsags skyld: i synderlighed fordi jeg her med snarer kunde eders sorrig oc suar igien opkratze o. s. v.“

Naar vi hertil føje en Ligprædiken over Knud Urne til Aasmark (1622)[1]) og en dansk Oversættelse af Alans Mindedigt over Herlufsholms Inspektør Mogens Bertelsen Dalin[2]), ere vi færdige med hans literære Arbejder.

Det er et tiltalende Indtryk, vi faa af Peder Hie gjennem det lidet, der er naaet til os angaaende ham; at han har haft Venner i den lærde Verden, er naturligt, men kun tre Mænd vide vi med Vished, at han har staaet i saadant Venskabsforhold til, nemlig den ovennævnte Mogens Bertelsen, der forlod Herlufsholm i Juni 1611 og senere igjen traf sammen med Hie i Roeskilde[3]), og Præsten i Løderup i Skaane, Bertel Knudsen

---

[1]) I det kgl. Bibliotheks Exemplar af denne Bog findes følgende Tilskrift med Hies egen Haand: „Erlig Viss och Velagt Mand Jens Anderssøn general skriffuer for dett Jjsslandische Companie min elschelige thilhører och sønderlige gode Venn thill en Christelige thjdsfordrjff, venlig P Prss.“

[2]) Hdskr. paa kgl. Bibl., ny kgl. Saml. 743, fol. vol. 1.

[3]) Bertili Canuti, Ep. cit. Cent. IV, Ep. 93: „Hiennio a me salutem, viro multæ et reconditæ doctrinæ“, udateret Brev til M. Bertelsen i Roeskilde.

Aqvilonius, en af de første Studenter, han havde dimitteret fra Herlufsholm, fra hvem vi have flere Breve til Hie[1]); i et indbyder han ham og hans Hustru til sit Bryllup i September 1616; i et andet, fra 1618, udtaler han sin Glæde over at Hie, som Rygtet sagde, snart skulde være Præst i Kjøbenhavn, hvorved de vilde blive Naboer (Bertel Knudsen var dengang Rektor i Malmø), og saaledes have Lejlighed til oftere at besøge hinanden. Endelig den berømte Arøbo, som han stod i Venskabsforhold til i sin Ungdom[2]).

13.

Hans Christophersen Knoff (Johannes Christophori Knopfius) var en Søn af den kongelige Hofprædikant Mag. *Christopher Hieronymussen Knoff,* en født Preusser, og *Barbara Paludan,* Datter af *Dr. Hans Paludan,* der var Dronning Dorotheas Læge[3]). *Hans Knoff* blev født 1578 og har formodentlig gaaet i Skole i Roeskilde, hvorhen hans Fader flyttede omtrent 1592 som Kantor og Kannik ved Domkapitlet[4]); nogle Aar senere er han bleven Student, men noget sikkert om ham vides ikke, før han i Aaret 1600 træffes som Hører ved Roeskilde Skole samtidig med sin et Aar yngre Broder *Frederik*[5]); her har han saa formodentlig virket i nogle Aar og Hørerens ellers saare tarvelige Stilling og brydsomme Arbejde har vel i Længden lige saa lidet tiltalt ham som de fleste andre, men en Behagelighed har det dog været for ham at kunne bo hos sin gamle Fader, der i Aaret 1598[6]) havde mistet sin Hustru og

---

[1]) Anf. Værk, III, Ep. 22, 84, IV, Ep. 27, 49.

[2]) Rørdam, Arrebos Levnet og Skrifter, II, 300. Arøbo kalder i et Brev Hie „frater et hospes".

[3]) Zwergius, Siellandske Clerisie, 481. — Giessing, Nye Saml. af Jubel-Lærere, 2, II, 63.

[4]) Giessing, a. St., 70.

[5]) Giessing, a. St., 75.

[6]) A. St., 74.

to Aar efter sin gamle Ven Niels Hemmingsen, der ogsaa henlevede sine sidste Aar i Roeskilde[1]).

Saa kom den almindelige Lyst til Udenlandsrejse ogsaa over Hans Knoff, og vistnok i Aaret 1605 drog han syd paa, hvor han besøgte den fyrstelige Skole i Heilbronn ved Neckar i det nuværende Württemberg; i Begyndelsen af 1606 kom han til Universitetet i Wittenberg, hvor hans Broder Frederik allerede i to Aar havde studeret[2]); begge havde de en Understøttelse paa 60 gode Daler af Roeskilde Kapitel[3]). Her var en stadig Tilrejsen af danske, baade adelige og uadelige; her traf de sammen med Christen Thomæsen Sehested, Just Høeg, Peder og Iver Lange, Jørgen Schougaard, Ole og Palle Rosenkrantz, Iver Wind, Tyge Sandberg, Mogens Lykke og flere Herremænd; her studerede Herlovianerne Jens Dinesen Jersin og Claus Plum, som Brødrene Knoff havde megen Omgang med[4]), men navnlig synes de at have sluttet sig nøje til deres Bordfælle Mads Jensen Medelfar, senere Biskop i Lund[5]).

---

[1]) Rørdam, Kjøbenhavns Univ. Hist. II, 431.

[2]) Frid. Taubmanni Rectoris Otium semestre publicum, Witteb. 1610, 31—34 indeholder T.'s Testimonium for Frederik K., dat. 7. Maj 1608 „civem Reipub. hujus litterariæ fuisse ad quadriennium".

[3]) Giessing, a. Skr. 64.

[4]) Mads Jensen Medelfars Stambog (kgl. Bibl. Thottske Saml. 567 8vo), i hvilken disse og fl. a. Danske have indført deres Navne. Da Plum forlod Wittemberg, lode hans Omgangsvenner, baade Danske og Udlændinge, en Samling af Digte trykke under Titelen: *Προπέμπτικα* in abitum Dn. Cl. Plumii etc. 28. Aprilis 1608; heri findes Vers af Hans Knoff.

[5]) Hans Knoff har i hans Stambog skrevet følgende:

„Bernh.
Sol vitæ, sapientia,
Sal vitæ, amicitia,
Penu vitæ, temperantia,
Antidotum vitæ, patientia,
Vita vitæ conscientia.

Eruditionis, virtutis, pietatisqve laude cumulatissimo viro, Dn. Matthiæ Johannis Medelfardensi, SS. Theologiæ penitius addicto, amico meo singulari, commensali svavissimo, memoriæ caussa scribebam Witeb. Kal. May Ao Dni ∞ IϽCVII. Johannes Knoff. Danus."

Fra denne hans Studietid haves en lille ethisk Afhandling om Maadehold i forskjellige Forhold, *Illustrium Qvaestionvm Ethicarum Decas nona,* trykt i Wittenberg 1607 i 4to, som han 14de Februar 1607 forsvarede under Mag. Ægidius Strauchs Præsidium; den er tilegnet hans Fader og Biskop Peder Winstrup *denne hans Mæcenas i dybeste Ærbødighed* og slutter med et latinsk Digt til Knoff fra den ovennævnte Ole Rosenkrantz.

To Aar tilbragte Hans Knoff i denne berømte Universitetsstad, som han tilligemed sin Broder forlod i Maj 1608 med et fortræffeligt Testimonium af Universitetets Rektor, Professor Taubmann, hvis vigtigste Udtalelser vi her gjengive i Oversættelse [1]). „Hans Knoff fra Danmark har af os forlangt et Vidnesbyrd om sine Studier og sit Levnet; men derved syntes han strax ligesom hemmelig at støtte sin Sag; thi, hvad han forlangte, burde han enten fordre som en Ret, der tilkom ham, eller faa af os uden Opfordring. Han er født af en anset Slægt i Danmark, hvor han alt som Dreng med Modermælken og ved den første Undervisning i Hjemmet indpodedes Spirerne til gode Egenskaber og al ædel Kundskab. Et Bevis herpaa afgive ogsaa hans Brødre, af hvilke han har haft flere, der have nydt samme Opdragelse og Undervisning som han, men alle saaledes opdragne i enhver ædel Kundskab, at man let saa, at de vare kjødelige Brødre ikke alene ved Blodet og fælles Forældre, men ogsaa ved Opdragelsens Dannelse: en saa skjøn Væddestrid have de hidtil kæmpet med hverandre.

Nogen Tid har vor Hans holdt sig skjult ved den fyrstelige Skole i Heilbronn i Franken, en Skole, der er en Yngling med hans Aand i enhver Henseende værdig. — — — Da han der i Overflødighed havde øst af hine velgjørende Kilder i det rette Maal for hans Alder, drog han til Wittenberg for ved den højere Undervisning stedse at bygge videre paa hin Kundskabernes Grundvold. Og det er lykkedes ham glimrende; thi han

---

[1]) Anf. Skr. af Taubmann, 34—36; som det vil ses, ere Tidsbestemmelserne for hans Rejse hentede fra dette Vidnesbyrd. Det er dateret 7. Maj 1608.

har i kort Tid gjort saadanne Fremskridt baade i de humanistiske og filosofiske Videnskaber, at man, hvis han vilde holde Forelæsning eller Disputats, med fuld Føje kunde indlede den med disse Ord, som Digteren satte foran sit Værk:

Hører med gunstige Sind, Æneader, og lad ej vore Ydelser vejes efter vor Alder.

Endog Theologien har han nylig taget fat paa; jeg siger taget fat paa — nej, han har (hvad gamle og øvede Theologer har overbevist os om) saa varmt og sikkert grebet den an, at den synes at være det eneste, som han for Fremtiden, til største Held for den kristne Kirke, vil behandle og holde sig til.

Hvad skal jeg nu sige om hans Levnet? han har naturligvis i disse to Aar, ja længere, levet saaledes iblandt os, at han ikke paa nogen Maade i Sind og Sæder har været forskjellig fra sine ældre Brødre, der, som enhver veed, have været meget satte" o. s. v.

Om nu de tvende Brødre ere rejste hjem strax eller have lagt Vejen om ad andre Universitetsbyer, lader sig ikke afgjøre, idet vi ikke høre noget om dem, før Hans i Efteraaret 1610 tog Magistergraden i Kjøbenhavn tilligemed sine gamle Venner Jersin og Medelfar og 11 andre, blandt hvilke Arøbo og Hie.

Den 15de Oktober fandt Promotionen Sted under Herlovianeren Alans Præsidium under de sædvanlige Former, som nu sporløst ere forsvundne, og efter denne alvorlige Del af Festen fulgte den mere gemytlige, den saakaldte *Mesterkost*, som de nye Mestre maatte betale, til stor Ulempe for de fattige iblandt dem, hvorfor det ogsaa var bleven befalet, at ingen skulde indbydes *uden Professorerne, Borgmestere og Raad med Kongens Foged, og andre Magistre og Doctores, som ere tilstede, og Sognepræsterne og deres Kapellaner, med deres Hustruer, og siden nogle af Candidatorum deres Venner efter deres egen Lejlighed* — de stakkels Magistre, som skulde traktere hele dette Selskab [1]), der oven i Kjøbet ved denne Lejlighed forøgedes

[1]) Rørdam, Arrebos Levnet og Skrifter, I, 41—44. Sammes Kjøbenhavns Univers. Hist. III, 615.

med to Afsendinge fra Øvrigheden i Malmø, der paa denne Maade vilde hædre deres Sognepræst, som var blandt de nye Magistre [1]).

Magister Knoff synes snart efter atter at være dragen udenlands og da igjen til Wittenberg, hvor han før havde tilbragt to saa behagelige Aar. Denne Gang var Mathematiken hans Studium, og han udgav her det andet og sidste Skrift, vi have af ham: *Initia geometrica, seu in Euclidem Isagoge compendiosa.* Wittebergæ 1612, 8vo; det er en lille Lærebog i Geometrien efter Forelæsninger, som han forhen havde hørt privat hos Hans Poulsen Resen, med hvis Samtykke Udgivelsen skete. Fortalen, dateret Wittenberg, ipso festo Angelorum (29de September) 1611, indeholder en Tilegnelse til Kongens Søn Christian og en Lovprisning af det mathematiske Studium, hvorefter følge de dengang brugelige Ærevers til Forfatteren af to danske Studenter, Rasmus Eriksen Assens og Peder Eisenberg. Maaske har han alt været hjemme igjen ved sin gamle Faders Død i December 1611 [2]), hvilket er rimeligt, da han med Vished vides at have været i Kjøbenhavn i Sommeren 1612, da han i Hundedagene holdt private Forelæsninger [3]). Efter Mag. Hies Afsked fra Herlufsholm i April 1613 blev han udnævnt til dennes Efterfølger og indsat om ikke samtidig, saa dog kort efter Hies Bortrejse, i hvert Fald inden 12te April, ved hvilken Lejlighed den sædvanlige Tarvelighed paa Skolen maatte vige Pladsen for en Overdaadighed, der bestod i en Tønde Tydskøl til halvtredie Daler og for to Mark *smaat Brød og Hvedebrød* [4]). Men allerede i Sommeren samme Aar var han blandt Ansøgerne om det ved Universitetet ledige pædagogiske Professorat; blandt sine Konkurrenter havde han Christopher Dybvad, bekjendt af

[1]) Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne, II, 8. Christen Jacobsen.

[2]) Paa dennes Epitafium staar, at han døde „liberis et amicis valedicens“, men om dette Udtryk er korrekt, lader sig ikke afgjøre. Giessing, a. St., 73.

[3]) Danske Magazin, 4. R. II, 222.

[4]) Herlufsholms Regnskaber 1612; mellem 20. Jan. og 12. April 1613.

sin siden saa sørgelige Skjæbne, og den ovennævnte Rasmus Assens, men ingen af dem syntes farlige for ham, thi han havde vundet Professorerne ved sine Forelæsninger forrige Sommer og sine fortrinlige Prædikegaver [1]), og den gamle Prof. Fincke anbefalede ham meget for hans Lærdom og Beskedenhed. Saa kom til al Uheld Ole Worm hjem; for ham maatte alle sættes til Side, og i Juni gik han af med Sejren. Knoff blev da paa Herlufsholm, men om hans Styrelse vides aldeles intet; i Aaret 1616 aabnede der sig atter Udsigt for ham at komme til Universitetet, idet det pædagogiske Professorat igjen var ledigt; men, skjønt han havde Professorerne for sig, blev dog en anden ham foretrukken i Juni 1616 [2]). Knap et Aar endnu styrede han Skolen; thi den 6te Maj 1617 [3]) var han antagen til Tugtemester for Prinds Frederik, senere Kong Frederik III.; hans Bestalling er dateret 28de Maj [4]), og han har strax forladt Skolen; thi i de første Dage af Juni tiltraadte hans Efterfølger Embedet og omtrent 10de Juni læses i Herlufsholms Regnskaber, at *M. Hans Knoff, som tilforn var Skolemester her paa Steden, lod hente sit Tingest herfra* [5]). Kun to Aar ledede han den unge Fyrstes Undervisning, allerede den 16de August 1619 bortkaldte Døden ham i en Alder af omtrent 41 Aar [6]).

14.

Jacob Rasmussen Brochmand (Jacobus Erasmius Brochmannus) var Broder til Herlufsholms 11te Rektor Jesper

[1]) Danske Mag. a. St. Rørdam, Kjøbenh. Univ. Hist. III, 249—50.

[2]) Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. III, 298, 644.

[3]) Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872, 185.

[4]) Anf. St.

[5]) I Skolens Bibliothek findes et Exemplar af „Rodolphi Goclenii Conciliator Philosophicus“. Cassellis 1609, 4to, paa hvis Titelblad han har skrevet: „In usum illustris Herlovianæ, et sui memoriam hunc librum jam abituriens reliquit. Joh. Knoff. Sch. Herl. R. An ∞ DCXVII.“ Ifølge Thura, Idea hist. lit. 48 findes sammesteds et Exemplar af Demosthenes' Værker med en lignende Paaskrift.

[6]) Grundtvig, anf. St.

Brochmand og ligesom denne født i Kjøge, hvor hans Fader *Rasmus Sørensen Brochmand* var Borgmester; Moderen hed *Bodil Jacobsdatter*[1]). I Februar 1604 sendte hans Forældre ham til Herlufsholm[2]), hvorfra han i Juli 1609 dimitteredes til Universitetet af sin Broder, der dengang var Rektor, med et meget rosende Vidnesbyrd[3]), hvori det bl. a. hedder: „Jacob Rasmussen fra Kjøge, en udmærket haabefuld Yngling med fortræffelige Anlæg, har indset, at to Ting fremfor alt ere nødvendige i Livet: at have Kundskaber og handle moralsk, og i begge Henseender har han ment at burde arbejde og anstrænge sig med Hænder og Fødder. Hvad det første angaar, da har han derpaa anvendt saadan Flid, at jeg til hans store Fortjeneste kan vidne om, i hvor høj Grad han med sin Aands fulde Iver har lagt Vind paa de gode Videnskaber, saa jeg er sikker paa, at, hvis han paa samme Vis for Eftertiden vil gjøre Fremgang i Studierne, vil han med sin Sjæls herlige Gaver kunne maale sig endog med de lykkeligste Talenter. Hvad Renhed og Moralitet i Levnet angaar, da har han i den Henseende været saa nøjeregnende, at han for bestandig har friet sig for selv den mest indgaaende Kritik.“

Vi kunne vel forudsætte, at han de følgende Aar har studeret ved Universitetet i Kjøbenhavn, thi Kilderne tie fuldstændig om ham i dette Tidsrum lige til hans Udenlandsrejse; hvornaar han tiltraadte denne, lader sig ikke afgjøre, men ved Hjælp af hans Stambog kunne vi nogenlunde følge ham[4]); først i Strassburg, ved hvis Akademi, der siden den gamle Sturms Tid nød europæisk Anseelse, han findes tidligst den 1ste August 1614; her traf han flere Landsmænd: Henrik Podbusk og Niels Frederiksen Busch fra Ringkjøbing have skrevet i Stam-

[1]) Vindingius, Regia Academia Hauniensis, 280.

[2]) Melchior, 101.

[3]) Testimoniet, der er dateret ex libera Trollorum schola ultimo Julii Anni 1609, findes i Jesper Br.'s Kopibog i Gehejmearkivet. Danske Selskabs Manuskripter Nr. 9, fol.

[4]) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 369 8vo.

bogen 3die Oktober, Axel Ulfstand 7de Oktober og Anders Mortensen Mand (senere Præst i Saxkjøbing) 8de Oktober ved Brochmands Bortrejse[1]; en frankisk Adelsmand Johan v. Münster var hans Bordfælle[2]. Herfra er Brochmand formodentlig rejst til Frankfurt, thi den 5te April 1615 findes i Stambogen Mindeord af Niels Olsen fra Ringkjøbing, og allerede i August 1614 synes han at have aflagt et Besøg her[3]; allerede den 15de April 1615 var han i Heidelberg, ligesom han ogsaa besøgte den reformerte Højskole i Genf, hvorfra nogle af Stambogsbladene ere daterede, 23de og 24de Juli 1616. De reformerte have udøvet stor Tiltrækningskraft paa ham som saa mange andre Danske paa den Tid; thi ikke nok med de tydske Hovedpladser for den reformerte Fraktion af Kirken, ogsaa til det berømte reformerte Præsteseminarium i Saumur i Frankrig kunne vi følge hans Spor, idet en af hans Bekjendte har dateret sit Erindringsvers „Salmurii 10de Jan. 1617“; dette er det sidste Stambogsblad; snart rejste Brochmand hjem og den 17de Maj samme Aar tog hån i Kjøbenhavn Magistergraden under Alans Præsidium tilligemed 17 andre unge Mænd, blandt hvilke vi nævne Ole Vind, dengang Rektor i Slangerup, senere noksom bekjendt af sin djærve Prædiken om Hoffet, Herlovianeren Hans Samuelsen Schrøder (Dimitt. Nr. 29) og Laurits Mortensen Scavenius, der døde som Sjællands Biskop[4]. Formodentlig har han allerede dengang været udset til Skolemester paa Herlufsholm, thi kort efter blev Rektoratet ham overdraget ved højtidelig Indsættelse i den første Uge i Juni Maaned af Bispen Hans Poulsen Resen i Nærværelse af Hr. Niels

[1]) „Humanisimo .... viro Jac. Erasmio Musis Argentinens. iam iam valedicturo“ etc.

[2]) Han kalder Brochmand „commensalis“ 30. Juli 1614.

[3]) Langebeks Excepter, 208, Kgl. Bibliothek: Jacobus Erasmi Danus Francof. 15. Aug. 1614.

[4]) Se Alans Skrift ved denne Lejlighed, Septima Logicarum Disputationum continuatio, qua de tribus Locis Topicis, subiecto, adiuncto, dissentaneis, agitur, Hafn. 1617, 4to, i hvilken Navnene paa de 18 Kandidater findes.

fra Næstved, Hr. Jacob fra Egesborg og Skolemesteren i Næstved[1]).

Jacob Brochmand har ikke efterladt sig nogensomhelst Skrift, saa vi ere fuldstændig uvidende om Retningen af hans Interesser, og mangle derved ethvert Middel til at kunne fælde nogen Dom eller slutte det mindste om hans Evner som Skolemester; han synes at have levet ret livligt paa Herlufsholm hvad Samkvem med Omverdenen angaar, thi han havde ofte Besøg af sin Broder Hans, der var Rektor i Sorø, ligesom også hans Moder, der alt i mange Aar var Enke, stod i levende Brevvexling med ham; en Adelsmand fra Skaane, Henrik Huitfeldt, var ogsaa en ikke sjælden Gjæst hos Skolemesteren paa Herlufsholm, hvilket leder os paa den Tanke, at de tidligere havde staaet i nøjere Forbindelse med hinanden, at Brochmand kunde have rejst udenlands med ham som Hovmester eller været hans Huslærer[2]); med Bertel Knudsen Aqvilonius stod han i Brevvexling[3]).

Men Brochmand skrantede stadig; stedse spørger hans Broder i Sorø i sine Breve omhyggelig til hans Befindende, og naar han sender et Bud til Rønnebæksholm, hører det ind paa Herlufsholm, hvordan det gaaer med Mester Jacob[4]). Som Følge af denne Svagelighed modnedes den Tanke mere og mere hos ham at rejse udenlands for derved at gjenvinde sine Kræfter; ved første Lejlighed vilde han nedlægge sit Embede; men i Marts 1620 havde han en Samtale med Skoleherren Palle Rosenkrantz, som bevægede ham til at blive, for at ikke Stif-

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1617.

[2]) Herlufsholms Ugekostbøger og Regnskaber 1617. De følgende Aar mangle.

[3]) Bert. Canuti Epist. Cent. V, 6.

[4]) Breve fra Hans B. til Jacob i hans Kopibog, Thottske Manuskript-Saml. 1051, fol. Kgl. Bibl.; 3. Jan. 1620, 21. Jan. s. Aar: „quandoquidem nuncium ablego Rønnebechsholmiam, intermittere non poteram, quin te eadem opera salutarem, præsertim cum sciam rem vestram illic locorum in ipsa novaculæ acie esse constitutam. Cupio igitur certior fieri de tua valetudine.“

telsen skulde lide for meget ved paa én Gang baade at skifte Skoleherre og Skolemester[1]).

Men hans Helbred har uden Tvivl snart nødsaget ham til at nedlægge Embedet og rejse bort, hvilket han saa meget bedre kunde, som han i Aaret 1619 var bleven designeret til Professor ved Universitetet og saaledes kunde haabe i Løbet af nogle Aar at faa et bedre Embede, end det, han opgav[2]); hvornaar han forlod Skolen, kan ikke angives, da Regnskaberne desværre mangle for dette Tidsrum. Til sin Ledsager tog han en begavet ung Herlovianer, Niels Pedersen[3]), som han havde dimitteret 1620, og Rejsen gik saa til Carlsbad; men Badene hjalp kun lidet, saa lidet, at da de paa Hjemvejen kom til Meissen, vare Brochmands Kræfter udtømte, og han opgav Aanden i sin Ledsagers Arme[4]). Fastsættelsen af Aaret for dette Dødsfald frembyder nogen kronologisk Vanskelighed, idet Vinding sætter det til 1620[5]), medens han paa samme Tid lader hans Ledsager blive Student 1621 og oven i Kjøbet have studeret to Aar, før han rejste udenlands[6]). Da Resen blev Rektor i April 1621, komme vi vistnok Sandheden nærmest ved at antage, at Brochmand ved denne Tid har taget sin Afsked og derpaa er rejst udenlands og død samme Aar; *1620* hos Vinding (S. 280) kan jo let være en Trykfejl for *1621.*

---

[1]) Anf. Haandskr., 2 Breve fra Hans Br. til Jesper B. fra Marts 1620; i det første skriver han: „Constanter in exoticas oras cogitat frater M. Jacobus“; i det sidste: „suasu nobil. Pal. Ros. Consilium mutavit Frater M. Jacobus de oris exteris revisendis. Nam ejus abitum non patitur Schola Herluffiana, ne simul Præside suo et Rectore orbatur“. Herved kunne vi ogsaa bestemme Aaret for Christopher Ulfeldts Afgang til 1620, som Melchior ikke sikkert har kunnet, Pag. 63.

[2]) Vindingius, Regia Acad. Haun. 280.

[3]) Anf. Værk, 307. Han blev senere Professor.

[4]) Anf. St.

[5]) Anf. V. 280.

[6]) Anf. V. 307. At Niels Pedersen blev Student 1620, fremgaar af Universitetets Matrikel.

15.

Hans Hansen Resen (Johannes Johannis Resenius)[1]) er født i Kjøbenhavn den 19de Oktober 1596. Hans Forældre vare *Dr. Hans Poulsen Resen,* dengang Professor ved Universitetet, siden Sjællands Biskop, og dennes første Hustru *Barbara Andersdatter,* Datter af den theologiske Professor *Dr. Anders Larsen,* og Enke efter Kanniken Hans Larsen i Roeskilde. Kun fem Aar gammel mistede han sin Moder i Pesten 1601, den 29de Oktober, og var saaledes overladt til sin lærde Faders Omsorg; den Gamle havde Fornøjelse af sin Søn, thi allerede, medens han endnu legede med Ranglen, fortæller Vinding, gav han tydelige Beviser paa, hvilken herlig Mand han vilde blive. I Aaret 1608 satte Faderen ham i Kjøbenhavns Latinskole, hvorfra han 1614 dimitteredes til Universitetet og lod sig indskrive den 10de December[2]); han kastede sig med Iver over de theologiske og filosofiske Studier. I det følgende Aar blev den gamle Resen Biskop, og giftede sig derefter den 12te November med sin Forgjængers, Peder Winstrups Enke, *Anne Eisenberg;* strax efter Bryllupet forlod Hans Resen Danmark og ankom til Rostock den 20de November, hvorfra han efter 9 Dages Ophold begav sig til Wittenberg for her at slaae sig mere til Ro ved sine Studier, idet han ivrig deltog i det akademiske Liv og plejede Omgang med Professorerne og andre lærde Mænd. Nogle mindre Udflugter gjorde han til Dresden, hvor han saa Kejser Matthias og Ærkehertug Ferdinand, til Leipzig, Halle og Jena; da fik han Brev fra sin Fader, at denne længtes efter ham, og i Slutningen af April 1618 brød han op fra Wittenberg[3]) og naaede Kjøbenhavn den 14de Maj.

---

[1]) Hovedkilden til Resens Levnet er Biografien i Vinding, Regia Academia Hauniensis, 298—306; hvor ingen anden Hjemmel angives, have vi benyttet denne, der væsentlig er aldeles lig det ved Resens Død udstedte Universitetsprogram.

[2]) Universitetets Matrikel.

[3]) I Hans Rasmussen Brochmands Stambog (Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 363 c 8vo) findes et Par Ord fra ham, i hvilke han undertegner

Men hans Rejselyst lod ham ikke have Ro, og maaske har Opholdet i Faderens Hus og Stedmoderen ikke behaget ham; thi allerede den 26de Februar 1619 var han i Hamburg, hvorfra han igjennem Tydskland drog til Strassburg; her befandt han sig rigtig vel, navnlig ved Samlivet med to unge danske Adelsmænd, Niels Trolle og Mogens Sehested[1]), med hvilken sidste han foretog en Rejse igjennem Schweiz og Frankrig til Leyden og derfra tilbage til Strassburg; efter at have besøgt de mærkeligste Byer i Sydtydskland, rejste han igjennem Burgundien til Paris og Orleans, hvorfra han endelig tog hjem igjennem Brabant og Nederlandene og gjensaa Danmark den 20de December 1620.

Længe forblev han ikke i Uvirksomhed; thi i Begyndelsen af 1621 kaldede Skoleherren paa Herlufsholm, Palle Rosenkrantz, ham til Rektor paa Stedet, og den 11te April blev han indsat af sin Fader i Nærværelse af Professor Cort Aslaksen; Magistergraden, som gjerne fordredes af Rektorerne ved de større Skoler, tog han den 9de Maj derefter[2]) „*under stort Bifald af alle de Tilstedeværende*“, skriver Vinding. Naar det fortælles, at Rosenkrantz ved Ansættelsen overdrog Resen at varetage Herlufsholms Anliggender i hans Fraværelse, saa menes herved formodentlig endel af de Forretninger, som i Aaret 1622 henlagdes under den nyoprettede Forstanderpost, hvorved Skoleherren, der ikke tog sig synderlig af Stiftelsen, slap for meget Arbejde og mange Bryderier.

---

sig: „itineri se jam in patriam accingens Witteb. 23 April. An. 1618. Johannes Johannis Resenius Danus.“

[1]) M. Berneggers Idolvm Laurentanvm, Argentorati 1619, 4to, er dediceret 1 Marts 1619 til følgende danske: Mogens Clausen Sehested, Niels Børgesen Trolle, Holger Rosenkrantz, Christen Henriksen Lykke, Eskild, Falk og Otte Gøye, Sønner af Henrik G., Gunde Rosenkrantz Holgersen, Axel Knudsen Gyldenstjerne, Sti Pors, Laurits Skinkel og Cornelius Hamsfort. Nogle Brudstykker af Dedikationen ere oversatte i Østs Archiv for Psychologi o. s. v. III, 98 fg.

[2]) Univers. Matrikel.

Ikke tre Aar var Resen paa Herlufsholm; thi den 4de Marts 1624 blev han efter Kongens Ønske af Universitetet kaldet til det filosofiske Professorat, og efter at han den 1ste Maj havde disputeret for Pladsen og 1ste Juli holdt sin Indledningstale, aabnede han den 5te Juli sin Virksomhed med Forelæsninger over Ethiken.

Da han nu var bleven Professor, kunde han ogsaa tænke paa at forenes med sin Hjertenskjær, og hende havde han alt fundet. I hans Faders Hus var nemlig en ung Pige ved Navn *Thale Winstrup*[1]), der var Datter af hans Stedmoder *Anne Eisenberg* i hendes første Ægteskab med Biskop *Peder Winstrup;* hun var født i Kjøbenhavn den 12te Maj 1604 og havde efter sin Moders andet Giftermaal været i Huset hos sin Morbroder, Professor Elias Eisenberg, og senere hos sin ældre Søster Eline, der var gift med Præsten ved Vor Frue Kirke, Mag. Niels Clausen, indtil hun som syttenaarig, fuldt udvoxen Kvinde vendte hjem til sin Moders og Stedfaders Hus. Her samlede sig snart en Skare af dygtige unge Mænd, som søgte at vinde denne *„med saa mange gode Egenskaber udstyrede Jomfru“*[2]); men den unge Professor Resen blev den lykkelige og den 14de November 1624 hjemførte han hende som sin Hustru. Hans Kolleger forærede ham i Brudegave en Sølvkande paa 100 Lod, som Pedellen overbragte ham Juleaften[3]).

Efterhaanden steg han nu ved Universitetet; den 26de Maj 1630 blev han Notarius og begyndte snart efter en Række Forelæsninger over Arithmetiken, i hvilken han anvendte en ny demonstrativ Methode; samme Aar blev han Professor ordinarius,

[1]) Hendes Levnetsomstændigheder findes i Resens Inscriptiones Hafnienses, 40—41, og i det ved hendes Begravelse af Prof. Fincke udstedte latinske Universitetsprogram (paa Univers.-Bibl.)

[2]) „Erant jamdudum multorum bonorum virorum animi et oculi in tam cultam Virginem, tot virtutibus instructam et exornatam conversi, ad ambiendum eam: sed soli juniori Resenio divinitus erat destinata.“ Universitetsprogrammet.

[3]) Acta Cons. 10. Nov. og 24. Dec. 1624.

hvorefter han læste over Metafysik og Logik; to Aar senere blev han Fakultetets Dekanus.

I et Møde 24de Januar 1635 valgte Konsistorium ham til Sognepræst ved Vor Frue Kirke. Resen, som ikke havde overværet Forhandlingen, blev tilkaldt og Embedet tilbudet, men han svarede, at *„efterdi saadant højvigtigt Embede udkrævede gudelige Bønner, vilde han sig raadføre med Gud og sine gode Venner, saa vel som med sit eget Hjerte og Sind; vilde saa med det første vide Professoribus Beskeden“* [1]).

Resen var en klog Mand, og har sagtens haft sine Grunde til at give dette undvigende Svar; en theologisk Lærerpost var nemlig siden Oktober 1634 ledig efter hans Svoger, Herlovianeren Niels Pedersen Ørløs (Aurilesius) [2]), og formodentlig har han nu haft alle Sejl oppe for at blive hans Efterfølger; gode Forbindelser havde han: hans Fader var Sjællands højtansete Biskop, og mange indflydelsesrige Adelsmænd havde han Bekjendtskab med fra sin Strassburgske Studietid. Der gik nu en hel Maaned og Konsistorium fik ingen Besked fra Mag. Resen; saa kom der et Brev fra Kongen, hvis Indhold blev meddelt i Mødet den 28de Februar, og det andet Punkt i Skrivelsen var dette: *„Efterdi der fattes en Professor Theologus Locorum Communium efter Sal. Dr. Niels Pedersens Afgang, vil Hs. Maj. naadigst Dom. Mag. Johanne Resenio have samme Theologicam Professionem betroet“* [3]). Han begyndte strax sine Forelæsninger, navnlig over Johannes' og Pauli Breve; det følgende Aar, 1636 den 5te Oktober, kreerede Jesper Brochmand ham til Dr. theol., og 1641—42 beklædte han den akademiske Rektorværdighed.

Da Sjællands Biskop, Jesper Brochmand, var død den 19de April 1652, fik Stiftets Kjøbstadpræster Befaling til at komme sammen i Roeskilde for at vælge en ny Biskop, og ved Mødet

---

[1]) Acta Consistorii, Universitetets Arkiv.

[2]) Vinding, a. Skr. 310. N. P. var gift med Mette Winstrup, Søster til Resens Hustru.

[3]) Acta Consistorii.

ɜn 25de Maj faldt Valget paa Resen[1]; Kongens Stadfæstelse f det trufne Valg er dateret samme Dag[2] ligesom ogsaa Konens Brev til Biskop Winstrup i Skaane om med det forderligste t ordinere sin Svoger[3]. Indvielsen fandt Sted 5te Søndag fter Trinitatis; men kort efter blev Resen angreben af en hidig Feber, som svækkede hans alt forinden skrøbelige Legeme den Grad, at han Palmesøndag 1653, den 3die April, bukkede nder for Sygdommen og gik til sine Fædre. Resen var ikke ngen fremragende Personlighed; en vis jævn praktisk Dygtighed nes at have været hans Særkjende som Professor, og som iskop fik han næppe Lejlighed til at udrette synderligt; Ponoppidan omtaler ham saaledes[4]: „Sein frühzeitiger Todt ward m so viel mehr von allen Guten beklagt, als er in der kurtzen eit einen ungemeinen Fleiss und Amts-Treue gezeiget, besonders ı der Verbesserung des Geistl. Standes, auf dessen Sitten er in ungemein wachsames Auge hatte, so auch die zur Unteraltung derer Schulen und Hospitäler gewidmete Güther, nach em Sinn derer Stifter gebührend angewandt haben wollte.“

I Literaturen har han heller ikke sat sig noget varigt inde; foruden nogle faa danske Prædikener og en Tale over antsler Christian Friis til Kragerup[5] ere hans Skrifter kun

---

[1] Zwergius, Siellandske Clerisie, 240—41.

[2] Sjæll. Tegnelser i Geh.-Arkivet.

[3] Skaanske Tegnelser i Geh.-Ark.

[4] Annales IV, 83.

[5] Som en karakteristisk Prøve paa hans og Tidens Smag aftrykkes følgende Brudstykke af Talen: „Cecidit enim eheu! Cecidit Regis nostri Clementissimi Cancellarius magnus: Cecidit Regni Daniæ et Norvegiæ etc. Senator & Consiliarius maximus: Cecidit Ecclesiæ fulcrum vere eburneum: Cecidit Reipublicæ asylum tutissimum: Cecidit Academiæ nostræ, post Deum et Regiam Majestatem, Conservator summus: Cecidit omnium ordinum Patronus certissimus: Cecidit Literatorum Pater et Mœcenas benignissimus: Cecidit pacis ornamentum magnificum: Cecidit Justitiæ assertor strenuus: Cecidit scelerum Vindex justissimus: Cecidit oppressorum portus et perfugium optatus oppertunumque: Cecidit bonorum Defensor promptissimus: Cecidit pauperum Consolator largissimus; et ut uno verbo complectar omnia, ac cum Propheta loquar: Cecidit CORONA capitis nostri.“ etc. etc.

endel smaa latinske Disputatser over filosofiske og theologiske Emner. Da hans Faders Bibeloversættelse omtrent var udsolgt, fik Resen den 17de Oktober 1641 kongeligt Privilegium paa at lade den trykke paany i en gjennemset Skikkelse i mindre Format[1]; men megen Del synes han ikke at have haft i den ny Udgave, der udkom 1647 og som almindelig bærer Hans Svanes Navn[2].

At Resen har haft stor Interesse for Herlufsholm, er højst sandsynligt; derfor tale de Besøg, som han oftere gjorde paa Skolen[3] i sine yngre Aar, og som ifølge Stiftelsens Fundats bleve ham en Pligt, da han senere som *summus Theologus* aarligt i Forening med Bispen skulde visitere Skolen; ogsaa hans Faders Kjærlighed til Stiftelsen, der er foreviget ved de to Resenske Fripladser, kan ikke andet end have virket paa Sønnen.

Biskop Resen blev nedsat i sin Faders Begravelse i Vor Frue Kirke, og latinske Digte af Ole Borck og Simon Paulli udbasunede hans Ros[4]. Hans Portræt hænger i Roeskilde Domkirke blandt de andre sjællandske Bispers; det viser os en ret kjøn Mand af et alvorligt Ydre med kraftigt brunt Haar og Skjæg; dette Billede er stukket i Kobber af Haas.

Den 15de April blev Resen begravet; Dagen efter fulgtes han i Døden af sin Hustru. Saa stærk var hendes Kjærlighed til sin Ægtefælle, at hun ikke kunde udholde Skilsmissen; da han udaandede, var hendes Livs Glæde bortvejret, og i faa Dage sygnede hun hen som en Slyngplante, man har berøvet

---

[1]) Sjæll. Registre i Geh.-Arkivet.

[2]) Ny kirkeh. Saml. VI, 426.

[3]) Se f. Ex. Herlufsholms Ugekostbog 1628, 16. Aug., 1629, 21. Maj, 1634, 7. Aug.

[4]) De findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. Fol. 3985 og 3986. Borcks er desuden aftrykt i Rostgaards Deliciæ quorundam Poetarum Danorum. Lugd. Bat. 1693, II, 431—33; det slutter saaledes:
„Scilicet Heroi quo major gloria, tanto
Esse minus spatium suevit; non rara querela est,
Augustæ mentes angusto tempore regnant."

den Stamme, hvortil den klyngede sig. Hun var en Kvinde af saa udmærkede Egenskaber, at, hvor hun kom, tiltrak hun sig alles Opmærksomhed og vandt alle Hjerter; hendes Kjærlighed til sine Medmennesker og fremfor alt den usigelige Blidhed, hvormed hun kom alle imøde, gjorde hende til et straalende Exempel for andre.

To Aarhundreder ere svundne, siden Klokkerne ringede over hende, og faa kjende nu *Thale Winstrups* Navn; men hun fortjener at mindes som et Mønster paa trofast Kjærlighed[1]).

Af Resens Børn er Præsident *Peder Resen* bekjendt af sine historiske og topografiske Arbejder.

16.

Niels Poulsen Scandorph (Nicolaus Pauli Scandorphius) blev født i Skanderup den 1ste August 1596[2]). Hans Forældre vare Provst *Poul Andersen,* Sognepræst i Skanderup og Stilling samt Slotspræst paa Skanderborg og Kannik i Aarhus, og *Karen Nielsdatter,* Datter af Borgmester Niels Pedersen i Aarhus. I sit trettende Aar blev *Niels Poulsen* sat i Skole paa Herlufsholm, hvor han tilbragte syv Aar under Rektorerne Jesper Brochmand, Hie og Knoff, hvis Yndest han i høj Grad vandt, og udviste

---

[1]) I Jac. Finckes Ligprogram over hende siges: „Non illa muliebri curiositate, qvæ plurimarum est, publicis Viri negotiis sese immiscuit. — In congressibus foemineis ejus erat et cultus et gravitatis et modestiæ, ut omnes, qvotqvot aderant, melioris notæ matronæ, in illam oculos converterent, et ab illa sola caperent exemplum virtutis et morum; qvippe qvi pietatis, probitatis, svavitatis, et humanitatis condimento visi sunt temperatissimi: adeo ut reliqvas omnes, qvibus cum una fuit, et incredibili qvadam facilitate et comitate sibi conciliarit, et exemplo suo ab omni improbitate et immodestia revocarit."

I Wandals Progr. funebre over Peder Resen kaldes hun „singularis exempli femina".

[2]) Hovedkilden til Scandorphs Levnet er Vinding, Acad. Haun. 341—45, som derfor er benyttet, hvor ingen anden Hjemmel angives; Vinding gjengiver næsten ordret Claus Plums Universitetsprogram over S.

saa stor Flid, at man snarere maatte lægge Baand paa hans Iver end tilskynde ham; i Aaret 1616 mødte han ved Universitetet og blev den 19de Juni indskreven som akademisk Borger[1]). Han var strax saa heldig at komme i Huset hos sin gamle Rektor, Jesper Brochmand, der i disse Aar var Hovmester for Prinds Christian. Hos Brochmand tilbragte Scandorph tre Aar; sin Forbindelse med Herlufsholm vedligeholdt han ved jævnlige Besøg hos sin sidste Rektor, Hans Knoff[2]). Men Livets Alvor fik han tidlig at føle; thi i Aaret 1618 mistede han med knap en Maaneds Mellemrum begge sine Forældre, hvorved Omsorgen for hans yngre Brødre kom til at hvile paa ham; men herved ansporedes han kun endnu mere til Flid i sine Studier; den 21de April samme Aar tog han Bakkalavrgraden[3]), og den 2den Januar 1619 var han Respondens ved Professor Kort Aslaksens Disputats *De Persona et officio Christi* θεανθρώπου, som han ganske naturlig tilegnede Jesper Brochmand og Knoff samt en Slægtning, Mag. Ahasverus Christensen Bie, Præst i Bjerregrav[4]). Henad Vaaren tog Niels Poulsen, vel nærmest af økonomiske Grunde, imod Pladsen som øverste Hører i Sorø, hvor han i ni Maaneder udviste saa stor Dygtighed, at Biskop Resen besluttede at overdrage ham det ledige Skolemesterembede i Slagelse; denne hurtige Forfremmelse er en Anbefaling for Scandorph, som var godt kjendt af Bispen, efter hvad han siger i Fortalen til den Ligprædiken, han den 25de September 1638

[1]) Univers.-Matr.

[2]) Herlufsholms Ugekostbog 1616, Ugen 28. Juli: „Studenter Jørgen Buch, Oluf Mortensen og Niels Poulsen af Kjøbenhavn, haver tilforn ganget herudi Skolen, talet med Børnene udi 2 Dage.“ Ugen 8. Sept.: „Niels Poulsen, forrige Skolepersonn her paa Steden og nu Studenter udi Universitetet i Kjøbenhavn, hos Skolemester udi 5 Dage.“ Ligeledes 1617, 6. April, 1618, 19. April.

[3]) Univers.-Matr.

[4]) Disp. findes paa kgl. Bibl., 8vo „D. Casp. Brochmanno, moecenati suo magno“, „M. Joh. Chr. Knofio, præceptori quondam suo merito suspiciendo“, „M. Ahasv. Chr. Melisæo, Eccl. Bieregraff, Aalum et Tanum, quæ in Cimbria sunt, pastori sincero, affini exoptatissimo, Dn. Fautoribus et promotoribus etc. Exercitium hoc etc. consecrat Respondens.“

holdt over Resen[1]): „Jeg vil det bekiende; de halffierde Aar jeg hafuer haft den Salige Mands omgengelse, veed jeg icke huor høyt jeg vil skatte, for de mange Gudfryctige Samtaler jeg hafuer haft med hannem, huorudaf jeg merckeligen, ved Guds Naade, hafuer forbedrit mig vdi Guds kundskab; huilcket jeg vden hycklerj, for Guds Aasiun bekiender."

Ved Nytaarstide 1620 kaldte Resen ham til sig i Kjøbenhavn[2]), og den 11te Januar tog han Afsked med Sorø, ved hvilken Lejlighed hans Rektor, Mag. Hans Brochmand, holdt en Tale *„quantum in Juventute recte informanda momenti situm est"*; baade i denne Tale og i det Vidnesbyrd, som Brochmand medgav ham, anbefales han paa det varmeste af sin fordums Skolekammerad fra Herlufsholm og Kontubernal fra Kjøbenhavn; hans Iver, Dygtighed og Begavelse roses i stærke Udtryk[3]).

I Slagelse var Scandorph et halvt Aar; saa fik han Tilbud om at være Hovmester for en ung Herremand, Niels Tagesen Krabbe, der ogsaa havde været i Huset hos Jesper Brochmand[4]), og ledsage ham paa en Udenlandsrejse; tilmed fik han det kongelige Rejsestipendium for Theologer, efter at Professorerne havde prøvet hans Kundskaber og fundet ham udmærket dygtig[5]). Han opgav da sin Stilling, og de droge afsted til Witten-

---

[1]) Jojadæ Hellige Tieniste, hæderlige Alderdom oc Begrafvelse o. s. v., Kbhvn. 1639, 4to Bl. Aij.

[2]) Brochmands Kopibog, kgl. Bibl. Thotts Saml. 1051, fol. Brev, dat. Soræ 8. Jan. 1620: „Crastina die Haffniam vocatus ad Rever. Episcopum cogitat collegarum mearum supremus Nicolaus Pauli Scholæ Slaglosianæ præficiendus etc."

[3]) Anf. St. „Declamatio in resignationem Nic. Pauli, 11. Januarij Aj 1620." Testimoniet dateret 13. Jan. „Qvam rara semper ejus fuit indoles testari possum ego, si quisquam alius, cuj a primæ ætatis annis innotujt, ... nunc tandem in Regia hac palæstra. Qvam stationem tanta cum alacritate, industria, prudentia et felicitate tutatus est, ut cum a teneris Juventutis meæ animis formandis et fingendis divelli ægre me possum fuisse ingenue fatear." Tildels ulæseligt formedelst Haandskriftens Slethed.

[4]) Hofman, Danske Adelsmænd II, 212.

[5]) Protokol over Stipendiarii Regii, Univers. Arkiv Nr. 39. Acta Cons. 10. Maj 1622.

berg, *qvam appellare solebat Evangelicam Hierosolymam* (Vinding); at Niels Krabbe skulde have tilbragt tre Aar her, er ikke rimeligt, men Scandorph synes virkelig at have opholdt sig til Stadighed[1]) i sit Jerusalem, indtil han i Foraaret 1624 kaldtes tilbage til Danmark[2]) for at overtage den ved Hans Resens Udnævnelse til Professor ledigblevne Post som Skolemester paa Herlufsholm; det har sagtens været den gamle Resen og Kantsler Chr. Friis, han skyldte denne Stilling, ligesom det var denne sidste, der i det følgende Aar, Juli 1625, skaffede Scandorph Rektoratet i Viborg[3]), efter at han kort forinden, den 9de Maj, havde taget Magistergraden[4]). Mester Niels Poulsen synes, efter sit korte Rektorat at dømme, ikke at have befundet sig vel paa Herlufsholm; men naar man betænker, at Lønnen var ringe og Arbejdet mere anstrengende og ansvarsfuldt end ved andre Skoler, lader ikke alene hans, men mange andre herlovianske Rektorers Bestræbelser for hurtigt at komme i andet Embede, sig forklare. Men i Viborg havde Scandorph megen Modgang, som hurtig gjorde ham for stedse kjed af Skolelivet; han søgte at indføre herlovianske Skikke i Skolen, en Bestræbelse, der blev lige saa ilde optagen som hans Anstrængelser for at faa sin yngre Broder *Frederik* ansat som Konrektor[5]);

---

[1]) I Jørgen Sadolins Stambog paa kgl. Bibl. ny kgl. Saml. 394, 8vo har han skrevet: „Ad finem qvisqvis se parat, ille sapit.
Pietate et cruditione ornatiss. juveni-viro Dn. Georgio Sadolino conterraneo et amico dilectiss. hanc manum suam, animi prolixe propensi indicium lubens reliqvit. Witebergæ 27. Oct. 1623. Nic. Pauli Scandorph. e Danis Cimber.“ Med Sadolin vedblev S. at staa i Forbindelse, se et Brev fra Sad. til Jesp. Brochmand af 14. Sept. 1641. Afskrift i Gl. kgl. Saml. 3038, 4to.

[2]) I et Brev fra Jesper Brochmand til Jersin, dat. ult. Maj 1624, omtales han som nyligen hjemvendt. Kgl. Bibl. Bøllings Brevsaml.

[3]) S. omtaler selv Friis som sin Velynder i et latinsk Digt over ham bagi Resens Oratio funebris Dn. Chr. F. Hafn. 1640.

[4]) Univers.-Matr.

[5]) Biskop Peder Villadsen, der havde gaaet i Viborg Skole under Scandorphs Styrelse, omtaler ham i en Skoletale (kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3006, 4to) saaledes: „Vir pietatis laude conspicuus, Optime cupiebat Scholæ nostræ, et ad placita Scholæ Herlovianæ hujus

dertil kom en kjedsommelig Historie med tre af hans Disciple, der skreve sig falske Testimonier i hans Navn[1]). Forøvrigt omtales han med Taknemmelighed og Kjærlighed af sine Disciple[2]).

Da nu Aalborg Borgere ønskede ham til Sognepræst ved St. Budolphi Kirke, tog han med aabne Arme imod Kaldet, og blev ordineret den 30te Maj 1626. Næste Aar holdt han i Viborg Bryllup med *Hedevig Paludan,* født den 23de Oktober 1604[3]), en Datter af den afdøde Præst i Viborg, *Mag. Villum Paludan* og *Dorthea Tygesdatter.* Saasnart Scandorph var kommen til Aalborg, ansøgte han Kongen om Kongetienden af Gunderup Sogn og Brugen af en Gaard i Hasseris, hvilke hans tvende Formænd havde haft[4]), og langt om længe fik han den 3die Oktober 1630 Kongens Brev paa begge Dele[5]), hvilke Begunstigelser Kongen fornyede den 25de September 1635 for to Aar[6]). Som det synes, har han ikke rigtig kunnet blive enig med Kirkens Kapellan om, hvad der hørte til enhvers Omraade; thi den 20de Februar 1634 skrev Kongen til Lensmanden Otte Skeel og Bispen i Aalborg om *at skifte Tjenesten imellem M. Niels Poulsen, Sognepræst sammesteds, og Kapellanen, som forsvarligt kunde være, og at forhjælpe fornævnte M. Niels Poulsen Børnelærdommen saaledes at drive, at Ungdommen den ikke*

ludi mores componere nitebatur; sed ubi consvetudo ad vigorem accedit, necessitatem inrefragabilem inducit, ut mutare haud possibile sit. Annitebatur pius Vir Conrectorem in Scholam introducere, eoqve nomine Fratrem Mag. Fridericum singulis diebus, certas horas, sed irrito conatu, dedit. Ita laborum pertæsus Ecclesiastis munus ipsi ab Alburgensibus Civibus oblatum ambabus ulnis acceptabat."

[1]) Hundrup, Lærerst. ved Viborg Kathedralskole, 121—26.

[2]) Se S. 72, Note 5. En anden af hans Disciple, Peder Hansen Trane, død 1658 som Rektor i Kolding, kalder ham i sit Skrift „De utilitate Matheseos" 1654, „olim, in Schola Viburgensi, meus Præceptor meritissimus, postea ad mortem Amicus, et fautor insignis."

[3]) Giessing, Jubellærere I, 295.

[4]) Jydske Tegnelser i Geh. Ark. 14. Jan. 1627.

[5]) Jydske Registre ssteds.

[6]) Jydske Tegnelser ssteds.

aleneste kunde lære udenad, saa vidt Ordene belange, mens og Meningen deraf kunde forstaa [1]).

Fra Aalborg blev Mag. Niels Poulsen den 21de Marts 1635 af Professorerne ved Universitetet kaldet til Sognepræst ved Vor Frue Kirke [2]); det er rimeligvis hans gamle Velyndere, Jesper Brochmand og Hans Poulsen Resen, der have sat dette igjennem; men endnu i Sommeren 1635 opholdt han sig i Aalborg, hvor han den 19de Juni fik Befaling fra Kongen om *sig til Kolding at begive og at rette sin Lejlighed efter der sammesteds nogen Tid at forblive og opvarte* [3]), d. v. s. prædike for Kongen. Samme Aar, 22de Søndag efter Trinitatis, den 25de Oktober, indviede han ved en latinsk Messe og Prædiken Regenskirken i Nærværelse af Professorer, Studenter, Hoffet og Kongen, som bagefter inviterede alle Professorerne og vel ogsaa Scandorph til Taffel i Rosenborg Have [4]). Hvilken Anseelse, han nød, ses deraf, at da Kongen den 7de Juni 1638 opfordrede Gejstligheden til at vælge et *Udskud,* som paa Standens Vegne kunde møde paa Rigsdagen i Odense for at erklære sig om, hvormeget Gejstligheden kunde udrede til extraordinær Hjælp *i den store Perikel og Fare, vores Fædreneland og Rige formedelst den tydske Krig stikker udi,* var Scandorph en af de 5, der valgtes ved et Møde hos Biskop Resen den 17de Juni [5]). Næste Aar, den 17de Marts 1639, blev han af Kongen udnævnt til Professor i Theologi [6]), og den 8de December 1640 blev han med stor Højtidelighed kreeret til Doktor af Jesper Brochmand. At blive Bisp naaede Scandorph ikke; i Aaret 1642 var der

[1]) Jydske Tegnelser i Geh. Ark.

[2]) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 479.

[3]) Jydske Tegnelser i Geh.-Ark.

[4]) Histor. Tidsskr. 3. R. III, 37. Nyerup, Christian IV's Dagbøger, 171.

[5]) Ny kirkeh. Saml. IV, 450 fg.

[6]) Rørdam, Monumenta Histor. Dan. II, 739. Kongens Brev til de Højlærde om at annamme ham, 25. Maj 1639. Sjæll. Tegnelser i Geh.-Ark.

Tale om at give ham Viborg Bispestol, som Wichmand Hasebard fik, da det kom til Stykket. „Jeg haffuer", skriver Kongen[1]), „hørdt D: Niiels pouelssøn Engang predicke latiin pa Slottid, wdi huilcken prediicken hand Spiissede wnderliig latiin for En Docter att werre. Dij, som haffuer promouerit hannem in Doctorem, dij kan aldriig forsuare ded."

I Aaret 1644—45 var Scandorph Universitetets Rektor, hvormed han naaede Højdepunktet af sin Løbebane; i Januar 1645 begyndte han at skrante af en grasserende Epidemi[2]); imidlertid opfyldte han dog med Flid og Dygtighed sine Pligter som Rektor til alles Tilfredshed; men da han den 24de Oktober havde bestemt at gaa til Alters, blev han om Natten saa hæftig syg, at han næste Dag maatte nyde Sakramentet hjemme med sin Hustru; i Begyndelsen troede man ikke Sygdommen dødelig, men den antog, trods alle Ole Worms Anstrængelser for at bekæmpe den, en stedse farligere Karakter, saa at hans ved Anstrængelser svækkede Legeme tilsidst bukkede under; den 1ste November døde han, og blev begravet i Vor Frue Kirke, hvor hans Enke opsatte ham et prægtigt Epitafium, hvis Indskrift findes hos Vinding, S. 345. *Hedevig Paludan* overlevede ham i mange Aar, giftede sig den 25de Juli 1647[3]) med Dr. Anders Ringkiøbing, Biskop i Aalborg, og døde den 16de Oktober 1671, efter at hun 1668 for anden Gang var bleven Enke[4]).

Scandorph var ikke nogen overdreven lærd Mand; hans Skrifter ere, foruden den ovennævnte danske Ligtale over den ældre Biskop Resen, kun nogle faa latinske theologiske Disputatser; hvorvidt han har udrettet noget som Professor, skulle vi lade være usagt; i Konsistoriums Forhandlinger optræder han jævnligt, men som oftest i meget materielle Anliggender:

---

[1]) I et Brev, dat. 29. Marts 1642. Orig. i Geh.-Ark.

[2]) Ol. Wormii Epistolæ II, 806.

[3]) Note af Kall Rasmussen i Giessing, Jubellærere, I, 294.

[4]) Giessing, anf. V. I, 295.

snart vil han have nogle Reparationer udført paa sin Residens, snart vil han have sig et nyt Hønsehus og lign. Men hans Karakter roses meget; hans sjældne Fromhed og store Religiøsitet, hans daglige Forberedelse paa Døden, hans faderlige Omhu for sin Slægt og Mildhed mod sine Undergivne, hans Omsorg for de Fattige, som han testamenterede 1500 Daler, prises af hans Samtid[1]). For Herlufsholm har han uden Tvivl følt varmt; da han var bleven Præst i Kjøbenhavn, gjorde han igjen undertiden smaa Rejser ud til Skolen[2]).

17.

Christopher Christensen (Christophorus Christian Holbeccensis) var, som hans latinske Navn viser, fra Holbæk, hvor hans Fader *Christen Kræmmer* efter Navnet at dømme var Kjøbmand; Moderen hed *Anne Nielsdatter*[3]). Hans Forældre sendte ham til Herlufsholm, hvorfra han blev dimitteret af Mag. Hie og lod sig indskrive ved Universitetet den 31te Oktober 1615[4]). Allerede næste Aar modtog han Pladsen som nederste Hører paa Herlufsholm, hvor han tiltraadte ved Juletid 1616[5]), og rykkede i Oktober 1617 op til Andenhører, hvilken Stilling han formodentlig har arbejdet, ligetil han i Aaret 1619 blev Rektor for Skolen i sin Fødeby[6]); men Savnet

[1]) Vinding, 344. I Werner Meyers Stambog paa kgl. Bibl. Thotts Saml. 1590, 4to, haves hans Haandskrift fra hans sidste Aar, Jun. 1645: „In te Domine confido, non confundar in æternum.“

[2]) Herlufsholms Ugekostbog 1629, 11.—13. Juli, 1636, 15. Aug.

[3]) Se en Dom i Herredagsdombogen fra 1643 i Gehejmearkivet, som nedenfor skal omtales. Faderen er maaske den Christen Rasmussen, hvis Navn fandtes paa en Klokke i Holbæk med Aarstallet 1611. Friis, Bidrag til Holbæks Historie, 22.

[4]) Univ.-Matriklen.

[5]) Ugen 22. Dec.: Ankom den ny Hører, forløvet 3 Dage, førend han blev indsat. — Ugen 19. Jan. 1617: Bud til Chr. Christensen nederste Hører. — Ugen 9. Febr.: 1 kom i Rejse fra Kjøbenhavn med den nederste hørers Gods. Herlufsholms Ugekostbog 1616.

[6]) Haandskr., kgl. Bibl. ny kgl. Saml. 713, 4to (Thura).

af Herlufsholms Regnskaber for disse Aar lader os her bevæge os i det usikre. Imidlertid havde han den 21de April 1618 taget Bakkalavrgraden [1]), og som Rektor forsvarede han den 8de Maj 1622 Professor Kort Aslaksens Disputats: *De Statu Christi* $\theta\varepsilon\alpha\nu\theta\rho\acute{\omega}\pi o\upsilon$ (Hafniæ 1622, 4to) for derved at opnaa det kongelige Stipendium, som han tidligere havde faaet Løfte om, og som han nød indtil ind i Aaret 1625 [2]); det var dygtige og haabefulde unge Mænd, som plejede at faa denne Understøttelse paa 100 Rdlr. i 4 Aar for at studere udenlands, efter at de havde taget Magistergraden, som Christopher Christensen forresten ikke havde; men deri, at han alligevel fik Stipendiet, ligger maaske en Antydning af, at man paa Grund af hans Dygtighed ikke har taget det saa nøje med ham; om hans Rejse tie Efterretningerne fuldstændig, og først da han er kommen hjem høre vi om ham, idet han den 9de Maj 1625 tog Magistergraden i Kjøbenhavn samtidig med Niels Poulsen Scandorph og Wichmand Hasebard [3]). Da Scandorph kort efter blev Rektor i Viborg, fik Chr. Christensen Skolemesterembedet paa Herlufsholm; men knap et Aar virkede han her, thi den 1ste Maj 1626 tiltraadte han Rektoratet i Sorø, som han beklædte i henved fire Aar [4]). Under disse fem Aars Skolegjerning maa han have erhvervet sig Ry som en dygtig Lærer og derved tildraget sig Kongens Opmærksomhed; thi den 6te Marts 1630 blev han indsat som Skolemester for Christian IV's Døtre med Kirstine Munk, *de unge Frøkener* [5]), med Bestalling af 2den Februar 1631, som her meddeles in extenso [6]): „Christian IV o. s. v. Gjøre alle

[1]) Univ.-Matriklen.

[2]) Disputatsen har paa Titelbladet: Respondente Christophoro Christierni Scholæ Holbecksensis Rectore, idque pro stipendio Regio impetrando. — Protokol over Stipendiarii regii i Universitetets Arkiv Nr. 39. Acta Cons. 11. Aug. 1621, 10. Maj 1622.

[3]) Univers.-Matriklen.

[4]) Ny kgl. Saml. 718, 4to.

[5]) Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1872, 187.

[6]) Sjællandske Registre, Geh. Ark. En Afskrift paa kgl. Bibl., Thotts Saml. 844, fol.

vitterligt, at Vi naadigst have antaget, bestillet og forordnet, og nu med dette Vort aabne Brev antage, bestille og forordne Os elskelig M. Christopher Christensen at skal være Vore elskelige kjære Frøjkeners Skolemester og dennem ikke alleneste udi Læsen og Skriven, medens og udi deres Katechismo og Børnelærdom, saa og udi andre gudelige Øvelser at lære og undervise, og skal han udi samme sin Bestilling forholde sig flittig og trolig hos dennem, saasom en ærlig og kristelig Præceptori vel egner og anstaar; herhos skal han og være Os, Vore Riger og Lande huld og tro, dessen Skade- og Nachtheil hindre og afværge. For slig hans underdanigste, flittig og tro Tjeneste have Vi naadigst bevilget hannem aarligen til Pension at mae bekomme to hundrede Rigsdaler in Specie, saa og fri Underholdning med Mad og Øl fra den 6te Martii næst forleden 1630, og endes Aarsdagen der næstefter, og saaledes Aar fra Aar forfølges, imeden og al den Stund han forbliver udi samme Vor Tjeneste, og indtil Vi anderledes bliver til Sinds. Bedendes og Bydendes Vore Rentemestere, som nu ere eller herefter kommendes vorder, at I hannem aarligen fornævnte Pension lader bekomme, ej gjørendes hannem derpaa nogen Forhindring i nogen Maade. Datum Hafniæ d. 2den Februarii 1631."

Det var en betroet og vellønnet Stilling, Mag. Christopher fik, og Kongen forbedrede endog hans Løn ved at forlene ham med et Vikarie ved Aarhus Domkapitel, 19de Maj 1632 [1]); foreløbig maatte han rigtignok lade sig nøje med Haabet, og Indtægten fik han først 1636 efter Dr. Matthias Jacobæus, som havde indehaft det samme Vikarie til sin Død i dette Aar [2]).

I fire Aar, indtil den 6te Juli 1634 [3]), var Christopher Christensen Frøkenernes Tugtemester; saa blev han, 10de August, Sognepræst i Stege [4]), hvorfra han den 4de September samme Aar

[1]) Jydske Registre, Geh. Ark.

[2]) Giessing, Jubellærere I, 261.

[3]) Grundtvig, Medd. fra Rentekammerark. 1872, 187.

[4]) Ny kgl. Saml. 713, 4to. Paludan, Beskrivelse over Møen I, 479.

besøgte Herlufsholm[1]). Han har vel næppe før været gift, men da han havde været Præst et Par Aar, tog han sig en Hustru, om hvem vi forøvrigt aldeles intet vide; den 22de Maj 1637 udgik nemlig Kongens Brev „at eftersom Os elskelig M. Christopher, Sognepræst udi Vor Kjøbsted Stege paa Vort Land Møen, underdanigst lader give tilkjende, hvorledes han med det forderligste agter at gjøre sit Bryllup udi Vor Kjøbsted Helsingør og derfor underdanigst er begjærendes, hannem naadigst maatte bevilges at maa lade byde til samme sit Bryllup nogle flere Par Folk end Vores naadigste Forordning om Brylluper udgangen om formelder, da have Vi naadigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader fornævnte M. Christopher at maa lade byde til samme sit Bryllup nogle flere Par Folk, end Vores naadigst Forordning om Brylluper udgangen indholder“[2]). Der var nemlig dengang ved forskjellige Lovbud bestemt, hvor mange Bryllupsgjæster enhver efter sin Stand maatte byde.

Men kun kort var Mag. Christophers Lykke; næste Aar, 1638, kom Pesten, og for den bukkede han under[3]); det sidste Spor, vi finde af ham, er paa Herlufsholm; her, hvor han havde leget som Dreng, havde virket som Lærer og Opdrager, her møde vi ham atter, da han gjensaa det minderige Sted for sidste Gang, 16de Februar 1638, vel næppe anende, at han, der endnu var en Mand i sin kraftige Alder, saa snart skulde rives bort fra sin Gjerning[4]). I Literaturen har han intet efterladt. Hans Hustru er rimeligvis ogsaa død i Pesten, thi hans Moder, *Anne Nielsdatter*, afgangne *Christen Kræmmers*, stævnede i Aaret 1643 Jørgen Kruse til Hjermitslevgaard, Mag. Søren Andersen, Mag. Christen Nielsen og Mag. Jacob Knudsen, Kanniker i Aar-

[1]) M. Christopher af Stege paa Møen selv 3 blev om Natten. Herlufsholms Ugekostbog 1634.

[2]) Sjællandske Registre, Geh. Arkivet.

[3]) Ny kgl. Saml. 713, 4to. Paludan, anf. St.

[4]) M. Christopher af Møen blev om Natten selv 2. Herlufsholms Ugekostbog 1637.

hus, fordi de ved Dom af 21de September 1642 havde frakjendt hende Ret til Naadsensaar af det Vikarie, hvormed hendes Søn havde været forlenet, efter at Kongen 1639 havde befalet dem at erklære sig om dette Forhold. Men ved Herredagsdom af 1ste Maj 1643 afgaves følgende Kjendelse: „Efterdi Aarhus Kapitels Statuta intet om Naadsensaar af Vikarier udviser, det kongl. Forleningsbrev og formelder, at Dr. Fabricius (Mag. Christophers Efterfølger i Vikariet) strax skal indtræde udi den afgangnes Vikarie, ej heller befindes nogen Prokurator paa Anne Nielsdatters Vegne strax sig samme Vikaries Indkomst at have tilholdt, er derpaa for Retten afsagt, at ej vides udi dette Tilfælde imod Kapitels Dom at sige“ [1]).

18.

Wichmand Hasebard (Wichmannus Hasebard) var født i Kjøbenhavn omtrent Aar 1601 [2]). Hans Forældre vare *Dr. Jacob Hasebard,* Kong Christian IV's Livlæge, og *Kirsten Nielsdatter Paaske,* om hvem det fortælles, at *en stor Konge havde Godhed for hende* med Tilføjelse af, at hendes Søn *Torben* lignede Kongen paa et Haar [3]). Hvor Drengen gik i Skole, vides ikke; den 7de Februar 1618 blev han indskreven som Student ved Universitetet [4]), og opholdt sig formodentlig hos sin Moder, der siden 3die September 1607 var Enke [5]) og boede i Højbrostræde [6]). Imidlertid var han saa heldig at blive optaget i

[1]) Herredagsdombog i Geh. Ark. 1643, fol. 438—43. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 104.

[2]) Worm, Lex. over lærde Mænd, I, 403.

[3]) Bircherods Optegnelser om sin Slægt, Hdskr. paa kgl. Bibl. Kalls Saml. 130, fol.

[4]) Univ.-Matriklen.

[5]) Bircherods Optegn.

[6]) Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium II, 556. I et Brev til Knud Richardsen i Odense, dat. Hafn. 6. Mart. 1618, i hvilket han meddeler, at han er bleven immatrikuleret, forekommer følgende Sætning, der maa sigte til Begivenheder, der ikke kjendes: „me in

Huset af den berømte Holger Rosenkrantz den lærde, en Mand, der med et godt Navn forbandt virkelig adelig Tankegang; paa sin Gaard Rosenholm havde han indrettet en Undervisningsanstalt, som besøgtes af 25 adelige og mange andre unge Mænd, der her levede under den ædle Herremands daglige Opsyn; „hvorledes Aften og Morgen med gudelig og andægtig Øvelse, Bønner og Psalmer sjelden er bleven forsømmet; hvorledes han og tidt og ofte ikke aleneste som en Fader sine Børn selv haver lært og undervist, men endogsaa en Husfader for alle sine Tjenere og ganske Familie“, omtaler Ole Vind i sin Ligtale over Rosenkrantz [1]); sagtens er Wichmand bleven anbefalet til Rosenkrantz af sin ældre Broder *Jacob,* der i flere Aar havde været Huslærer for hans Børn [2]). Tiden for Wichmands Ophold paa Rosenholm kunne vi ikke nærmere bestemme; der haves et Brev fra Rosenkrantz, dat. Kolding 25de Sept. 1620, hvori han anbefaler Hasebard til Jesper Brochmand [3]), at han skulde tage sig af den unge Mand, naar han kom til Kjøbenhavn. Da

---

Carybde navigasse, lubentique animo jugo disciplinæ fuisse subjectum, non ignarus es, sed clementissimus Deus omnium studiorum fundator, tutor et auctor, portum mihi obtulit tranquillum.“ Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3018, 4to.

[1]) Kbh. 1643, 4to, 24, 27.

[2]) Vinding, Reg. Acad. Haun. 282.

[3]) Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3038, 4to. „Non possum in præsens qvam vellem multa ad te scribere, Desideratissime omnium Mi Brochmanne; sum hic apud Generum meum Coldingæ, ubi in singula momenta me interpellant alii et alii, qvi ex Cymbria nostra, ubi me huc adventurum inaudierunt, me conventum accurrerunt. — — tamen etiam eorum, qvi jam modo me compellant vocibus, non possum non hasce ad Te furtim qvasi deproperare, imprimis ut Hasibardum meum Tibi commendem, qvem cum Literis ad Cancellarium huc dimitto, prægnantibus inqve iis, qvas Tibi offeret perlegendas censendas, priusqvam exhibeantur. Prægnantes dico, qvod initium aliqvod præbituras sperem deliberationum maturiorum de salutaribus nonnullis bonis Ecclesiæ et Domui Dei, utiliter propediem profuturis. Ubi perlegeris cera Hispanica sigillo meo subdita obsignare poteris. Copiam si desideraveris ab Hasibardo habebis. Ipsi ut consilio, opera et re omni adsis perqvam amice rogo. Plura non datur in præsens. Vale.“

han stod i Forhold til saadanne Mænd, var det næppe vanskeligt for ham at blive antaget til Præceptor for et Par unge Adelsmænd paa deres Udenlandsrejse, nemlig Eiler Krafse fra Egholm og Erik Grubbe fra Gammelgaard[1]; de bleve immatrikulerede ved Universitetet i Leipzig den 23de April 1622 sammen med Steen og Lauge Bille fra Kjærsgaard, der rejste med deres Hovmester Ebert Jensen Brunov, og Christian Sinclar fra Sinclarsholm, hvis Hovmester var Flensborgeren Mag. Heinrich Dame[2]; disse Landsmænd have maaske rejst sammen, og at de levede meget sammen i Leipzig, derpaa tyder den Omstændighed, at et Skrift fra denne Tid er tilegnet dem alle otte[3]. Om Hasebards Udenlandsrejse savne vi forøvrigt Efterretninger; i 1625 finde vi ham igjen i Hjemmet, da han den 9de Maj tog Magistergraden i Kjøbenhavn[4]. Da Christopher Christensen 1ste Maj 1626 blev Rektor i Sorø, efterfulgtes han af Wichmand Hasebard paa Herlufsholm; men om hans Virksomhed her vides intet; i Skolens Regnskaber 1627 opføres paa Udgiftssiden: *Givet M. Wichmand for en Basune at bruge til Musiken, 8 Dlr.*, men heraf lader sig næppe noget slutte om Mester Wichmands musikalske Anlæg. Længe varede hans herlovianske Periode heller ikke; i Foraaret 1628 udnævnte Kongen ham til Lærer for sin Søn Grev Valdemar Christian og sine Døtre, i hvilken Anledning Hasebard udstedte følgende Revers[5]: „Eftersom den stormægtige, højbaarne Fyrste og Herre Hr. Christian den Fjerde, Dannemarkes, Norges etc. Konning, min allernaadigste Herre og Konge,

[1]) Søn af Laurits G. til Gammelgaard og Anne Sparre; hans Datter Marie Grubbe er bekjendt nok. Geneal. herald. Selskabs Papirer i Geh. Ark. Specialia G.

[2]) Ny kirkeh. Saml. II, 524.

[3]) Joh. Friderichus, *Μαγοφονία* Persica ex Herodoti Thalia Græce et latine. Lips. 1622, 8vo. Tilegnelsen er dateret 24de Septb. 1622; de 3 Hovmestre kaldes: „vitæ et studiorum Inspectores solertissimi, juvenes singulari humanitate, et omni doctrina liberali politissimi."

[4]) Univ.-Matriklen.

[5]) Sjæll. Reg. i Geh. Ark. En Afskrift findes paa kgl. Bibl. Thottske Saml. 844, fol.

ıver naadigst mig underskrevne tilbetroet at være Hs. Maj. ɜkelige kjære Børn, den velbaarne Graf Valdemar, og de unge ·økener deres Informator, saa lover og tilsiger jeg hermed at lle opdrage velbemeldte Graf Valdemar udi Gudsfrygt, og ınnem udi boglige Kunster informere, de unge Frøkener udi ɔrnelærdommen instituere og til Skriven og Læsen holde, og ınnem samtlig holde til den Religion, som udi disse Riger og ınde udi Svang er, og saafremt jeg kan fornemme, at nogen lle dennem paa andre Veje forføre, da skal jeg sligt udi Tide de Kongl. Maj. vide, og dette ikke fortie, indtil det bliver for ldigt. Skrevet udi Kjøbenhan den 8de Maii Ao. 1628.“ Allerede en 28de April havde Hasebard faaet Exspektance paa et .annikedømme i Roeskilde[1]); men da Præbendets Besidder, lag. Hans Krafft, var noget sejglivet, gav Kongen *Vor elskel. Søns Grev Valdemars Tugtemester* Exspektancebrev paa det første edige Vikarie i Lund, 6te April 1632[2]), hvilket Løfte blev ind-friet ved Kongens Brev af 10de November 1632 efter Vikaren Hans Offuerbergs Død, „dog saa, at naar han ikke længer er udi Vor daglige Tjeneste, skal han bo og residere hos fornævnte Lunds Domkirke“ [3]). Saalænge Mag. Wichmand var de konge-ige Børns Tugtemester, maatte han selvfølgelig være hos disse; et første Aar opholdt han sig derfor i Nederlandene, hvorhen rev Valdemar og Frøkenerne Sophie Elisabeth og Eleonora hristine vare sendte for at opdrages af Kongens Søsterdatter ophie Hedevig af Brunsvig, gift med Grev Ernst Casimir af

[1]) Sjæll. Registre i Geh. Ark.

[2]) Skaanske Registre i Geh. Ark.

[3]) Anf. Reg. Hans Indtægter af dette Vikarie, Altaris S. Dionysii, vare ifølge Kapitlets Jordebog i Gehejmearkivet:

Penge	18 dr. ½ mark.
Rug	1 pd. 4 schpr.
Biug	2 lester ½ pd. 7 schpr.
are	18 tdr.
Smør	1 td. 1 pd.
Boelgaltt	3.
Teyer	7.
Veed	6 les.

Nassau-Dietz, Statholder i Friesland; 1629 kom de tilbage til Danmark og fra den 15de Maj d. A. haves Kongens Befaling *an den Skulmeister Vicmannum dass Er sich mit woldemaar Christian soll heruber verfugen* til Ellensborg, det nuværende Holckenhavn[1]).

I Aaret 1630 blev Grev Valdemar sendt til det adelige Akademi i Sorø for der at uddanne sig videre, stadig under Hasebards Vejledning[2]); hans økonomiske Stilling var nu saa god, at han 8de Januar 1631 kunde gifte sig med *Maren Braad* eller *Brod,* og Kongen var saa opmærksom at gjøre Bryllupet paa Frederiksborg Slot[3]). Hun var en Datter af Raadmand *Jørgen Jensen Brod* i Kjøbenhavn, der døde den 25de November 1633, og *Karen Christensdatter Wibe,* død den 17de August 1637; det var en ung Hustru, kun atten Aar gammel, født i Kjøbenhavn den 21de Juli 1611[4]).

I Sorø blev nu Hasebard, indtil i Foraaret 1635 Sognepræsten ved St. Hans Kirke i Odense, Henrik Michelsen, blev forflyttet til Haderslev; herved blev et godt Præstekald ledigt og dette i Forbindelse med den Omstændighed, at Hasebard ved Familieforbindelser var knyttet til et Par af de anseteste Slægter i Odense, bevægede ham let til at søge Kaldet, uden Tvivl ved direkte Henvendelse til Kongen, som den 24de April skrev til Lehnsmanden i Odense, Henning Walchendorff, at da han selv var *bedste Sognemand,* ønskede han, at Lehnsmanden, saa vidt

---

[1]) Molbech, Christian IV's Breve I, 290, 345.

[2]) Hofman, Efterretn. om velfortjente Danske Adelsmænd, III, 226. Samme Aar har han i Hans Poulsen Vindings Stambog paa kgl. Bibl. (Kallske Saml. 681, 8vo) skrevet følgende Distikon:
Esto memor nostri queisvis versaberis oris,
Tu qvoqve sub nostro pectore fixus eris.

[3]) Sebastian Schwendi skriver i et Brev til Dr. Otto Sperling, dat. Roeskilde 4. Jan. 1631: „M. Olaus ministerio solito perfuncturus est, M. Vichmanno cum filia Georgii Joannis Senatoris Hafniensis matrimonium contrahente (idque die solis proxime imminente) quippe qui Soram inhabitaturus est. Regiam Majestatem sumptus nuptiis impensuram fama est.“ Orig. paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 1111, fol.

[4]) Efterretninger om hende og hendes Forældre findes i M. Bertel Bartholins Programma funebre over hende (paa Univ. Bibl.) og i de ovenfor nævnte Optegnelser af Bircherod om hans Slægt.

illigt og med Ret ske kunde, vilde befordre Mag. Wichmand il det ledige Kald[1]; 22de Maj udstedte Walchendorff Kaldsrevet[2]; 3die Juni er Biskoppens Konfirmats dateret, og samme Dag blev han ordineret i St. Knuds Kirke[3]. Strax ved sin Tiltrædelse havde han en Trætte med sin stridbare Formand om Naadensaaret, men de bleve snart forligte saaledes, at Mag. Wichmand maatte betale Henrik Michelsen 270 Daler[4]) Men næppe var han sluppen fra denne Strid, før han indviklede sig i en ny, og det en Rangstrid.

Odense var i det 17de Aarhundrede Sædet for en Del Slægter, af hvilke nogle, som Mulerne, Seebladerne og Rosenvingerne, havde gamle Adelspatenter, der imidlertid æstimeredes saare lidet af de adelige Herremænd, medens andre, velhavende Borgerfolk, opbøde alt for at maale sig med disse; men Bispen, Præsterne, Professorerne ved Gymnasiet vare lige saa aristokratiske og stolte af deres Lærdom, Embeder og akademiske Grader som de rige Borgmestre og vilde ingenlunde lade sig lumpe; alle gjorde de Fordring paa at høre til, hvad de kaldte *Odense Adel.* Denne Ambition gav hvert Øjeblik Anledning til Trætte om Sæde og Gang ved offentlige Sammenkomster; saa følte en Præst sig fornærmet og vilde *svække* de Mulers Adelskab, saa bagvadskede man hverandre, kort sagt, man vidste altid Lejlighed til at chikanere hverandre. Nu kom Mag. Wichmand til Odense; han var Sognepræst og havde været Kongens Søns Tugtemester; dertil kom, at han var besvogret med en

[1]) Fyenske Tegnelser i Geh. Ark.

[2]) Originalen paa kgl. Bibl. Langebechs Excerpter 225.

[3]) Originalen ssteds. Biskop Hans Mikkelsen skriver i sin Dagbog: 1. Juni: „M. Vichmann ostendit mihi lit. voc. suæ.“ 3. Juni: „M. Wichmannum Hasebardum ordinavi in tplo D. Canuti.“ Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VII. 88.

[4]) Bloch, den Fyenske Gejstligheds Historie, udg. af Nøraae I, 823. Bispen skriver i sin Dagbog 22. Maj: „Accepi literas Reg. de lite inter M. Henricum et M. Wichmannum qvoad annum gratiæ.“ 18. Juli: „M. Henric. Michaelis et M. Wichmannus Hasebard. ita sunt reconciliati in Consistorio de anno gratiæ ut hic solvat illi 270 daleros simpl.“ Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VII. 87—88, 91.

fornemme Handelsmand i Byen, Knud Lauritsen, der var gift med hans Søster Anna, og hans anden Søster, Abigael, var Enke efter den øverste Borgmester Otto Knudsen Seeblad[1]), der havde haft en Rangstrid med Mag. Jacob Sperling, Præst ved St. Knuds Kirke, ved hvilken Lejlighed Mester Jacob havde sagt til Seeblad: „Er I Mester over Borgerne, saa er I ikke Mester over Mesterne“ [2]). Nu faldt Raadmændene paa at gjøre Præsterne Rangen stridig; men Biskop Hans Michelsen svarede Sperling, der berettede ham det: „Hvo sig selv ophøjer, skal fornedres“ og kort efter, midt i Juli Maaned, kom det til Skjænderi mellem Hasebard og en af Professorerne ved Gymnasiet, Christen Hansen Lund, om deres *Sæde* [3]). Der skete Indberetning til Kongen om dette Uvæsen, og da han i December samme Aar (1635) kom over til Odense, sendte han Lehnsmanden og Bispen en hel Rangforordning, saalydende[4]):

„Vor synderlig Gunst tilforn. Vider, eftersom Os underdanigst andrages, nogen Irring sig at begive imellem Gejstligheden og Borgemestre udi Odense om deres Session og Gang, da haver vi naadigst for godt anseet dermed at skal forholdes som efterfølger. For det første skal Bispen have sin Gang og næst hannem Provsten udi Odense, derefter Lector theologiæ og de andre Professores Collegii Otthoniensis; siden skal den ældste af de tvende underste

---

[1]) Mumme, St. Knuds Kirke 165, 175. I sin Dagbog for 8. Sept. 1631 skriver Bispen: Invisebant me M. Wichmannus et Torbernus Hasebardi. Saml. til Fyens Hist. og Top. VI, 166. Brødrene have formodentlig besøgt deres Svoger, som faa Dage efter døde.

[2]) Bloch, anf. V. 372.

[3]) Bispens Dagbog 8. Juli: „M. Jacobus Sperlingius indicavit mihi litem, qvam senatores Othon. conantur intentare Ecclesiasticis ob sessionem. Resp. Qvi se exaltat humiliabitur. Ostenditqve mihi dicam, qvam gener Dn. Olai in Liungbye scripserat M. Wichmanno.“ 19. Juli: „Scripsi Dn. Resen. de controversia M. Wichmanni et M. Christiani, sessionem concernente.“ Saml. til Fyens o. s. v. VII, 90—91.

[4]) Fyenske Tegnelser i Geh. Ark. Et mindre korrekt Aftryk findes hos Bloch I, 372.

Præster udi Odense gaa med den ældste Borgemester, dog at Præsten gaar paa den højre Side, som tilbørligt er; efter dennem den tredie af Sognepræsterne udi Odense med den anden Borgemester, dog at Præsten gaar paa den højre Side. Hvilket vi naadigst ville, at I dennem skal lade ansige. Hvorefter de gejstlige saavelsom Borgemester og Raad udi vor Kjøbsted Odense sig have at rette og forholde."

Man skulde nu tro, de gode Mænd kunde have holdt sig i Skindet og glædet sig over denne Ordning; men næppe to Aar efter var det galt igjen; denne Gang var det Mag. Ludvig Michelsen, Sognepræsten ved Vor Frue Kirke, som Mag. Wichmand kom paa Kant med; det blev meddelt Kantsleren, som i Marts 1637 skrev til Bispen, at han skulde give begge Præsterne en alvorlig Næse, fordi de havde krænket Kongens Bud, og derhos fortælle dem, at, hvis det skete tiere, vilde Kantsleren forebringe Kongen Sagen [1]).

Vi haabe, at Mag. Wichmand siden kunde forliges med sine Embedsbrødre; vi høre intet om det modsatte, men efterat han var bleven forflyttet, dukker Rangstriden atter op, indtil endelig Kongen ved en skarp Skrivelse gjorde Ende paa disse *farisæiske Trætter* i 1647 [2]).

Imidlertid vedblev Hasebard dog at staa sig godt med Kongen; da Walchendorff havde hindret ham i at fælde Træ til Ildebrændsel i nogle Skove, der fra gammel Tid havde maattet yde Brænde til St. Hans Præst, fik Hasebard den 25de Februar 1636 udvirket Tilladelse til at hente Brænde fra andre af Lehnets Skove og lade Bønderne tilkjøre ham det [3]). Samme Aar den 16de April fik han Kongens Brev paa det Kannikedømme i Roeskilde, der tidligere var lovet ham, og som nu var bleven

---

[1]) Bispens Dagbog 25. Marts 1637: „M. Dom. Cancell. jussit ut M. Ludov. et M. Vichman. serio reprehenderem ob violatum mandatum S. R. M., juxtaqve monerem, si posthac non præstarent, Magnif. ad Reg. delictum deferret." Saml. til Fyens o. s. v. VII, 109.

[2]) Bloch, anf. V. 373.

[3]) Fyenske Tegnelser i Geh. Ark.

ledigt[1]). Et Træk af ham fortæller Bircherod i sine haandskrevne Optegnelser om sin Slægt omtrent saaledes[2]): Medens Hasebard var Præst ved St. Hans Kirke, skete det, at en Frøken, hvis Navn jeg ikke vil nævne, indlod sig i en utilladelig Forbindelse paa St. Hans Kloster eller Slottet, som det nu kaldes, og som laa i hans Sogn, og myrdede sit Barn, Frugten af denne Forbindelse. Denne Frøken, vilde Christian IV, skulde straffes derfor, men Adelen var for at redde hende. Spørgsmaalet blev om en Bøddel; der var ingen her i Danmark, og muligt var Adelen deri Aarsag. Dette blev Kongen sagt af Borgmester Hans Nielsen, han blev vred, og som Kongen var prompte i Replique, svarede han, at Borgmesteren skulde selv gjøre det, som og efter alle politicorum Mening var i sig selv billigt, siden han ikke bedre havde forsynet Byen. Borgmester maatte derfor selv rejse til Flensborg for at hente en. Hun blev rettet; ved Exekutionen talte hun med Mag. Wichmand Hasebard, og som Kongen stod i Vinduet og vilde ikke rejse fra Odense, førend det var forbi, og han desuden havde Frøkenen mistænkt for at have født Barnet ved sin egen Svoger, det Kongen ønskede at faa Oplysning om, saa begjærede han at vide, hvad Frøkenen havde sagt til ham. Men som M. Wichmand undskyldte sig med, at det ikke var ham tilladt at aabenbare sligt, maatte Kongen imod sin Villie approbere hans Konduite og svarede ham, at dersom han og havde sagt ham det, som han begjærede at vide, havde det skullet koste ham hans Knap. — Saavidt Bircherod; Historien skulle vi lade staa ved sit Værd.

Da Sognepræsten ved vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, Niels Poulsen Scandorph, i Begyndelsen af Aaret 1639 blev Professor ved Universitetet, søgte Hasebard hans Embede, og den 29de Maj tilskrev Kongen Professorerne, som havde Kaldsretten til denne deres egen Sognekirke[3]): „Vider, eftersom Universitetets

[1]) Sjællandske Registre i Geh. Ark.

[2]) Kgl. Bibl. Kalls Saml. 130, fol.

[3]) Sjællandske Tegnelser i Geh. Ark.

Kirke her i Vor Kjøbsted Kjøbenhavn nu ledig er og Vi gjerne saa en Person dertil at have, hvis Gaver saavel som skikkelig Liv og Levnet Os er bevidst, da bede Vi Eder og naadigst begjære, at I Os elskelig Mester Wichmand Hasebard, forrige Sognepræst til St. Hans Kirke i Vor Kjøbsted Odense, til fornævnte Kirke her i Vort Universitet forfremmer, dog at alting med Bøn og Guds Paakaldelse og efter Ordinantsen tilgaar. Dermed sker Os til Villie, befalendes Eder Gud."

De højlærde havde da ikke andet at gjøre, end vælge Hasebard; den 25de Juni bleve de enige om at skrive til ham, den 17de Juli udstedte han sin Revers [1]), og to Dage efter aflagde han Ed for Biskop Jesper Brochmand [2]). Han opholdt sig endnu en kort Tid i Odense, hvor han til et Minde forærede sin Sognekirke en Sølvkande [3]); endnu 11te August var han i Odense, da han gjorde sin Tjenestepiges Bryllup, som Bispen hædrede ved sin Nærværelse [4]). Men hurtig blev Mester Wichmand befordret herfra; da nemlig Bispen i Viborg, Hans Wandal, døde i Slutningen af 1641, ønskede Kongen Professor Laurits Mortensen Scavenius til hans Efterfølger; men da han undskyldte sig med sin Skrøbelighed, ansaa Kongen Hasebard for at være *den bedste til slig en Bestilling* [5]). Kongen udnævnte ham da i April til Biskop; dog synes Udtrykkene i hans Bestalling af 6te Maj 1642 [6]): „Da M. Wichmand Hasebard er udvalgt

---

[1]) Kirhch. Saml. 3. R I, 479. Reversen findes i Univers. Arkiv, Pakke 166. Acta Consistorii.

[2]) Ny kirkeh. Saml. I, 501.

[3]) Bloch, anf. Skr. 826.

[4]) Hans Michelsen skriver i sin Dagbog 25. Juli: „Literas accepi Michaelis (hans Søn) per M. Wichmannum." 2. Aug.: „M. Wichmannus me accessit indicans successum suæ vocationis." 11. Aug.: „Nuptiis, qvas M. Wichmannus ancillæ suæ celebrabat, interfui." Saml. t. Fyens Hist. o. s. v. VII, 149—50.

[5]) Brev fra Kongen til Kantsleren Christen Sehested, dat. Frederiksborg 29. Marts 1642. Orig. i Geh. Ark. En Afskrift findes paa kgl. Bibl. Langebechs Excerpter, Pakke 255.

[6]) Jydske Registre i Geh. Ark. Ole Worm skriver 16. April til Henr. Fuiren: „In locum defuncti Episcopi Viburgensis succedet M. Hase-

og kaldet til Bisp i Viborg, og da han har gjort Os sin Ed, da stadfæste Vi ved dette Vort aabne Brev W. H. som Superintendent i Viborg Stift" at tale for, at der virkelig har fundet et Valg Sted, som ifølge Ordinantsen af 1539 skulde foretages af Sognepræsterne i Stiftets Kjøbstæder; tilmed var der jo forløbet over en Maaned, siden Kongen fattede Beslutning om, at han skulde have Bispestolen (se ovenfor) [1]. Den 9de Maj fik Jesper Brochmand Befaling at ordinere ham [2], og den 19de Maj fandt Bispevielsen Sted [3].

Det var i en temmelig ung Alder, Hasebard var naaet saa højt op i den gejstlige Verden; men kun en stakket Stund blev det ham forundt at fryde sig ved sin ny Værdighed, og han fik næppe Lejlighed til at prøve sine Evner som Stiftets Tilsynsmand; thi fire Maaneder efter sin Udnævnelse døde han, i August 1642 [4].

Hans Enke, *Maren Brod,* flyttede til Kjøbenhavn, hvor hun nogle Aar senere ægtede den rige *Hans Mule,* Assessor i Højesteret og Kammerkollegiet; herom fortæller Hofpræsten Dr. Laurits Jacobsen Hindsholm følgende [5]: „Samme Dag (7. Juli 1647) reyste min hustro oc Jeg til Kiøbenhaffn effter min suogers Hans Mules begiering, som da haffde faaet Ja paa sin Kiereste Marren S. M. Wichmans. hoss hende waare Wi til Giest om anden Dagen den 8de Julii til afften. Den 19. Octob. reyste min hustro oc jeg til Kiøbenhaffn oc om anden dagen den 20de October waar wi til min Suogers Hans Mules troloffuelse. Den

bardus, ei M. Vindius." Ol. Wormii et ad eum epistolæ I, 566. Acta Cons. 23. April: „M. Wichmand takker af imorgen."

1) I Ny kirkeh. Saml. VI, 79 fremsætter Dr. Rørdam den modsatte Anskuelse.

2) I Ny kirkeh. Saml. VI, 112 er Kongens Befaling trykt.

3) Ny kgl. Saml. 1269, 4to. Kallske Saml. 130, fol.

4) Bloch, anf. Værk, 827, har 9. September. Men i et Brev til Kantslerer, Chr. Th. Sehested, dat 21. August 1642, skriver Kong Christian IV: „Diig Er nocksom bekendt, at M. Wijckman Er død." Orig. i Geh. Ark.

5) Dr. L. J. Hindsholms Dagbog. Kbh. 1779. S. 12.

4. Decembr. reyste Wi til Kiøbenhaffn oc waar Dominica 2da adv. (5. Dec.) til min Suogers Hans Mules Bryllup, kom hiem igjen Den 7. Decbr. til Fredrichsborg, oc Syster Mette oc Else med os.“ I sit første Ægteskab havde hun to Sønner, den ene, *Jacob,* døde i Sorø kort efter sin Fødsel, den anden, *Jørgen Hasebard,* arvede 1669 efter sin Stedfader store Midler, men døde næste Aar som Professor designatus ved Odense Gymnasium[1]; med Mule havde Maren Brod ligeledes to Sønner, der begge bortkaldtes som Børn[2]. Hun døde i Kjøbenhavn af Vattersot den 12te December 1663[3].

Hasebard har sikkert været en dygtig Skolemand; det var i Regelen saadanne, som man betroede Rektoratet paa Herlufsholm til, og den lange Tid, han var Grev Valdemars Hovmester, taler afgjort derfor; men denne megen Omgang med fornemme Personer kan ikke andet end have udviklet hos ham en, maaske medfødt Stolthed, som indviklede ham i disse naragtige Rangstridigheder i Odense. Som Forfatter er han kun optraadt med en Ligprædiken over Borgmester og Kjøbmand Peder Nielsen i Nyborg (Stamfader til Slægten Lerche), betitlet: *Rætferdige och Gudfryctige Kiøbmends ære Krantz,* Kjøbenhavn 1640, 4to. I denne findes et „Digt“ til Forfatteren af en theologisk Student, Claus Bang; vi aftrykke det her, dels fordi det indeholder en Dom over Hasebards Prædikegaver, dels fordi det er et Mesterstykke af Smagløshed.

„Dend Hæderlig oc Høylærd Mand,
Nu Præst oc Provst, Mester Wichmand,
Som hafuer tald aff høy Forstand,
Der hand vaar udi Fyens Land,

[1]) Kallske Saml. 130, fol. En Stamtavle over Slægten findes i Universitetsbibliothekets Haandskriftsamling, Additam. 224 4to.

[2]) Giessing, Jubellærere 2, I, 140.

[3]) I det ovennævnte Universitetsprogram hedder det: „hora undecima noctis, qvæ inter duodecimum et decimum tertium hujus mensis intercurrit.“ I Biskop Bircherods haandskrevne Dagbøger paa kgl. Bibl. staar ligeledes 12. Dec., hvorimod Bloch, anf. St. har fejlagtig 21. Dec.

Ofuer Peder Nielssen salig,
Vijs, Velfornemme oc Erlig
Fordom Nyborgs Borgemester,
Oc Kongens velbetroed Tolder.

Der hos en Mand aff stor Traficq
Huilcken, altid fort for sig gick,
Ey ringere ved Lyckens Gunst
End ved forfaren Kiøbmands Kunst.

Som hand nu vaar ved beste pas,
Da slas hand neder som et Glas,
Der aff sin Herre kand breckis,
Naar det ham lyster oc teckis.

Der nu hans Lijg bleff nedersæt
Det haffde jeg snarlig forgæt,
Da bleff Wichmand, om huem er rørt,
Med Bøn, fra sit, til Nyborgført,

At hand der vilde lade sig
Finde, ofuer den Dødis Lijg
Sin Tienist at bevjse der,
Effter Moders oc Børns begier.

Dog hand for Aarsag det affslog,
Omsider det dog paa sig tog,
Vdrettet saa sit louligt Kald,
Huilcket vaar got Folch til gefald,

Thi hand med velliudende Røst
Gaff de bedrøfuede Børn Trøst,
Oc Moderen, som nu igien
Sad siden hun miste sin Ven

End oc hand mange hede Taar'
Tog vd ved deris Øynehaar,
Før end de kund' igien faa Fryd
Ved Ordet, som er fuld aff Dyd.

Thi hand gaff for, at de en gang
Skuld' sanckis ved Basunens klang
Alle, med Lyst oc Glæde stor,
I Himmerig, i Engle Chor.

Ja fra alle i Kircken vaar
Den roes Mester Wichmand hiembar,
At hand haffde med sig sin Mund,
Som talde aff den rette Grund.

Hans Stijl vies det oc her fra sig,
Huilcken falder saa drabelig,
At huem den læs, hand kand med Lyst
Med Graad, slycke sin Hiertens Tyrst.

Dend Mester Wichmand Hasebard
Ligner nu Pennen med en fard,
Naar Mund oc Stijl tilhobe er,
Ved Aronem, Mosis Broder.

I dette hans fortagne Verck,
At Gud vild' lad' sig finde sterck,
Ynsker jeg med min Bøn oc Sang,
At det maa hafue god Fremgang."

19.

aurits Pedersen Tura (Laurentius Petri Scelsco-) [1]) var født den 3die Oktober 1598 i Skjelskør, hvor hans *Peder Lauritsen Holst* var *Chirurgus* [2]); Moderen hed *nia Hansdatter.* Da han var syv Aar gammel, satte hans

Hvor ingen anden Hjemmel angives, er Kilden til denne Rektors Levnet nogle Optegnelser af hans Dattersøn Biskop Laurits Thura, trykte i Danske Magazin V, 217—20.

Han levede endnu 1628. Den 30. Septbr. anføres i Herlufsholms Ugekostbog: „Skolemesters Fader hos hannem."

Forældre ham i Byens latinske Skole, hvor han tilbragte ikke mindre end otte Aar, inden han den 4de Oktober 1613 sendtes til den mere ansete Skole i Slagelse; men endnu i halvsjette Aar maatte han døje det gyselige Liv, som en Skolediscipel i de Tider førte, med de mange Prygl, som vankede fra den aarle Morgen til den sildige Aften; Biskop Winstrup den yngre, som vel af egen Erfaring kjendte disse Lidelser, siger med Rette: „In scholis miseræ conqveruntur nates, qvod luant, qvas capita promeruere poenas", og anvender herpaa følgende Epigram i Horats' Smag [1]:

„Qvicqvid delirant reges, plectuntur Achivi!
Peccatum capitis, posteriora luunt."

Endelig opnaaede Laurits Pedersen at blive Student og den 24de April 1619 indskreves han ved Universitetet og valgte til Privatpræceptor Herlovianeren Professor Claus Plum [2]. Men snart afbrødes hans Studier ved Pesten, som nødte ham til at forlade Kjøbenhavn og vende tilbage til Skolen i Slagelse, hvor han den 21de Juni blev Hører i nederste Lektie, som han allerede den 9de November ombyttede med anden Lektie, og den 7de Februar 1620 rykkede han op til tredie Lektie; imidlertid tog han den 29de Maj Bakkalavrgraden [3], hvorefter han den 7de Juni blev øverste Hører. Dette Skoleliv kan næppe have været interessant, og med Glæde har han sikkert grebet Lejligheden til at blive det kvit, da han i Oktober samme Aar fik Tilbud af Herluf Eriksen til Fuglebjerg, en uægte født, men siden adlet Walchendorff, om at rejse udenlands som Hovmester for hans Søn Christopher Herlufsen, der havde gaaet i Skole paa Herlufsholm nogle Aar [4]. De droge da til Rostock, hvor de ankom den 20de November og lode sig immatrikulere. I den følgend

[1] Winstrupii Epigrammata II, 457.

[2] Universitets-Matr.

[3] Anf. St.

[4] Han optoges paa Herlufsholm 16. April 1614; hvornaar han har forladt Skolen, kan ikke angives, da Regnskaberne fattes for flere af de følgende Aar.

Sommer kom de, den 7de Juni 1621, til Wittenberg, hvor de fik *Lossement og Disk* hos en af Professorerne, Dr. juris Bartholomæus Reusner; her lagde han sig med Iver efter Græsken, deltog flittig i det akademiske Liv med dets Forelæsninger og Disputatser og *insinuerede sig hos de berømmeligste Mænd ved Akademiet.* Af de Landsmænd, han traf i Wittenberg, hvor den Gang stedse mange Danske færdedes, traadte han i Venskabsforhold til den senere saa bekjendte Ole Vind, der gjorde et græsk Vers til Ære for Laurits Pedersen, da denne var Respondens ved en Disputats den 18de April 1623 [1]); kort efter drog han hjem med sin Discipel, og i Maj kom de til Danmark; Christopher Herlufsen fandt siden sin Død i Trediveaarskrigen. I November samme Aar fik Laurits Pedersen Kost paa Kommunitetet, som han dog samme Maaned opgav for at modtage Rektorpladsen i Næstved, i hvilken Stilling han den 9de Maj 1625 tog Magistergraden i Kjøbenhavn, bl. a. sammen med Jørgen Sadolin, der kort efter blev Konrektor ved Latinskolen i Kjøbenhavn og som synes at have været en nærmere Bekjendt af Laurits Pedersen; faa Uger efter, den 3die Juni, besøgte han ham i Næstved [2]), og da Sadolin i November 1626 blev Sognepræst i Stokkemarke, fik han Mag. Laurits til sin Efterfølger i Konrektoratet; Rektor ved Skolen var Mag. Anders Hegelund, til hvem han vistnok stod i godt Forhold, thi Hegelund besøgte ham siden flere Gange paa Herlufsholm [3]). Kun to Aar var Laurits Pedersen i Kjøbenhavn; i Marts 1628 blev han kaldet til Skolemester paa Herlufsholm, hvor han arbejdede i halvtredie Aar; men hvorledes han udfyldte denne Plads, derom tier Historien; 13de Søndag efter Trinitatis 1630 blev han kaldet til Sognepræst i Nykjøbing paa Falster, og den 3die September ordinerede Biskop

[1]) Jac. Martini de anima rationali. Zwerg, Siellandske Clerisie, 590, Note r.

[2]) I Sadolins Stambog paa kgl. Bibl. ny kgl. Saml. 394 8vo har L. P. skrevet et græsk Vers, Ornatissimo Litteris et virtutibus viro M. Georgio Sadolino ad sui memoriam recolendam addidit Nestvediæ 3. juni 1625. Lavrentius Petri Selscorensis. (sic.)

[3]) Herlufsholms Ugekostbøger, f Ex. 18—21. Okt. 1628.

Hans Michelsen ham i St. Knuds Kirke i Odense[1]). Kort efter, Fredag den 8de Oktober, *læste han sig ud af Skolen,* ved hvilken Lejlighed en Del af hans Bekjendte fra Næstved vare Skolens Gjæster, nemlig Præsten ved St. Peders Kirke, Mester Oluf Staphrophsky, Skolemesteren, samt tre Borgere, Rasmus Træskomager, Villads Guldsmed og Casper Ditmersker; endelig havde han inviteret Provsten, Mag. Frederik Andersen Klyne i Vindinge, og Hr. Jens i Udby[2]). Strax efter tiltraadte han sit Embede, og endnu i samme Aar blev han valgt til Provst i Sønderherred; den Protokol, han i denne Stilling førte over sin Brevvexling (1630—40), er endnu opbevaret[3]); de fleste Breve angaa hans Embede, navnlig vil her kunne findes interessante Oplysninger om Nykjøbing Skole; saa træffer man paa Landemodesforhandlinger, saa falder man ind i en Trolddomssag, og af og til har den gode Præst helliget en Ven eller Veninde et græsk eller hebraisk Vers, kort sagt, Indholdet er meget blandet. En enkelt Historie, der viser, hvilke Folk en Provs kunde have at holde Styr paa, skulle vi dvæle et Øjeblik ved Lehnsmanden, Palle Rosenkrantz, skrev nemlig den 22de August 1632 følgende Brev til Laurits Pedersen: „Kjære Mag Laurits, synderlig gode Ven. Eftersom nogle af Præstern haver med andre været til et Fæstensøl i Gaabense Færge n nylig, den 12. eller 13. Aug. ungefær, og der drukken dem sa overflødig fulde, at de ikke aleneste haver udøst deres ignorantiar i Lærdom og Latin, men paa det sidste er kommen a verbis a verbera til Guds største Fortørnelse og Menneskenes Forargelse imod Hs. Majestæts Brev og Forordninger og deres Kald o Embede, saa Gud maa straffe baade den verdslig og gejstli Øvrighed, som vide deraf og lade det ustraffet. Hvorfor I vild

[1]) Bispen skriver i sin Dagbog 31. Aug. 1630: „M. Laurentius Petræ vocatus ad Pastoratum Nicopiensem ostendit mihi lit. vocation suæ.“ 3. Sept.: „In tplo D. Can. ordinatus est.“ Saml. til Fyen Hist. og Topogr. VI, 144—45.

[2]) Herlufsholms Ugekostbog 1630.

[3]) Paa Universitetsbibliotheket, Addit. 142, fol. En Del af Brev ere trykte i Rhode, Saml. til Lollands og Falsters Hist. 1794,

.e dem citere og stævne for Eder i Rette til Mandag først-
ımmendes i mit Navn. Kapellanen i Stubbekjøbing var en af
n, og ved ikke rettere, end en hed Hr. Mads, som I af samme
pellan kan forfare og ham fordre først for Eder. Er der
gen af dem i den anden Provsts Herred, at I lader ham det
.e, at han i lige Maade sig herefter kunde forholde, og vi
ntligen vores Bestilling forestaa, som vi ville forsvare for
.d og Øvrigheden. Vale." Præsterne bleve da tilsagte at
ıde hos Provsten ved en Stævning (trykt hos Rhode, II, 196—97),
ori han siger: „Vide maa I, at der gaar Rygte af, hvorledes
gle Præster nyligen til et Fæstensøl i Gaabense Færge skal
ɔd overmaade Fylderi, Disputats, Slagsmaal og andet mere
kikkeligt sig have forholdet." Under Sagen oplystes det, at
ruden Kapellanen i Stubbekjøbing, Hr. Jørgen Lauritsen, havde
·. Hans Dinesen i Mariebo deltaget i Slagsmaalet, og Hr. Pe-
r Christensen i Eskildstrup havde været saa fuld, at han
ıatte blive om Natten hos Færgemanden, Frederik Mortensen.
ɔn de slap overmaade lempeligt; thi ved Landemodet den 24de
.li 1633 *deprecerede de culpam,* lovede at se sig bedre for og
give noget til fattige Skolebørn.

Saasnart Mag. Laurits blev Præst, saa han sig om efter
ı Livsledsagerske, som han fandt i *Cathrine Maschwedel*
ler *Masqvedel,* Datter af *Dr. Balthasar Maschwedel,* der ved
n Død 1621 havde været Hofpræst i mange Aar hos Enke-
ronning Sophie, der, som bekjendt, boede paa Nykjøbing Slot;
ryllupet stod Hellig tre Kongers Dag 1631.

Mag. Laurits Pedersen, der i sine sidste Leveaar skrev
ig med Tilnavnet *Tura* (et syrisk Ord, der betyder Klippe),
ynes efter Mængden af hans Optegnelser og den nøjagtige Bog-
ring at dømme at have været en dygtig og omhyggelig Embeds-
and; men ved Siden af sine Kaldsforretninger drev han grun-
ge Studier i Græsk og de østerlandske Sprog[1]), og Frugten

[1]) Giessing, Jubellærere I, 459. At han i mange Aar havde syslet med Højsangen, fremgaar dels deraf, at Tilegnelsen er dateret

heraf blev en Oversættelse af Salomos Højsang, der har været mange Aars Arbejde; i Efteraaret 1638 sendte han den over til Jesper Brochmand for at faa dennes Mening derom at vide[1]). Brochmand læste det igjennem og skrev den 14de December et Brev til Forfatteren, i hvilket han takkede ham meget for dette lærde Værk; imidlertid vilde han lade Thomas Bang og Hans Svane som Orientalister *ex professo* gjennemlæse Haandskriftet[2]). I et Brev af 26de Juli 1639 til Niels Poulsen Scandorph minder han denne om et Løfte, han havde givet, at ledsage Bogen med et Digt, og underretter ham i den Anledning om, at Trykningen er begyndt[3]). Næste Aar, 1640, udkom den under Titel: *Canticum Canticorum Salomonis paraphrasi tum ligata Hebræa et Danica, tum prosa Latina, adornatum a Laurentio Petræo, Ecclesiaste Nycopiensi,* trykt i Duodes med kobberstukken Titelblad, hvorefter en lang Tilegnelse til den udvalgte Konge Christian V. og hans Gemalinde, som boede paa Nykjøbing Slot, skreven paa Fyrsteparrets Bryllupsdag den 3die Oktober 1634. Herpaa følger en varm Anbefaling af den grundlærde Forfatters Arbejde af Professor Thomas Bang, dat. 1ste December 1639, som slutter

3. Okt. 1634, dels af Scandorphs Udtryk under hans Digt: „gratulor tibi sacrum studium et meditationes beatas, quibus te totum jam dudum devovisti."

[1]) Brev, dat. 16. Septbr. 1638, i hans Brevbog: „Deinde est claris Dne Doctor, ut hos meos conatus in Cant. Canticorum Salomon subactissimo tuæ Caritatis judicio et eruditissimæ censuræ subje tos vehementer velim, mitto igitur humiliter ac demisse oran si qvid maximis et optimis negotiis tuis decidere licet, ne dedign ris commentariolum hunc percurrere et consilio bono non deess Si digna res est luce et eruditorum oculis, in animo est typis cu rare excudendam."

[2]) Brochmands Brev ssteds: „Elegans tuum ingenium æstimo, et te domui Dei virum utilissimum esse certo statuo. Lustravi, sed qvasi aliud agens, tuum in Canticum Canticorum doctum et laboriosum commentarium. Et qvoniam in hoc opere censendo reqvirebatur industria Professorum lingvæ Hebrææ, laborem istum tuum commisi censendum Dn. M. Bangio, et M. Svanningio; qvi qvin opere dignam censuram laturi sint tantum abest, dubitem ut etiam certus sim."

[3]) Brev ssteds: „Typographus aggressus est rem."

d en indtrængende Opfordring til Folk om at hædre og højte den Mand, der har ofret saa megen Tid og Flid paa at erføre Højsangen paa Modersmaalet[1]; naar man saa er slupn over adskillige Ærevers, deriblandt et af Scandorph, dat. de August 1639, et andet paa Latin og Hebraisk af hans mle Ven Jørgen Sadolin, der nu var Præst paa Laaland, et edie paa Græsk og Hebraisk af Marcus Christensen Humlet, ræst i Karleby, er man naaet til selve Værket, der indeholder en hebraiske Text med latinsk Oversættelse og Forklaring, og elt igjennem dansk Gjengivelse paa rimede og urimede Vers ed Melodier; undertiden holder han sig nær til Texten, underden afviger Oversættelsen meget derfra, og om end Versene ke ere gode, fattes de dog ikke en vis Fynd i Udtrykket; som Prøve anføres et Vers til Melodien: *Af Højheden oprunden* (S. 119):

„ALt Kiød forderfuet hafr sin Vey,
Vaar som en Ørcke, der vaar ey
Nogen god Fruct at finde.
Der voxte Torn, Tidtzel oc Skarn,
Der bode Dragen oc hans Barn,
Natrafn' oc Vgler blinde.
Nisser, Vetter
Der holdt Mode,
Vilde raade:
Oc en Skowtrold
Raabte Broder sin til samvold.“

Et andet Vers til Melodien: *Hvo som vil leve kristeligt* . 247):

---

[1]) „Surgite igitur vos celsæ mentes: Surgite vos supra altiorum lingvarum humi abjectas contemptrices talpas evectæ animæ, et hujus viri laborem non tantum digne et decenter æstimate, sed etiam ejus in propagandis literis et melodiis sanctæ lingvæ fervorem jucundissimum imitamini; et siquid tale in posterum in Davidico Psalterio elaboraverit divina fretus ope, grata mente et manu accipite“ etc.

„Min Brud du est som Thirza skøn,
Oc deylig som Jerusalem,
Forfærdlig som de Skioldemøer:
Huo dig anfecter, gruelig døer,
Oc forderfues."

Forresten havde Turas Forsøg mange Sidestykker i de utallige Bearbejdelser af det gamle Testamentes poetiske Bøger, som det 17de Aarhundrede vrimlede af; ogsaa Salomos Højsang blev i denne Periode Gjenstand for saa mange Undersøgelser, som først i den nyeste Tid atter ere blevne den til Del.

Om en Retstrætte, Mag. Laurits Pedersen havde med den udvalgte Konges Hofprædikant, Mag. Gotfried Gesius, i Aaret 1642, fortæller Prindsens Livlæge Henrik Custer i et Par Breve til Ole Worm, uden at man imidlertid ret kan blive klog paa, hvorom Striden drejede sig [1]).

Mester Laurits Pedersen levede endnu nogle Aar i Nykjøbing; han oplevede baade den udvalgte Konges og Christian IV's Død; saa kom Pesten i 1653, som han dengang undgik; men da han første Juledag 1654 stod paa Prædikestolen, blev han angreben af et stærkt Ildebefindende, der mindede paafaldende om Symptomerne hos de Pestsyge; han maatte tilsengs, og Sygdommen udviklede sig saa rask, at han fjorten Dage efter, den 7de Januar 1655, opgav Aanden, 56¼ Aar gammel. Han blev begravet i Nykjøbing Kirke under en Ligsten med en af ham selv forfattet latinsk Indskrift, der indeholdt hans vigtigste Levnetsomstændigheder; Indskriften er opbevaret af hans Dattersøn, men selve Ligstenen er naturligvis vandret samme Vej som de fleste andre Mindesmærker i Danmark, takket være den Kræmmeraand, som altid forstaar at gjøre sig gjældende og nu for nylig atter har sat sig et *monumentum ære perennius* ved Skandalen med Hanetaarnet i Kjøbenhavn.

Af utrykte Skrifter efterlod Mag. Tura tvende [2]), som hørte

[1]) Ol. Wormii Epistolæ I, 510, 515

[2]) Resenii Bibliotheca Reg. Acad. Hafn. donata, 328.

til den Bogsamling, Peder Resen skjænkede Universitetsbibliotheket, med hvilket den brændte 1728.

Hvornaar hans Hustru døde, angives intetsteds; igjennem Datteren *Margrethe Tura,* der ægtede Sognepræsten i Nakskov, Mag. *Laurits Mortensen Widsted,* blev han Stamfader til den noksom bekjendte Slægt *Thurah,* der senere nobiliteredes og endnu blomstrer.

20.

Bertel Jørgensen Gerson (Bartholomæus Georgii Gersonius s. Væhaniensis) var en Søn af Herlufsholms femte Rektor, *Mag. Jørgen Christophersen;* dette siges vel intetsteds udtrykkeligt, men de Tilnavne, hvormed Bertel Jørgensen betegnes, nemlig *Væhaniensis* (af *Væhæ,* hvor Faderen først var Præst), *Christianiensis* (af *Christianstad,* hvor Faderen senere blev Præst), og *Gersonius* (af *Gers* Herred, hvor Faderen var Provst), turde være sikre Beviser for denne vor Paastands Rigtighed; dertil kommer, at han gik i Lund Skole, fra hvilken han deponerede den 24de April 1619[1]). Om hans følgende Liv faa vi Underretning af et Testimonium, som Professor Hans Rasmussen Brochmand udstedte for ham den 7de Marts 1632[2]); „han indfriede sin Gjæld til sig selv og Videnskaberne og agtede ikke Dyden ringere end Videnskaberne, vel vidende, at det at handle ret er en ligesaa lykkelig Belønning for Anstrængelse som det at have gode Kundskaber, da man med Kundskaber uden Ydmyghed og letfrit Levnet kun langsomt drives frem til det ønskede Maal ligesom Skibet i Vindstille. Forsynet med denne Rejsepenge drog han, da han havde lagt Grunden til sine Studier her ved Akademiet, til Rostock, hvorfra han efter et kort Ophold vendte

[1]) Univ.-Matr. Naar Pastor Wiberg i sin Alm. Præstehist. I, 157 giver Christiania Æren for at have frembragt Gerson, er dette kun en af bemeldte Forfatters Anakronismer; Christiania blev, som bekjendt, anlagt 1624.

[2]) Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3010, 4to.

tilbage til Professorerne i Hjemmet, som han hørte i et Aar"[1]). I dette Aar tog han Bakkalavrgraden den 27de Maj 1622[2]); men snart fik han atter Lyst til at rejse udenlands, og denne Gang gik han til Wittenberg, hvor han studerede i to Aar med saa stor Flid, at han efter sin Hjemkomst kunde tage Magistergraden den 9de Maj 1625[3]); Mester Bertel blev nu Konrektor i Lund, hvor man skulde tro, han foreløbig vilde slaa sig til Ro; men hans ubetvingelige Rejselyst bevægede ham til at forlade denne Stilling for at overtage Posten som Hovmester for Knud Ulfeld, en Søn af Christopher Ulfeld til Svenstrup i Skaane[4]), Herlufsholms Skoleherre. Med ham foretog Bertel Jørgensen en længere Rejse igjennem Belgien, England og Frankrig. Da han kom hjem til Skaane, belønnede Christopher Ulfeld ham med Rektoratet paa Herlufsholm, hvor han ankom den 3die Oktober 1630[5]); „dette Embede bestyrede han med sin vante Troskab og Flid", siger Prof. Brochmand[6]). Forøvrigt vides intet om hans korte Rektorat; et Par Testimonier, udstedte af ham, findes i Universitetets Arkiv[7]); fra samme Tid haves et Stambogsblad af ham til hans Ven, Herlovianeren Jens Poulsen Vinding, med dette Valgsprog[8]):

Omne solum forti patria est, ut piscibus æqvor,

---

[1]) „.... quod sibi et literis debuit, exsoluit, nec virtutem literis posteriorem habuit: haud ignarus æque felix curæ pretium esse recte agere, ac recte scire; cum literæ absque modestia et vitæ integritate, velut navis nulla spirante aura, adoptatum cursum tardissime impellantur. Hoc viatico adjutus, Rostochium, post Academica initiamenta, digreditur, brevique interposita mora, ad patrios Professores revisit, ijsque audiendis annum impendit."

[2]) Un.-Matr.

[3]) Auf. St.

[4]) Hofman, Efterr. om danske Adelsmænd I, 217 Tab.

[5]) Herlufsholms Ugekostbog 1630.

[6]) „quam functionem solita fide et industria administrauit."

[7]) Pakke 194. Det ene Testimonium er for Petrus Danielis Knoff, 14. Okt. 1631, det andet for Christianus Christiani Cimber, 19. Okt. s. A.

[8]) Kgl. Bibl. Kalls Saml. 681, 8vo. Dat. Herluffsholmiæ 27. Oct. Ao. 1631.

der synes at stemple vor Rektor som Kosmopolit. Da Bertel Jørgensen havde været Skolemester i halvandet Aar, blev han den 9de Marts 1632 kaldet til Sognepræst for Slotsbjergby og Sludstrup ved Slagelse[1]; en Maanedstid derefter holdt han, Fredag den 13de April, sin *Resignats* paa Skolen, som overværedes af Mag. Poul, Skolens Præst, Hr. Niels og Hr. Jens fra Næstved samt nogle Borgere fra Næstved, Frederik Split, Hans Durich, Rasmus Jørgensen, Hans Jørgensen og Mogens Raae[2].

Men naar vi saa have fortalt, at *Mester Bertel, forrige Skolemester,* en Gang imellem i de følgende Aar træffes paa Herlufsholm, saa have vi dermed givet alt, hvad vi vide om ham lige til hans Død, der indtraf i Aaret 1650[3]; om han har været gift eller ej, om han ellers har oplevet noget mærkværdigt i de atten Aar, han var Præst, alt det maa vi lade staa hen; paa Stedet selv findes ikke andet Monument over ham end hans Navn i Kaldsbogen, og i Literaturen har han intet efterladt sig.

21.

Jacob Pedersen Spielderup (Jacobus Petri Spielderupius), sikkert en Søn af Præsten *Peder Jacobsen* i Spjellerup og Smerup og *Anne Villumsdatter,* er en af de vanskeligste Rektorer at komme til Rette med; lige saa lidt som vi udtrykkelig finde angivet, hvem hans Forældre vare, lige saa lidt er det muligt sikkert at afgjøre, hvem af de mange *Jacob Pedersen*'er i Universitetsmatriklen, der er ham; det har Formodningen for sig, at han er identisk med den *Jacobus Petri Coldingus,* som 1623 blev Student fra Roeskilde Skole; det er rigtignok ikke let at indse, hvorfor han kaldte sig *Coldingus,* da hans Fader var fra Mariager og han selv fra Spjellerup; men at Præsten i

---

[1]) Musenii Catalogus paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 2990, 4to.

[2]) Herlufsholms Ugekostbog 1631.

[3]) Wiberg, Bidrag til en alm. dansk Præstehistorie I, 157.

Spjellerup har sat sin Søn i Roeskilde Skole, er overmaade naturligt. En *Jac. Petri Julius* blev 1621 Student fra Kjøbenhavns Skole; maaske er han *vor* Jac. Pedersen; thi i Spielderups Signet findes, foruden nogle højst løjerlige Figurer, Bogstaverne *I. P. I.*[1]); men hvorfor kaldte han sig da *Julius* ved sin Immatrikulering? Under alle Omstændigheder ville vi haabe, at han ikke er den Student Jacob Pedersen, som i Oktober 1622 tilligemed tre Kamerader toge den stakkels Hans Christophersens Kappe og drak den op; og det har ikke været i smaa Maader, de drak, thi Kappen var 6 Rdlr. værd. (Acta Consistorii.)

Den første Gang vi træffe ham under Navnet Spielderup, er i Wittenberg, hvor han den 28de Oktober 1630 skrev i Herlovianeren Jens Poulsen Vindings Stambog; med ham havde han boet sammen i denne berømte Universitetsby[2]); nu rejste han hjem, hvor han var kaldet til Rektor ved Slagelse Latinskole[3]), som han styrede i halvandet Aar; i hans Tid var denne Skole saa berømt for sine Disciples Sang, at de i November 1631 bleve hentede til Vordingborg for der med Sang at modtage Enkedronningens Lig, da det kom fra Falster[4]); sin Interesse for Skolen viste han senere ved, ifølge sit Gavebrev af 1ste September 1636, at skjænke den 200 Daler, for hvis Renter der skulde kjøbes Lærred, Vadmel og Sko til 4 Disciple[5]).

---

[1]) Hans Segl findes i Universitetets Arkiv, Pakke 194, under et af ham udstedt Testimonium for Thomas Ivari Bildius, dat. Slaglos. sub ipsum æqvinoct. vernum an. 1632.

[2]) Kgl. Bibl. Kallske Saml. 681 8vo. Stambogsbladet indeholder et græsk Vers med denne Underskrift: „Literatissimo et politissimo Viro Dno Joanni Paulino Coldingio conterraneo, amico et contubernali plurimum semper amando hoc qualecunque amoris et benevolentiæ monumentum ad gratitudinis aram erexit. Wittebergæ 28 octob. 1630. Jacobus Petri Spielderupius D.“

[3]) Hofman, Saml. af Fundationer, VIII, 151; der staar, at han var Rektor fra Septbr. 1630, hvormed formodentlig menes, at han dengang var kaldet til Embedet.

[4]) Wiehe, Kort Tibageblik paa Slagelse Skoles Historie, 12. Pontoppidan, Danske Atlas III, 20.

[5]) Hofman, Saml. af Fundationer VIII, 151—52. Qvistgaard, Fortsatte Efterr. om Slagelse lærde Skole 1832, 13.

Efter halvandet Aars Forløb blev han af Skoleherren, Christopher Ulfeld, kaldet til Rektor paa Herlufsholm, hvor han aflagde sit første Besøg den 2den April 1632, medens Ulfeld opholdt sig der; Søndagen efter, den 8de April, kom han igjen samtidig med Jesper Brochmand, der en af de følgende Dage indsatte ham paa Skolen; nogle Dage efter kjørte tvende Vognmænd den ny Skolemesters Gods hid fra Slagelse[1]. Da det hørte sig til, at Skolens Rektor var Magister, disputerede han for denne Grad den 25de Maj 1633 under Resens Præsidium tilligemed 27 andre, hvoriblandt Forstanderen, Christen Clemendsen (Arhusiensis)[2]; Promotionen foregik tre Dage derefter[3].

I tre Aar var Spielderup paa Herlufsholm, og skal man tro en af Hørerne, den senere bekjendte Skolemand Hans Rafn, der siger om Skolen[4]:

„Der Mester Jacob dig regerede med fljd,
Da vaarst du udi flor, oc leedst saa vel den tjd“,

saa havde Skolen Grund til at glæde sig ved hans Styrelse. Med Rafn sluttede han et nøje Venskab, der vedvarede gjennem Livet; Rafns *Rhythmologia,* Sorø 1649, er ledsaget af et Ærevers, som dengang brugeligt var, fra Spielderup, og i hans *Heptachordum Danicum,* Hafn. 1646, findes ligeledes et Digt af Spielderup til hans *amicum et fratrem in Christo Jesu longe honoratissimum.* I Aaret 1635 blev Mag. Jacob Pedersen kaldet til Sognepræst for Hyllested og Venslev, et Par Mil fra Herlufsholm; den 25de August *læste han sig ud af Skolen* i Overværelse af Skoleherrens Søn, Aage Ulfeld, Skolens Præst med sin Kapellan, Hr. Christen, samt de tre Præster fra Næstved, Hr. Niels, Hr. Rasmus og Hr. Gregers, og Skolemesteren sammesteds[5]. Men hans Forflyttelse fra Skolen lod ham ikke glemme denne;

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1631.
[2]) Resen, Disputationum Logica — Metaphysicarum Prodromus. 1633 4to, hvor de 28 Magistre opregnes.
[3]) Universitets-Matr.
[4]) Rhythmologia Danica, 111.
[5]) Herlufsholms Ugekostbog 1635.

der var ikke gaaet en Maaned, før han besøgte Herlufsholm, og fra nu af lige til hen i Aaret 1646 er han en jævnlig Gjæst paa Skolen; ofte er han der flere Gange om Maaneden, og ikke sjeldent dvæler han et Par Dage paa den kjære Skole, hvor han en Tidlang havde en Søstersøn, Jacob Hansen Abbel; en anden Discipel, Laurits Mortensen, stod ogsaa i Forhold til Mag. Jacob; maaske var han en Broder til dennes Hustru[1]).

Ikke længe efter sin Kaldelse til Præst indgik Mag. Jacob Pedersen Ægteskab med *Anne Mortensdatter*[2]), om hvis Herkomst vi ikke se os istand til at give nogen Oplysning. Men om Præstefamiliens Liv i Hyllested faa vi sparsomme Oplysninger i Stedets ældste Kirkebog[3]), som endnu opbevares, skjønt paa enkelte Steder stærkt medtaget af *tempus edax rerum*. Paa Titelbladet bærer den Indskriften: „Hyllested Kirckis tegne-Bog om huis som Viede, døbte och døde ehre der V[di] sognitt Effter Kongl. Befa[ling] fra ao̅ 1635 [der] Jeg M. Jacob Pedersøn [spielderup] kom thil dette h: Pre[diche] Embede.“ Den 16de Februar 1637 lod Mag. Jacob sin første Søn, *Peder,* døbe; han blev siden Præst i Veilø og Vester Egesborg; den 4de Februar 1638 havde han sin Søn *Willadtz* i Kirke, men denne døde allerede den 2den Marts; et Aar efter, den 24de Februar 1639, blev hans Søn *Oluf* døbt, der døde som Sognekapellan i Skjelskør; 1641, den 16de April, døbtes hans Datter *Maren,* og den 29de September 1642 *Anne,* hvis Faddere vare følgende: Lisbeth, Mag. Frederik [Klynes] i Vindinge, Mag. Biørn [Drachard] og Mag. Albert [Mejer], Professorer i Sorø, Niels Nielsen i Skjelskør, Dorethe Frederiksdatter [Klyne] og Hr. Ebbes Datter [Brun, af Gimlinge]; den 19de Juni 1644 døbtes Sønnen *Morten,* hvis Faddere vare Hr. Peders Hustru i Haarslev, M. Frederik, Hr. Mikkel i Høve, Laurits Mortensen og Anne, Jacob Abels

---

[1]) Herlufsholms Ugekostbøger.

[2]) Dette Patronymicon gives hende af Wiberg, Bidr. til en alm. dansk Præstehistorie II, 719.

[3]) Stedets Præst, Hr. Provst Møller, har med stor Beredvillighed stillet den til vor Disposition.

Datter. Nu gaar der et Par Aar, i hvilken Tid Præsten selv ingen Børn lader døbe; men saa meget desto oftere nævnes *Anne, Mag. Jacobs* som Fadder til Bøndernes Børn, noget, der i de Tider synes at have været en næsten lige saa reglementeret Forretning for Præstekonerne, som det var Præstens Bestilling at døbe Børnene.

Den 13de Oktober 1647 døbes Præstens Søn *Niels*, som til Faddere havde Hr. Nielses Kvinde i Næstved, Mag. Jacobs gamle Ven Mag. Hans Rafn, der nu var Rektor i Slagelse, Hr. Ebbe i Gimlinge, Hr. Christopher i Skjørpinge, Hr. Laurits [Eriksen] i Magleby, der ogsaa havde været Hører paa Herlufsholm, og endelig Caspar Brand, der ikke angives med sit Hjemsted, men formodentlig er den C. B., der var Borgmester i Korsør; trods det oplivende ved denne skjønne Samling Faddere døde Drengen den 4de Marts 1648; den 1ste December samme Aar døbtes Mag. Jacobs *Hans;* hans Faddere vare M. Elias Eisenbergs Hustru af Slagelse, Hr. Laurits i Magleby, Hr. Mads i Tjæreby, Hr. Augustini Hustru af Skjelskør, Hr. Mikkels Datter af Høve og Karen Frederiksdatter af Vindinge, dengang en syttenaarig Pige, der vel næppe tænkte paa, at hun selv om tre Aar skulde blive Præstekone i Hyllested. Hans Spielderup døde som Sognekapellan i Thisted.

Af disse Optegnelser lære vi at kjende Mag. Jacob Pedersens Omgangskreds, der naturligvis væsentlig bestod af Præsterne i Nabolaget og andre studerte Mænd i Egnen; formodentlig har han ogsaa haft en Del med Skjelskør at gjøre; thi ved Gavebrev af 4de Februar 1648[1]) skjænkede han tilligemed Hr. Christen Nielsen Sindberg i Egislevmagle 100 Slettedaler til Byens Skole, for at Børnene hver Mikkelsdag kunde blive forsynede med Vadmel og Lærred, „eftersom vi ere komne i Erfaring, hvorledes at Skolebørnene udi Skjelskør latinske Skole haver en ganske liden Hjælp der af Skolen til Klæder og anden

[1]) Gavebrevet er trykt i Friis Edvarsen, Underretning om Schielschiør Kiøbstæds Tilstand, 445—47.

Bistand udi deres Studeringer, saa at derudover findes ikkun faa, som vil gaa i Skolen og blive ved deres Bog."

Med sin Foresatte, Biskop Jesper Brochmand, stod Mag. Jacob Pedersen sig godt, og Brochmand ansaa ham for en af Stiftets bedste Prædikanter. Christian IV. skrev engang, da Hofpræsten var syg, til Kantsler Christen Thomæsen, at han skulde befale Bispen at give Kongen en Fortegnelse paa de Præster i hans Stift, som havde de bedste Gaver til at prædike, for at de kunde lade sig høre for Kongen om Søndagen og Fredagen [1]); blandt dem, som saa Brochmand kaldte ind for at prædike for Kongen paa Frederiksborg, hvor han opholdt sig i Slutningen af Aaret 1644 og Begyndelsen af det følgende Aar, var Jacob Pedersen, og han fortæller selv i et Brev til Brochmand, dat. Frederiksborg 3die Januar 1645 [2]), hvorledes han var bleven tilsagt til at prædike Nytaarsdag; „det syntes mig utaaleligt", skriver han, „at være saa længe hjemme fra, fra min egen Kirke, i alle disse Helligdage, paa et fremmed Sted, hvor jeg, da der ikke var sørget for Opvarmning, fik mig en ordentlig Forkølelse paa Halsen, som var mig til ikke ringe Ulejlighed, naar jeg skulde tale. Da jeg nu saa, at den, man ventede (nemlig Bispen fra Lund, der skulde tage Kongen til Alters), ikke kom, tilbød jeg mig for anden Gang just, da man var ved at gaa i Kirke, men fik et Afslag, jeg tror, fordi Hs. Maj.

---

1) Orig., dat. 7. Dec. 1644, i Geh. Ark.

2) Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3038 4to. „Intolerabile illud mihi visum est, tam diu domo abesse, ab Ecclesia propria, omnibus his feriarum diebus, in loco peregrino, ubi defectu calefactorii perniciosum catarrhum contraxi, qvi mihi in dicendo non parum obfuit. Itaque cum ad dictum diem adesse non viderem, qvem expectabant, sub ipsum fere in templum ingressum iterato me obtuli; sed repulsam tuli, credo, qvod ad eum diem studio me parasse existimabat Reg. Majestas qvam maximo. Tandem hodie, die Veneris, admissus sum, et, qvia dubio eventu, scribere Rev. Dign. T. antea non potui, domum nunc me confero, Deo meo gratias agens immortales, qvi mihi Sancto suo Spiritu adfuit, et Rev. Dign. Tuæ debens plurimas, ob singularem tuum erga me affectum, qvem grata memoria semper colam, et debita grati animi declaratione demereri vicissim allaborabo."

ıente, at jeg med den størst mulige Flid havde forberedt mig il den Dag. Endelig idag, Fredag, fik jeg Lov at prædike, og a Udfaldet var tvivlsomt, har jeg ikke før kunnet skrive til ider derom; jeg begiver mig nu hjem, idet jeg bringer Gud ıin evige Tak for, at han stod mig bi med sin Hellig Aand, g idet jeg er Eder saare takskyldig for Eders besynderlige Kjærghed til mig."

Ligesom Spielderup var anset af sine Foresatte, saaledes ar han ogsaa æret og agtet af sine Ligemænd; Præsterne i 'ester Flakkebjerg Herred valgte ham til deres Provst, vistnok Aaret 1643[1]); og senere viste hele Stiftets Provster ham den 'illid at vælge ham til en af de fire Provster, der skulde repræsentere Gejstligheden ved Kongevalget 1648; herom udstedte e 24 Provster følgende Brev, hvis Original opbevares i Geejmearkivet:

„Wj Vnderskreffne Meenige Prowister j Siellands stifft, giøre Vitterligt, Att Efftersom Hederlig oc Høylerd Mand Doctor Jesper Rassmussøn Brochmand, Superintendens offver Siellands stifft, voris Ærverdige Kiere Biscop, haffver ladett oss forstendige, hans Kongelig Maytz Voris Allernaadigste Herres og Konges Naadigste Villie oc begering, att vdj Meenige Riigens stenders forsamling, som ere forskreffne til Kiøbenhaffn Den 17 Aprilis førstkommendis att handle oc tractere om hans Konglig Maytz Elskelige Kiere Søns Den Høybaarne førstes oc Herres Her Fridrichis Arffving til Norrig, Hertug vdi Slesswiig Holsten &c Election oc Vdvelelsse till Dissse Riiger oc Lande, oc saa Fuldmectig Vdskud, mett nøyactig fuldmact skulle møde paa meenige Clereciets Vegne, Daa giffve wj hermet alle samptlige oc en huer for Sig seerdeelis (effter Den fuldmact som en huer aff os haffver aff sine Herretz Præster) Disse fiire Hederlige oc Høylerde Mend, Mester Erich Oluffssøn Sogne Præst till Vor Frue Kircke Vdi

[1]) Af et Brev fra ham til Jesper Brochmand anf. St., dat. Hyllested 15. Nov. 1643, synes det tydelig at fremgaa, at han allerede dengang var Provst.

Kiøbenhaffn, Proffwist j Sockelundes Herrett, Mester Enewold Nielssøn, Sogne Præst til Roskild Domkircke, Proffwist i Sømherrett; Mester Jacob Pederssøn Sogne Præst till Hyllested oc Wentzløw oc Proffwist vdj Vestre Flackeberge-Herrett, oc Mester Clavs Hanssøn Sognepræst i Wordingborg, Proffwist j Borsseherret, Voris Fuldmact, Daa tilliige mett Welbem[lte] Voris Ærwerdige Kiere Biscop forskreffne Action om Høystbemelte hans Konglig maytz Elskelige Kiere Søns Wall, paa samptlige Voris Egne oc Voris Herretz Præsters Vegne att offververe oc tilliige mett Meenige Riigens Stender Derom till Ende att slutte oc forhandle. Oc effitersom Høystbem[lte] hans Konglig Maytt vdj samme forskriffvelsse naadigst loffver en huer stand sine Lowlige privilegier oc Friheder att Confirmere &c: Saa formode wj j lige maade Vnderdanigst, att ocsaa Voris Stand her effter Dags U-beskaarne, U-forkrenckett oc U-forringett maa beholde hues Friheder Geystligheden aff Arrilds Tid fuld haffve effter Ordinantzen, oc som De Vdi Bispernis tiid haffde og aff hans Konglig Maytt sampt hans Maytz Høylofflige Forfedre forrige Konger her udj Dannemarck tillforne giffven oc bekrefftede ere. Dissligeste er vdj serdelished Voris allerunderdanigt ydmygeste begering; Først, belangendis De Præstekald, som findes endnu saa ringe, att en Erlige Præstemand mett Hustru oc Børn jcke kand haffve sin fornødentlige Vnderholdning der af, att motte tenckes paa Middell, huorledis de kunde forbedris effter Ordinantzen. For Dett andett, att maatte naadigst forlinderis Den Contribution, som Aarligen forderis aff Clereciet, oc att hans Konglig Maytt Ville allernaadigst lade sig befalde, naar Gud Allermectigst een gang Disse Riiger Vdj een bedre Stand Vill sette, att Daa Geystligheden maatte nyde saadan Jmmunitet, som j fordum tiid haffver Verett brugeligt oc endnu paa alle andre Lutherske Evangeliske steder (excepta Suecia) sedwaanligt er. Saadant Vill Gud Allermectigste hans Konglig Maytt oc Cronen j andre maader Visseligen vedlægge. Ynskendis her hoss att Gud den

Allerhøyeste, som haffver alle Riiger oc Regimenter i sin Haand, ville saadan Christelig forhandling, aff dett høye Velsigne, sitt Hellige Naffu til ære, hans Konglig Maytt vdj denne sin høye Alderdom til roe og glæde oc Den Høybaarne Første Hertug Fridrich, sampt Disse Lande og riiger till bistandig Wellstand forfremmelsse oc gode, Amen. Till ydermere Vidnissbyrd haffve wj denne Voris Vdgiffue Fuldmact mett Voris Egne Hender Vnderskreffvet. Actum Roskild Convent Huuss Den 10. Februarij Anno 1648."

Mag. Jacob Pedersen mødte nu paa Rigsdagen, der varede fra den 15. April til den 7. Maj, da Valget var faldet paa Frederik III[1]), og, som naturligt var, blev han af sit Herred valgt til sammen med Hr. Augustinus Hansen i Skjelskør at repræsentere Herredets Gejstlighed ved Hyldingen den 6. Juli[2]), til hvilken hvert Herred sendte en Provst og en Præst[3]).

Fra nu af høre vi intet om den gode Præst, og skulle vi udtale en Formodning, da er det den, at han efter Hyldingen er vendt syg hjem; thi efter denne har han intet indført i sin Kirkebog, og kun et Aar endnu havde han tilbage; maaske har han altid været svagelig; paa Herlufsholm var han engang syg og sengeliggende, hvad vi ikke finde anført om nogen af de andre Rektorer[4]). Om hans Død er indført Underretning paa Kirkebogens første Blad, saalydende: „Effter den S. Mands dødelige aff[gang, som] skeede den 27 September 164[9 bleff jeg] Morten Pedersen igien aff [. . . . . .] kaldet til at betiene paa det H. p[ræ]diche-embedis vegne Herrens meenighed i Hyllested Kirche, dertil indsat den 9. Decbr. samme Aar. haffver siden suppleret, hvis den S. Herrens Mand formedelst det besværlige Provste-Embede forhindret iche kunde haffue leylighed at offverkomme, oc det effter Degnens Antegnelse: beder derfor

[1]) Nyt hist. Tidsskr. V, 371 fg.

[2]) Det originale Valgbrev, dat. 21. Juni 1648, findes i Geh. Ark.

[3]) Nyt histor. Tidsskr. V, 388.

[4]) Herlufsholms Ugekostbog 17. Febr. 1635: „M. Poul selv anden besøgte Skolemester laa syg."

Guds børn, at d[e] mig iche regne til onde, om nogen [. . . .] desimidlertid kand være udelucht eller [no]git i anden maade aff mig forsømt [da] det iche met villie eller vitterlig [giort] er. Det kiende Gud. Hyllested [. . . . . .] Januar. 1650. Morten Pe[dersen]."

Da Jacob Pedersen har været født et af Aarhundredets første Aar, var han altsaa ved sin Død knap halvhundrede Aar, en Omstændighed, der ogsaa gjør det sandsynligt, at han led under et svageligt Helbred; efter alt at dømme har han været en dygtig Mand baade som Rektor, Præst og Provst, agtet og elsket af dem, han kom i Berøring med. Biskop Winstrup har et Epigram til ham[1]; men der er ikke mere Vid eller Mening i dette end i de fleste af hans andre Vers.

Hans Efterleverske fødte, formodentlig i Begyndelsen af 1650, en Søn, der den 10de Februar i Daaben fik Navnet *Jacob;* hans Faddere vare Maren, Hr. Christophers af Skjørpinge, Hr. Peder i Haarslev, Lisbeth, Mag. Frederiks af Kvislemark og Degnen Christen Hansen. Men hvad der senere blev af hende, hvor hun flyttede hen eller naar hun døde, derom savnes enhver Underretning.

22.

Johan Dideriksen Barsker (Johannes Theodorici s. Dieterici Barscherus) var født 1611 i Kjøbenhavn[2]), hvor hans Fader, *Diderik Johansen Barsker* eller *Badsker,* født i Kjøbenhavn 1585, var en velhavende Handelsmand, der i sin Ungdom havde færdedes meget i Udlandet og døde som Raadmand den 5te Juli 1642[3]). Moderen var *Lene Helmersdatter Rhode,* en Søster til den bekjendte Læge, Dr. Joh. Rhodius[4]). Underlig nok blev han sat i Slagelse Skole, hvorfra han blev indskreven

[1]) Epigr. III, 837.

[2]) Zwergius, Siellandske Clerisie, 627.

[3]) Universitetsprogr. af Ol. Worm paa kgl. Bibl

[4]) Anf. St. Zwergius, anf. St.

som Student den 28de September 1628[1]; til sin Privatpræceptor valgte han Professor Gelstrup og lagde sig efter Theologien under Brochmand, Resen o. fl.[2]; men, som naturligt var for en ung Mand af formuende Forældre, fulgte han den almindelige Tilbøjelighed til at studere ved andre Højskoler end den kjøbenhavnske; hvornaar han rejste, eller hvor han færdedes, lader sig imidlertid ikke afgjøre; kun eet Datum haves fra denne Tid deri, at han den 17de November 1632 lod sig immatrikulere ved Universitetet i Leyden[3], hvor der netop i disse Aar var en stærk Tilstrømning af Danske; blandt dem, Johan Barsker traf i Leyden, ville vi nævne Jochum Gersdorff, den senere Rigshofmester, Herlovianeren Ebbe Ulfeld, siden General og Christian IV's Svigersøn, Kield Stub, Barskers Skolekamerad fra Slagelse, der lod sig hverve til Soldat i Brabant og endte som Præst i Ullensager og Provst, og mange flere[4]. I Sommeren 1635 kom han tilbage til Danmark, og da Skolemestertjenesten paa Herlufsholm just var ledig, søgte han denne hos Skoleherren Christopher Ulfeld, hvem han gjorde sin Opvartning; herom skriver Ulfeld i et Brev, dat. Møllerød 1ste August 1635, til Kantsler Christian Friis til Kragerup[5]: „Dirick Barskers søn er nu hiemkomen och haffuer werit hos mig om skolletienisten paa Herluffsholm, siunis en smuck vng mand: Jeg dog ingen fuldkommen affsked (ɔ: Besked) ville meddele ham Endog ieg intit andit kan spørge om ham end det som got er. Men haffuer skreffuit hans forelder thill at de kunde besøge Cancelleren med dette breff. thi derudi er indlagt it breff thil Mester Kristen Klemidssen (Forstanderen paa Herlufsholm) at han er antagen thill Skolemester der: huilket ieg beder Cancelleren wilde selff

[1]) Univers.-Matr. Det er altsaa galt, naar Zwergius dimitterer ham fra Kjøbenhavns Skole.

[2]) Zwergius, anf. St.

[3]) „Joannes Batscher Danus Hafniensis, Literarum stud." Album Studiosorum Acad. Lugd. Bat. Col. 248.

[4]) Alle findes i det nævnte Album.

[5]) Orig. paa kgl. Bibl. Danske Adelsbreve Fasc. 16, Pars 2, Nr. 49.

leffuere ham om han saa siunis och formane ham thill flittighed i same bestilling. thi det er skollens gaffn at hun med det første forsiunis.“ Efter Zwergius var det Biskop Resen, en Ven af Barskers Forældre, der skaffede ham Pladsen; hvorledes han udfyldte den, derom tie Efterretningerne; at han blev der i 6 Aar, tyder paa Tilfredshed hos ham med sin Virksomhed, i hvilken han havde en udmærket Medhjælper i den bekjendte Skolemand Hans Rafn (Ravn), der paa samme Tid var Hører ved Skolen. Søndag den 23de August 1635 kom Barsker til Herlufsholm, og to Dage efter tog hans Formand Afsked med Skolen[1]). To Aar efter tog han i Kjøbenhavn Magistergraden den 16de Maj 1637[2]) sammen med sex andre, ved hvilken Lejlighed en Herlovianer, Studenten Jesper Christensen Ondløse, hædrede de ny Magistre med et latinsk Digt[3]). Kort Tid efter nødte den Overhaand tagende Pest til at opgive Skolen; den 6te August rejste over Halvdelen af Disciplene, og Ugedagen efter forlod Skolemester med en stor Del af de tilbageblevne Herlufsholm, og en Uge efter tog Hans Rafn bort med flere Disciple, saa der tilsidst kun blev 11 tilbage. Men denne sørgelige Tomhed varede ikke ret længe; i Slutningen af September begyndte Disciplene at vende tibage, og snart efter kom Rektor; ret betegnende for den Tid er det, at først den 1ste April næste Aar var Skolen atter samlet[4]). Paa Herlufsholm vedblev Johan Dideriksen at staa i nøje Forbindelse med Kjøbenhavn, idet hans Forældre meget ofte tilbragte flere Dage hos ham, ligesom ogsaa hans yngre Broder, *Helmer Dideriksen,* kaldet *Rhode* efter sin Moder, strax i September 1635 blev sat i Skolen[5]); Diderik Barsker

---

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1635.

[2]) Un.-Matr. Nr. 2.

[3]) Det findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 4113, fol. Til Barsker siger Forf.: „Et Bardschere Scholæ debite nobilis Princeps Herloviæ, qui tenero gregi Promens dona penu divite præbibis Claras castalias aquas“, etc.

[4]) Alt af Herlufsholms Ugekostbog 1637.

[5]) Herlufsholms Ugekostbøger.

forsynede Forstanderen med flere Varer til Skolen[1]; en Svoger af Mester Johan, Peiter Grønner fra Kjøbenhavn, ses ogsaa at have besøgt ham[2]. Imidlertid døde Herlufsholms Sognepræst, den for Skolen uforglemmelige Mester Poul Jensen Colding, den 18de Oktober 1640[3]; Mester Johan fik da af Christopher Ulfeld Tilbud om det ledige Kald, som han sikkert med Glæde modtog, og en Maanedstid efter blev han ordineret; Lørdag den 21de November anføres i Ugekostbogen: „Diderik Barskers Kudsk af Kjøbenhavn aag Skolemester fra Kjøbenhavn, som blev ordineret til Præst her til Steden.“ Imidlertid vedblev han at fungere som Rektor, indtil hans Efterfølger kom i Slutningen af Februar 1641, og rimeligvis har Coldings Kapellan Laurits Eriksen indtil da bestridt Præsteembedet. Fredag den 12te Marts sagde Barsker Farvel til Skolen i en ret anselig Forsamling af Fremmede, som vare indbudne; der var Bispen, Jesper Brochmand, og *naar han kom i Skolen, hvilken Allarm var der da henimod den lille gamle Mands Komme! mer end om den romerske Kejser skulde komme,* skriver en Samtidig[4]; hele Næstveds Gejstlighed, Hr. Niels, Hr. Haagen, Hr. Rasmus og Skolemesteren, Mag. Michel; endelig Hr. Gregers fra Karrebæk, Dr. Peder Poulsen fra Næstved og Skolens egen Kapellan, den ovennævnte Hr. Laurits[5]. Et godt Skudsmaal faar Johan Barsker af Hans Rafn, der mindes ham og hans Forgænger i følgende Vers[6]:

„Ah ædle Herlufsholm, du frydefulde Sted,
Af mig oc med et Rhim skalt du betenckis med,
Saa mangen deylig stund i dig, jeg glædis ved,
Jeg lefvede med lyst, dig gifve Gud lang Fred.

[1] I Skolens Regnskaber nævnes som saadanne: gule Amagerrødder, Kaalhøveder og Pastinak; een Gang 2 Vinfade til Disciplenes Øl. (1640).

[2] Herlufsholms Ugekostbog 1640, 17. Septbr.

[3] Vinding, Acad. Haun. 458.

[4] Burman Becker, Monrads og Æreboes Autobiographier, 13.

[5] Herlufsholms Ugekostbog 1640.

[6] Rhythmologia Danica, Sorø 1649, 111.

Der Mester Jacob dig regerede med fljd,
Da vaarst du udi flor, oc leedst saa vel den tjd:
Der Mester Johan oc vaar Skolemester bljd,
Vaar alting udi fryd, da vaarst du svar vel ljd.
Thi under disse Mænd huert Aar til Kiøbenhafn,
Discipler drog' i flock grundlærde med got safn,
Oc du for Skoler her da barst et prjsligt Nafn,
Da tient' oc sammesteds for Hører dig Hans Rafn."

Da Mester Johan var bleven Præst, trolovede han sig 1641 med sin Formands Datter, *Anne Poulsdatter,* født i Vindinge Præstegaard den 6te September 1620; den 4de Juli bleve de viede i Herlufsholms Kirke[1]), ved hvilken Lejlighed Herlovianeren Peder Hansen Toxværd, der Aaret før var bleven Student, havde skrevet et længere latinsk Digt og en dansk Psalme[2]). Hendes Broder, den berømte Lovkyndige, Rasmus Vinding opholdt sig i Aarene 1646 og 1647 i sin Svogers Præstegaard i Lille Næstved[3]). Her tilbragte Barsker en halv Snes Aar, om hvilke imidlertid saare lidet vides; at han vedligeholdt en nøje Forbindelse med Skolen, var naturligt, og ofte spiste han med sin Hustru sammen med Skolens Lærere og Disciple om Søndagen og andre Helligdage, naar han havde prædiket[4]). I sine Taler havde han lagt sig efter den paa den Tid yndede sententiøse og allegoriske engelske Prædikemaade, i hvilken han og Præsten ved St. Nicolai Kirke, Mag. Hans Brochmand, skulle have været store Mestre, som snart fandt mange Efterlignere[5]). Rygtet om denne hans tiltalende Manér fandt Vej til Hove, hvor han næppe

[1]) Danske Saml. 2. R. VI, 255.

[2]) Det findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 3848, 4to: *ΛΟΓΟΣ ΓΑΜΙΚΟΣ* Qvo Nuptiis auspicatissimis Viri, virtute clara, pietate chara, doctrina rara præstantissimi M. JOHANNIS THEODORICI Ecclesiæ Herlovianæ Pastoris Primarij foedus tori socij ineuntis cum Virgine lectissima, cultissima ANNA PAVLINA. Herloviæ 4. Julij etc.

[3]) Vinding, Acad. Haun. 386.

[4]) Herlufsholms Ugekostbøger.

[5]) Zwergius, 627.

har manglet Velyndere; med Sikkerhed vide vi, at han i Kantsleren Christen Thomæsen Sehested havde en formaaende Talsmand, hvilket Barsker selv udtaler i en Fortale til sin Ligprædiken over Peder Juel til Hundsbæk [1]), hvis Enke, Fru Dorethe Sehested, Christen Thomæsens Datter, han henvender sig til: „saa baade kand jeg icke nocksom berømme Eders Velb. Fromheds gode Bevogenhed imod mig, oc icke heller kand jeg nocksom beskrifve Eders Velb. Velb. kiere Fader, hans Magnificentzis høye Velgierninger mod mig, hvor imod jeg til visse burde at lade see min Tacknemmelighed; men hvor udi, veed ieg icke: Thi hvad kand jeg formaa, uden hvis mig af høystbemelte Eders Velb. Her Faders, Mæcenatis mei magni, egen gode gratie, oc anseenlig høye interposition hos hans Kongl. Mayst. min allernaadigste Herre kand tilflyde. Saa sant derfor, som jeg bekiender mig at lefve, næst Gud, af hans Magnificentzis patronatu alleene, saa sant formoder jeg, at dette mit ringe Arbeide skal med et milt Øye optages."

Man maa have henledet Kongens Opmærksomhed paa ham, og da Hofprædikanten Laurits Jacobsen Hindsholm i Forsommeren 1651 blev Biskop i Fyen, kaldte Kongen Mag. Johan fra den stille Præstegaard til Hoffet, og den 29de Juni fik han sin Bestalling som Hofprædikant, ifølge hvilken han var pligtig at følge Kongen paa Rejser, naar han derom blev tilsagt; i Løn skulde han have 300 Rigsdaler, i Kostpenge 16 Daler Kurant maanedlig, desuden to Hofklædninger og 30 Daler til Husleje om Aaret, og endelig 20 Daler Kur. om Maaneden til et Par Vognheste [2]); Huslejehjælpen blev senere forhøjet til 140 Daler [3]), og fra Frederiksborg Slot fik Hofprædikanten aarligen leveret en Del Hø [4]); men det kneb for den stakkels Mand at faa sin Løn udbetalt under Kongens Pengemangel; saaledes skriver

[1]) Kbhvn. 1657, 4to.
[2]) Sjæll. Registre i Gehejmearkivet.
[3]) Sjæll. Tegnelser 8. Novbr. 1653. Geh. Ark.
[4]) Anf. St. 25. Septbr. 1655.

Kongen den 22de Januar 1655 fra Flensborg til Rentemesteren: „Vor Gunst tilforn! Eftersom Os elskelig Hæderlig og Højlærd Doktor Johan Dideriksen, Vores danske Hofprædikant, af Os underdanigst haver været begjærendes, at hannem noget af hans resterende Besolding maatte betales, da bede Vi Eder og naadigst ville, at I lader hannem med forderligste bekomme 1000 Rdlr. af samme hans Fordring, enten af førstindkommende Toldpenge af vor Kjøbsted Medelfar eller ved anden Middel, indtil saalænge at endelig Afregning af hannem kan blive gjort, hvad hannem kan befindes at restere til den 1ste Maj 1654, hvorefter han siden den ganske Sums Betalning kan have at søge."

Denne Gang har han vel faaet sin *Besolding;* men siden i de ulykkelige Krigsaar, der medførte saa megen Elendighed for Danmark, at man næppe kan udmale sig den stor nok, maatte han endnu føleligere lære at vente; og skjønt han f. Ex. een Gang fik noget af sit Tilgodehavende udbetalt med 50 Tønder Havre[1]) og en anden Gang i Krigens Tid fik Proviant af det kongelige Provianthus for 100 Daler[2]), var Kongen ham i Aaret 1659 3000 Daler skyldig; da Barsker formodentlig tvivlede om nogensinde at se nogen af disse Dalere, ansøgte han om Kongetienden af ikke mindre end 16 forskjellige Byer i Sjælland og Jylland; Rentemesteren fik nu Befaling at overregne Værdien af Tienderne[3]) og er da formodentlig kommen til det Resultat, at det var lovlig meget; thi Tienderne fik Barsker ikke, men endelig den 6te Oktober 1660 gav Kongen Befaling til, at hans Tilgodehavende, der nu med Renter var steget til 3839 Daler, skulde udbetales ham af Tolden.

Alt tyder paa, at Kong Frederik III satte Pris paa sin Hofpræst, og det er et Udtryk for Kongens Tillid til Barsker, at han ved Skrivelse af 5te Maj 1655[4]) beskikkede ham til Aktor

[1]) Sjæll. Tegn. 25. Novbr. 1656.
[2]) Anf. St. 23. Dec. 1658.
[3]) Anf. St. 15. Septbr. 1659.
[4]) Anf. St.

i Sagen mod Præsten Mester Niels Svendsen Krøniche, der havde sat adskillige Folk Fluer i Hovedet ved sine religiøse Sværmerier, som navnlig gik ud paa at fremstille Statskirken og dens Præster som noget aldeles ukristeligt og derfor overmaade forkért og ondt; Sagen førtes for Konsistorium, hvor Barsker den 19de Juni indgav sin Anklage, der havde Dommen af 11te Juli tilfølge, hvorved Niels Svendsen landsforvistes [1]).

Det følgende Aar, 1656, indviede Johan Dideriksen paa Trinitatis Søndag den 1ste Juni Trinitatis Kirke i Nærværelse af Kongen, Rigets høje Embedsmænd og en Mængde fornemme Personer; han holdt en dansk Prædiken, hvorefter hans Svoger, den theologiske Professor Thomas Bang, prædikede paa Latin. „Efter Prædiken fulgte Rektor og alle Professores efter Kongen til Slottet og vare efter foregaaende Indbydelse Hs. kgl. Majestæts Gjæster og bleve dernæst berømmeligen trakterede.“ Blandt dem vare flere Herlovianere: Barskers Svoger Rasmus Vinding, hans gamle Disciple Rasmus Brochmand og Willum Lange samt den noget ældre Jørgen Eilertsen, „og blev enhver særdeles og navnlig af Hs. kgl. Maj. tildrukket over Bordet, hvilken Ære Universitetet den Dag bevist bør at blive hos Universitetet udi stedsevarende Ihukommelse [2]).“

I Aaret 1653, den 20de December, var Johan Dideriksen af Universitetet bleven hædret med den theologiske Doktorgrad [3]); den 11te April 1657 forøgede Kongen hans Indkomster med et Kannikedømme i Roeskilde [4]).

Under den snart efter paafølgende Svenskekrig opholdt Barsker sig i Kjøbenhavn, hvor Kongen var; imidlertid blev Viborg Bispedømme ledigt mod Krigens Slutning, og Barsker blev af Kongen udnævnt til den afdøde Biskop Rosenbergs

---

[1]) Om disse Bevægelser findes udførlige Efterretninger i Helveg, den danske Kirkes Historie efter Reform. I, 377—84.

[2]) Beretningen herom indført i Acta Consistorii, Univ. Arkiv.

[3]) Univ.-Matr.

[4]) Sjæll. Registre i Geh. Ark.

Eftermand; hans Bestalling er af 5te Maj 1659 [1]), og den 11te Maj fik Biskop Svane Befaling om snarest muligt at indvie ham til sit ny Embede [2]); sit Kanonikat i Roeskilde ombyttede han med Kongens Tilladelse med et Præbende i Viborg, hvormed Borgmester Peder Pedersen i Kjøbenhavn var forlenet, saa at denne fik Barskers roeskildske Kannikedømme [3]).

Hvornaar det lykkedes Biskop Barsker at komme over til sit Stift, vides ikke; maaske har han slet ikke været i Viborg førend efter Rigsdagen, der holdtes i Kjøbenhavn i Efteraaret 1660, ved hvilken han mødte baade som sit Stifts Biskop og som Repræsentant for Kapitlet i Viborg [4]). I denne saa skjæbnesvangre Tid stod han fuldstændig paa de *ufri* Stænders Side, og om han end ikke virkede meget ved kraftige Taler, som sin Embedsbroder Biskop Svane, maa han dog vistnok anses som en af de mest fremragende Gejstlige, idet hans Yndest hos Kongen maatte give ham en Indflydelse, han ellers havde savnet. At Kongen midt under den hæftigste Strid, den 21de September, forærede ham fire Dyr af sin Vildtbane [5]), er et Træk, der, om end i sig selv ubetydeligt, viser Kongens Paaskjønnelse af hans Virksomhed, og faa Dage efter Arvehyldingen var han tilligemed Hannibal Sehested, Reedtz, Svane og Biskoppen i Aalborg Kongens Gjæst paa Slottet om Aftenen den 26de Oktober. I Slutningen af November rejste han til Viborg [6]); men tiltagende Svagelighed, som allerede i flere Aar havde trykket ham [7]), gjorde faa Maaneder efter Ende paa hans Liv, i Februar 1661 [8]). Hans Enke flyttede derefter til Kalundborg, hvor hun døde i November

[1]) Jydske Registre i Geh. Ark.

[2]) Ny kirkeh. Saml. VI, 116.

[3]) Sjæll. Registre.

[4]) Danske Samlinger, 2. R. II, 97.

[5]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

[6]) Om hans Optræden paa Rigsdagen, se Danske Saml. 2. R. II, 104, 109, 116, 122, 125, 130.

[7]) I Fortalen til sin Ligprædiken over Christen Thomæsen Sehestcd, Kbh. 1658, 4to, klager han over „fast iidelig Svaghed“.

[8]) Danske Saml. 2. R. VI, 255. Zwergius, 628, har Marts.

1668[1]; den 7de Marts 1669 gav Kongen Tilladelse til, at hendes Lig maatte flyttes fra Kjøbenhavn over til hendes afdøde Mands Gravsted i Viborg Domkirke, hvor hun havde ladet opsætte en Tavle med en kortfattet Indskrift til Minde om ham[2]. Han ligger begravet i Kirkens Hovedskib ved Prædikestolen; men nu findes intet Minde om ham i Kirken.

Ved Barskers Datter *Johanne,* der blev gift med Herlovianeren *Clemens Christensen Clementin,* død som Præst i Sæby og Hallenslev 1680, bevaredes Navnet i et Par Slægtled, idet hendes Søn *Hans* optog sin Morfaders Navn[3].

I Literaturen har Barsker efterladt nogle faa Ligprædikener og et latinsk Digt, kaldet *Herlovia Johannis Dieterici,* Hafn. 1639, fol., der indeholder en Lovprisning af Herlufsholm og Livet paa Skolen; han regnedes for en god latinsk Poet[4]. Biskop Peder Winstrup har skrevet et Epigram til ham med Hentydning paa hans Navn, og forresten ligesaa knudret og smagløst som de fleste af hans andre latinske Vers[5].

23.

Niels Lauritsen Aagaard (Nicolaus Laurentii Aagardus) fødtes 1612 i Viborg, hvor hans Fader, *Laurits Jensen Aagaard,* var Sognepræst; hans Moder hed *Maren Andersdatter Schytte*[6]. Som naturligt var, blev han sat i sin Fødebyes Latinskole, hvorfra han 1631 dimitteredes til Universitetet *omnibus bonarum artium thesauris instructus*[7], blev immatrikuleret den 7de Juni

---

1) Danske Saml. anf. St.

2) Sjæll. Registre i Geh. Ark. — Indskriften er trykt i Pontoppidans Marmora Danica II, 195—96.

3) Giessing, Jubellærere II, 1, 187—88.

4) Thura, Idea hist. litt. Danorum, 359.

5) Epigramm. lib. II, 599—600.

6) Thura, Idea hist. litt. Dan., 204. Rostgaard Deliciæ Poetarum Danorum I, 341.

7) Thura, anf. St.

og valgte til sin private Vejleder Jesper Brochmand[1]). I Kjøbenhavn drev han nu sine Studier i nogle Aar, tog den 20de Maj 1634 Bakkalavrgraden[2]) og tiltraadte i Aaret 1637 en længere Udenlandsrejse, hvis Gang vi imidlertid ikke ere i Stand til at følge; med Sikkerhed tør det dog antages, at vi gjenfinde ham i den *Nicolaus Acardus,* der den 18de August 1639 indskreves ved Universitetet i Leyden som stud. botanices, skjønt vi ellers intet vide om hans Studier i denne Retning; han angives der at være 27 Aar gammel, hvilket jo stemmer med hans Fødselsaar; samme Dag immatrikuleredes en dansk Adelsmand, Niels Parsberg, der havde gaaet flere Aar i Skole paa Herlufsholm og maaske kan have rejst under Aagaards Opsyn[3]). Hjemkommen fra Udlandet blev Aagaard kaldet til at være Skolemester paa Herlufsholm; den 23de Februar 1641 holdt han sit Indtog paa Skolen[4]); den 1ste Juni samme Aar tog han i Kjøbenhavn Magistergraden[5]). Kort efter Niels Aagaards Tiltrædelse fik Herlufsholm ogsaa en ny Forstander, Mester Niels Andersen, med hvem han ikke synes at have staaet sig videre godt; rigtignok sørgede Forstanderen for, at Rektors Værelser, der ikke vare blevne reparerede, siden Hans Resen var Skolemester, 1642 bleve istandsatte og *dragne med 28 Alen grøn Dræt*[6]), men i et Brev fra Skoleherren Christopher Ulfeld, dateret Billesholm den 1ste Marts 1642[7]), til Forstanderen forekommer følgende Ytringer, der tyde paa et mindre venligt Forhold: „Jeg haffuer schreffuen scholemester bescheening till Om Altingist, det lader sig vell anssee paa hanss breff huad i hannem er, Jeg haffuer och suarit hannem dereffter, Ald dend stund i er Magister lige

[1]) Univ.-Matr. Skolen er her ikke angivet; men Thura siger udtrykkeligt, at han var fra Viborg Skole.

[2]) Anf. St.

[3]) Album studiosorum Acad. Lugd. Bat. Col. 307.

[4]) Herlufsholms Ugekostbog 1640.

[5]) Univ.-Matr.

[6]) Antegnelser til Herlufsholms Regnskaber 1642.

[7]) Orig. i Bilag til Herlufsholms Regnskaber 1646.

som hand, og er forstander Paa steden, daa er det best i offuer For hannem lige som ederss formend tillforn giort haffuer. Och ssom schollemestrenn Jblannt Andit Klauger offuer det Smør, at dj faer iche vden en schael och iche thuende sassuechen med smør, Saa kand i lade dennem bekomme 2 dog iche saa megit, Menss mindre i Sassuik men som kand streche thill.“ Skoleherrens Brev til Niels Aagaard er desværre ikke bevaret; men at det har været skrapt, fremgaar af et Brev, som Aagaard strax efter skrev til sin gamle Privatpræceptor Jesper Brochmand, for hvem han stadig bevarede sin gamle Hengivenhed og Kjærlighed; vi meddele her det Væsentligste i Oversættelse[1]: „Næst Gud lægger jeg min Velfærd i Eders Hænder, og under de mangfoldige Gjenvordigheder, som jeg daglig plages med, og de Ærgrelser, som for hver Dag pine mig, har jeg ingen anden og ønsker ikke at have nogen anden end Eder at ty til, naar jeg trænger ligemeget til Raad og Daad. For at I nu ligesom med ét Øjekast tydelig kan se, hvilke Uretfærdigheder man overvælder mig med, og med hvilke Forhaanelser jeg overdænges, skikker jeg Eder Skoleherrens overmodige Brev og en Gjenpart af det Brev, jeg efter Eders Raad og Befaling sendte ham, hvoraf det vil fremgaa, hvor heftigt et Angreb de Ildesindede gjøre paa mig, og hvor villigt Skoleherren laaner Øren til det løgnagtige Rygte. Men jeg sværger ved Gud, at jeg i Næstved baade ufortjent har et daarligt Navn og uden Grund beskyldes for Uforskammethed; men det utaknemmelige Arbejde at give undskyldende Grunde herfor undlader jeg med velberaad Hu, da baade brave Menneskers Dom vil afsløre min Uskyldighed og selve Rygtet maa gjendrive Beskyldningen. Men hvorfor Skoleherren ikke har overvejet Grundene til den af mig fremsatte Mening, og i hvor høj Grad han har været indtagen af en forudfattet, uoverlagt Fordom, det vil fremgaa af sig selv blot ved at sammenholde hans lovlig flygtige Svar med mit Brev.

[1]) Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3038, 4to, Breve til Brochmand.

Men jeg er i Forlegenhed, hvad skal jeg gjøre? thi han misbilliger endogsaa min Troskab i de Forhold, som Lovenes ukrænkelige Myndighed paabyder. Han afbryder Undersøgelsen, han giver mig Skyld for, at slette Sæder gribe om sig, hvad jeg gjør af Pligtfølelse, tillægger han πολυπραγμοσύνη; kort sagt, han beskylder mig for alt muligt, som det lyster ham. Han paanøder mig Modstandere, han ansporer de rasende Menneskers vanvittige Angreb paa mig, han hæmmer mig i min ærlige Stræben, og hvilken umaadelig Spore giver han ikke Disciplene til Opsætsighed. Imidlertid udholder jeg dog disse Gjenvordigheder med usvækket Mod og udfører lydigt min Gjerning, for at ikke Bestræbelsen for at skade mig skal faa noget at holde sig til, indtil jeg, hvad der Nat og Dag er Gjenstand for mine Bønner til Gud, opnaar at ombytte denne umaadelig besværlige Virksomhed med en roligere Stilling. Gid I vilde tage Eder af min Sag, saameget som Billighed og Eders oprigtige Kjærlighed til mig fordrer det, og saavidt muligt hindre, at Guds Ære og Skolens Bedste lider Skade under den Slags Uretfærdigheder. Thi det synes at være Planen: at afskrække mig fra mit Forsæt. Naar I har læst Skoleherrens Brev og Afskriften af mit og sender mig dem tilbage, og paa samme Tid støtter min Bestræbelse ved Eders Raad, forsikrer jeg, at jeg vil have megen Gavn af den Kjærlighed, I derved viser mig."

Efter de skarpe Udtalelser i dette Brev at dømme, maa Aagaards Stilling paa Herlufsholm have været meget ubehagelig; men Aarsagen til de pinlige Forhold lader sig paa Grund af manglende Materiale næppe mere oplyse; imidlertid er man vel berettiget til at antage, at Tilstanden ændrede sig, da Aagaard ellers før vilde være kommen bort fra Skolen. Derimod omgikkes han sin Formand, Johan Barsker, der nu var Sognepræst, og den tidligere Forstander, Mester Christen Clemendsen, der boede i Næstved; ja til den sidste maa han have staaet i særdeles venskabeligt Forhold, thi én Gang var Mester Christens 4 Børn og 2 Piger til Gjæst hos Skolemesteren, og en anden Gang 6 af Mester Christens Børn med en Pige; Mester Niels

Aagaard maa have været en stor Børneven[1])! Med sin yngre Broder, den som latinsk Digter bekjendte *Christen Aagaard*, der fra 1641 til 1646 var Hører i Sorø, vedligeholdt han en levende Forbindelse; det er hvert Øjeblik, at Christen Aagaard besøger sin Broder en Dag eller flere[2]); af andre Mænd, der besøgte Aagaard, ville vi nævne den berømte Skolemand, Mag. Hans Rafn, Rektor i Slagelse, og Herlovianeren Mag. Jørgen Eilertsen, der var Skolemester i Kjøbenhavn[3]).

Ved Nytaarstide 1645 var Niels Aagaard i Kjøbenhavn[4]), en Rejse, som man let sætter i Forbindelse med hans snart efter paafølgende Forflyttelse, om hvilken man faar Underretning af Konsistoriums Forhandlinger den 31te Marts[5]): „Mag. Rasmus i Faxe er i disse Dage ved Døden afgangen og haver efterladt en ung Enke, som er kommen af godt Folk, haver skikket sig vel imod sin Husbonde, og er integræ famæ. Hvorfore Magnificus Rector tilspurgte Professores, om de vilde habere ejus rationem og mage det saa, at Stedet med en duelig Prædikant og hun tillige med en Husbonde kunde forsørges. Da blev Hr. Søren, nederst Kapellan til Vor Frue Kirke, opkaldet og hannem for andre samme Bestilling offereret, med den Kondition, at han ikke Enken, som havde et godt Rygte og var uden Gjæld, vilde forskyde. Han takkede Professoribus for deres Benevolents paa det ydmygste; men efterdi der er hos dette Kald Kondition, bad han om Dilation saadant at tage i Betænkning til imorgen otte slet, og imidlertid at aflægge sit taknemmelige Svar hos Rectorem, hvilket hannem blev bevilget. Ellers sluttede Professores samtlige, at dersom Hr. Søren ikke akcepterer samme Kald, det da skal tilbydes Rectori Scholæ

[1]) Herlufsholms Ugekostbøger. 26. Juni, 4. og 23. Septbr. 1642, 11. Juni, 25. Dec. 1644, 7. Jan. 1645.

[2]) Herlufsholms Ugekostbøger, passim.

[3]) Anf. St.

[4]) Anf. St. 9. Jan. 1645. „J kom af Rejse fra Kjøbenhavn med Skolemester."

[5]) Universitetets Arkiv.

Herlovianæ, M. Niels Aagaard, som er en lærd og skikkelig og velfortjent Mand, med lige Kondition."

Hr. Søren fandt imidlertid Konditionerne for betænkelige og afslog Kaldet, som saa blev tilbudt Aagaard, der indfandt sig i Kjøbenhavn for at prædike for de Højlærde; herom er i Konsistorieforhandlingerne under 13de April optegnet følgende: „Eftersom M. Niels Aagaard, Scholæ Herlovianæ Rector, sig igaar haver ladet høre, og hans Gaver Professoribus saare vel befaldet, saa blev han idag paa Konsistorium opkaldet og hannem Faxekald defereret ea conditione, at han paa Søndag for Menigheden sammesteds sig skal lade høre, og vil deinde habere rationem viduæ, qvæ bonis edita parentibus famæ integræ est, et in re satis lauta. Han betakkede sig imod Professorerne propter judicium de se et promotionem, og sagde sig non invitum at acceptere simul conditiones."

Ved Midsommertide tog Niels Aagaard Afsked fra Herlufsholm, og den 17de Juni drog han til Faxe[1]; samme Aar ægtede han Enken paa Kaldet, *Barbara Pedersdatter*, og Brudeparret hædredes med et langt latinsk Digt af Brudgommens Broder, den ovennævnte Christen Aagaard[2]; hun havde med den afdøde Mag. Rasmus Svendsen flere Børn, hvis Værgemaal voldte Stiffaderen adskillige Bryderier[3]. Men det gik Aagaard som saa mange af Datidens Præster: hans Hustru kom for tidlig i Barselseng; han blev derfor af Konsistorium suspenderet fra Kaldet, og skjønt de Faxe Mænd indgave Andragende om, *at de ham fremdeles til Sjælesørger maatte beholde,* blev han ved Landemodet 1646 afsat[4]. Han var saaledes uden Levebrød; men det varede ikke længe, før han ved sit Andragende og formodentlig ved sin Velynder Jesper Brochmands Indflydelse fik udvirket hos Kongen følgende Brev til Professorerne[5]:

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1645.
[2]) Trykt i Rostgaard, Deliciæ Poetarum Dan. I, 389—93.
[3]) Acta Cons. 4. Juli 1646, 10. Febr. 1655.
[4]) Anf. St. 4. og 14. Marts 1646.
[5]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

„Vor synderlig Gunst tilforn! Eftersom M. Niels Aagaard, forrige Sognepræst til Faxe her udi vort Land Sjælland sig for nogen Tid siden med sin Hustru haver forseet, for hvilken sin Forseelse han og er bleven dømt fra sit Kald, hvorfor han nu underdanigst af Os haver været begjærendes, Vi hannem naadigst vilde bevilge, at han til nogen anden Kirke- eller Skoletjeneste, som han lovligen efter Ordinantsen kunde blive kaldet til igjen, maatte forfremmes. Da bede Vi Eder og naadigst ville, at I fornævnte M. Niels Aagaard tilholder med forderligste her til Universitetet publice absqve præside at disputere, og siden Eders underdanigste Erklæring udi Vort Kancelli indskikker, hvorledes han sig udi samme Disputation haver bestaaet, og om han til nogen Promotion kan kjendes dygtig; siden ville Vi Os naadigst derudi videre vide at resolvere. Hafniæ 9. Januari 1647."

Et Fjerdingaar efter holdt Mag. Aagaard i Kjøbenhavn to isputatser, den 27de Marts; den ene handlede om Brugen af yllogismen i Theologien, den anden om Fuglen Phoenix' Rede [1]), vilke Spørgsmaal han behandlede saa godt, at Kongen under le April lod udgaa følgende aabne Brev [2]):

„Gjøre alle vitterligt, at eftersom Os elskelig hæderlige og højlærd Mester Niels Aagaard, forrige Sognepræst til Faxø Sogn, formedelst han sig med sin Hustru haver forseet, er kommen af med sit Kald, da, efterdi Vi af Professorum censura her paa Universitetet naadig erfarer, at forbemeldte Niels Aagaard in publica disputatione, som han absqve præside nu nyligen haver holdet, sig saaledes skal have foreholdet, at han formedelst sin Lærdom og Erfarenhed i adskillige scientiis noksom dygtig og bekvem befindes til Kirke- Skole- og Læreembede at kunne med Frugt betjene,

[1]) Trykte i Kbhvn. 1647. Resp. Petr. Jac. Holm. phil. bacc. Paa kgl. Bibl.

[2]) Sjæll. Registre i Geh. Ark.

haver Vi naadig bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at forbemeldte Mester Niels Aagaard herefter maa admitteres og tilstedes at betjene, hvilket Kald eller Bestilling han udi Vore Riger og Lande lovligen kan blive til voceret. Forbydendes etc."

Der blev nu netop ledig et Embede ved det adelige Akademi i Sorø som Professor Eloquentiæ, og til dette bejlede Niels Aagaard ved en Disputats, han den 4de September 1647 holdt i Sorø *De optimo genere oratorum*[1]; ved denne Disputats klarede han sig godt, ligesom ved den tidligere, og den 11te September skrev Kongen til Akademiets Hovmester, Henrik Ramel[2]) „anlangende, at Hr. Niels Aagaard maa til Eloquentiæ vacceren**de** Profession paa Sorø forfremmes og befordres, eftersom han baade udi offentlig Disputation og Læsen af Decano og samtlige Professoribus der paa Sorø skal være dygtig befunden dertil at betjene og forestaa".

Med dette Professorat var ogsaa forbunden Posten som Akademiets Notarius, der var ulønnet, og end yderligere forøgedes Professorens Arbejde derved, at han ifølge Kongens Befaling af 11te December 1650 ansattes som Bibliothekar med en Lønning af 100 Rdlr. aarlig, „da der skal findes en temmelig Andel Bøger, med hvilken ej kan haves den tilbørlig Rigtighed og forsvarlig Opsyn, som des Beskaffenhed udkræver, medmindre at derover en Bibliothecarius konstitueres"[3]).

I ti Aar var Niels Aagaard Professor i Sorø; men om hans Liv her kunne vi ingen Underretning give, uden den, at han den 30te Oktober 1648 holdt en latinsk Mindetale over Christian IV, og at han jævnlig holdt latinske Disputatser over forskjellige Emner, saasom to om Tacitus, en om den bedste Regeringsform og en om Bogstavet Digamma, hvilken sidste, der er forfattet

---

[1]) Trykt 1647, 4to. Resp. Joh. Sever. Leth. Paa kgl. Bibl.

[2]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

[3]) Tauber, Udsigt over Sorøe Academies Forfatning, Bilag 51.

1655, han har tilegnet den soranske og herlovianske Skoleungdom [1]).

Professor Niels Aagaard døde i Sorø den 22de Januar 1657 [2]).

24.

Rasmus Envoldsen Brochmand (Erasmus Envaldi Brochmannus) er født den 8de Juli 1619 paa Valbygaard [3]), formodentlig Valbygaard i Hellested Sogn, Stevns Herred, nu Juellinge. Hans Fader var *Envold Rasmussen Brochmand,* Borgmester i Kjøge, født 1593, død 1653, en Mand, der roses for sin ualmindelige Klogskab og Dygtighed; hans Moder, *Margrethe Rasmusdatter,* død 1648, var en Datter af en Borger i Kjøge ved Navn Rasmus Pedersen og Barbara Friis, hvis Moder, Else Bager, var en Datter af den berømte Rigmand Oluf Bager i Odense [4]). Allerede som Barn viste han *haud obscura indicia* paa sin Opvakthed, da han fik sin første Undervisning hjemme; han blev nu sendt ind til sin Farbroder i Kjøbenhavn, Jesper Brochmand, dengang Professor, der tog sig faderligt af Drengen og satte ham, i November 1627, i Latinskolen [5]), hvor han forblev, indtil han kom til Herlufsholm; det var i Aaret

---

[1]) Dedikationen lyder saaledes: „Generosæ ingenuæque juventuti Scholasticæ, Soranæ et Herlovianæ felicem in humaniorum artium studio progressum gratulatur, partamque eruditionis supellectilem unica hac literula exaugere parat, qui utrique scholæ prodesse cupit, Nicolaus Agardus.“ Denne og 6 andre Disputatser fra Aagaards soranske Periode findes paa kgl. Bibl.

[2]) Thura, Idea Hist. Lit. Dan. 204.

[3]) Hovedkilden til Brochmands Levnet er det af Prof. Peder Scavenius ved hans Død udstedte latinske Universitetsprogram, som her er benyttet, hvor intet andet angives.

[4]) Et stort Epitafium over Envold Brochmand og hans Familie er opsat i Kjøge Kirke af hans Datter Bodil; hele Familien er afmalet derpaa, men Indskriften derunder er nu tildels ulæselig.

[5]) I Bøllings Brevsaml. paa kgl. Bibl. findes følgende Brev fra Jesper Br. til Skolens Rektor, Mag. Anders Hegelund: „Puerum hunc, Erasmum Envaldum, fratris mei filium, cuperem in scholam regiam admissum, atque institutioni hypodidascali secundæ classis, Jani

1633, den 14de Juni, at Envold Brochmand kjørte til Herlufsholm med sine to Sønner, Rasmus og Hans, og fik dem i Skolen samme Dag, da Bispen og Jesper Brochmand afholdt den i Fundatsen foreskrevne aarlige Overhøring af Disciplene[1]. I de fire Aar, Rasmus Envoldsen gik paa Herlufsholm, gjorde han udmærkede Fremskridt, og da han i Slutningen af April 1637 med 9 Kamerader drog til Kjøbenhavn for at deponere[2], bestod han formedelst sin store Dygtighed i Latinen Prøven som den næstøverste af alle de ny Studenter; den 1ste Juni foregik Immatrikuleringen, ved hvilken han selvfølgelig valgte sin berømte Farbroder til sin private Vejleder[3]; mærkelig nok kom han ikke i hans Hus strax, men boede hos sin anden Farbroder, den theologiske Professor Dr. Hans Brochmand, indtil dennes Død den 10de Oktober 1638; først saa fik han Ophold hos Farbroder Jesper, som udviklede hans Anlæg for Veltalenheden. I Aaret 1640 kom den almindelige Rejselyst over Hans Brochmand, og den 14de September rejste han ud; først opholdt han sig et halvt Aar i Franeker, hvorfra han drog til Universitetet i Leyden, i hvis Matrikel han er indskreven den 6te November 1640 som studerende Veltalenhed[4]; men foruden denne Kunst lagde han sig efter Statsvidenskaberne og Historien under Mænd som Heinsius og Boxhorn. Her blev han lige til 1644, og heri se vi et Tegn paa, at Opholdet behagede ham, hvilket ikke er saa underligt; thi den leydenske Højskole havde dengang udmærkede Lærere, som Studerende af alle Nationer flokkedes om: Tydskere, Polakker, Englændere, Svenskere, Franskmænd, Ungarere og ikke mindst Danske strømmede i Mængde til Ley-

---

Salii, concreditum. Cui meæ petitioni, quod Dn. Rector faciliter annuat, nullus dubito. Frater meus Envaldus, cum advenerit, et Dno. Rectori et Collegæ Salio se fretum præstabit, Vale. 29 Nov. 1627. C. E. Brochmand D. m. m."

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1633.

[2]) Herlufsholms Ugekostbog 1636.

[3]) Univ.-Matr.

[4]) Album Studiosorum Acad. Lugd. Bat. col. 319. „Erasmus Brochmannus Coagio Danus. 22, Eloquentiae Stud."

den; han traf her Skolekamerader fra Herlufsholm: Iver Schøller (dim. 1638) og Mogens Friis, og mange andre Landsmænd, baade adelige og uadelige [1]; den 17de April 1644 findes immatrikuleret Brochmands Famulus, Christopher Olsen, om hvem forøvrigt intet vides [2]. En Frugt af hans Studier i Veltalenheden er en Tale, som han holdt paa Universitetet den 22de Januar 1643 i Anledning af Christian IV's Søn, Grev Valdemar Christians Afrejse fra Staden, et Produkt, der efter Tidens Smag er fuldt af den mest overdrevne Roes [3]. Som ovenfor antydet forlod han Leyden 1644 og vendte strax hjem til Danmark, hvor han atter i et Aar tog Ophold hos sin Farbroder, indtil han, sikkert ved dennes Indflydelse, blev beskikket til Rektor paa Herlufsholm. Den 12te Juni 1645 rejste de begge ud til Skolen, og næste Dag indsatte Dr. Jesper sin Brodersøn i en Forsamling af Honoratiores fra Egnen, som Skolen, der dengang ikke var mindre gjæstfri end nu om Stunder, havde budt ud til Festligheden; der var først og fremmest Skolens Præst og Præsterne i Næstved, og derefter *nok af Næstved Borgmester, Raadmænd og Borgere med deres Kudske;* Traktementet var sikkert ogsaa fortræffeligt, om end en moderne Kokkepige vilde studse ved en saa underlig Sammensætning af Retter som denne:

Middag:	*Aften:*
Sild,	Ferske Fiske,
Fersk Nødkjød i Saad (Sauce),	Grød,
Titlinger.	Saltede Torske,
	Lammehoveder.

Men saadan var nu Smagen den Gang [4].

[1]) Anf. Værk, passim.

[2]) Anf. V. col. 348. „Christoffel Oelsen famulus Di Erasmi Brockmanni. 20."

[3]) Et Exemplar findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 314, fol. Titelen lyder: „Erasmi Enualdi Brochmanni Panegyricvs, Lugdvni-Batavorvm in Auditorio oratorio XXII Januarii, Anno CIƆ IƆ CXLIII Celebratos. Lugd. Bat. 1643."

[4]) Herlufsholms Ugekostbog 1645. „Thidtlinger" er en Slags saltet

Rasmus Envoldsens Styrelse af Skolen var imidlertid meget kort; allerede i Begyndelsen af 1645 havde han faaet Kongens Brev paa at blive Professor i Latin ved Universitetet, naar den daværende Professor, From, rykkede op til en anden Lærestol[1], og da dette ikke et Aar efter blev Tilfældet, forlod Brochmand Herlufsholm i Februar 1646, efter at have udført sin Gjerning med stor Dygtighed, hvilket Disciplenes Kjærlighed og Ærefrygt for ham var tilstrækkelig Bevis for. Den 28de Februar disputerede han for sit Professorat, *pro loco,* som det kaldtes, med et lille Skrift om de latinske Forfattere i Sølvalderen, tilegnet hans *uforlignelige Beskytter,* Kantsler Christen Thomæsen Sehested[2]); den 4de Marts aflagde han sin Ed for Konsistorium tilligemed Bertel Bartholin, der var bleven Prof. Rhetorices, hvorhos det bestemtes, at *Erasmus Envaldi kan læse en Historiam hora 2da*[3]). Da han ikke havde Magistergraden, disputerede han for denne Værdighed den 22de Maj 1646 sammen med en Mængde andre, blandt hvilke hans Efterfølger paa Herlufsholm, Zach. Lund[4]).

Faa Dage efter, den 30te Maj, holdt han i Kjøge Bryllup med *Bodil Ravn,* Datter af Borgmester *Mads Ravn* i Kjøge og dennes anden Hustru, *Alhed Clausdatter Bagger;* med hende fik

---

eller tørret Fisk, der i de Tider, ligesom al anden Fisk, forbrugtes paa Herlufsholm i uhyre Kvantiteter.

[1]) Læst og paaskrevet i Konsistoriets Møde 26. Febr. 1645. Acta Cons

[2]) Titelen lyder: „De præcipuis Latinæ Lingvæ scriptoribus, qui ab excessu Augusti, ad Excessum Trajani &c. disp.“ Resp. Joh. Joh. Wandalino. Tilegnelsen til Sehested „Patrono meo incomparabili“, slutter saaledes: „Has viles paginas, cultus et obsequii testes, submisse offero excelsæ magnitudini ejus publice privatimque obstrictus, eaque de causa æternum devotissimus E. E. Brochmand.“

[3]) Acta Cons.

[4]) Dekanus var Prof. Spormand, som i denne Anledning skrev en Piece om Nytten af Geografiens Studium, paa hvis Titelblad de magistrerende som sædvanlig ere nævnte; men Brochmand er glemt. Derimod findes han paa det af Rektor udstedte Program af 25. Maj. Promotionen foregik 26. Maj Kl. 8. Begge findes paa kgl. Bibl.

ochmand en betydelig Formue, der siges 40,000 Rdlr., som
ı holdt godt Hus med; men det var ellers ikke nogen hygge-
Familie at gifte sig ind i, thi hendes Moder var bleven hen-
tet 1635 i Kjøbenhavn, fordi hun havde forgivet sin Sted-
ter, og Faderen, Mads Ravn, var kun undgaaet en lige saa
ærende Straf for den samme Forbrydelse derved, at en na-
lig Død havde gjort Ende paa hans Liv, da han sad fængslet
Blaataarn; nærmere skulle vi ikke indlade os paa denne
elige Historie, da den atter og atter er fortalt andre Steder [1].
Ilupet hædredres med et latinsk Festdigt af C. S. Leth [2].

Sit Embede styrede Brochmand efter Ligprogrammets Ord
ma cum laude; 1653 og 1661 var han det filosofiske Fakul-
s Dekanus, og den 10de Juni 1658 blev han i Vor Frue Kirke
sat til Universitetets Rektor. I dette Embede havde han
nge Gjenvordigheder, hvorom han selv fortæller følgende [3]:

„Jeg rejste imidlertid, efter at have, saa godt jeg kunde,
sørget Universitetets Anliggender i Byen, paa Landet den 26de
i i Consistorii Ærinde, for at bese Godsets Tilstand og under-
ge Bøndernes Regnskaber. Til Medkommissær havde man
a mit Forlangende givet mig Prorektor, Dr. Christian Osten-
l, min nærmeste Forgænger, fordi det var at haabe, at hans
ge Kræfter skulde styrkes ved Luftens og Stedets Forandring.
rejste saa jævnt, og vi havde efter faa Dages Forløb gjort
ldt hos min Svoger Erik Bagger paa Erikstrup, en Gaard
t ved Store Hedinge, da der 8de August, omtrent Kl. 11, som
dstjenesten var forbi — thi det var Søndag — kom den
dselige og foruroligende Tidende, at Svensken Dagen ifor-
en var løbet ind ved Korsør, at man alt havde gjort Land-

[1]) Sagen er fortalt efter Akterne af Nyerup i Skandin. Litteraturselskabs Skrifter 1816 og 1817, 12. og 13. Aargang, 359—462. Derefter refereret i Fr. Carlsen, Efterretn. om Gammelkjøgegaard og Omegn I, 131—38, og i A. Petersen, Vallø og Omegn, 207 fg. Allerførst er den omtalt i Giessings Jubellærere, II, 2, 13—15 Note c.

[2]) Findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 3677, fol.

[3]) Engelstoft, Nogle Fragmenter om Rasmus Envoldsen Brochmands Rectorat, Kbh. 1803, 4to

gang, at den sejrende Hær alt havde alle Byer inde undtagen Kronborg og Kjøbenhavn og havde spærret alle Tilgange til Hovedstaden. Dette uformodentlige Tilfælde satte os i den største Tvivlraadighed, om vi skulde blive der, hvor vi nu tilfældigvis befandt os, og, vor Værdigheds og Akademiets Ære uforkrænket, vente vor Skjæbne og Sejrherrens Dom, eller vi skulde forsøge paa at flygte, og, om vi faldt i Fjendernes Hænder, da ubekjendte i Henseende til vor Rang, blot synes at have udsat vore egne Personer for Forhaanelse. Vi besluttede at blive. Men jeg, ligegyldig ved mine personlige Anliggender, som jeg overlod til Skjæbnen, var alene bekymret for Universitetet og for at faa Rektoratets Hæderstegn, Dokumenter og Regnskaber, og alle de Penge, jeg paa Akademiets Vegne havde hævet, forflyttede til et sikkert Sted fra mit Hus, hvor de efter gammel Skik laa i Forvaring. Uden Vanskelighed overtalte jeg vor brave Forvalter — denne var efter gammel Skik fulgt med paa Rejsen — til at drage til Byen; thi han tilbød sig selv og næsten opofrede sig for Akademiet. Han skyndte sig saaledes, at han skuffede Fjenden, slap lykkelig ind i Kjøbenhavn, og overbragte min Broder, Mag. Hans Brochmand, Sognepræst til St. Nicolai Kirke, Nøglerne til alle Kisterne med Forslag fra mig om at sætte dem ned i Konsistoriums hemmelige Hvælving — dog at Konsistorium selv raadslog herom. Dette blev af Professorerne samtykt.“

Hele den paafølgende skjæbnesvangre Tid opholdt Brochmand sig i Kjøge, hvor han naturligvis havde mange Venner og Bekjendte; med Ængstelighed afventede man Begivenhederne ved Kjøbenhavn, hvor Tilstanden af en Samtidig beskrives i disse Udtryk[1]):

„Mand saae, hvor hver Mand da sin forrig Fryd forglemte,
Mand hørde Trommen gaa og Klockerne at Klemte;
Til Volds! Til Volds! det var Bellonæ hver Dags Sang,
Gud lad os aldrig meer forsøge saadan tvang,

[1]) Bergendal, Æris-Minde efter Mag. Jørgen Eilersøn. Kbh. 1686, fol. S. 14—15.

Der hørdtis Skud i Skud; Cartovers Skral og Torden
De ringde mangen Helt af Svendske Mand til Jorden,
Fra dem til os igien gloend-heede Kugler fløy,
Ja mangen Kampesteen paa Gaden laae og røy.
En hver Student hos os beviste sig da tapper,
For Bøger Bøsser var, og Kaarderne for Kapper,
Carbin gick for Latin, med Lunte Lod og Krud
Var Phoebi Sønners Lyst at være rysted ud.
Da var Studeringer aldeelis slet opskrefvit."

Først efter at Stormen var afslaaet, lykkedes det Brochmand ved den engelske Gesandt Meadows Forbøn at slippe ind i Byen den 17de Februar 1659, og den 25de Februar holdt Konsistorium Møde i hans Hus. Den 21de Maj frasagde han sig Rektoratet til sædvanlig Tid; men da han var for svag til med de sædvanlige Ceremonier at overlevere det til sin Efterfølger, Wandal, lod man ham beholde det til Mikkelsdag; først den 2den November var han rask nok til, i sit eget Hus, at overlevere Rektoratet foruden nogen Pomp eller Solennitet [1]). For hans Embedsførelse giver Programmet ham den Roes, at han under de vanskelige Forhold af al Magt og med prisværdig Omhu iagttog alt, hvad der tjente til Universitetets Ære og Tarv [2]).

Naar vi have nævnt, at han den 22de Juni 1660 præsiderede ved tolv unge Mænds Disputats for Magistergraden med 103 Theses „de sectæ Christianæ origine" — blandt Magistrene var Herlufsholms Rektor, Christopher Schletter —, saa høre vi intet om hans Virksomhed før i Begyndelsen af 1661, da han ved Kongens Brev af 26de Januar blev beskikket til Medlem af den Kommission, der nu skulde gjennemgaa Loven, navnlig Procesreglerne [3]); som ovenfor omtalt, havde han i Leyden lagt sig

[1]) Rørdam, De danske og norske Studenters Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar, 108.

[2]) „Qvamvis ob incidens bellum difficillima essent tempora, tamen qvæ ad Academiæ honorem ac utilitatem videbat pertinere, omnibus viribus ac laudabili prudentia et sedulitate expedivit."

[3]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

efter Statsvidenskab og Historie, hvilke Studier han formodentlig vedblivende har drevet, da det ellers ikke er let at [illegible] hvilken Adgang han havde til Lovkommissionen; han var den første Herlovianer, der fik dette ærefulde Hverv, senere talte Kommissionen fire Herlovianere, Peder Reedtz, Poul Rosenpalm, Mogens Friis og den berømteste af dem alle 53, Rasmus Vinding — alle tilsammen Navne, som Skolen kan være stolt af. Men nogen videre Indflydelse paa Arbejdet har Brochmand ikke haft; thi hans tiltagende Svaghed og snart efter paafølgende Død umuliggjorde al betydelig Virksomhed fra hans Side[1]).

Brochmand havde i flere Aar lidt af stor Svagelighed, som i dette Aar tog saadan Overhaand, at han indgik til Kongen med en Ansøgning, som vi her meddele efter Originalen i Gehejmearkivet[2]):

„Stormegtigste Høibaarne Første, Allernaadigste Herre och Konning, Eders Kongelig Maiestetes vlignelig store mildhed, behiertiger mig, Eders Kongelig maiesteet ad ansøge, med denne min høinødvendig vnderdanigste supplicatz, vdi vis och vtuiffuelagtig forsickring, ad Eders Kongelig maiesteet vil naadigst verdiges, den mildelig ad høre och ansee.

Eftersom jeg nu nogle mange samfeldige Aar, baade med vngdommens vndervijsning, saavelsom adschillige forretninger vdi mit anbetrode Embede, Eders Kong. maiestet, af yderste mulighed, saa tro en tieniste stedze giort har, som den Alene Alvidende Gud er best bekient; och jeg derudoffuer med adschillige skrøblighed, serdelis skørbugh er bleffuen saa beheftet, det Alle, disverre, er ald for vitterligh, saa jeg min Hilbred neppe mere schal opnae, ey heller saa lengere

---

[1]) Fortegnelse over Lovkommissionens Medlemmer findes i Hofman, Efterr. om Danske Adelsm. II, 4—6; endvidere i Geh. Ark. i Vindings Codex Fredericius, i Afl. fra Justitsmin. Skab. 15, Pakke 19, samt i Schøllers sølvbeslagne Exemplar af Christian Vtes Lov, tilhørende Kjøbenhavns Magistrat. — Brochmand omtales ikke i Aubert, De norske Retskilder I, 52 fg, hvor ellers Lovarbejderne udførlig behandles.

[2]) Sjæll. Indlæg.

udstae, uden allene vid fordeel, af idelig bevegelser och Luftens forandringer, som jeg baade af Medicorum beretning, men Allermest vid egen forfarenhed kand ermercke: daa er jeg ydmygeligst vnderdanigst begierende, Hans Kong: maiestet, for slig min mødige och tro tieniste, jeg Hans Kong: maiesteet, serdelis vdi disse sidste besverlige tider och mit lange och vanskelig Rectoratu, endog offuer formue och styrcke, endog paa soteseng, saa troligen giort har, mens Allermeest for sin egen Kong: medføde mildhed, vilde verdiges mig, som Andre, den naade, ad jeg motte vorde nu herefter Licentieret, som en Valetudine Professor Emeritus, incolumi dignitate et munere, her vdi Riget mig ad opholde och Residere, huor jeg fornam, vid luftens sundhed och slig anden beleiglighed, mig til min Hilbredz erlangelse och Conserveringh, kunde verre bekuemmeligst. Huilcken Eders Kong: maiestetes høie benaading, saa som den det eniste middel er, vid huilcket jeg enten en bistandigere Hilbred, eller lengere liffues frist, kand verre formodelig; saa er och sligt foruden vngdomens skade udi ringeste maader: serdelis nu i disse vanschelige tider, som lettelig ey saa snart staar til ad Remedere, daa fast alle af dennem, mand haffuer ad lese for, (saasom de fleste af studiosis erre altijd her fattige,) af mangel for liffs føde och ophold, erre hiemforreiste och de faa som igien erre, kunde udi det studio, som Tuende paa Academiet her profitere, nocksommelig verre, med den Enes Recitationibus et consilijs vorde betiente och forsiunede. vdi den sted jeg udi allerstørste vnderdanighed mig erbiuder, til et efter andet vden ophold ad elaborere, och fuldferdige, vdi en eller anden Materi, som Eders Kong: maiestet naadigst befalder, vid Hr. Canceller, Academiæ Nostræ conservatorem, mig efter min ringe capacitet, ad lade forstendige och anbefale. vdi formodelige visse haab och fortrøstning, Eders Kongelig maiestet, vid Gudz naadigste hielp och bistand, vel saa stoer tieniste, contentament och fornøielighed i de maade ad schulde giøre, saasom, huis min hilbred tillod, jeg her in Academia

nerverrende, mit Professorium munus paa den sedvanlige maade forrettede. Huorpaa saasom ieg vdi ald vnderdanighed, et mildt och naadigt svar, efter min høie nød, med største lengsel vist forventer: saa vil jeg af inderste hierte, Gudz Gudommelig maiesteet, for Eders Kong: maiesteet vafladelig enstendig anrobe, Hand vilde Eders maiestetis Aar af vorre Aar forlenge, och midlertijd Eders Kong: maiestetis høie och yndelige Regimente saa benedide med ald ære, velstand och rolighed, som Eders maiestet, och høie Kongelig Huus kand verre til aldsomstørste ønskes bistandig fornøielse. Kiøbenhaffn den 23 Novembris Aar 1661.

Eders Kong: maiestetis ydmygste vnderdanigste Tienere och tro forbedere Rasmus Envoldzøn Brochmand."

Man ser, hvor hurtigt Enevælden lærte Folk at skrive Ansøgninger i Bedemandsstil! Brochmand fik alt bevilget — til Dels maaske fordi Kongen var ham taknemmelig, fordi Brochmand havde forstrakt ham med Penge i Krigens Tid [1] —; under 6te December fik han Orlov, „dog skal han efter egen Erbydelse der imod i midlertid tiltænkt være uden Ophold at elaborere og fuldfærdige udi en eller anden Materie, hvis vi hannem efter sin Kapacitet naadigst for godt anseer at lade forstændige og anbefale [2]". Kongen tog ham paa Ordet, og den 28de Januar 1662 fik Universitetets Rektor Befaling til at udlevere Brochmand af afdøde Professor Peder Spormands Manuskripter „den skrevne Traktat, som der paa tydsk skal findes de rebus gestis Friderici 2di, desligeste hvis andet af hans skrevne Dont som hannem derudi kan tjene [3]". Men det Arbejde om Frederik II, som han havde paataget sig, blev til intet; thi faa Maaneder efter, den 6te Juni, blev Brochmand saa hæftig syg, at Poul Moth og Thomas Bartholin med al deres Dygtighed intet formaaede at udrette mod Sygdommen; han lod da hente Præsten,

[1]) Sjæll. Tegn. i Geh. Ark. 1. Juni 1659.

[2]) Sjæll. Registre i Geh. Ark.

[3]) Sjæll. Tegn. Suhm, Nye Saml. til den danske Hist. II, 192.

Mag. Søren Lauritsen, som meddelte ham den hellige Nadvere, vorefter han udaandede den 15de Juni 1662, Kl. 8 om Morenen[1]; hans Grav er i Trinitatis Kirke.

I Literaturen har Brochmand ingen Betydning; vi have evnet nogle Smaaskrifter af ham; der findes endnu et Par isputatser, af hvilke en, *de Julio Cæsare,* er tilegnet Erik hested, Kantslerens Søn[2].

Biskop Winstrup har følgende Epigram til ham[3]:

„Brochmanna te Gente satum, decus est tibi grande;
Brochmanni decus est, te σοφὸν esse virum.
Luxuries, paupertatis et morborum Mater.
Est, luxus, fluxus certissimus æris et auri;
Certus et est luxus, luctus, in orbe comes."

Til Universitetsbibliotheket har han knyttet sit Navn ved Legat paa 500 Rdlr. Species *til Vicebibliothecarii Løns Forring,* stiftet ved Fundats af 12te April 1654[4].

Brochmand havde holdt godt Hus med de mange Penge, ans Hustru, Bodil Madsdatter, bragte ham; men næppe var an død, før den rige Arv afstedkom stor Allarm; hans Efterevérske giftede sig nemlig allerede i Efteraaret 1662, ikke et alvt Aar efter sin Mands Død, med Oberstlieutenant *Paul Ilrich Pestel,* om hvem vi forresten ikke ere i Stand til at give ogen videre Oplysning, da Officierslister fra den Tid fattes[5]. an voldte Arvingerne, Brochmands Sødskende og Sødskendes ørn stort Afbræk ved Skiftet, idet han indkrævede Haandriftskrav og bragte megen Forvirring i hele Dødsboets For-

---

1) Denne Datum har Ligprogrammet, medens Bircherod i sine haandskrevne Dagbøger har 14. Juni ligesom Acta Cons.

2) Paa kgl. Bibl.

3) Epigr. III, 858—59.

4) Hofman, Saml. af Fundationer I, 261.

5) En Staldmester Anthoni Pestel forekommer 22. Okt. 1664 i Sjæll. Tegnelser; maaske en Broder. — Efterretninger om Skiftet findes i Geh. Ark. paa følgende Steder: Sjæll. Reg. 9. Jan. 1662, Sjæll. Tegn. 25. Novb. og 11. Decb. 1662, 22. Okt. 1664, Sjæll. Indlæg u. D. og 8. Decb. 1662, Jan. 1663, 21. Okt. 1664.

valtning; Arvingerne indgik med den ene Klage efter den anden til Kongen over, at Pestel opholdt dem *ey vden største pengis och thidens sspilde,* medens denne paa sin Side førte lignende Besværinger over Arvingerne og frygtede for *at komme i større schade och widtløfftighed.* Først i Slutningen af 1664 blev Skiftet sluttet; hvad der derefter er bleven af Pestel og Bodil Madsdatter, vides ikke; formodentlig ere de dragne ud af Riget[1]), og om Pengene fortæller Giessing, at de i Løbet af fire Aar gik fløjten[2]).

25.

Zacharias Lund (Zacharias Lundius) var født i Nybøl i Sundeved den 5te April 1608[3]). Hans Fader, *Jørgen Lund,* en Præstesøn fra Dybbøl, var Præst, og Moderen, *Salome Widing,* var en Datter af den tidligere Præst i Nybøl, *Zacharias Widing* eller *Witte*[4]). Efter at have nydt sin første Undervisning hjemme blev Zach. Lund sat i Skole i Sønderborg, derefter i Flensborg; derfra drog han 1625 til Hamburg, hvor han var i Huset hos Lægen Dr. Elstorp, for der i fem Aar at studere, navnlig Sprog, idet han plejede Omgang med de i Egnen boende lærde Mænd; en Afstikker gjorde han engang til det Bremiske for at se en Mand, der dengang var i Alles Munde, den berømte Tilly, som i den Egn havde opslaaet sin Lejr. Lige saa lidt lod han sig afskrække af Krigens Larm og Farer, da han i

[1]) I Hans Brochmands Klage af Januar 1663 (Sjæll. Indl.) staar: „Disimidler lader ssamme Bodell Matzdatters mand indfordre handschriffter af stor Importants, huor vdj Arffuingerne ere Jnteresserede, och, ssom berettis, med første agter at reysse af Landet."

[2]) Jubellærere II, 2, 15. At G. kalder Pestel Major „Blest", er muligvis for at faa et Ordspil frem, idet han fortæller, at Pengene „bortblesde".

[3]) Hvor ingen anden Hjemmel angives er Kilden til Lunds Levnet det ved hans Død udstedte latinske Universitetsprogram af Hans Svane og Matth. Foss, som findes paa Universitetsbibliotheket.

[4]) Jensen, Versuch einer kirchl. Statistik des Herzogthum Schleswig, 337, 1453.

Aaret 1630 forlod Hamburg og rejste syd paa til Wittenberg, hvor han ankom den 25de Juni, just da man fejrede den augsburgske Konfessions Hundredaarsfest; han lod sig her immatrikulere og dyrkede i halvandet Aar den græske og latinske Filologi; men Krigsbegivenhederne — Leipzigs Indtagelse, Magdeburgs Ødelæggelse og Udsigten for Wittenberg til en lignende Skjæbne — i Forbindelse med langvarig Sygdom bestemte ham il at drage hjem; over Leipzig og Halberstadt lagde han Vejen, aa hvilken han var saa heldig at se den store Gustav Adolph, g naaede lykkelig til Slesvig. For ikke at sløves ved den iemlige Ro tog han efter sine Forældres Tilskyndelse imod et ilbud fra Hans v. d. Wisch til Luthenhorn om at være Lærer or dennes Søn[1]) paa det Vilkaar, at han efter to Aars Forløb kulde ledsage den unge v. d. Wisch paa en Udenlandsrejse; ien da Rejsen efter den bestemte Tids Forløb stod for Døren, iente Lund bedre at kunne anvende Tiden til sine egne Studier, med sin Foresattes Tilladelse drog han til Hamburg, hvor n et halvt Aar opholdt sig hos sin gamle Vært, Elstorp; men ns Forældre lode ham ingen Ro, før han kom hjem igjen[2]); vilde absolut have, han skulde være Præst; men hertil følte n aldeles ingen Lyst. Tilbud fra forskjellige Sider om Husrerpladser strømmede nu ind til Lund, som fulgte en Opdring fra Jørgen Wind til Gundestrup, den siden saa bendte Admiral, om at være Præceptor for hans Søn, Holger ind, dengang en Dreng paa 12 Aar; Lund rejste den 31te aj 1635 til Kjøbenhavn for at læse med Drengen; men endnu mme Aar begave de sig til Akademiet i Sorø, hvor de boede s Professor Niels Schielderup. At Lund i disse Aar fortsatte

[1]) I Fortalen til Poematum Juvenilium Libri IV siger Lund: „In patriam autem reversus, ne domestico ocio Animus langueret, factum est, ut suasu meorum, quibus refragari relligio mihi erat, tuis studiis præfectus fuerim constitutus."

[2]) Det har vel været omtr. ved Nytaar 1635, han forlod Hamburg; fra Prof. Buchner i Wittenberg haves et Brev til Lund i Hamburg „bey Herrn Henrich Nienaberg in Johannes gasze zu erfragen", dat. 11. Okt. 1634. Bøllings Brevsaml. kgl. Bibl.

sine filologiske Studier, er naturligt, og Ytringer i flere Breve vise dette, ligesom han forfattede latinske Vers, som han sendte sine Venner, f. Ex. Buchner i Wittenberg og Jesper Brochmand[1]). Opholdet har ikke været stadigt i Sorø; vi vide, at Lund i Aaret 1637 var hjemme i Nybøl[2]), og han har sikkert ofte opholdt sig i Kjøbenhavn med sin Discipel i den gamle Winds Hus[3]), hvor de toge fast Ophold efter Schielderups Død i Aaret 1640[4]). Men længe blev Lund og Holger Wind ikke i Kjøbenhavn; thi da Jørgen Wind i December samme Aar sendtes som Gesandt til Sverig[5]), fulgte Lund og hans Discipel med, og i tre Maaneder overværede Lund Forhandlingerne, medens han samtidig benyttede Lejligheden til at se sig om i Landet. Da de kom tilbage til Danmark, fik Lund Efterretning om, at hans Fader den 7de Februar 1641 var død[6]), og alle hans Venner trængte nu paa ham, at han skulde søge at blive sin Faders Efterfølger; men han var *tenax propositi* og vilde paa ingen Maade være Præst, et næsten enestaaende Exempel fra den Tid paa, at en velstuderet Mand var samvittighedsfuld nok til at afslaa et Præstekald, om han end aldeles ikke følte sig

[1]) Brev fra Brochmand, dat. Hafn. 27. Jan. 1640: „Placuit cultissima Epistola, sed magis placuere versus elegantissimi.“ Bøll. Brevsaml. — Brev fra Buchner, dat. Witt. 18. Juni 1640. Rostgaardske Saml. 158, 4to. Universitetsbibl. Brev ssteds fra Joannes Mejerus, dat. in arce Koldinga 1640: „Recte divinabam in clausula priorum litterarum qvas hinc ad te proficisci jussi, non diu vos Sorae commoraturos post hospitis vestri inopinatam mortem. Qvod nunc epistola tua, qvam die 19 Novembr. qvi Divae Elisabethae in fastis consecratus est, accepi, luculenter confirmavit. Doleo autem abreptam tibi sic subito occasionem esse absolvendi libellos istos Commentarios, nobis pridem promissos: qvos tamen jam Hafniae hybernaturum te naviter perseqvi nolo sive jubeo.“

[2]) Brev fra Lund til Bernh. Mauritius, Præst i Tønder, dat. Nybøl 17. Febr. 1637. Bøllings Saml.

[3]) Se f. Ex. et Brev fra Jo. Mejer, dat. Glüchstadii 20 Jun. 1638: „Herren Zachariae Lundten zur handen In Kopenhafen. Bey dem Herrn Rentemeister H. Jürgen Wind abzugeben.“

[4]) Se det i Note 1 omtalte Brev fra Mejer.

[5]) Hofman, Efterretn. om velfortiente Danske Adelsmænd, II, 26—27

[6]) Jensen, Versuch einer kirchl. Statistik d. H. Schleswig, 337.

agt til Præstegjerningen. Strax efter, den 20de April, tiladte han med Holger Wind en lang Udenlandsrejse; over lland[1]) og England gik Vejen til Frankrig, hvor de navnlig elede længere Tid i Paris, og efter forskjellige Udflugter i unkrig og Ophold i Strassburg og Basel ankom de den 29de tober 1643 til Italien, hvor de foreløbig sloge sig til Ro i dua, der dengang var Samlingsstedet for en Mængde Studerende forskjellige Nationer, ogsaa mange Danske, blandt hvilke vi vne Lægen Johannes Rhodius, i hvis Stambog Lund har skreden 3die Marts 1644[2]); fremfor andre synes de navnlig at e staaet i venskabeligt Forhold til den lærde Caspar Scioppius, gav Lund Anbefaling til Mænd i Italiens større Byer, og ere vexlede flere Breve med ham[3]). I Foraaret 1644 droge til Rom, hvor de tilbragte Sommeren; af et Brev fra Lund Scioppius, skrevet i Rom den 25de Marts, fremgaar det, at alt tidligere skulde være tiltraadt Tilbagerejsen, som nu af ds Forældre var bleven udsat formedelst Krigsurolighederne[4]). ı saa kom Efterretningen om, at Winds Fader, der som Adal kommanderede i Slaget paa Colbergerheide den 1ste Juli 4, var afgaaet ved Døden af et Saar, han fik i Slaget; de ave sig da hjemad, men skyndte sig just ikke, eftersom de Tid til at gjense baade Holland og England; i Foraaret 5 vare de i Amsterdam, hvor de logerede „in de warmoes

[1]) Til Hammermüller i Leyden havde Lund en Bog med fra Worm, se Ol. Wormii Epistolæ, II, 770.

[2]) Paa kgl. Bibl. Thotts Saml. 573, 8vo: „Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem. Eruditissmo atque humanissmo Dno Joanni Rhodio, amico multis nominibus charissimo L. M. R. Scribebam Zacharias Lundius. Patavii, ad d. III Martii MDCXLIV."

[3]) Brev fra Scioppius „mortis beatæ candidatus", dat. Pataui 6. Maj 1644 til „Holgero Vuinde Cauagliero Danese. Roma." Bøllings Brevsaml. Flere Breve fra Sc. til L. findes ssteds. Sc., f. 1576. † 1649, var en af det 17de Aarhundredes skarpeste Kritikere, men en stor Særling; se Jøcher, Allg. Gelehrten Lex. IV, 421 fg.

[4]) Bøllings Brevsaml.: „Latere enim te nolo mutata esse consilia itinerum nostrorum ex indultu aut potius jussu parentum comitis mei, qui sine dubio nos ad se reuerti nolunt, priusquam viderint, quid de vasto illo nec opinato in patria nostra bellorum fiat incendio."

straet, in den Prins van Dennemarch"[1]); ogsaa i Leyden hav‑ de været, og her kom Lund i Strid med Filologen Dani Heinsius[2]). Endelig kom de tilbage til Kjøbenhavn længer hen paa Aaret; Wind blev den 23de Juni Hofjunker[3]), og Lun maatte nu se sig om efter en Stilling, der passede for ham men det varede nogen Tid, inden det lykkedes ham at finde e saadan, og Forholdene vare heller ikke de heldigste: Krige havde bragt Uro og Elendighed med sig og havde berøvet ha hans bedste Velynder, Jørgen Wind, saa det er ikke saa unde ligt, at han i et Brev til Buchner i Wittenberg, skrevet i Kj benhavn den 14de Januar 1646, røber sin mismodige Stemning[4] Da blev i Februar samme Aar Herlufsholms Rektorat ledig og Skoleherren Christopher Ulfelds Valg faldt paa Lund, so maaske kunde takke Jesper Brochmands Anbefaling for denn Stilling, som han kun modstræbende gik ind i; med Brochman rejste han den 8de April ud til Herlufsholm, og næste Dag ind satte Bispen ham paa Skolen ved en Højtidelighed, der over væredes af Provsten, Mester Frederik i Vindinge, Skolens ege

¹) Billet fra Heinsius til Lund, dat. Lugd. Bat. 14. Marts 1645. Bø lings Brevsaml.

²) Brev fra Lund til Heinsius, dat. Amsterdam 7. Marts 1645: „Vehe menter plane dolerem colloquium nostrum tum primum illud, tu unicum, tam cito abruptum fuisse proxime, nisi in epistolis, qu altera colloquii pars esse feruntur, aliqua spes esset rupturam illa resarciendi." „Nos aliquamdiu heic hæsuri erimus, uti apparet, cu pluscula sint, quæ reditum nostrum impediunt, præsertim patriæ totius viciniæ bello flagrantis calamitas." Univ. Bibl. Rostgaar Saml. 158, 4to.

³) Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarchivet 1872, 152.

⁴) „Atrum ac infaustum illud bellum, quocum superiori tempesta Cimbria nostra, quo jure, qua injuria, meum non est interpreta miserrime conflictata est, parum abfuit, quin idem totam consili rum meorum rationem conturbasset. Præcipue cum eum viru inter alios terris eripuerit, quem ferme unicum studiorum meoru promotorem longo seruitio mihi demerueram. Illud interea co modi Mihi dedere Armorum dispendia, ut denuo versus feceri Si quid responsi huc destinaueris, illud familiæ Bartholinianæ, a si quem certiorem heic habes, commendandum erit, quo recti perferatur. Ego enim etiamnunc vagus sum, et incertus, quam hic substitero." Univers. Bibl. Rostgaards Saml. 158, 4to.

'ræst, Mester Johan samt de to Præster i Næstved, Hr. Niels g Hr. Hans, som bagefter bleve tilbørligen bespiste; maaske unde det interessere en og anden at kjende Spisesedlen paa n saadan Højtidsdag; vi driste os da til at levere den: Middagsıaden lød paa Flesk, salt Lammekjød og Svedsker, og om Afənen fik man fersk Nødkjød i Saad (Sauce), ferske Aborrer og akte Hvillinger; af Drikkevarer var der indkjøbt $5^1/_8$ Pot Vin g en Tønde Rostockerøl, saa at man heller ikke i denne Heneende led Mangel[1]).

Som Rektor paa Herlufsholm maatte Lund have Magistergraden, og denne tog han i Kjøbenhavn den 22de Maj 1647[2]), fter at han den 17de Maj havde ladet sig immatrikulere ved Universitetet[3]). I otte Aar styrede han Skolen, men til liden aade for denne; Lund var en meget lærd Filolog, men en ıaadelig Skolemand; Undervisningen og Tilsynet med Disciplene, əm hans Stilling fordrede, berøvede ham Tiden til Studier, g dette frembragte hos ham ganske naturlig den Utilfredshed g Pirrelighed, der altid som en Forbandelse følge den Videnkabsmand, der, for at skaffe sig Livets Ophold, maa arbejde i n Stilling, der ikke kan tilfredsstille ham. Allerede et halvt .ar efter sin Tiltrædelse beklager han sig over sit Sisyphusrbejde[4]); den latinske Undervisning drev han vistnok med Iver; ed festlige Lejligheder, naar en ny Hører blev indsat, ved

---

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1645, Regnskaberne s. Aar, Bilag 134. Det ældste Spisereglement er nogle Aar yngre. Melchior, 109.

[2]) Moller, Cimbria literata I, 369.

[3]) Universitetsmatriklen.

[4]) I et Brev til Bording, dat. Herloviæ 7. Sept. 1647: „Nosti ipse qvomodo heic habeat nos illa voluta revolutaqve Sisyphi moles.“ Denne Sammenligning imellem Skolegjerningen og Sisyphus' frugtesløse Møje i Mythen træffes ikke sjeldent i det 17de Aarhundrede, f. Ex. i Bergendals Æris-Minde efter Mag. Jørgen Eilersøn 1686, 17:

„Nu veed en hver der er hos Skolen stor besværing,
Der falder daglig Harm og Legemens fortæring,
Thi denne Trældom er, som Sisyphi hans Steen,
Der kommer alt igien, og tærer Marf og Been.“

Skoleherrens Ankomst o. desl., holdt han latinske Taler og lod Disciplene ogsaa fremsige saadanne i Overværelse af Præsterne i Næstved og Skolens Præst[1]; ogsaa Mathematiken indøvede han Børnene i, og selv havde han forfattet et Kompendium af denne Videnskab[2], over hvilken han havde hørt Forelæsninger i Leyden[3]; men udenfor Skoletiden havde han ingen Opsigt med Drengene, og Følgen var, at Raahed og Usædelighed indsneg sig iblandt dem, saa at de endog, i en Tid, da de altid skulde have en Hører med sig, naar de gik udenfor Skolen, gik til Næstved og svirede; hvorledes han endelig kom i Strid med Forstanderen, Peter Holmer, er fortalt hos Melchior, hvor det berettes, at en Kommission, der skulde dømme om Lunds Klagepunkter mod Holmer, fandt Klagen uberettiget og idømte Rektoren en betydelig Mulkt[4]. Skolen gik stadig tilbage, Discipelantallet sank, og Lund vilde dog ikke søge Rektoratet i Flensborg, som han havde haft Udsigt til at faa, skjønt han ellers havde stor Lyst til at slippe bort fra Herlufsholm; saaledes fortæller han i et Brev til Livlægen Paul Moth, dateret Herlufsholm Marts 1652, at han nylig, da Holger Wind opholdt sig i Nabolaget, var bleven kaldet til ham, men blev skuffet i sit Haab om, at denne kunde gjøre noget for ham og befri ham fra hans Lænker[5].

I Zacharias Lunds Tid blev Rektors Lejlighed atter repa-

---

[1]) Disse Taler findes i Lunds Kopibog paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 1079, fol.

[2]) „Doctrinæ Sphæricæ et Geometriæ Synopsis, pro alumnis Herlovianis." Moller, Cimbr. lit. I, 371. I Fortegnelsen paa hans Haandskrifter, Sjæll. Indlæg i Geh. Ark., nævnes flere mathematiske.

[3]) Brev til Hans Brochmand, dat. Leyden 31. Marts 1634. Kgl. Bibl. ny kgl. Saml. 1292, 4to.

[4]) Melchior, 69, 91, 104.

[5]) „Cum generosissimo meo Windio fui nuper et pernoctavi, cum in vicinia esset; sed fui tantum, pernoctavi tantum. Arbitrabar me singulare aliqvid percepturum, qvod accercitus accesseram, sed ut ante sæpius, ita nunc qvoqve fefellit me spes istæc. Qvid faciam? novi animum hominis, per qvem si liceret, nos his vinculis non teneremus." Kgl. Bibl. ny kgl. Saml. 1292, 4to.

røret tilligemed Hørernes og Herremændenes Kammerser, *som saa meget slem ud tilforn;* hans Værelser fik nyt Loft og blev *bedraget* med 20 Alen *Malerdræt*[1]); af et Inventarium fra 29de August 1651[2]) ser man, at Skolemesteren havde tre Værelser: det store Kammer, Sengekamret og Studerekamret; det sidstes Meublement bestod af 2 simple Borde, et af Fyr og et af Eg, et gammelt grønt Bogskab med Døre for og ingen Laas samt tre aabne ubeslagne Bogskabe; andensteds fra vide vi, at han ejede et udmærket Bibliothek[3]).

Efter otte lange Aars Forløb slap Lund fra Herlufsholm; men inden vi lade ham slippe, kunne vi ikke andet end fortælle en lille Tildragelse fra 1648, som klart viser os hans koleriske Temperament[4]). Herlufsholms tidligere Forstander, Mester Christen Clemendsen, der boede i Næstved, fortæller: „Jeg kom den 7 Aprilis til Herlufsholm at tale med Forstanderen (Peter Holmer), og der jeg kom ind i Stuen, sadde Mag. Lundius og Poul Opmand[5]) ved Bordet, og sadde der vel en Par Timer og havde adskillige venlige Diskurs; Poul Opmand talede med Forstanderen at ville have nogle Øxen paa Stalden en kort Tid, hvorom de paa sidste blev venlig forligt. Og der jeg iligemaade havde forrettet min Æring, tog vi samtlig vores venlig Afsked fra Forstanderen og Skolemesteren. Men der vi kom ned til Porten og vilde der videre tage Afsked, bad Forstanderen os samtlig at ville gaa ind i sin Have og førte os af sin ind i Præstens Have og lod os se, hvorledes han havde funderet en ny Have til Rectorem; og der vi den havde beset, førte Forstanderen os ud igjen; han gik for og jeg efter, og hverken paa Stuen eller i Haven hørte det ringeste uvenlig Ord eller saa ringeste vred Mine paa ingen af dennem, Skole-

[1]) Herlufsholms Regnskab 1649.

[2]) Findes ved Regnskabet 1650.

[3]) Moller, Cimbr. lit. I, 371.

[4]) Sagen findes i Acta Consistorii 25. Maj, 26. Juni og 19. Juli 1648. Univ.-Ark.

[5]) P. Opmand eller Upmand var kgl. Tolder i Næstved.

mesteren og Poul Opmand, før jeg hørte dem slaa sammen m(spanske Rør indenfor Muren i Præstehaven, og som jeg vend mig at se til dennem, sagde jeg til Forstanderen: „Se, de sla med Kæpper“; „ak, svarede Forstanderen, de staar og leg for sig“. Strax gik vi begge til dennem og skilte dennem i hverandre, og da havde Poul Opmand sin Skade, at hans ei Øje var brun og blaa, og hans venstre Haand ligesaa, men har Mund var ganske fuld af Blod; og der Forstanderen spurgt om Aarsag til den Duel, svarede Mag. Lundius og sagde ti Opmand: „Det er Revanche for din skjælmske Svoger, son overfaldt mig i dit Hus.“ Anlangende Poul Opmands spansk Rør, som blev hannem fratagen, kan jeg ikke nægte, at Mag Lundius sig jo den bemægtigede og vilde ikke give den fra si igjen enten til Poul Opmand eller Forstanderen. Saa fulgte jeg med Poul Opmand til Næstved.“ Et saadant Slagsmaa maatte, selv paa en Tid, da Præster og Professorer ikke sje dent bankede andre eller selv fik Bank, ikke at tale om dere Koner, der i Almindelighed afholdt deres Kamplege i Kirk stolene, gjøre et alt andet end heldigt Indtryk paa Skolen Disciple, der naturligvis snart fik Rede paa Historien, om en Virkningerne deraf ikke kunne sammenlignes med de Følge der nu om Stunder vilde flyde af et Slagsmaal mellem Rekt og Toldforvalteren i Næstved i Paasyn af Spisemesteren og e fremmed Herre.

I Aaret 1654 fik Zacharias Lund Tilbud fra Landsdomm Jørgen Seefeld paa Ringsted Kloster om at blive hans Bibli thekar, og at han med Glæde tog imod et saadant Tilbud, naturligt; Tirsdag den 6te Juni blev den ny Rektor paa He lufsholm, Gregers Michelsen, indsat af Biskop Laurits Mortens Scavenius, og samtidig holdt Lund sin Afskedstale, der end er opbevaret[1]; han erklærer ærligt, at han nu lige saa gje forlader Skolen, som han i sin Tid ugjerne tiltraadte den, n

---

[1]) Lunds Kopibog paa kgl. Bibl gl. kgl. Saml. 1079, fol.

forøvrigt indeholder Talen ikke noget af Interesse[1]). Den paafølgende Lørdag forlod han Herlufsholm for stedse og ilede til Seefeld og hans Bibliothek i Ringsted. Ved dette noksom bekjendte Bibliothek, der naaede en Størrelse af 26,000 Bind af stor Værdi, tilbragte Zacharias Lund tre Aar; det var en ganske anderledes behagelig Stilling for en Lærd, som han var; her kunde han sysle med Bøgerne fra Morgen til Aften, her kunde han studere altid og udvide sine Kundskaber i alle mulige Retninger, thi efter Lunds eget Udsagn *var der ingen Fakultet, som jo var saa komplet, at en lærd Mand jo kunde blive fornøjet dermed;* tilmed gav Seefeld ham god Betaling for sit Arbejde *(lautum stipendium)*, saa Lund maa i enhver Henseende have haft det som Blommen i et Æg, navnlig da han lige saa lidt som Seefeld selv tænkte paa at gifte sig[2]). Men endnu engang fik Lund Lyst til at se sig om i fremmede Lande for at udvide sine Kundskaber; men dette hans Forehavende blev til intet ved den paafølgende Svenskekrig, der udbrød i Sommeren 1657[3]), og Lund, der netop var i Kjøbenhavn, blev af Kongen udnævnt til Sekretær i det danske Kancelli med Bestalling af 24de Juli 1657 saalydende[4]): „Gjøre alle vitterligt at Vi naadigst haver antaget og bestilt, saa og hermed antager og bestiller Os elskelig hæderlig og højlærd Mand Mag. Zacharias Lundius at være tilstede udi Vores Kancelli og ellers, hvor det hannem anbefalet vorder at opvarte, for hvilken hans Tjeneste Vi naadigst haver lovet at ville lade give hannem tre hundrede Rigsdaler til Pension, som skal begynde at angaa fra Philippi Jacobi sidst forleden (1. Maj) og siden aarligen kontinuere, indtil Vi anderledes derom tilsigendes vorder, eller han

---

[1]) „Illud tamen cogit ingenuitas mea me proferre, me non minus libenter nunc recedere, qvam invitus olim accesserim.“

[2]) Om Seefeld og hans Bibliothek se Werlauffs Afhandling i Nyt hist. Tidsskrift, VI, 204—45.

[3]) Krigserklæringen er af 1. Juni 1657. Baden, Danmarks Riges Hist. IV, 361.

[4]) Sjæll. Registre i Geh. Ark.

paa anden Manér vorder aflagt. Thi byde og befale Vi Vore Rentemestere, de som nu ere eller efterkommendes vorder, a- de fornævnte Lundio bemeldte 300 Rdlr., som forskrevet staar aarlig lader bekomme og følgagtig være, [og] ej gjøre derpaa Forhindring i nogen Maade.“ De Forretninger, som Lund ved den Ansættelse fik, bestod væsentlig i at være Dechifrør for Kongen; i Universitetsprogrammet siges det, at han var saa dreven i denne Kunst, at han ikke lettelig skulde finde sin Ligemand deri, og endnu opbevares paa kgl. Bibliothek et Foliobind, indeholdende Breve, dechifrerede af ham[1]. Til hans Løn føjede Kongen endnu 7de Juni 1659 Indtægterne af et Vikarie ved Aarhus Domkapitel[2], og som et yderligere Tegn paa Kongens Tilfredshed med hans Tjeneste maa det nævnes, at Kongen 11te Marts 1660 gav ham en Anvisning paa Marselius til et Beløb af 200 Rdlr.[3]; senere ved hans Løns Udbetaling vilde Rentekamret afkorte denne Sum, men Kongen resolverede[4] *Schal hannem bliffe gotgjort somb En Forehring.* Forøvrigt havde han som saa mange andre Besvær nok med at faa sit Tilgodehavende i de vanskelige Tider efter Krigen; ved Nytaarstide 1662 havde han 800 Rdlr. tilgode, angaaende hvis Udbetaling Kongen resolverede[5]: *Fiat paa femb Terminer somb Andre*; endnu fem Aar senere fik Rentemesteren Befaling til at udbetale *Os elskelig Mag. Zach. Lundius, Vores Sekreterer* alt, hvad der skyldtes ham fra hans Ansættelse og indtil Dato[6].

---

[1]) Gl. kgl. Saml. 637. Dets Titel lyder saaledes: „Copiae Schwedischer undt Anderer mit Ciffres Geschribenen Brieffen, So in diesen Letzten Kriegen, Vor undt nach den Rotschildischen Frieden, in der Jahren 1657, 58, 59, 60, Intercipiret Vndt Auff Befehl dero zu Dennemarcken, Norwegen, etc.: Königl: May^{tt}: Deciffriret worden Die Claves oder Alphabeten, gehen ordentlichen, undt wie Sie nach einander gefunden worden, Vorher.“

[2]) Jydske Registre i Geh. Ark.

[3]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

[4]) Orig. Rentek. Resol. 7. Maj 1661. Nr. $^{29}|_{4}$. Kongerigets Arkiv.

[5]) Ssteds. 28. Jan. 1662. Nr. $^{41}|_{5}$.

[6]) Sjæll. Tegnelser 18. Maj 1667. Geh. Ark.

I denne Stilling forblev Lund til sin Død; en Gang var der ale om at gjøre ham til diplomatisk Afsending i Stockholm, nen der blev, uvist af hvad Grund, intet deraf; at man kunde aave sat ham til denne Post, er ikke saa underligt, da han jo havde opholdt sig længere Tid i Sverig med Jørgen Wind og senere som Dechifrør havde Lejlighed til at sætte sig ind i de politiske Forhold[1]).

Allerede længe havde han lidt af Feber, der hver Aften overfaldt ham; dertil kom Hypokondri, og endelig gjorde Lunge-vindsot Ende paa hans Liv den 8de Juni 1667 Kl. 4 om Mor-enen, efter at han iforvejen havde truffet Bestemmelser an-aaende sine Manuskripter og sin Begravelse. Han jordedes Trinitatis Kirke; Indskriften paa hans Grav, forfattet af Peter ielsen Mehrn, læses i Resens Inscriptiones Hafnienses, S. 203.

Zacharias Lund efterlod sig som Frugter af sin Flid og ærdom en stor Mængde Skrifter, væsentlig Kommentarer til .assiske Forfattere, Hesiodus, Ovid, Horats, Cicero o. fl.[2]), ed Hensyn til hvilke han havde truffet den Bestemmelse, at skulde udgives i Trykken, eller, hvis dette ikke lod sig gjøre, dlemmes i Universitetsbibliotheket; de henstode hos Universi-tets Rektor endnu et Aar efter hans Død, da Universitetet lstillede den kongelige Sekretær følgende Skrivelse[3]):

„Memorial Till Hrr: Secreterer. Dersom det schulde Naa-digst saa behage Hanss Kongl: Maytt: At Manuscripta Zacha-riæ Lundii schulde Werre Arffuingerne følgachtig effter derris Begierring, som dog er imod dennd Sl: Mandtz Sidste Willie, och Begierring Till dennem som hand i sit yderste betroede

---

[1]) Den svenske Resident i Kjøbenhavn, Gustav Duvall, skriver i et Brev til Carl XI, dat. 8. Jan. 1662: „Her har længe gaaet det Rygte, at en ved Navn Lundius skulde blive Resident hos E. M. Men det er igjen forandret." Becker, Saml. til Danmarks Hist. under Kong Frederik den Tredies Regjering I, 273. Det kan umuligt have væ-ret andre end Zach. Lund, her mentes.

[2]) En Fortegnelse paa dem, udgjørende 35 Nr., findes i Geh. Ark. Sjæll. Indlæg 1667.

[3]) Orig. i Sjæll. Indlæg i Geh. Ark.

med hanss Begraffuelse Epitaphio Manuscriptis och middell at Disponere, Om det da iche Hanss Kongl: Maytt: Allernaadigst motte behage, for dend afdøde Sl: Mands Scripta at Conservere, At førend de Manuscripta bleffue her aff Riget imod dennd Sl: Mands intention udføert, Arffuingerne da motte befahlis at Stille nøyachtig Caution, till dennem hanss Kongl: Maytt: Naadigst behagede till at ordinere, at for[ste] Manuscripta V-forandret under dend Sl: Mands eget Naffn Correct Net och paa gott Papir motte bliffue trøcht, och det inden en Vis tied, saa och at Manuscripta huor effter trøchen Var scheet tillige med toe trøchte Exemplarier bleffuē till hanss Kongl: Maytt: och Academiets Bibliotek fremschichede, Paa det deraff Kunde fornehmmis om alting med dennem saa richtig tilgaaet Var, som effter dend døedis sidste Willie och Jndstendige Begierning billigen schee burde. Derforuden om det ey Naad: behagede Naar for[nte] Manuscripta, som Staae under forseiling, bleff Aabnet, Nogen da Paa hanss Kongl: Maytt: Wegne Kunde Verre offuer Verrendis, om maaschee Noget deriblant Kunde findis, som e burde till andre at udstediss.

Kiøbenhafn 1668 Dend 25 Juny

paae
Rectoris och Professorum
vegne
Wilhelmus Worm Olai F.
Acad. Notarius."

Følgen blev et kgl. Reskript, der befalede, at Manuskripterne skulde udleveres Arvingerne, som skulde stille Kaution for, at de bleve trykte paa den i Universitetets Skrivelse angivne Maade; men endnu 1685, da Lunds Brodersøn, Kancelliforvalter Henrik Lund døde, var intet trykt, og Sagen stod fuldstændig som for 17 Aar siden; den 5te September besluttede Konsistorium da at søge Manuskripterne udleverede af hans Bo[1]).

[1]) Werlauff, Histor. Efterr. om det st. kgl. Bibliothek, 2den Udg. 108—9.

Dette maa ikke være lykkedes, thi Lunds Arbejder gik over i privat Eje, og i Etatsraad Wolfens Bibliothek, der solgtes 1730, fandtes de fleste af dem, hvilke Gram kjøbte[1]; han omtaler flere af dem meget rosende og som færdige til Trykken, naar det skulde være[2].

I Trykken har Lund udgivet nogle latinske *Poemata juvenilia* og en Samling tydske Digte, om hvilke hans yngre Samtidige, den kielske Professor Morhof siger[3]: „Zach. Lundius hat schöne lateinische Carmina geschrieben: Aber in den Deutschen artet er gantz auss, und ist, nach des Ennii Art, ingenio maximus, arte rudis", og det skal han have Ret i, thi de ere højst smagløse og plumpe.

26.

Gregers Michelsen (Gregorius Michaëlis) var født i Haderslev ved Aar 1625[4]; hans Herkomst er ubekjendt. Han blev sat i Roeskilde Skole, der dengang styredes af Mag. Hans Pedersen Callundborg, en dygtig Skolemand, som Gr. Michelsen senere ofte selv erklærede, han skyldte, hvad han var bleven [5], og i en Alder af 19 Aar blev han i Juni 1644 immatrikuleret ved Universitetet; til sin Privatpræceptor valgte han

[1]) Anf. Værk, 69. Sylloge nova Epistolarum varii argum. Nürnberg 1760, I, 593.

[2]) Syll. Epp. I, 611—13.

[3]) Tract. de lingva et Poesi Germ. vernacul. II, 438. — En Disputats: „De Coelo Sidereo, sub præs. J. J. Bircherodii", Hafn. 1651, 4to, er af Forf. Hans Clausen i Vordingborg, dim. fra Herlufsholm 1650, tilegnet Z. L. „olim Præceptori meo plurimum honorando."

[4]) Han angives paa Ligstenen at være 42 Aar gammel ved sin Død 1667. Listov, Indskrifter paa gl. Gravstene i Herlufsholms Kirke, 20.

[5]) „Quoties ego Rectorem illustris Scholæ Herlovianæ, hujus Discipulum, virum suo Rectori comparandum, Gregorium Michaelis, avdivi dicentem se non exstitisse, nisi hic fuisset?" Arn. Rhumanni Parentatio Memoriæ et Immortalitati Joh. Petræi Calundani etc. habita Roeschildiæ 18. Apr. 1671. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1994, 4to.

Professor Hans Svane[1]; men allerede næste Aar tog han imo en Hørerplads ved Roeskilde Skole[2], formodentlig fordi ha ikke havde Raad til at studere i Kjøbenhavn; som saadan to han den 21de Maj 1650 Bakkalavrgraden ved Universitetet samm Dag som en ung Mand ved Navn Petrus Joachimi Schumacherus I Roeskilde forblev han i 9 Aar indtil 1654, da han, som den gang var 5te Lektiehører[3], blev kaldet til Rektor paa Herluf holm, hvor han blev højtidelig indsat den 6te Juni af Bisko Scavenius; det turde maaske være et Bevis paa, at han forst at vinde sine Disciples Hengivenhed, at en af disse, Peder Ha sen Schade, med sine Forældres Tilladelse fulgte med ham Herlufsholm, skjønt Rektoren i Roeskilde var hans egen Fad den ovennævnte Hans Callundborg; da Gregers Michelsen bl Præst, vendte Peder Hansen tilbage til Roeskilde Skole[4].

Det følgende Aar, 1655, tog Gregers Michelsen i Septemb Magistergraden i Sorø under Niels Aagaards, Herlufsholms ti ligere Rektors, Præsidium[5].

Skolen synes under hans Styrelse at have vundet i Anseelse Discipelantallet, som i Zach. Lunds Tid var sunket, gik atte opad; Arnold Rhuman, der samtidig var Hører paa Herlufsholm giver ham ogsaa den Roes, at han kunde stilles ved Siden a Rektor Hans Callundborg i Roeskilde (se Side 153, Note 5).

Da Sognepræsten, Mag. Johan Damianus, døde ved Juleti 1657[6], kaldede Skoleherren Jørgen Rosenkrantz Mag. Gregers til det ledige Embede, uden at han derfor opgav sin Stilling som Rektor, det han endnu i 2 Aar vedblev at være — lige

[1] Universitetsmatr.

[2] Bloch, Roeskilde Domskole II, 37.

[3] Anf. Skr. I, 59. Efter Bloch skulde man tro, at han ikke stadi havde været i Roeskilde; men paa Gravstenen siges: „cum pul scholasticæ Roeschild. fingendæ novennium impendisset."

[4] Bloch, a. Skr. III, 12.

[5] Se dennes Disp. „De Stilo Novi Testamenti", hvor Kandidatern Navne findes. Den 3. Septbr. rejste Skolemester til Sorø at m gistrere, kom igjen 8. Herlufsholms Ugekostbog 1655.

[6] † 20.—24. Decbr. Herlufsholms Ugekostb. 1657.

m i sin Tid Hans Michelsen; Tirsdag den 26de Januar 1658 iste han til Kjøbenhavn for at ordineres og vendte tilbage den te, hvorefter han den næste Søndag blev indsat af Provsten[1]. a Mester Gregers Søndagen den 9de Maj læste sin første esse, var det i en stor Forsamling; Dagen forud ankom i den nledning til Herlufsholm Skoleherren med Tjener, Kudsk og øber, og med ham en *Docter*, Mag. Rasmus Brochmand, og eder Hansen, Skriver paa Sorø; desuden Fru Birgitte Thott, enecas berømte Oversætterske, med Pige og Kudsk; Søndag forgen kom Præstens gamle Rektor fra Roeskilde, Hans Callund-org med sin Hustru og hendes Søster[2]. Gregers Michelsen aa aabenbart have været i Kridthuset hos Skoleherren, siden enne saaledes viste ham saa megen Opmærksomhed; og da an St. Hans Dag, Torsdag den 24de Juni samme Aar, holdt ryllup paa Herlufsholm, hædredes Festen ikke alene ved Skole-errens, hans Frues og deres 2 Døtres Nærværelse, men en iden Herremand, Hans Bille til Jungetgaard, der havde en on i Skolen, indfandt sig med Hustru og Datter[3].

Dagen før Bryllupet var Mag. Gregers' Fæstemø, *Margrethe in Holtoug,* kommen til Herlufsholm med to Søsterdøtre; hun ir født den 12te Marts 1630 i Malmø, hvor hendes Fader, *ancl ef Pedersen v. Holtoug,* var en velhavende Kjøbmand, gift ed *Anne Christensdatter*[4]; hendes ældre Søster, Bodil Danclefs-atter, var gift med den ofte nævnte Rektor Callundborg i oeskilde[5], og i dennes Hus har Gregers Michelsen lært sin ustru at kjende. Efter sit Bryllup flyttede han op i Præste-

---

[1]) Herlufsholms Ugekostb. 1657.

[2]) Herlufsholms Ugekostbog 1658.

[3]) Ssteds.

[4]) Universitetsprogram, udstedt ved hendes Død af Willum Worm. Universitetsbibl.

[5]) Gjessing, Jubellærere II, 1, 183. Se om hende Bircherods haand-skrevne Dagb. paa kgl. Bibl. 27. Nov. 1694, 16. Maj 1698, 24. Marts, 6 Maj o. s. v. 1700. Hun døde 17. Marts 1700, 77 Aar gl.

gaarden; men senere tog han atter Bolig paa Skolen eller fi[k] i al Fald sin Kost der[1]).

De følgende Aar vare for Herlufsholm som for hele Lande[t] en Ulykkens Tid; Svenskerne huserede overalt, Gaarde blev[e] ødelagte, Fjenden slæbte Bønderne med sig, hvor de havd[e] Brug for dem, f. Ex. til Korsør, og Gaardens Bygninger va[re] efter Krigen ilde medtagne af Soldaterne, trods den Salvegard[e] som Skolen havde fra midt i Februar 1658[2]).

Da Krigen var forbi, trak Mag. Gregers Michelsen sig t[il]bage fra Rektorbestillingen og holdt sin Afskedstale paa Skol[en] den 12te November 1660 samtidig med, at hans Efterma[n]d blev indsat.

Kun nogle faa Aar endnu levede han i Lille Næstved; i [Ok]tober 1667 døde han, thi Allehelgensdag gjorde Præste[n i] Førslev, Mester Hans, Bøn i Kirken *efter sal. Mester Grege[rs] Død*[3]).

Han blev begravet i Herlufsholms Kirke, hvor hans Ligst[en] endnu findes; af de fem Børn, han efter dennes Indskrift hav[de] i sit Ægteskab med Margr. v. Holtoug, kjende vi kun en Datte[r,] *Anne Gregersdatter*, der 1681 blev gift med Præsident *Lar[s] Brix* i Throndhjem[4]); Mag. Gregers' Efterleverske indgik senere[,] 1672, et nyt Ægteskab med sin første Mands Efterfølger [i] Rektoratet, Christopher Schletter.

Indskriften paa Ligstenen, som læses i Listovs: Indskrifter paa gamle Gravstene i Herlufsholms Kirke, og mindre nøjagtigt i Pontoppidans Marmora Danica, Tom. I, 188, gav efter Pontoppidans Fortælling Anledning til megen Omtale; den slutte[r] med disse Linier:

„Manes defuncti loqvuntur verum:
Iracunda redux summi fero iussa tonantis:
Redde mihi mea sacra, nisi nova fulmina mavis",

[1]) Herlufsholms Ugekostbøger.
[2]) Herlufsholms Ugekostbøger og Regnskaber.
[3]) Herlufsholms Ugekostbog 1667.
[4]) Histor. Tidsskr. 3. R. I, 106—7.

thi de to sidste Vers, der begynde med *I* og *R*, mente Skoleherren, Jørgen Rosenkrantz, indeholdt en Finte til ham, fordi han ikke havde sørget tilstrækkelig for den afdøde Præsts Enke, da han gav Kaldet til Ole Luxdorph, hvis Fader, den afdøde Forstander Christen Bollesen, engang havde været i Livsfare paa en Rejse fra Herlufsholm til Abrahamstrup, idet hans Kudsk, Poul Postvognsvend, blev *ihjelslagen af Torden*[1]). Men da en Svoger til Enken meldte sig som Forfatter til den mystiske Gravskrift med den Forklaring, at den Afdøde kun vilde true de Gjenstridige i Sognet, som ikke havde villet høre ham, med Himlens Straf, gik Sagen i Glemmebogen, skjønt de finere Hoveder slet ikke fandt sig tilfredsstillede ved Fortolkningen.

27.

Christopher Hansen Schletter (Christophorus Johannis Schletter) var født første Søndag i Advent 1629 i Halmstad, hvor hans Fader, *Hans Schletter,* var Borgmester; hans Moder hed *Alhed Villumsdatter*[2]). Efter at være bleven undervist privat hjemme blev han 1646 sendt til Kjøbenhavn og optagen i Latinskolen, hvor han forblev, indtil han den 12te Juni 1650 blev indskreven som Student ved Universitetet; til Privatpræceptor valgte han Mag. Søren Pedersen[3]), der en kort Tid havde været hans Rektor og nu var Professor ethices; desuden sluttede han sig især til Rasmus Vinding, og i to Aar studerede han nu ved Universitetet, indtil han i Aaret 1652 paa Anbefaling af Kantsler Christen Thomæsen Sehested, der havde lært ham at kjende, blev Hovmester for den unge Jost Høeg, en Søn af Kantsleren

---

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1651, 6. Juli fg.

[2]) Universitetsprogram, udstedt ved hans Død af Wandal, men ifølge Paategning paa Universitetsbibliothekets Exemplar forfattet af Poul Vinding. Dette Program er Hovedkilden til hans Levnet.

[3]) Universitetsmatr.

af samme Navn, der døde som Hovmester paa Sorø 1646[1]. I de to første Aar har Schletter formodentlig opholdt sig med sin Discipel paa Faderens Gaard Gjorslev; men i Foraaret 1654 blev Høeg sendt til Herlufsholm med sin Præceptor, og her har hans Undervisning vel været ordnet paa den Maade, at han for en Del modtog denne paa Skolen med de andre Disciple og for en Del privat af Schletter. Det var den 28de Maj 1654, at de ankom til Herlufsholm; den unge Adelsmand blev behandlet overmaade hensynsfuldt: han fik sit eget Værelse og sin egen Stol i Kirken, medens ellers Disciplene, selv de *velbyrdige,* vare flere om et *Kammers,* ligesom de i Kirken vare opstillede paa Pulpituret i Koret. Man maa heller ikke tro, at han som de andre Drenge kun engang imellem fik Lov at rejse hjem; nej, Just Høeg og hans Præceptor gjorde den ene Udflugt efter den anden; allerede den 12te Juli rejste de til Gjorslev, *formedelst Sygdom heromkring Steden anfangede,* og denne Ferie varede lige til den 18de Januar 1655; nu blev de i et halvt Aar i Ro paa Skolen indtil den 4de August, da de gjorde et Svip til Kjøbenhavn paa en 14 Dages Tid; næppe vare de vendte tilbage, før de saa til Gjorslev nogle Dage i September; i November et Besøg paa Gaunø, hvor Høegs Moster Fru Sidzel Lunge boede, næsten hele December hjemme paa Gjorslev og saaledes i et Væk under hele deres Ophold paa Herlufsholm. Og naar de saa endelig bleve paa Skolen i nogen Tid, saa havde Høeg det ene Besøg efter det andet; *en* Dag gjør Præsten i Hellested, Mester Hans, den unge Herremand sin Opvartning; en anden Dag kommer Tanten fra Gaunø kjørende med Kudsk og Løber; nu kommer hans Broder Stygge, nu hans Broder Jørgen Høeg; *en* Gang har han Besøg af Fru Edel Urne fra Rønnebæksholm, *en* Gang af Folmer Rosenkrantz og en anden Gang af Doktor Krugk fra Sorø, saa man ser, der var Afvexling nok for ham. I over halvtredie Aar varede dette Ophold paa Herlufsholm; den 12te Januar 1657 var Skolens

---

[1]) Hofman, Danske Adelsm. I, 61.

ræst, Mester Johan, *udbøden at tage Afsked med Jost Høeg,* m den næste Dag rejste til Sorø med sin Præceptor[1]). Da ektoren paa Herlufsholm, Mag. Gregers Michelsen, i Begyndeln af det følgende Aar blev Stedets Sognepræst, fik Schletter Skoleherren Jørgen Rosenkrantz Tilbud om den ledige Plads, m han tog imod; men da han havde givet Jost Høegs Farroder, Rigsraaden Mogens Høeg, sin Haand paa, at han endnu to Aar vilde vejlede den unge Herremand, blev det ordnet aaledes, at Gregers Michelsen i denne Tid skulde vedblive at ære Skolemester. Schletter forblev da i Sorø med sin Elev ndnu i to Aar; imidlertid betroede Rosenkrantz, der tillige var verhofmester paa Sorø Akademi og dér havde sin Bolig, ham Marts 1659 det Hverv at rejse over til Skaane for at anholde s Kongen af Sverig om, *at Skolen maatte forskaanes og ikke l andre efter Graf Erik Steenbock var død blive assigneret*[2]). ensigten med Rejsen lykkedes dog næppe; thi Grevens Enke rdrede senere en stor Del af den indhøstede Avl foruden *væg til ny Brandskat;* men denne Gang rejste hendes Sekreer, Johan de Neufville, til hende og befriede Skolen for den ore Udskrivning, hvorfor Skoleherren paa Skolens Vegne forrede ham en forgyldt Pokal paa 43 Lod[3]).

Endelig i Efteraaret 1660 havde Schletter afsluttet sin Diipels Undervisning; Høeg blev senere Vicestatholder i Norge, r en dygtig Diplomat og en Mand med mange Kundskaber, m gjorde sin Lærer Ære. Den 9de November ankom Schletter l Herlufsholm og blev tre Dage senere indsat paa Skolen af ognepræsten, Mester Hans Bacher i Næstved; foruden ham avde Skolen indbudt den anden Præst i Næstved, Hr. Laurits,

[1]) Oplysningerne om Høegs og Schletters Ophold paa Herlufsholm findes i Skolens Regnskaber og Ugekostbøger for de paagjældende Aar.

[2]) Herlufsholms Regnskab 1658; Schletters Kvittering for Modtagelsen af 60 Rdl. i Tærepenge findes som Bilag 77 ved Regnskabet.

[3]) Herlufsholms Regnskab 1660.

og Skolemesteren Peder Syv[1]). I de første Par Aar af si Rektorat maatte Schletter, foruden i sin egen Lektie, læse tredie Lektie, hvis Hørerplads stod ledig indtil Paasketid 166: hvorfor han ogsaa oppebar dennes Løn; men Arbejdet var ikk saa stort, da Skolen dengang ikke talte mere end en halv Sn. Disciple[2]); den 27de Juni 1661 tog han i Kjøbenhavn Magist graden[3]). Medens han var Rektor, udgav Schletter et l Skrift *Proscenium,* en Afhandling om de hos Terents forek mende komiske Personer, Kjøbenhavn 1667, 12mo, tilegnet O Rosenkrantz, Søn af Jørgen Rosenkrantz, og Mogens Skeel, S af Rigsraaden Christen Skeel og Fætter til Jost Høeg; han on taler deres Fædre som sine ivrige Velyndere, *utrumvis q norit, ambos Patronos meos noverit.*

Mag. Schletter har sikkert haft formaaende Velyndere fo uden de nævnte; thi allerede i mange Aar havde han jo n været i nær Berøring med Personer af de fornemste Famili og disse kan han vistnok takke for sit hurtige Avancement; Aaret 1668 blev han udnævnt til Vicelektor i Theologien Roeskilde ved følgende Brev[4]):

„Vi Frederik III o. s. v. Gjøre alle vitterligt, at Vi efte underdanigst Ansøgning og Begjæring naadigst haver beski ket og forordnet, saa og hermed beskikker og forordne Os elskelig hæderlig og højlærd Mag. Christopher Hanse Rector Scholæ udi Herlufsholm, til at være Vicelector theo logiæ udi Roeskilde, saaledes at, naar den der nu værend Lector theol., Os elsk. Mag. Thomas Michelsen Hein, ve Alder, Sygdom eller Skrøbelighed er forhindret sit Embed vedkommende Forretning at fyldestgjøre, skal bemeldte Ma Chr. Hansen udi hans Sted lectiones publicas holde og fo rette, dog ingen Løn derfor nyde, saalænge Mag. Thom

[1]) Herlufsholms Ugekostbog 1660.

[2]) Herlufsholms Regnskab 1662, Bilag 19.

[3]) Universitetsmatriklen.

[4]) Sjæll. Registre i Geh. Arkivet.

Michelsen Hein lever. Mens efter hans dødelig Afgang skal bemeldte Mag. Chr. Hansen udi hans Sted være Lector theol. der sammesteds og da have, nyde og beholde al, hvis Beneficia, Løn og Rettighed til samme Bestilling lagt er og hvis Indkomst bemeldte Mag. Thomas Michelsen nu nyder og haver, aldeles intet undertagendes, hvilket Vi saaledes Mag. Chr. Hansen af kongl. Gunst og Naade i Henseende til sær tro beviste Tjeneste naadigst forundt og bevilget haver. Forbydendes o. s. v. Kjøbenhavn 14. August 1668."

Den 14de Oktober forlod han Herlufsholm [1]) og tiltraadte it ny Embede; men hvad han skulde leve af i Roeskilde, er kke ganske klart, da Mag. Thomas jo beholdt hele Lektoratets ndkomst, og meget bedre kunde det da ikke blive derved, at an et Aars Tid efter, 9de December 1669, fik Løfte paa Mag. 'homas' Præbende, Greve og det dertil hørende Skamstrup, ar denne var død; naar dette indtraadte, skulde han nyde æbendet, indtil han blev Professor i Theologien ved Universiet, hvilket Kongen under samme Dato havde givet ham Brev t, saasnart et Professorat blev ledigt [2]).

Da Professor Matthias Foss 1672 blev Biskop i Aalborg, v en theologisk Lærestol ledig for Schletter, som samme giftede sig med den 42aarige *Margrethe van Holtoug,* Enke r Mag. Gregers Michelsen, Sognepræst og tidligere Rektor Herlufsholm, hvor Schletter altsaa havde haft god Lejlighed at lære hende at kjende; i dette sidste Ægteskab var hun nløs.

To Aar efter, den 13de August 1674 [3]), fik Biskoppen over elland, Dr. Hans Wandal, Dekanus i det theologiske Fakultet, faling til at kreere et større Antal Bisper og Professorer til oktorer i Theologien, blandt hvilke ogsaa Schletter var og

[1]) Herlufsholms Regnskaber 1668.

[2]) Begge Breve i Sjæll. Reg. i Gehejme-Arkivet.

[3]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

Herlovianeren Jens Bircherod; da Bispen imidlertid død blev Højtideligheden opsat til næste Aar, da Fakultetets Pr dekanus, Dr. Jørgen Witzleben, skulde præsidere ved Prom tionen, og endnu et Par Gejstlige, deriblandt Herlovianer Jacob Bircherod, bleve indbudne til at doktorere, saa Doktorandernes Antal tilsidst blev 11. I Juni 1675 fandt den store Promotion Sted, om hvilken en udførlig Beretning er in ført i Universitetsmatriklen og som vi her gjengive, skjønt den en Gang tidligere er trykt, men paa et Sted, hvor ingen falder paa at søge den[1]):

„Onsdagen den 2den Juni om Morgenen otte slet blev ringet med Akademiens Klokke, og begyndtes den første Disputation Rector og Professores forsamlede sig paa Consistorio og Can didati in Auditorio inferiori, hospites og Cives ginge, ligesom de kom til, og tog deres Plads paa det øverste Auditorio, saa ledes som den efter Academiæ Patroni Befalning en hver va assigneret, nemlig: Gehejmeraad, Grever og Friherrer paa de venstre Side af Cathedra, og fremmede Ministri tvært over pa den højre Side indenfor Tralværket, Assessores i Collegiis o de, som iblandt dennem haver deres Rang, udenfor Tralværke paa den Side, som Gehejmeraad sad. Klokken var imod halv gaaen ni, begav Rector sig udi sin Habit, med Sceptrene fo sig, og Professores med hannem paa det øverste Auditorio, o toge deres Plads tvært overfor Assessores, og satte sig Pastore urbis inter Philosophos efter enhvers senium og Fundatsen Indhold. Siden komme Candidati opgaaendes, den nederst først og saa ordine, og ginge at staa udi den dertil forordnede Cathedra, som var tilligemed Præsidis beklædt med rødt D mask, og det hele Auditorium med Flamsk. Prodecanus b gyndte med en kort Oration og strax inviterede Pastores urbi som det tilkom efter Fundatsen, den første Dag at opponer

[1]) I Hundrups Biographiske Efterretninger om dem, der ved Kjøben havns Universitet have erholdt de høieste akademiske Værdighede Da Beretningen dér er trykt med Originalens Orthografi, have v ikke taget i Betænkning at gjengive den med Nutidens.

og blev M. Michael Henrici, Pastor til St. Nicolai Kirke, først inviteret, som opponerede den hele Tid indtil Klokken halvgaaen et, da den gehejme Raad, Greverne, Friherrerne, Ridderne, Assessores og Secretarii først ginge ned, siden Rector med den øverste Candidato, siden Episcopi, saa Professores og de andre Candidati.

Løverdagen derefter, som var den 5. Juni, Klokken et Eftermiddag, angik den anden Disputation paa lige Maader som den første, og blev da inviteret Magnificus Academiæ Rector, D. Olaus Borrichius, Medicinæ ac Philologiæ Professor Regius, som opponerede en Time, og assumerede argumenta først M. Christophorus Schletterus, eftersom M. Janus Bircherodius, som var næst for hannem, havde været den sidste, som der havde svaret udi den første Disputation. Efter at Magnificus Rector havde endt, blev Auditorium inviteret, og fremstod M. Andreas Stenchelstrupius og opponerede. Siden invitered Præses Professores og opponerede D. Cosmus Bornemann, J. U. Professor Regius, og D. Wilhelmus Worm, Bibliothecarius Regius et Physices ac Medicinæ Professor Publicus, indtil Klokken halvgaaen syv om Aftenen, og vare tilstede i denne actu Academiæ Patronus Rigskantsler Greven af Griffenfeld, efter hvis Befalning Disputationen blev opsat fra Formiddagen til Eftermiddagen, Rigens Marskalk Kørbitz og Grev Ahlefeldt, Statholderen af Holsten, som stode paa Hs. Majestæts Stol, og adskillige af Gehejmeraad, Grever, Friherrer og andre hospites, som hver sad paa den dennem tilforordnede og af Ministris Academiæ anviste Sted.

Derpaa blev berammet Torsdagen derefter, som var den 10. Juni til Promotionen, og Dagen tilforne skete invitatio af Mag. Georgio Johannis, Hebrææ linguæ Professore, og M. Martino Georgii, Con-Rectore Scholæ Hafniensis, udi M. Henrici Bornemanns Forfald, som propter luctum domesticum sig undskyldte, 2 Magistris, 4 Baccalaureis og 4 Studiosis, som, efter at de havde faaet Frokost udi M. Christophori Schletteri Hus, begave sig udi 4 Karosser til Slottet, Hs. Kgl. Maj.'s høje Ministris og andre fornemme Betjente, Professores, Byens Magi-

strat, Klericiet og fornemme Borgere, offererede Programma og bad at møde udi Magnifici Rectoris Hus til Kl. 8 slet om Dagen derefter at beglejde Candidatos til Vor Frue Kirke og de sædvanlige Ceremonier at overvære. Ministri Academici in habitu og med Sceptrene oprette sadde i den første Karosse hos Professorem og Conrectorem og vendte Ryggen til Kudsken. Samme Dag blev draget i Kirken af fornemme Kvinder, som dertil af tvende Candidatorum, nemlig M. Jani Bircherodii og M. Christophori Schletteri, Hustruer vare 14 Dage tilforne ombudne, og bleve begge Pulpiturerne i Koret over de Stole, som Skolen ordinarie staar, dragne ganske med rødt Damask, og den yderste Ende af hvert med rødt Fløjel med en rød Fløjels Himme over, med Guld- og Sølvkniplinger besæt, det nordre til Hs kgl. Maj., det søndre til Hds. dronninglige Maj. De Pulpiture derover vare og behængte med rødt Damask og blev forbuden at ikke nogen maatte gaa derop, eftersom det var over Maje stæternes Hoveder. Iligemaader vare dragne de fire Stole i de øverste Kor og midt for Altret tvende lange Cathedræ 10 Aln lange, med rødt Damask og med Sølvkniplinger forsirede, saa velsom tvende Bænke 5 Alen lange, som stode for den sidst Stol paa den søndre Side, som Candidati skulde falde paa Kn Neden i Koret bleve satte Bænke med Bænkedyner paa, so Borgerskabet skulde sidde. Den hele Nat over blev hold Vagt udi Kirken, og om Morgenen tidlig om Torsdagen beg sig Magnificus Rector og en af Candidatis udi Kirken, der stille god ordre paa alting, og lode de sætte Byens Vagt f alle Kirkedørene.

Der Klokken var otte slagen, begyndte den store, som ka des Stormklokken, udi Vor Frue Kirketaarn at ringe, saavelsom Akademiens Klokke, og da forsamlede sig efterhaanden Professores, Candidati, Hospites og de smaa Børn, som skulde bære Faklene, udi Magnifici Rectoris Residents, hvor de, som havde inviteret, ved Døren toge imod de, som kom, og stode Pedellerne in habitu med sceptris udi Døren. Imidlertid, de Hr. Rigens Kantsler og de gehejme Raad vare forsamlede ud

Raadstuen ved Slottet, bleve tvende af Professoribus, nemlig D. Cosmus Bornemann og D. Matthias Jacobæus, saasom de, der vare næst efter de 2 nederste, hvilke Dagen tilforn inviterede, deputerede til at drage did og tilkjendegive, at alting var i Beredskab og ombede Hr. Rigens Kantsler, at Hs. højgrevelig Excellents tilligemed de andre gehejme Raad vilde lade sig behage at ære denne actum med deres Nærværelse. Der de did komme, bleve de i Raadstuen strax indladte og forrettede deres Ærende. Derpaa traad Hs. højgrevelig Excell. og de andre gehejme Raad udi deres Karosser, og Professores, som vare deputerede, fulgte efter udi Hr. Christen Scheels Karos, fore saa op til Rectoris Hus, hvor Rector, med Sceptris for sig, tog imod Hr. Rigens Kantsler neden ved Trappen og beglejdede saa Hs. højgrevelig Excell. med andre gehejme Raad ind udi den store Stue paa den venstre Haand, som med skjønne Tapetserier var omhængt. I samme Stue stod Promotor, Ridderne og andre af Adel samt Præsidenten og Borgmestrene her af Byen og andre kgl. Ministri og Betjente. Udi en anden Stue i Gaarden vare Professores, Candidati og Hospites, i det tredie Logement de smaa Børn, som skulde bære Faklene. Hds. Maj. Dronningen drog imidlertid forbi med Fruentimmeret og den anden Hds. Maj. Suite op til Vor Frue Kirke og tog sit Sted paa det nordre Pulpitur udi det nederste Kor.

Der nu alting var færdigt, gik de smaa Børn i smukke Klæder med Juveler og Guldkjæder udstafferede foran, for hver Candidato tvende, og bar hver udaf Børnene tvende brændende Fakler korsvis. Dennem fulgte Pedellerne; saa tog Hs. højgrevelig Excell. Hr. Rigens Kantsler og Rigens Marskalk Rectorem midt imellem sig og ginge ud; dennem fulgte Statholderen Hr. Jørgen Bielke og havde Promotorem paa den venstre Side. Siden komme Candidati og gik hos hver af dennem paa den højre Haand en af de gehejme Raad, Greverne, Friherrerne eller Ridderne. Efter Candidatos komme Professores, og iblandt dennem udi sin Orden Medici Aulici, Stadsfysikus og Ministerium, Raadmændene, Magistri extra Academiam og fornemme

Borgere, hver med en af kgl. Ministris af Adel, af Assessorib Collegiorum og Secretariis paa den højre Haand. Siden fulg Præpositus Communitatis med Studiosis og sluttede Processione som gik fra Magnifici Rectoris Hus igjennem Kannikestræd over Vor Frue Kirkegaard, igjennem Porten til Størregad forbi Bispens Residents og Studiistrædet, indad den store Kirk dør, som med Vagt var bevaret, op ad Kirkegulvet igjenne Korsdøren, hvor iligemaader stod Vagt, i det høje Kor, hvo Hr. Rigens Kantsler, Hr. Rigens Marskalk og Statholderen Jør gen Bielke toge deres Plads udi den øverste Stol paa den nordr Side, som af Ministro Academiæ med Sceptro dennem blev an vist. De andre gehejme Raad, Grever, Friherrer og Ridder udi den Stol, tvært over for og udi den, som var neden fo Hr. Rigens Kantslers Stol. Udi den nederste Stol paa de søndre Side udi det høje Kor stod Magnificus Rector og l Cosmus Bornemann, som repræsenterede Facultatis juridicæ (D. Wilhelmus Worm, som repræsenterede Facultatis medic Decanum. Promotor gik op og stod udi den øverste Ende den Cathedra, som var næst ved Altret, og Candidati udi d næst for. Uden fore stode udi Rad paa Gulvet de smaa Bø som havde baaret Faklene, hvilke bleve udslukte paa et na saasnart de komme i Koret. De andre af Ministris, Assessorib og Secretariis stode i Professorum og Skolens Stole neden Korstrappen paa den nordre Side, og tvært overfor Professor Medici Aulici, Stadsfysikus, Ministerium og Raadmændene. P Bænkene udenfor sadde de fornemste af Borgerskabet. Der alle vare indkomne i Koret, blev Korsdøren lukt, og sa Vagten sig for Trappen af det høje Kor at fraholde det geme Folk, som sig havde indtrængt. Imidlertid blev musiceret a Kor, som stode paa Orgelværket og de tvende hosføjede Pul turer saa og paa de tvende øverste Pulpiturer i Koret v Altertavlen. Der Musiken havde ophørt, begyndte Promot sin Oration, hvorudi han demonstrerede, at det in Ecclesia ik var usædvanligt, at Doctores ikke altid havde faaet insign doctoralia, førend de havde trædet til munus docendi, og u

nden af den bad Sal. Bispens D. Wandalini Søn Johannem rnestum Wandalinum, et Barn paa 10 Aar, at proponere Canidato primo et Problema[1]. Og fremkom samme Barn og med mukke Gebærder og en hel sirlig Sermon latine proponerede andidato primo D. Johanni Rosingio, Episcopo Christianiensi, en Kvæstion: An prophetæ quæ vaticinati sunt, ipsi intellexerint? vorpaa Candidatus svarede med en hel docta oratione. Der len var endt, blev der atter igjen musiceret. Efter Musiken egyndte Promotor igjen sin Tale og rekommenderede Candilatos til Rectorem, som da efter Conservatoris Academiæ Belning sustinerede vices Cancellarii, eftersom Decanus facultatis eologicæ var død, Prodecanus var Promotor, og de tvende eologi in Academia vare selv Candidati og Fundatsen melder aadan casu, ut Candidati ad Regium Cancellarium adducantur, jubeat eos nomine, authoritate et insignibus Doctoralibus orari. Derpaa ginge Candidati af Cathedra og satte sig paa æ udi 2 Radde paa de Skamler, som dertil vare beredte og de udenfor Rectoris Stol, og gik Pedellen med sceptro for nem. Hvorpaa Magnificus Rector som Vicecancellarius bedte sin Sermon, som varede et Kvarter af en Time, hvorudi berømmede Candidatorum Meriter og begjærede, at Promotor le konferere dennem honores. Derpaa stode Candidati op traadte ind udi Cathedram igjen, da Promotor befol Pedellen, an skulde recitere formulam juramenti, som han strax gjorde, gik saa til enhver af Candidatis og rakte dennem Sceptret, rpaa de lagde deres tvende Fingre. Der Enden var gjort, l Promotor Candidatos, at de skulde gaa af udi den Cathedram, n han selv stod, og pronuntierede baade præsentes saa og sentem Episcopum Nidrosiensem Doctores theologiæ in mine Patris Filii et spiritus sancti. Derpaa konfererede han nem insignia doctoralia, nemlig leverede først libros clausos, en apertos, og satte saa en Guldring paa enhvers Finger, rnæst satte en rød Fløjels Bonnet, som Candidati selv af ny

[1] Dette fremmelige Barn døde senere som Sognepræst i Nyborg.

havde ladet bekoste, paa deres Hoveder, og for det sidste kyste dennem, forklarendes med en kort Sermon, hvad hvert betydede.

Dette fuldendt, gik D. Christophorus Schletter, S. S. theologiæ Professor regius, af sit Sted og tog den nederste Plads inter candidatos og begyndte gratiarum actionem. Imidlertid komme de tvende, som til Graden havde inviteret, fra deres Sted neden i Koret og ginge bag Altret, hvorfra de kom tilbage og distribuerede Handskerne, som af Klokkeren til Vor Frue Kirke udi en Kurv bleve baarne, først til Hs. højgrevelig Excell. Hr. Rigens Kantsler, siden til de gehejme Raad og saa til enhver af de, som vare tilstede, efter enhvers Rang, og blev endelig kast en Del derudaf iblandt Folket, som tog imod dennem med stor Allarm. Der gratiarum actio var fuldendet, gik Candidatus igjen i sit Sted at staa, og Faklene bleve tændte paany. Imidlertid blev musiceret, og skete saa Processionen af Kirken paa lige Manér og samme Vej, som tilforne, ind udi Rectoris Hus, da de ny kreerede Doctores ginge ind udi den samme Stue, som Rector var, og annammede Gratulation af Hr. Rigens Kantsler, de gehejme Raad og alle, som havde været inviterede og vare tilstede. Der dette var sket, gik enhver hjem til sit, og havde dermed denne actus en Ende, til Hr. Rigens Kantslers største Fornøjelse og alle Folkes Behag, som i usigelige Mængde i Vinduerne, Dørene, paa Gaderne og udi Kirken vare forsamlede denne Procession at anse.“

En saadan Promotion havde man ikke set i atten Aar, saa det er ikke saa underligt, at de højlærde vare saa opfyldte af den, som Beretningen tydelig bærer Præg af, og Datidens Avis [1]) — man var nemlig den Gang saa lykkelig kun at have 1 Avis — ofrer betydelig Plads paa Beskrivelsen af *Doctergraden,* og navnlig ytrer Bladet sin Rørelse over Dronningens Nærværelse: *Til denne Grad var dette sært, at Hendes Majestæt, Vor Allernaadigste Arvedronning, Charlotta Amalia var selv overværendes,*

[1]) Extraordinaires Maanedlige Relationer, Juni 1675.

Fra dette Aar have vi en theologisk Disputats af Schletter, ilegnet Griffenfeld, og hermed har han afsluttet sin ubetydelige 'orfattervirksomhed [1]).

I Universitetsaaret 1676—77 var han Rektor, og et Aar fter afsluttede han sin akademiske Virksomhed, idet han den Ode August 1678 blev kaldet til Biskop i Throndhjem; den de September fik Biskop Hans Bagger Befaling til at ordinere am [2]), og den 29de samme Maaned foregik Bispevielsen [3]); men a Rejsen til Throndhjem i de Tider var en langvarig Historie, nkom han først til sit Bispesæde den 19de August 1679 [4]).)m hans Virksomhed som Bisp foreligger overmaade lidet; kun éd man, at han forsøgte at faa indført Landemoder ligesom Danmark [5]). En stor Ulykke hjemsøgte Throndhjem den 18de g 19de April 1681, idet en voldsom Ildebrand i Løbet af tretten Timer lagde hele Byen med Undtagelse af Domkirken, ongsgaarden, Hospitalet og nogle faa Fiskerhuse i Aske [6]); erved brændte ogsaa Bispegaarden, men til dennes Opbyggelse lev han hjulpen ved Kongens Imødekommen; først fik han den 5de December 1683 Indtægterne af Lexvigens Præstekald mod ; holde en Kapellan paa Stedet, og desuden Tienderne af rosten Præstegjæld [7]); men da Bispen klagede over, at disse iender formedelst Kirkernes brøstfældige Tilstand kun var ım til liden Fornøjelse, fik han den 3die Oktober 1685 Lov l at ombytte Frostens Tiender med Skougens Præstegjælds [8]). nidlertid maa disse Indkomster ikke have været tilstrækkelige

[1]) Theologiæ secularis tractatio prophetica de Theologia in genere considerata. Hafn. 1675, 4to; holdtes 11. Novbr. Kgl. Bibl.

[2]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark.

[3]) Extraord. maanedl. Relat. Septbr. 1678. Birchcrods haandskrevne Dagb.

[4]) Melchior Augustinussens Huus-Cantzelie, Hdskr. paa kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1616, 4to.

[5]) Daae, Trondhjems Stifts geistlige Historie, 128—29.

[6]) Ramus, Norriges Beskrivelse, 200.

[7]) Norske Registre i Geh. Ark.

[8]) Anf. St.

til Bispegaardens Opbyggelse; thi efter hans Død berett
Borgmester Lars Brix i Throndhjem, der var gift med Schlett
Steddatter, at han *skal have af egne Midler gjort anselig F
skud paa Bisperesidentsens Bygning, efter derover forfat
Regnskaber og tilhørende Bevisligheders Indhold*[1]), hvore
Kongen den 26de September 1691 bestemte, at Byen, som
fik Bispegaarden til Raadhus, skulde betale Schletters Sterv
1400 Rdlr.[2]). Ligesom han her fik, hvad han søgte om, sa
ledes ogsaa i Aaret 1682, da han havde ladet andrage, *hv
ledes den hannem allernaadigst tillagte Bisperente formedelst di
Tiders besværlige Tilstand mærkelig skal forringes og hans l
gifter derimod sig i en Del højere end hans Formænds in
ulige Indkomme skal bedrage;* Kongen bevilgede under 9de M
at han herefter maa *til Bisperentens og hans Indkomsters F
bedring pro persona hans Livs Tid aarlig nyde og oppeb
1 Rdlr. til Kathedratikum af hver Kirke i Throndhjems Stif*

Det slaar næppe fejl, at Schletter har hørt til dem, d
da Christian V. i Juni 1685 paa sin Norgesrejse besøgte Thro
hjem, modtoge Kongen *mit allerunterthänigster Devotion*[4]),
maaske har han ved denne Lejlighed faaet Kongens Løfte
den ovenfor omtalte Ombytning af Tiender.

Samme Aar, den 23de December, mistede Biskop Schle
sin Hustru efter et Aars haarde Lidelser[5]); den 12te Jan
1687 blev hun begravet i Domkirken *med adelig Solennitet*[6]),
paa hendes Grav satte Mag. Melchior Ramus dette Vers[7]):

„Ney! Vandringsmand, jeg har her under ikke hiemme
Mit Siæle-telt har kun din moder her i giemme,

[1]) Norske Tegnelser i Geh. Ark. 20. Maj 1690.

[2]) Norske Tegn.

[3]) Norske Registre.

[4]) Lauerentzen, Tage-Register über des Königs Christian des Fun
Lebens- und Regierungs-Geschichte, 189.

[5]) Se Universitetsprogrammet.

[6]) Ny kgl. Saml. 1616, 4to. Daae, anf. Skr. 129.

[7]) Wielandts Saml. udaf smukke og udvalde danske Vers. III, 1'
S. 196.

Skilt fra min anden Jeg, jeg himlen nu bevaaner,
Og vrimle-flokken spræd om liget mit forhaaner,
Gak bort med dette svar, og opsøg mine veye,
Paa det, naar maddiken skal faa dit kiød til eye,
Du da kand self med mig i øvig glæde sveve,
Og blandt Guds Zeraphim dig selver overleve."

Schletter selv havde ikke langt tilbage; det anstrængende Embede tog paa Kræfterne, og efter Hjemkomsten fra en besværlig Sørejse til Vardøhus maatte han i December 1687 gaa tilsengs; imidlertid kom han sig dog saavidt, at han kunde overtage sine Forretninger; men hans Kraft var brudt og den 25de Oktober 1688 drog han sit sidste Suk, 59 Aar gammel; den 14de November blev han begravet *med tilbørlig Form i Koret ved Kapitlet*[1]).

Schletter har næppe været nogen fremragende Person, og det er rimeligt nok, at han blev forflyttet til Throndhjem, fordi den akademiske Virksomhed ikke passede for ham; i Ligprogrammet roses han naturligvis i høje Toner for sin mageløse Dygtighed i alle mulige Retninger; men denne Omstændighed giver netop Plads for Tvivlen om hans store Egenskaber, som ellers ikke omtales. Synderlig Vægt kan man paa den anden Side vel ikke lægge derpaa, at han af Melchior Augustinussen beskyldes for *Vidrighed*[2]).

28.

Johan Brunsmand (Johannes Brunsmannus Nidrosiensis) er født i Throndhjem den 30te Oktober 1637[3]). Hans Fader, *Bernhard Brunsmand,* der var Søn af Westphaleren *Jo-*

[1]) Ny kgl. Saml. 1616, 4to.

[2]) Huus-Cantzelie. Ny kgl. Saml. 1616, 4to.

[3]) Hovedkilden til Brunsmands Levnet er det ved hans Død af Wandal udstedte Universitetsprogram, der er forfattet efter B.'s egne Optegnelser; hans deri indeholdte Levnetsbeskrivelse er aftrykt foran i B.'s Skrift: De Accentuationis Hebraicæ Distinctivæ Novella Arte Dissertatio, Havn. 1708. 8vo.

han Brunsmand, celebris Nidrosiæ Mercator, var Præst og Forstander ved Throndhjems Hospital[1]; hans Moder hed *Margrethe* og var en Datter af Præsten *Hr. Mogens* i Sveg i Herdalen. I sin spæde Barndom var Brunsmand forfulgt af Skjæbnen paa forskjellig Vis; en Gang tabte Ammen ham ned i Kjælderen, saa han blev trukken op næsten knust; da Barnet omtrent var kommen sig, blev det sendt til sin Bedstemoder i Sveg for i tide at blive rask; men her var en anden Amme saa klodset at tabe det ulykkelige Barn ud af en Jolle og ned i Floden, hvor det laa i et Kvarterstid, før man fik det fisket op mere død end levende. Drengen kom sig dog, men han beholdt hele sit Liv et svagt Helbred. Han blev undervist først hjemme, siden i Throndhjems Latinskole, indtil hans Rektor i Aaret 1658 fandt ham moden til at komme til Universitetet. Paa denne Tid var det netop, at Throndhjem for en kort Tid var afstaaet til Svenskerne ved Freden i Roeskilde, saa den unge Brunsmand maatte søge til Universitetet i Upsala; at tage lige over Land var den Gang saa besværligt, at han maatte foretage en lang Sørejse, paa hvilken han endog besøgte Lübeck og Hamburg, for at naa Maalet. Brunsmand blev immatrikuleret i Upsala i November Maaned[2]; men da den ulmende Krigslue kort efter slog ud i klare Flammer, længtes han efter at komme hjem; men det tillod man ham ikke, saa han maatte blive i Fjendens Land under hele Krigen, og for ikke at spilde Tiden lagde han sig med Iver efter Theologien og hørte en Mængde Forelæsninger, ikke alene i Upsala, men ogsaa ved Gymnasiet i Hernøsand.

Imidlertid fik Krigen Ende, og ved Freden maatte Fjenden udlevere Throndhjem, saa Brunsmand skyndte sig hjemad og tilbragte et halvt Aars Tid hos sine Forældre i Throndhjem. I Foraaret 1661 saa han for første Gang Kjøbenhavn og blev indskrevet ved Universitetet den 22de Maj; til sin Privatpræceptor valgte han Mag. Christian Steenbuch, Professor i de

[1]) En Notits om ham i Sjæll. Tegn. i Geh. Ark. 2. Juni 1648.

[2]) Kjøbenhavns Univ.-Matrikel.

ientalske Sprog[1]), en Mand, der ikke blot af Navn var hans ejleder, men ogsaa *re et opera;* af Omgangen med *ham* havde runsmand megen Glæde, og han skildrer ham som en Mand, a hvem man kunde anvende Digterens Ord:

„Incorrupta fides, nudaqve veritas
Qvando ullum invenient parem?"

Han var de bedrøvede og fattige Studenters Tilflugt, og de ekymrede fandt Trøst hos ham, som med faderlig Kjærlighed g sig af alle, der søgte ham[2]).

Da Steenbuch døde 1665, sluttede Brunsmand sig til Herloaneren Professor Jørgen Eilersen; imidlertid havde han den 3de Juni 1663 taget Bakkalavrgraden[3]) og helligede sin Tid l sit theologiske Studium. I flere Aar laa han paa Regensen, g fra 1664 og de følgende Aar haves flere theologiske og losofiske Disputatser af ham, i Almindelighed tilegnede Steenuch eller en anden Professor; en Disputats fra 1668[4]) er tilgnet Christopher Parsberg til Jungshoved, af hvem baade Fortteren og hans Forældre havde modtaget mange Velgjerninger.

I Slutningen af 1668 blev Brunsmand kaldet til Rektor paa erlufsholm, hvor han begyndte sin Virksomhed den 14de December[5]), og det følgende Aar, den 8de Juni, erhvervede han i jøbenhavn Magistergraden sammen med 14 andre, blandt hvilke en mærkeligste blev Thomas Kingo[6]). Om Brunsmands Egenkaber som Rektor og Lærer mangle vi Underretning; at Herfsholm af en Samtidig 1673 kaldes *commodissimum illud literaum domicilium et illustris illa exercendæ excolendæqve juventutis ena*[7]), er næppe andet end en smuk Talemaade efter Tidens

[1]) Anf. St.

[2]) Brunsmands Fortale til sit Skrift: Judaica Levitas, 1705, der er tilegnet den ældre Steenbuchs Søn, Prof. Hans St.

[3]) Univers.-Matr.

[4]) De Propria Verborum Acceptione Brevis Commentio, Hafn. 1668, 8vo.

[5]) Herlufsholms Regnskab 1668.

[6]) Univers.-Matr.

[7]) Histor. Tidsskr. 3. R. III, 667.

Skik, en Kompliment til Herlufsholm, der skyldes dets Ry fra ældre Tid. Men, naar vi skulle slutte fra hans stadige legemlige Svaghed og hans tungsindige Væsen, synes han ikke at kunne have været paa sin rette Hylde; et Brev fra hans Ven, Mag. Jens Justesen, Præst ved Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn, af hvilket tydeligt fremgaar, hvor anfægtet Brunsmand var, meddele vi her[1]):

„Salutem et Sinceri animi officia.

Jeg bekom eders Skrivelse, Clarissime vir, amice honoratissime, Mag. Brunsmanne, d. 5. Jan. skreven den 3 ejusdem, og forfarer, at I endnu holdes i Skole af Gud, enddog I haver selv Discipler, og tage vare derpaa, og befaler Gud Udgangen, som det beste er, eftersom I endnu ingen Resolution har faaet af Rosenkrants. I beklager eder at have ofte megen Fristelse, saa eder siunes aldeles at være kast fra Guds Ansigt, og være som en Død der ligger i Graven, og er forglemt: hvilket I maae ikke anderledes optage end som en Faderlig Forsøgelse af Gud, der frister ingen til det onde, men Satan sætter en Appendicem der til, og vil bruge til sin Fordeel, hvis Anslag ere os ikke u-vitterlige. Vi veed og, at de samme Fristelser ere vederfaret dem som havde Vidnesbyrd af Gud, at de vare hannem behagelige, kand derfor ikke agtes som noget fremmet af dem, som frygte Gud. Jeg Syndere haver saa langsommelig Tid været plaget med saadanne Fristelser og Satans Kindhæste, har ogsaa forfaret at Gud haver giort meere end jeg kunde haabe: holder derfor saadant ikke at være til Bedrøvelse, men til Glæde, og venter en god Udgang: alligevel at det maae saa udholdes, og her maae striides, saa længe vi ere paa Jorden, indtil Legemet kommer til Støven, og Siælen til Gud som den gav, der kommer dog nogle Tiider til Vederqvægelse, et lidet, som Job bad. Og vi veed, at vi i saadanne Fristel-

[1]) Bang, Saml. af Adskill. Nyttige og Opbyggelige Materier III. Stykke, 356—59.

sers Tiid skal ikke dømme efter det som nu findes i os og Hiertet slutter, som er tiere Løgn end sandt, men efter Guds Ord. Tiden tykkes eder lang i hvilken I har raabt og skreeget til Gud om Hielp, og siunes at blive verre. Dette har været saa manges Klage; ach du HErre, hvorlænge, hvorlænge vilt du saa aldeles forglemme mig. Jeg veed vel og har forfaret det, at saadanne Fristelser fortærer og formindsker Legemets Kraft og Helbrede. Det kand og ikke sluttes, at hvad giort er i Guds Navn og ikke vel lykkes, skulde være besmittet med nogen kietterie og falsk Religion, som Satan vil indgive Tankerne. Thi Christus self maatte klage, at det han giorde i sin Faders Navn vilde ikke lykkes, men han fortærede sin Kraft forgiæves og unytteligen. At det synderlig plager eders Sind, det som I skriver af eder mig at være refereret, da dersom det er det jeg meener de cogitationibus Connubialibus, da slaar det af Sindet aldeeles og foragter det, som det der intet var og kand ikke dømmes af nogen Fornuftig og mindre af Gudfrygtige at have meeget paa sig. Det er ikkun Satans Fortreedelighed at giøre os Fortræd med det, som ingen Magt ligger paa, at vi skulle altid blive i Bedrøvelse, som han er selv. I skriver, at I optager eders egen Besværlighed des liideligere, naar I betænker vore Meenigheders tilfælles Tilstand paa disse Tider, at det siunes Gud har gandske forkast disse Lande, og Troen hos de aldrende neppe at findes. Dette er snart all Christenheden tilfælles, og Gud vil bortkaste dem paa den Maade, som han bortkastede det Jødiske Folk i Jeremiæ Tiid Cap. 17. v. 15. Jeg haaber dog det skal ikke skee som ved Jøderne efter Christi Tilkommelse, at hverken de unge eller gamle vare under Guds Naade, thi de har giordt sig selv Guds Ord unyttelig, og Omskiærelsen har Gud giordt til intet. Jeg troer Gud skal ikke tage Salighedens Midler aldeeles bort og bliver derfor en Naade-Levning iblandt os; faae iblandt de store og voxne, men de smaa som tiilig bortdøe bliver de fleeste Christne, mod hvilke Helvedes

Porte intet formaaer. Det tegner vel heel ilde at Atheismus skulle føde en Ulykke baade for de unge og for de gamle, og aldeles bortkaste Saligheds Midler for dem, men jeg haaber at Verdens Helsooet er nær og skal forhindre det. Hvilket den barmhiertige Gud han give. Lader derfore ikke eders Sind bevæges formeget af eders egen Fristelse, men slutter, at det er skeet eder til den Ende, at I kand trøste andre, som bliver forsøgte paa lige Maade. Thi den Trøst, som kommer fra den, der selv er forfaren, fattes fast bedre i de bekymrede Hierter, end den som kommer fra de ufor-søgte. Styrke dig derfor i HErren, og tag med et glad Sin imod hvad der vil komme. Thi Gud er trofast, og jo haar dere og længere Fristelsens Kamp har været, jo herliger og behageligere er Seyerens Krone. Hvortil jeg vil hav eder Guds Naade og trygge Beskiermelse troligen befale og et got glædeligt Nyt-Aar eder ønsket til Aandelig o Legemlig Timelig og Evig Velstand. Hafniæ. d. 8 Janua. 1672.“

Stort var hans Arbejde ikke paa Herlufsholm, som de Gang var sunken saa dybt i økonomisk Henseende, at der ku var Plads for ti Disciple og to Hørere foruden Skolemester; al den Tid, Brunsmand styrede Skolen, bleve derfor kun Studenter dimitterede til Universitetet, og ikke *en* af dem ha gjort sig bekjendt.

Brunsmands Embedspligter levnede ham megen Tid til Studier, og flere Skrifter bære Vidnesbyrd om hans Flid i disse Aar; 1673 oversatte han paa Dansk *Frants Spires Fortviflelsis Historie,* der handler om en bekjendt italiensk Retslærd, der, efterat han først var bleven Lutheraner, siden for Inkvisitionen fornægtede sin Overbevisning, hvorfor han blev betragtet som en Mand, der havde begaaet Synd mod den Hellig Aand; han sendte Bogen til den berømte Niels Stensen, der troede heri at se en Fornærmelse mod sig, hvilket gav Anledning til en heftig literær Fejde mellem ham og Brunsmand, som dog først mange Aar senere blev offent-

liggjort[1]). Ved personlig at søge Stensen lykkedes det ikke Brunsmand at bevæge denne til Frafald fra den katholske Kirke[2]).

Vakte end dette Skrift, der blev flere Gange optrykt, en vis Opsigt, var det dog intet imod det Ry, Brunsmand vandt ved sit næste Skrift, det noksom bekjendte *Kiøge Huus-Kaars,* der udkom første Gang 1674 og ofte senere blev oplagt, ja vi have endog en Udgave fra 1870 af L. Pio; den ældste Udgave findes nu kun i et eneste Exemplar paa Karen Brahes Bibliothek i Odense; det næste Optryk, fra 1684, er tilegnet *De Velædle, meget Dyderige og Gudelskende Matroner og Madamer* Søster Brochmand, Præsten Mag. Michel Henrichsen Tistorfs Hustru, og hendes Datter Mad. Drude Margrethe Tistorf, Commerceassessor Høyers Hustru[3]). Bogens Indhold er en Række gyselige Historier om, hvorledes Djævelen en Gang i Aarhundredets Begyndelse hjemsøgte en skikkelig Borgerfamilie i Kjøge, snart i en stor Skruptudses Skikkelse, snart formummet som en Rotte o. s. v. og *anfægtede* de stakkels Folk paa det frygteligste, hvilket havde til Følge, at femten ulykkelige gamle Koner maatte lade Livet paa Baalet. Brunsmand havde Historien baade fra de officielle Aktstykker og Domme og fra efterladte private Optegnelser, ligesom han ogsaa synes at have raadført sig med Folk, der maatte formodes at kunne mindes det passerede; vi have saaledes et Brev fra den berømte lærde Thomas Bartholin, dateret Hafniæ 18de September 1673, hvori han skriver[4]): „Anlangendes om den Historie om den Besatte udi Kjøge er det mig kjært, at den er kommen i hans Hænder, vilde ønske en kort Extrakt deraf, som kunde komme mig tilpas in Actis Medicis et Philosophicis hujus anni, hvorudi jeg og skal referere

---

[1]) Histor. Tidsskr. 3. R. IV, 50—51. Helveg, Den Danske Kirkes Historie efter Ref. I, 442—43.

[2]) Udateret Brev fra Br. til S.'s Søster, Mad. Ane Kitzerov i Kjøbenhavn. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

[3]) Denne Udg. findes paa kgl. Bibl.

[4]) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

hans Bog om Franc. Spira. Ellers hvad min ætatem angaar, da er jeg født først 1616, saa at, dersom det er den samme Historie, som jeg egentlig ikke véd, da haver jeg den ex auditu udi min Barndom, thi da taltes der meget derom. De Fauter udi den trykte Bog tilregnes hannem ikke, men Bogtrykkeren. Ego qvoqve eosdem manes passus sum. Hermed vil jeg befale hannem Gud, med Ønske, at hans Flittighed maatte ansees hos dem, som formaar noget, hvis ikke spes erit in posteritate. Hvad jeg kan formaa, skal jeg ikke efterlade til al mulig Tjeneste. Vale."

Det var næppe uden Grund, at Forfatteren særlig anbefalede sit Huskors til de to Matroner, da han vel navnlig maatte vente at finde sine Beundrere blandt Kvinderne, som aabenbart have læst disse taabelige Historier med stor Andagt; men han fandt ogsaa en stor Læsekreds paa den mandlige Side. Et Vidnesbyrd om Bogens Udbredelse se vi i de mange Oplag, som nu næsten alle ere Sjeldenheder; og den afskyelige Thistedske Besættelseshistorie mod Aarhundredets Slutning bidrog nok sit til at vække Sandsen og Interessen for den Slags Læsning. Men paa samme Tid fik dog de mere Oplyste Øjnene op for, at slige Bøger gjorde Fortræd, og da derfor Brunsmand ønskede Universitetets Censur til den 4de Udgave (af Aar 1700), erklærede Konsistorium, at han først maatte forskaffe sig kongelig Bevilling til Skriftets Trykning[1]. Brunsmand indgav da til Storkantsleren følgende Ansøgning, som vi meddele efter en Afskrift paa det kongelige Bibliothek[2]:

„Ydmygelig Memorial til Hans højgrevelige Excellence, Hans kongelig Majestæts Groskantsler Reventlow.

Ydmygelig andrages, at eftersom mig usandfærdigt paasagt er, at jeg i det Skrift, for rum Tid siden trykt, som kaldes Kjøge Huskors, skulde have fremsat Løgn og Fabeler, og endogsaa udi et særdeles Skrift[3]), som imod Kongl. Maje-

[1]) Werlauff, Antegnelser til Holbergs Lystspil, 448.

[2]) Ny kgl. Saml. 1998, 4to.

[3]) Nemlig den i 1699 udgivne Beretning om den Thistedske Besættelse.

stæts Lovs Indhold udi 2. Bogs 21. Kapitel, uden nogen Censur er i Kjøbenhavn trykt, jeg ogsaa usandfærdig paaskyldes, som jeg har gjort saare ilde i, at jeg samme Kjøge Huskors til Trykken har forfremmet, og angivet, det skulde ikkun være et Æventyr og Fabel, da anholdes ydmygelig, at mig maa tillades ogsaa i Trykken at erklære mig i denne Handel, helst efterdi det ikke mig alene angaar, men og andre højfornemme, nu Salige Mænds Ære deri antastes, og de skjæres alle over een Kam, som har hjulpet dertil, at det er kommet til Trykken. Og det gaar ogsaa derud paa, ligesom den velædle og velærværdige, nu salige Doktor Jens Bircherod, som det til Trykken har approberet, har derudi beteet sig som en Nar og rekommenderet Fabeler. Gaar og udover fordums Tids Magistraten i Kjøge, og deriblandt ogsaa den velædle og højagtbare, nu salige Mand Christen Casparsen[1]), som har baaret Vidnesbyrd derom, og gjør ham ligesom til en Bedrager i sin Grav, at han i hans Vidnesbyrd derom skulde have faret med Løgn og Fabeler. Og eftersom jeg et lille Skrift mig til Erklæring om samme Huskors har opsat, som herhos følger. Men nogle af de høj- og velærværdige og velædle Herrer Professorerne diffikultere at skrive, efter Hs. kongl. Majestæts Lovs Befaling, Censur derpaa, at det maa trykkes. Thi der Hans Højærværdighed Bispen havde ikke Tid og Lejlighed dertil, og det kom til Hans Velærværdighed Doktor Hans Bartholinus, som remitterede det Facultatem philosophicam[2]), da har velædle Decanus Facultatis Philosophicæ Mag. Bircherod vægret sig

[1]) C. C. Schøller, Borgmester i Kjøge.

[2]) Bartholins Brev lyder saaledes: „Admodum Reverende et Clarissime Dne. Magister, amice honoratissime. Jeg haver igjennemlæst hans gode Skrift, og saasom befindes, at Enden og Øjemærket derpaa er at bevise veritatem historiæ, ser jeg ikke, at kommer Facultatem Theologicam til at censurere det. Hvorover jeg formoder, at han ej tager det ilde op, at jeg bliver ved den samme Mening, jeg havde igaar. Jeg forbliver ellers i det øvrige altid hans beredvilligste J. Bartholin. Kjøbenhavn den 20. Juli 1700." Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1994, 4to.

for at skrive Censur derpaa og foregivet, at nogle af Professorerne ere derimod, og har ladet i Akademiets Protokol indføre, at det ikke uden særdeles kongelig Bevilgning maatte af Facultate Philosophica censeres. Er derfor ydmygelig anholdendes, at eftersom intet kongl. Forbud er gjort herudi, at jeg da maatte nyde den samme Naade, som andre Hans kongl. Majestæts allerunderdanigste Undersaatter, og efterdi intet udi min Erklæring og Skrift er enten mod Regeringen eller Religionen eller i andre Maader urigtig, at samme Erklæring og Skrift derfore efter Hans kgl. Majestæts Lov Indhold maatte censeres og tillades at trykkes, og at jeg derudinden maa være delagtig i samme Naade og Frihed som andre Hans kgl. Majestæts allerunderdanigste Undersaatter. Forbliver Hans højgrevelig Excellences ydmygeste Tjener og Forbeder Johan Brunsmand.

Kjøbenhavn den 3. September Aar 1700."

Erklæringen blev trykt mod Aarets Slutning (Masius' Approbation er dateret den 2den November), og Forestillingen til Storkantsleren fik det forønskede Udfald, thi endnu samme Aar blev Verden beriget med *Et forfærdeligt Huus-Kaars,* forsynet med Jens Bircherods Censur af de to første Udgaver.

Huskorset fandt ikke blot et talrigt Publikum i Danmark, men ogsaa i Udlandet var der Folk nok, der holdt af slige gruopvækkende Historier. Theologen Dr. Christian Kortholt i Kiel, der i sin Ungdom havde studeret i Kjøbenhavn[1]), hvorfra hans Bekjendtskab med Brunsmand maa skrive sig, et Bekjendtskab, der fortsattes gjennem en stadig Brevvexling, var saa begjærlig efter at læse Huskorset, at han, som ikke forstod dansk, opfordrede en dansk Studerende ved Navn Seerup, der opholdt sig i hans Hus, til at oversætte Skriftet paa Latin; Seerup rejste imidlertid, uden at det blev til noget dermed[2]),

[1]) Univ.-Matr. immatrikuleret 4. Dec. 1662.

[2]) Brev fra Kortholt til Br., dat. Kilon. 6. Dec. 1684: „Rogaueram aliquando Dn. Seerupium, Præpositi Ripensis filium, meum tunc

g først senere fik Kortholt sin Lyst styret; den bekjendte ærde Præst Laurits Thura, der i sin Ungdom studerede udenands, skriver nemlig i et Brev til Brunsmand, dateret Leyden 30te Januar 1693 [1]), at han her havde truffet den unge Magister Fleischer, der fortalte, „at imedens han til Kiel var en af Dr. Kortholts Husgesinde, overtalede velbemeldte Dr. Kortholt hanem til at udsætte eller oversætte Huskorset baade paa Latin g paa Højtydsk, det ene til Doktorens, det andet til Doktordens Velbehag, for Historiens Sælsomheds Skyld.“

Thura var den, der sørgede for, at Huskorset udkom paa tin, hvormed det gik saaledes til; en Præst i Amsterdam, lthazar Bekker, havde udgivet et Skrift: *De betoverde Wereld,* ori han erklærede alle Fortællinger om Spøgelser, Djævlesættelser, Trolddom og lign. for Opspind; det vakte uhyre sigt, Bekker blev fjernet fra Prædikestolen og Bogen brændt [2]); fortæller Thura i et Brev til Brunsmand, skrevet i Leyden n 17de August 1692 [3]), om den *Uro og Ustyr,* Bogen havde vet Anledning til i Holland, og hvorledes der „paa mange eder de impuri Dæmonis sive Satanæ in homines malitia numerisque et sævis machinationibus in genus humanum varie ter varios er bleven disputeret“ og fortsætter derpaa: „det ændede sig engang hos en Professorem til Franeker, præsente llo ipso Bekkero, at og den samme Materie kom for at diskurere m, men blev saaledes af de fleste ventileret, at alt, hvis der

conuictorem, ut mihi in latinum transferret illud tuum opusculum quod promittebat se præstiturum: at opinione citius hinc abiens expectationi et desiderio meo haud satisfecit. Non male meriturus esses de publico, si uel ipse in latinam linguam transfunderes scriptum illud curiosum, uel alius utriusque linguæ gnatus rogatu tuo id præstaret. Sane amantur hodie opuscula talia a piis, ut quæ in ruborem dant Atheos et Saducæos nostros, quorum omnia ut stultorum plena etc.“ Dänische Bibliothec, Achtes Stück, Copenh. 1746, 566.

[1]) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

[2]) Werlauff, Antegnelser til Holbergs Lystspil, 356—57. Bruun, Frederik Rostgaard og hans Samtid I, 33—34.

[3]) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

blev fortalt om Spøgerier, om Besættelser, om Forgjørelser og deslige, blev ikkun holdet for Latter, Fabel og Kjærlingesnak, kom det dertil, at jeg nogle af de sælsomste Handeler, som ved vores Kjøge Huskors ere forefaldne, begyndte at fortælle, hvilket, ihvorvel det ogsaa blev holdet for at kunne sættes paa Registeret hos de forrige Fabler, blev jeg dog, førend Kompagniet skiltes ad, af en og anden og fornemmelig af forbemeldte Professore Matheseos (hos hvem jeg paa de Tider holdt Kollegium) indstændig ombedet, at jeg vilde gjøre mit bedste, at de samme Historier paa latinske eller tydske oversat maatte faae at se.“ Han beder derfor Brunsmand sende ham Bogen, som han da vilde gjengive paa Latin eller Hollandsk; men Brunsmand sendte sin Korrespondent en latinsk Oversættelse, som saa blev trykt i Leyden 1693 under Titelen: *Energumeni Coagienses*[1]; i et Brev, skrevet i Leyden den 20de Marts 1693, fortæller Thura, at Bogen nu er udkommen og fortsætter[2]: „Bekker har jeg i Amsterdam forleden fortalt noget af dets Indhold, og lod ham paa et halv Kvarters Tid have et Øje deri. Han, for at blive sibi similis et constans i sine dogmatis, svarede dertil, at omendskjønt han ikke nægtede, at hvis i saa Maade ex actis forensibus var uddraget, var jo passeret, holdt han dog alle de ved Baalet henrettede Personer at være dømte uskyldige; item, at man maatte tvivle, hvordan de, som vare satte over at dømme i sligt, har examineret alle Omstændigheder; item, at den selvsamme Rejse, som Hans Barskers Kone havde imellem Kjøge og Kjøbenhavn, kunde mest rejst sig op fra en intemperie mentis, som Konen kunde være overkommen.“ Bekker tog sig da af Huskorset i Fortsættelsen af *De betoverde Wereld* paa en saadan Maade, at Brunsmand fandt sig foranlediget til at omtale ham som *et Helvedes Afskum*[3]. Endnu en latinsk

[1]) Sml. Werlauff, Antegnelser o. s. v., 449; Bruun, Rostgaard og hans Samtid I, 34, 512.

[2]) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

[3]) Werlauff og Bruun, anf. St.

dgave af Huskorset saa Lyset i Leipzig to Aar senere, og enne efterfulgtes af en tydsk Oversættelse: *Das geängstigte Öge*[1]).

At Brunsmand var en oprigtig Kristen, fremgaar af hans krifter; men hans stærke Tro formørkedes, endogsaa mere, end ıan er berettiget til at vente hos en Mand af hans Tid, i høj rad af en utrolig Overtro, som bragte ham til at skrive det erygtede Huskors; man tør dog for en Del kaste Skylden heror paa hans stadige Svagelighed, der ofte maatte kunne exaltere nans Sind. I kummerfulde Øjeblikke,

„Blant megen Schole-Sorg og høy Studere-flid",

som Kingo siger[2]), fandt han Trøst og Hvile for sine Tanker ved Psalmedigtning; hans Mønstre vare Kingo og Bording, *som først lærde os at skrive beqvemme Danske Vers*[3]); de latinske Vers, finder Brunsmand, ere til ingen Nytte[4]). I Aaret 1676 havde han et lille Bind Psalmer færdigt, som udkom i Duodez under Titel: *Aandelig Siunge-Lyst Eller En deel Aandelige Sange, Og VISER Til en sand og Gudelig Andactis Opvekkelse og Formeerelse, Digtede og sammensatte Aff Johan Brunsmand;* Bogen er ledsaget af to Digte af Kingo og et af en os ubekjendt Person, Wilhelm Bredal, der fortæller, hvorledes Latinen havde undertrykt Dansken:

„Det ædle Moders Maal saa gandske maatte stincke",

ıt den, der skrev det,

„bleff regnet snart for Idiot ok Sincke";

erfor takker han ogsaa Brunsmand, som:

„Hans gode Siunge-Lyst, der hafver fynd ok klem,
Ok lenge pynted er, hand lader komme frem.
Som dog kun er en deel aff det hand hår for hænder,
Det hver mand er bevist, som noget til ham kiender.

---

¹) Werlauff, anf. St.

²) Digt af Kingo foran i „Aandelig Siunge-Lyst".

³) Digt af Br. foran i Bordings poetiske Skrifter 1735. Fortalen til „Den Siung. Himmel-Lyst".

⁴) Bordings Skrifter, anf. St.

Men maatte ogsaa det see engang Lius ok Dag,
Som hand i andre ting hår giort for umag,
Da skulde mangen een i fremmed Land fornemme
Der aff sin nyttis gaffn, ok ej hans tack forglemme;
Mand fick fra hannem snart vel mangt et herligt Verck,
Var hand som udi Pen, saa udi Ryggen sterck."

Psalmerne ere ganske vist, som Forfatteren selv siger, *sammensatte* og bære i ingen Henseende Præget af nogen Digteraand; de naa ikke Bordings Vers i Lethed eller Form, endsige da Kingos Psalmer i Indhold og Storhed; en gjennemgaaende Trivialitet kan man ikke frikjende dem for, og kun en enkelt af dem er ogsaa naaet ned til den nu almindelig brugte Psalmebog.

Det følgende Aar, 1677, formodentlig ved Sommertide[1]), nedlagde Brunsmand Rektoratet, hvorpaa han trak sig tilbage til Kjøbenhavn uden noget Embede. Her fandt han gjæstfri Modtagelse hos den theologiske Professor Dr. Christian Nold, som just i dette Aar var bleven gjenindsat i sit Professorat, efterat han i ti Aar havde været fjernet derfra, fordi han i sin Logik bl. a. havde opstillet det som en probabel Sætning, at Fyrster heller maa vælges end fødes, ligesom han ogsaa svævede i den stygge og ukristelige Vildfarelse, at Solen stod stille, medens Jorden bevægede sig om den[2]). Hvorlænge Brunsmand var hos Nold, vides ikke; det fortælles kun, at han i de knap to Aar, han privatiserede i Kjøbenhavn, var dels hos denne, dels hos Præsten ved St. Nicolai Kirke, den bekjendte Michel Henrichsen Tistorf, sin Tids *kosteligste Prædikant*[3]).

Sit Otium anvendte Brunsmand til theologiske Studier og gjorde i disse Aar flere Værker færdige til Trykken; foruden en lille Disputats, som blev forsvaret paa Universitetet den 5te Juni 1678[4]),

[1]) Hans Efterfølger nævnes 21. Juni som „designatus Rector".
[2]) Helveg, Den Danske Kirkes Hist. efter Reformat. I, 421—22.
[3]) Anf. Værk, 433.
[4]) Theses qvædam miscellaneæ. Def. Casp. Schölero Nidros. Hafn. 1678, 4to.

ıldførte han et stort Stridsskrift imod en tydsk Præst ved Navn ›hannes Lyser, der formedelst sit Forsvar for Polygamiets Lovghed og Gavn var bleven afsat baade i sit Hjem og senere ›m dansk Feltpræst; denne udgav nemlig 1676 i Freiburg et :rift *Das königliche Marck aller Länder,* hvori han forsvarede ı Opfattelse af Flerkoneriet; Bogen blev her anset for saa ·lig, at den efter kongl. Befaling af 15de Marts 1677 blev ɜlaglagt og offentlig brændt af Bøddelen, hvorhos der sattes)O Rdl. Straf for den, der fordulgte Skriftet. Brunsmand, r altid var rede til at indlade sig i Strid for at forsvare sin ərbevisning, optog Handsken, og i et Skrift paa halvtredie ıdrede Sider under Titelen *Monogamia Victrix*[1]) gjendrev han ser, der senere under Navnet Theophilus Aletheus forsvarede : i det omfangsrige Værk *Polygamia Triumphatrix,* trykt i ınd 1682, hvilket Brunsmand imødegik i et Stridsskrift, der ɪrig blev trykt. To Aar senere døde Lyser i største Elendig›d paa Vejen mellem Paris og Versailles[2]).

Sit Livs Ophold synes Brunsmand væsentlig at have tjent ed at holde private Kollegier for Studenter; vi have saaledes ın Lærebog i Logiken, som er fremkommen paa denne Maade; en er tilegnet hans Velyndere Biskop Hans Bagger, Titus ülche, Borgmester Christen Andersen i Kjøbenhavn, Prof. Nold ; Præsten Esaias Fleischer; en Fortegnelse bagi Bogen paa ; Studenter, der deltoge i disse hans private Øvelser, berettige ; til at antage Forfatteren for en søgt Manuduktør[3]).

---

[1]) Bogen er trykt i Frankfurt 1679, 8vo, og tilegnet Kantsleren, Grev Fr. Ahlefeld. Exemplaret paa kgl. Bibl. bærer Paaskriften: Magnifico Dno Cancellario Wibe. Auctor. Det kgl. Forbud mod Lysers Skrift er aftrykt foran.

[2]) Om Lyser se Nyerup og Kraft, Literaturlexikon, 360. Jöcher, Allg. Gelehrten Lex. II, 2629—30.

[3]) Leges Concludendi, Seu Elementa Logicæ, nova methodo digestæ, Francof. 1679, 8vo. Paa sidste Side findes: Nomina Studiosorum, a quibus privato in Collegio Elementa hæc Logica sub disputandi examen sunt vocata, Olaus Michaelis Sturmius. Petrus Andreæ Neoburgensis. Johannes Kitzerovius (vistnok en Søstersøn af Niels Stensen). Laurentius Frisius. Johannes Tis-

Den 20de Januar 1679 paatog han sig atter en Embedsvirksomhed, idet han blev udnævnt til Præst ved Vartov Hospital, Børnehuset og det dermed forenede Pesthus, der dengang laa udenfor Vesterport ved Kallebodstrand; men disse tre *Bestillinger* vare mere, end han i Længden med sit skrøbelige Helbred kunde bestride, hvorfor han i Aaret 1685 nedlagde de to sidste og fra nu af kun var Præst ved Vartov.

Brunsmand var dengang en Mand paa 48 Aar, og først i sit 50de Aar giftede han sig i Efteraaret 1687[1]). Bruden var *Magdalene Klauman,* om hvem vi kun have sparsomme Efterretninger; hun var vistnok heller ikke ganske ung, thi hun var Enke og Moder til flere Børn[2]); om hendes Forældre kunne vi ikke give sikker Oplysning; men rimeligvis var hun Datter af Raadmand *Werner Klauman* i Kjøbenhavn (født 25de Februar 1608, død 7de Februar 1657, Søn af Kjøbmand Werner Klauman og Magdalene Winchelmann) og *Ingeborg Madsdatter* (gift 1ste Maj 1636), hvis Fader var Borgmester Mads Hansen i Kjøbenhavn[3]). I sit Ægteskab med Brunsmand havde Magdalene Klauman to Sønner, af hvilke den ældste døde spæd, samt en Datter.

---

dorfius. Johannes Buschius. Johannes Johannis Julius. Nicolaus Johannis Leth. Fridericus Friderici Colding. Reguel Erasmi. Theodorus Johannis. Fridericus Spend (se Giessings Jubellærere II, 2, 239). Georgius Nicolai Pralius. Petrus Stadager (død som Præst i Aastrup). Petrus Roaldi (død som Præst i Vester- og Øster-Vandet). Petrus Eckovius (død som Præst i Aardestrup). Albertus Angel. Matthias Raphaelis Sundius. Georgius Erasmi Hammerus (Herlovianer; død som Præst i Ruds Vedby). Joachimus Jacobi Kaa. Nicolaus Ivari Nidrosiensis. Olaus Engelstrupius. Georgius Jani Schroderus. Laurentius L. Wendelinus. Johannes Polsius. Janus Jani Scankius.

¹) Aarstallet findes i Universitetsprogrammet; i Aftrykket foran „De Accent. Hebr. Dissertatio“ er det ved en Trykfejl angivet til 1677. At Bryllupet har staaet mod Aarets Slutning, fremgaaer af et Brev til B. fra Kortholt, dat. Kilon. 15. Novbr. 1687, i hvilket det hedder: „De cætero Tibi ex animo gratulor de conjugio, qvod iniisse te scribis“. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

²) Se det nedenfor anførte Brev.

³) Jacob Knudsens Ligprædiken over Werner Klauman.

tretten Aar havde deres Samliv varet, da hun i Aaret 1700 ortkaldtes fra den svagelige Olding, der netop nu kunde trænge est til en Støtte; ogsaa i økonomisk Henseende maatte Bruns-and beklage Tabet af sin Hustru, som han selv fortæller i et rev til Joh. Moller i Flensborg, dat. Hafniæ 3. Sept. 1701[1]: lt jeg ikke strax svarede paa dit Brev[2]), skyldtes den Om-ændighed, at just paa samme Tid min dyrebare Hustru *Mag-lene Cloman* døde og gik bort til et bedre Liv; og denne ndes Død og Bortgang har, omendskjønt den for hende ikke ne er uskadelig, men endog salig og lykkelig, ikke blot aført mig tilbageblevne og forladte Olding, der nu er ude er det store klimakteriske Aar, umaadelig Sorg, som Du let indse, men ogsaa afstedkommet stor Forstyrrelse. Thi da n ved sin Død ogsaa efterlod sig andre Børn, end dem, hun vde med mig, var det efter vore Love nødvendigt ved Skiftet, hendes Efterladenskaber og mine Ejendele indtil den mindste evl bleve solgte ved offentlig Auktion. Og saaledes har jeg stet hele mit ellers saa kjære Bibliothek med faa Undtagelser, m jeg fandt det nødvendigt selv at tilbagekjøbe ved Auktionen; en største Delen gik over i andres Besiddelse og blev ligesom redt for alle Vinde. Og denne prægtige Bogsamling, der vde kostet mig omtrent tusinde Rigsdaler, den indbragte ved uktionen ikkun 700; endnu har al den Uro ingen Ende, hvad g dog haaber, den endelig engang maa faa af Medlidenhed ed mig." Moller trøstede i sit næste Brev den stakkels Enke-and paa bedste Maade, men tilføjede, at efter hans Mening burde rde Mænd aldrig gifte sig med Enker, selv om de vare nok a rige, naar man derved udsatte sig for at komme til at miste t Bibliothek[3]).

Det synes heraf at fremgaa, at Brunsmand havde forbedret ine Omstændigheder ved Giftermaal med en velhavende Enke,

[1]) Dänische Bibliothec VIII.
[2]) Nemlig Mollers Brev af 8. Nov. 1700.
[3]) Dän. Bibl. VIII.

og derved var bleven sat i Stand til at anskaffe sig en ikke ubetydelig Bogsamling, der for en Mand af hans Studier var et temmelig nødvendigt Apparat. Hans Indkomster af Embedet vare næppe betydelige; Præsten ved Vartov Hospital havde nydt et aarligt Tillæg af Statskassen paa 35 Rdlr., hvilke man imidlertid strax ved Brunsmands Tiltrædelse maa have inddraget, thi i en Ansøgning af 14de Januar 1688 androg han om at maatte nyde disse Penge lige fra sin Udnævnelse, *i Henseende til mine Vilkaar ere ellers de allersletteste blandt alle Kjøbenhavns Præster*. Ved Kongens Resolution, der faldt den 29de Maj, tilstodes han kun de 25 Rdlr., da Resten var et personligt Tillæg til hans Formand [1]).

Med stadigt Studium tilbragte Brunsmand sit Liv; fra sin tidlige Ungdom læste han Bibelen flittigere, end andre plejede, og navnlig det nye Testamente læste han atter og atter [2]). Vi have ovenfor omtalt hans literære Virksomhed, inden han blev Præst, og hans Frugtbarhed aftog ikke kjendelig, men spredte sig endog i forskjellige Retninger; fra 1680 have vi to grammatikalske Afhandlinger af ham, tilegnede Holger Vind til Harrested og Michel Henrichsen Tistorf, og fra 1687 et lille Skrift om Jonas' Hvalfisk (trykt i Jena), samt en Samling Psalmer: *Den Siungende Himmel-Lyst,* tilegnet ti Fruer *i Henseende til den Bevaagenhed og Velgjerninger, mig er vederforen af deres ædle Familier og Paarørende* [3]). Et stort theologisk Arbejde, *Gratia Naturæ Interpres,* havde Brunsmand haft færdig lige fra

---

[1]) Rentekammerets Resolutionsprotokol XIII, 296—98. Kongerigets Arkiv.

[2]) Brev fra Br. til J. Fecht i Dän. Bibl. IV.

[3]) Disse 10 Damer ere: Fru Johanne Mortensdatter, Etatsraad Caspar Schöllers. Frederika Adler, Etatsr. Bolle Löxdorfis. Anne Meyers, Etatsr. Peder Resens. Anne Mortensdatter, Justitsr. Wilhelm Mules. Else Löxdorf, Cancellir. Willem Worms. Margr. Schumacher, Biskop Hans Baggers. Margr. Pedersdatter, Borgmester Christen Andersens. Ingeborg Diriksdatter, Borgm. Bartholom. Jensens. Anne Slange, Generalbygmester Lambert van Havens. Anne Michelsdatter, Justitsr. Thomas Bartholins.

583[1]); men først 1688 lykkedes det ham at faa det trykt i rankfurt efter mange forgjæves Forsøg paa at finde en Forægger[2]); det er tilegnet Kong Christian V. Det har sin Interesse at se, hvor vanskeligt det var for en Forfatter at faa ne Bøger trykte, og Exempler derpaa have vi i tvende andre f Brunsmands Værker; hans *Diei Exordium atque Exodium*, ykt i Kjøbenhavn 1699, er tilegnet Forfatterens Velyndere aspar Schøller til Lellinge, Etatsraad Reinhold Meyer, Justitsaaderne Poul Vinding og Søren Rasmussen, Kancelliraad Niels lange, Niels Leth og Prof. Steenbuch, af hvilke de fleste havde ivet Penge til Trykningen, lige saa vel som Brostrup Albertin, erthold Biørnsen og Joh. Scavenius. Hans sidste store theogiske Værk, *Sabbatica Qvies*, Kjøbenhavn 1707, er ligeledes dledet med en Dedikation til hans og Videnskabens Velyndere, m have givet ham Understøttelse til Bogens Trykning, nemlig nfessionarius Dr. Peder Jespersen, Justitsraaderne Henrich à einichen og Frederik Rostgaard, Konsistorialraad Frantz Jul. itken, Kancelliass. Joh. Scavenius, Konsistorialass. Joh. Lauentzen, Joh. Steenbuch, Prof. Christen Worm, Mag. Iver Brinch, of. Henrich Durkop, Hofapotheker Joh. Gottfr. Becker, Mag. etrus Colerus, Præsten Ludv. Vinsløv i Voller i Norge samt kjøbenhavnske Præster Mag. And. Meyer, Jac. Jensen, Mons Leegaard, Folmer Dankel og Jens Lund.

Et Skrift af en ganske anden Art gjorde Brunsmand færdig 588 under Titelen *Et Almindeligt og Stedsevarende Kalender*, for den Tid meget brugbar Almanak, som Forfatteren forsten, hvad han selv siger i Fortalen, der er *Skreven udi Kiøbhavn udi det 1688 Christendommens gemene Aar,* ikke havde *nden af sit eget Hoved, men det sammensanchet af andris Verk Betenckninger, som vare de lærdiste og kyndigste i denne Hanl;* det eneste originale i den er en Del theologiske Betragtnger og Udfald mod Katholikerne samt en Mængde Rim

[1]) Biskop Baggers Censur er dateret 19. Sept. 1683.

[2]) Bruun, Rostgaard og hans Samtid I, 35.

for at hjælpe paa Hukommelsen, f. Ex. om Hundedagene (S. 78):

„Margrete driver Hunden frem,
Men Lars igien ham kiører hiem.“

Bogen fik en smuk Anbefaling af Rømer — *et saa berømmeligt Arbejde* — og blev dediceret Forfatterens *højgunstige Patroner, Velyndere og Befordrere* Niels Juel til Taasinge, Christoffer Sehested til Nislefgaard, Otto Krabbe til Holmegaard, Oberrentemester Peter Brandt, Præsident Hans Nansen, Generalprokurør Niels Bentzon, Justitsraad Jørgen Elers og Oberzahlmester Oluf Hansen; endelig havde Forfatteren faaet sin gode Ven, Præsten i Hellested, Peder Syv, hvem han formodentlig kjendte fra sin herlovianske Periode [1]), til at anbefale Bogen med følgende Digt *Til den Hæderlige og Højlærde Mand M. Johan Brunsmand, Der hand lod udgaa sit Almindelige Stedsevarende Kalender:*

„Den Pave Gregers [ej den Store [a])] har omskiftet
De Tiders Gamle Stiil [b]) og os en Ny indstiftet,
Dog hver har sine Fejl. Den Nyest' er ogsaa
Ej heller Lydesløs, som sidst er funden paa [c]).
Det Gamle roses bør, naar mand har intet bedre,
Jeg priser for de Ny de gode Gamle Fædre,
De vidste noget og. Lad kun det Gammel staa,
Hvis ej det Ny kand hit i Godhed overgaa.
Vor *Brunsmand* vidtberømt af mange lærde Skrifter,
Det Gamle tager fat, vel renser det og drivter
Med Viisdoms sikte-sold, saa den æld-gamle Stiil
Er fiin, ja klar ved hans det skarpe Nemmes Fiil.

---

[1]) Brunsmand laante Syv sin Samling af Ordsprog; Winkel Horn, Peder Syv, 113. Br. kaldes der Jens!

[a]) Ikke Gregorius Magnus, men Greg. 13.

[b]) Hand skal omskifte Tider. Dan. 7, 25.

[c]) Joh. Hen. Voigt, den bekyndte Kalenderskriver, har givet den tredie Stiil Navn, og kaldet den Reichs Leopoldisch Stiil.

Saa kommer for en Dag, den gamle Skriv-Kalender[d]),
Primstaven, skøt aflagt, nu tages udi Hænder,
Og hvad som førre var i Brug hos alle maud,
Det styrcker hand saa fast, at det ej rygges kand.
Graahærdet Cisio Jan efterdags ret holder,
Med Aarets Tall og Stav[e]), slet intet er som volder,
Rimspiol[f]) og Vildelse. Maud tager ikke fejl
Paa Vejrliget og Tid. Det staar alt som et Spejl.
Ja hvad tilforn var mørckt, og sat vel langt til Side,
Det giør hand klart og bart, som Lys ved Middags Tide,
Tilsammen ogsaa det befatter kortelig,
Som vide var adspredt og strax ej finder sig.
Hav Tak, *Hr. Brunsmand,* Tak, en Mester for alt dette,
Dit Navn hver Almanak med rødt paa hvidt skal sette;
Dit Tegn og Mercke staa skal med saa net et drav
Udskaaret, men i Nord kan sees Rimstok og Stav."

Hvor lidet ere ikke den gode Rimsmeds Spaadomme gaaet Opfyldelse! Brunsmand vedblev at interessere sig for Ka-ıdervæsenet; thi blandt hans efterladte Haandskrifter fandtes *Correctio Calendarii,* og der haves et Brev fra ham til Rømer ıt. Hauniæ 1. Mart. 1700) om Paaskens Beregning efter ılenderens Forbedring[1]).

Ved Siden af sin Skribentvirksomhed førte Brunsmand en strakt literær Brevvexling, navnlig med Theologer som Kort-lt i Kiel, Fecht i Rostock, Leyding, Scultetus og Joh. Winck-· i Hamburg, Joh. Henr. Maius i Giessen, Masius, Rechenberg Leipzig, Wagenseil i Altorf, Phil. Jac. Spener, Aug. Herm. ·ancke og I. W. Bajer i Jena; ogsaa med Landsmænd stod ·n i livlig Brevvexling, f. Ex. med den lærde Joh. Moller i ensburg, med Rostgaard og Alb. Thura paa deres Udenlands-

---

d) Som var udskreven paa en lang Strimmel Pergmen, snart paa den Maade, som ellers Rimstocken plejer at udgraves.

e) Gylden- eller Prim-tall og Bogstav.

f) Forseelse i Regningen og andet.

1) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1993, 4to.

rejser; Rostgaard hjalp han med Bidrag til dennes *Deliciæ Poetarum Danorum.* De fleste af Brunsmands Breve anga theologiske Emner, og ikke sjeldent bære de kjendelige Mærke af Forfatterens hidsige og stridbare Gemyt[1]).

Med Venlighed tog Brunsmand sig af unge Studerende den senere Biskop Niels Dorph fik Tilbud af ham om at b hos ham og blive hans Efterfølger, men afslog det af Længse efter at vende hjem til Norge[2]); Præsten Samuel Jensen Il havde til sin Oversættelse af Arndts *Sande Christendom* sto Hjælp af *den lærde og redelige* Mag. Brunsmand[3]). Paa Pro- Fechts Anbefaling i Rostock tog han sig af flere tydske Stu- denter, der kom til Kjøbenhavn, Engelhard Zandt (1696), Fecht egen Søn (1697), Joh. Friedr. v. Stade (1698), Veielius (1699 Tielkius (1701), Keugius (1704) og i Aaret 1702 den siden sa bekjendte Joh. Barthol. Bluhme, hvem Brunsmand *holdt daglig som sit Barn til sig og sørgede for hans aandelige og legemlige Velgaaende*[4]).

At Brunsmand trods sit usle Helbred kunde holde Livet oppe saalænge, som han gjorde, er mærkeligt; men maaske har netop hans uafbrudte Aktivitet hindret ham i at synke aldeles sammen; en Lempelse med Hensyn til Udførelsen af sine Forretninger fik han ved et Reskr. af 22de Januar 1698, ifølge hvilket det tillodes ham og Præsten ved Børnehuset og Pesthuset at lade theologiske Studenter prædike under Præstens Forfald, skjønt Forordn. af 23de November 1697 havde forbudt uattesterede Personer at prædike i Kjøbstæderne[5]).

Med Alderen tiltog hans Svagelighed, og den forringedes ikke ved de Bryderier, Skiftet efter hans Hustrus Død afsted-

---

1) Trykte Breve findes i Dänische Bibliothec IV, 422—76, VIII, 566—616; Unschuldige Nachrichten von alten und neuen theologischen Sachen. Leipzig 1715, 79—81. Forskjellige Afskrifter af Breve findes paa kgl. Bibl.

2) Norsk theol. Tidsskr. IX, 368—69.

3) Danske Saml. IV, 104.

4) Zwergius, Det Siellandske Clerisie, 802.

5) Sjæll. Tegn. i Geh. Ark.

om; i et Brev af 25de Januar 1702 fortæller han Professor echt, at han i en Maaned har været dødssyg, saa syg, at alt aab var udslukt, men begynder nu at komme lidt til Kræfter [1]). p og ned gik det; da var han saa uheldig at falde en Dag aa Børstrappen; i de tre Aar han overlevede dette Fald, var an aldrig mere rask; de sidste Aar af hans Liv forbitredes ed Kamp mod det begyndende Pietisteri, som ogsaa fandt Tilhængere blandt Vartous, vistnok ellers meget konservative Befolkning. „Om den Maren Heboes", skriver han i et Brev, dat. 1ste Novbr. 1705, til Dr. Henr. Bornemann, „som var i Hospitalet, er vist nok, at hun har meget ringe Respekt til mig som hendes Præst, og den 2den Septbr. sidstforleden forstyrrede mig i mit Embeds Forretning og overfaldt mig med Skrig og Raab, der jeg sad og skriftede. Ikke heller kunde de gode Herrer, Direktørerne ved Hospitalet i deres Samling paa Silkehuset den 25de Septbr. bevæge hende dertil, at hun vilde bede mig om Forladelse, ihvor meget de hende dertil formanede. Men om samme Maren Heboes i andre Maader er af forbemeldte fanatiske Mennesker deres Tal, har jeg ikke fornummen" [2]). De sidste 22 Uger tilbragte Brunsmand i Sengen under haarde Lidelser; forgjæves tilkaldtes den ansete Læge Dr. Eichel; Livskraften var udtømt, og efterat have modtaget Sakramentet af Præsten ved Børnehuset, Hr. Laurits Gram, endte han sit bevægede Liv den 25de Juli 1707 Kl. 6 om Morgenen, henimod 70 Aar gammel.

Brunsmand efterlod sig et betydeligt Bibliothek paa 3328 Bind, væsentlig af theologisk Indhold; desuden 139 Haandskrifter, hvilket alt blev solgt ved Auktion den 14de November 1707 i den Afdødes Hus *juxta eum Havniensis Urbis locum, qvi Vocatur Vandkonsten* [3]). En Fortegnelse over hans trykte og

[1]) Dän. Bibl. IV.

[2]) Kgl. Bibl. ny kgl. Saml. 1993, 4to.

[3]) Auktionskatalogen findes paa kgl. Bibl. Hielmstiernes Saml. 1309, 4to.

utrykte Skrifter findes i hans Levnetsbeskrivelse i den efter hans Død udgivne Afhandling om Akcentuationen i Hebraisk. I Bibliotheket paa Borcks Kollegium fandtes en Del af hans Haandskrifter [1]).

29.

Christen Gabrielsen Sandro (Christianus Gabrielis Sandro s. Sandrovius). At komme til Klarhed over denne Mands Levnetsomstændigheder vanskeliggjøres meget derved, at der samtidig med ham levede en anden Mand, formodentlig en Slægtning af ham, der bar samme Navn; vi kunne saaledes ikke afgjøre, hvem af de to det er, der den 20de Juli 1666 fra Kalundborg Skole blev immatrikuleret ved Universitetet som *Christian Gabrielsen*, og hvem af dem vi have for os i den *Christian Sandro*, der den 20de Juli 1670 fra Slagelse Skole blev immatrikuleret som Student [2]); fra det følgende Aar haves et under 29de Juli af Universitetets Rektor udstedt rosende Vidnesbyrd for *Christianus Gabrielis Sandrovius*, i hvilket han siges at have opholdt sig ved Universitetet i et længere Tidsrum, hvilket altsaa kun kan passe paa ham, der blev Student 1666 [3]), i hvem vi ere tilbøjelige til at see den senere Rektor.

Det første sikre, vi vide om *vor* Sandro, er det, at han den 21de Juni 1677 blev kreeret til Magister, ved hvilken Lejlighed han udtrykkelig nævnes som *forordnet Skolemester paa Herlufsholm* (designatus Rector illustris Scholæ Herlovianæ) [4]); og da

---

[1]) Pontoppidan, Memoria Hafn, Glückstadt 1738, 26.

[2]) Univ.-Matr.

[3]) Afskrift paa kgl. Bibl. Gl. kgl. Saml. 3012, 4to. Der bruges Udtrykket „lustrum“, der næppe kan betegne et Ophold af 1 Aars Varighed; Ordets egentlige Betydning er jo netop 5 Aar, altsaa her 1666—71.

[4]) Univ.-Matr. Extraord. maanedl. Relat. Juni 1677.

Brunsmand samme Aar nedlagde Rektoratet, indtog Sandro hans Plads paa Herlufsholm[1]. Om hans Færd i sit Embede, som han indehavde i den usædvanlig lange Tid af 22 Aar, siger Melchior, at han styrede Skolen som en retsindig Mand og duelig Rektor; der var dengang ikke mange Disciple i Skolen, hvorfra der i hele hans lange Rektorat kun blev dimitteret 57 Studenter, af hvilke ikke en eneste har vundet noget blivende Navn; det skulde da være Christian Frederik Mavors, der ved den thistedske Besættelseshistorie indskrev sit Navn paa de herostratiske Berømtheders Liste. Et Minde fra Sandros Tid haves i et Skuespil, som Disciplene opførte paa Skolen; det findes i Haandskrift paa det kongelige Bibliothek[2] og har til Titel: *En kort Comoedie Om Kong Davis 2de Sønner Adonia og Salomon. Er Aggerit om Jullen udj dend Adelige skoele HerlousHolm Af Endeel Adelige og fornemme Folcks Børn Ao. 1697 dend 9 Novb.*

Da han havde styret Skolen i omtrent 22 Aar, tvang hans Alder og skrøbelige Helbred ham ligesom hans Formand til at nedlægge den besværlige Post, og Skoleherren bevilgede ham hans Afsked ved følgende Brev[3]:

„Jeg Friderich Trolle, Friherre til Brahetrolleborg og Skoleherre over Herlufsholm, kjendes og gjør vitterligt, at saasom Mag. Christen Sandro haver været Rektor her i Herlufsholms Skole i 22 Aar, og han for sin Alderdom og Svaghed nu ikke mere samme Bestilling kan forestaa, hvorfore han af mig haver begjæret, at han fra samme Embede maa forloves, saa og at han noget for sin lange Tjeneste af Stedet maa nyde til Livsophold, saalænge han lever; saa haver jeg og hannem for samme Rektorat efter hans Begjæring entlediget, saa og for hans lange og imidlertid flittige Møje i sit Embede det an-

[1]) Thura, Idea hist. lit. Dan. 52.

[2]) Kalls Saml. 400, 4to.

[3]) Afskrift i Herlufsholms Regnskaber.

ordnet, bevilget og tilladt, og hermed anordner, bevilger og tillader, at bemeldte Mag. Christen Sandro skal nyde til sit Ophold, saa længe han lever, aarlig af efterkommende Rektorer, som hannem af hans Indkomster efter hans Samtykke og egen Bevilning og Tilladelse hvert Aar afgaaer, Penge otte og fyrretyve slette Daler, af Steden her Penge for een Discipels Kost, som er to og halvtredsindstyve slette Daler, tilsammen et hundrede slette Daler, siger 100 Sldlr., som hannem af Forstanderen ved hver halve Aars Udgang skal leveres, saa længe han lever og han ingen Bestilling haver. Til Stadfæstelse under min Haand og Signet. Herlufsholm d. 10de Aprilis 1699. Friderich Trolle."

Ved Hjælp af Sandros Kvitteringer, som næsten alle bevares ved Regnskaberne, kunne vi følge ham indtil hans Død; den første Kvittering lyder saaledes:

„Høy-agtbare og Velfornemme forstander paa Herlufsholm Sr. Johan Georg Kanneworff, haver effter dend Høyædle og velbaarne SkoleHerres Hr. Baron Trolles gunstige anordning og Benaadning, leveret, saasom et honorarium for min lange Skoletieneste der sammesteds Sex og Tiufve Dlr. siger 26. Dlr. foruden Hvis Rector til mig Contribuerer, Hvorpaa à parte qviteres. Dette med ydmygst og taknemmeligst haand og Hierte. qviterer Herlufsholm 2. octob. 99

C G Sandro."

I et Par Aar boede den gamle Rektor paa Herlufsholm, 1703 flyttede han til Lille Næstved (Kvittering dat. 15. Okt. 1703), 1705 den 15. April er hans Kvittering underskrevet i Holsted, hvor han blev til ind i Aaret 1706; men han synes ikke at have kunnet finde Ro; thi næste Gang, han hæver sin Pension, 2den November 1706, boer han i Egeslevmagle, hvor han blev til sin Dødsdag; i Sognets Kirkebog er under Aaret 1712 indført: *den 23de Juni begravet Mag. Christian Gabrielsen Sandro, fordum Rector Scholæ Herlovianæ*[1]); maaske har han

---

[1]) Ifølge velvillig Meddelelse fra Stedets Præst, Hr. Pastor Hunderup.

Egeslevmagle, hvor hans Navne havde været Præst til sin Død 1703, haft Ophold hos dennes Datter, der blev gift med Eftermanden i Kaldet, Anders Toxværd, Sandros gamle Discipel fra Herlufsholm [1]).

30.

Michael Hiorth (Michael Laurentii Cervinus) er en af de Rektorer, hvis Levnet frembyder ringest Interesse, baade fordi han døde i en ung Alder og fordi hans Løbebane ikke strakte sig ud over Herlufsholms Rektorat. Og det, vi vide om hans Fata, er kun det allernødvendigste; naar vi have fortalt, at han var en Søn af Præsten *Laurits Hendriksen Hiorth* i Skamby ved Bogense i dennes 2det Ægteskab med *Karen Ludvigsdatter*, en Præstedatter fra Odense, at han blev døbt den 2den September 1674 og halvandet Aar efter berøvedes sin Fader ved Døden, hvorefter Moderen 1677 ægtede Eftermanden i Kaldet, Hr. Matthias Sass [2]), at han den 24de Juli 1691 immatrikuleredes som Student fra Odense Gymnasium og til sin

[1]) Her turde være Anledning til at omtale den anden Christen Gabrielsen Sandro med et Par Ord, saameget mere som han af Hundrup og derefter af Wiberg er fuldstændig blandet sammen med Rektoren af samme Navn. Denne Sandro var gift 2 Gange; med sin første Hustru, hvis Navn vi ikke kjende, havde han følgende Børn: Gabriel Sandro, dimit. fra Herlufsholm 1694, Jochum Lorentz S., dimit. fra Hlh. 1696, Ingeborg S., gift 13. Juli 1698 med Rasmus Matzen, Sophie S. gift 7. Okt. 1704 med Anders Toxværd, Margrethe Elisabeth S. og Anniche S. Præsten Sandros 2den Hustru hed Maren Nielsdatter Bisholt; ved Testamente af 28de Decb. 1713, kgl. konfirmeret 19. Juni 1714, bestemte hun „i Henseende til den kjærlig Omgjængelse, jeg udi 20 Aar og derover haver levet med min salig Husbond", da hun ikke efterlod Livsarvinger, at hendes Midler skulde tilfalde hendes Mands Børn af 1ste Ægteskab, J. L. Sandro, Margr. El. S. og Ann. S. Sjæll. Reg. i Geh.-Ark. Se forøvrigt Egeslevmagle Kirkebog, ifølge hvilken Sandro blev begravet 30. Juli 1703.

[2]) Saml. til Fyens Historie og Topogr. IV, 287 fg. Ifølge velvillig Meddelelse fra Hr. Sognepræst Ussing i Skamby blev L. Hiorth begravet 7. Jan. 1676.

Privatpræceptor valgte Professor Jens Bircherod, og at han den 14de Maj 1694 tog Bakkalavrgraden[1]), saa have vi ikke mere at berette om ham, inden han ved Sandros Afsked fra Herlufsholm i Foraaret 1699 blev beskikket til at afløse denne. Aaret efter blev han den 19de Mai kreeret til Magister[2]) og levede nu paa Herlufsholm til sin Død, der indtraf i Aaret 1709 i Maj Maaned[3]); hans Virksomhed har intet Spor efterladt, og naar Melchior mener[4]), at han næppe med synderlig Iver har taget sig af Skolen, er dette rimeligt nok. Skrifter har han ikke efterladt, saa heller ikke om Mandens videnskabelige Dygtighed eller Studier er det muligt at danne sig nogen Forestilling.

31.

Helmuth Otto Sebbelow frembyder lige saa ringe Interesse som sin Formand; i hvert Fald er det overmaade lidt Stof, der har kunnet samles om ham. Han var født den 4de Oktober 1681 i Odense[5]), hvor hans Fader, *Jørgen Clausen Sebbelow*, død 1724 som Præst paa Strynø, den Gang var Kapellan ved Vor Frue Kirke; Moderen, *Karen Jensdatter Groth*, døde i Aaret 1724[6]). Han blev sat i Skole i Gymnasiet i Odense, hvorfra han immatrikuleredes som Student den 20de Juli 1702; til sin Privatpræceptor valgte han Professor Steenbuch[7]). Han maa have været meget flittig, thi kun 2 Aar efter tog han theologisk Attestats den 15de Oktober 1704 med laud.[8]), og da Elers' Collegium det følgende Aar aabnedes ved

---

1) Univers.-Matr.
2) Anf. St.
3) Begravet i Herlufsholms Kirke 24. Mai 1709. Herlh. Kirkebog.
4) Herlufsholms Hist. 106.
5) Distinktionsprotokol i Univ.-Ark.
6) Wiberg, Alm. Præstehist. III, 208.
7) Univers.-Matriklen.
8) Distinktionsprot.

højtidelig Indvielse den 18de November[1]), var han en af de første 16 Alumner, der fik Plads paa Kollegiet[2]), hvor han imidlertid kun forblev til August 1706[3]). Herfra er han formodentlig taget i Kondition som Huslærer eller lignende; thi da han den 4de April 1708 tog homiletisk Prøve (laud.), opholdt han sig paa Basnæs[4]).

I Vaaren 1709 blev Sebbelow Rektor paa Herlufsholm[5]), og det følgende Aar, den 28de Mai 1710 tog han Magistergraden i Kjøbenhavn[6]). Omtrent otte Aar styrede han Skolen; den 17de Februar 1717 blev han kaldet til Sognepræst paa Herlufsholm[7]), i hvilket Embede han døde ugift den 14de August 1751[8]), næsten 70 Aar gammel. Sebbelow har formodentlig tidlig været svagelig; thi allerede fra 1722 holdt han Kapellan.

32.

Jacob Steensen (Jacobus Sthenonis) fødtes i Rudkjøbing den 19de Oktober 1694[9]); Ugedagen derefter blev han døbt, og om hans Fader anføres i Kirkebogen kun, at han hed *Steen Jensen*[10]). Han blev sat i Odense Skole, hvorfra han i Sommeren

---

1) Bruun, Fr. Rostgaard og hans Samtid I, 113.
2) Kollegiets Arkiv.
3) Ssteds.
4) Distinktionsprot. „vivit in Bassnæssgaard“. Basnæs ejedes den Gang af Fru Viveke Juul, gift med Generallieutenant Gregers Juel til Eriksholm. Danske Herregaarde.
5) „Skolens Bog“ siger ved Paasketider.
6) Univers.-Matr.
7) Wiberg, Alm. Præstehist. I, 605. Series pastorum i Kirken.
8) Herlufsholms Kirkebog.
9) Distinktionsprot. i Univ.-Ark.
10) Maaske kunde det lede til Oplysning om hans Slægt at anføre Fadderne, som vare: Ellen, Hr. Poul (Langelands) Hustru i Svendborg, bar ham; Matis With. Elsebeth, Peder Christensens Hustru i Svendborg, Karen Hans Simsens Hustru og Anna Augusta, Laurits Nielsens Hustru. Velvillig meddelt af Hr. Pastor Nielsen i Rudkjøbing.

1712 blev Student, immatrikuleret 25de Juli, og tog det følgende Aar den 24de Maj Bakkalavrgraden[1]); han studerede flittig, thi ikke et Aar derefter, den 14de Maj 1714, kunde han allerede tage theologisk Attestats, og det med bedste Karakter[2]), noget, der var usædvanligt; ellers maatte Theologer, der saa hurtigt bleve færdige, næsten altid nøjes med *non*. Maaske har Steensen allerede dengang sluttet Venskab med den ni Aar ældre Gram, der var Konrektor ved Vor Frue Skole og 1714 blev Professor ved Universitetet; det gode Forhold imellem dem varede Livet igjennem, og efter Nyerups Udsagn var Steensen meget yndet af denne vor berømte Historiker[3]). Som theologisk Kandidat tilbragte Steensen endnu 3 Aar i Kjøbenhavn; men hvad han i den Tid beskjæftigede sig med, lader sig ikke oplyse; det eneste Livstegn af ham, vi finde fra disse Aar, er en „Allerunderdanigste Gratulations-Riim Til den Stoormægtigste Monarch Kong Friderich den Fierde Vores allernaadigste Arve-Herre og Konge, Da Hans Kongl. Majestet, efter erholden Sejer over Rügen og Straelsunds Festning, ved sin frydefulde Hiemkomst den 6 Januarii Anno 1716. glædde sine Undersaatter, I dybeste Ydmyghed nedkastet For Hans Majestæts Fødder Af Hans allerunderdanigste Arve-Undersaat: Jacob Steensen. SSti. Min. Cand.“, et Digt, paa hvis Smagløshed Begyndelsen maa tjene til Prøve[4]):

„Nu kom vor Konge hiem med lykke, priis og sejer,
Nu bukker hver mand sig, og hele landet nejer,
Umyndige og smaa de veed at fryde dem,
Naar de af gamle høør: nu kom vor Konge hiem!“

Strax før Pintse 1717 blev Steensen kaldet til Rektor paa Herlufsholm, knap 23 Aar gammel; Magistertitelen maatte han

---

[1]) Univers.-Matr.

[2]) Distinktionsprot.

[3]) Nyerup, Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge III, 1, 184.

[4]) Trykt i Wielands Saml. udaf smukke og udvalde danske Vers VI, 129—30.

nu erhverve sig, og den fik han den 30te Juli 1718 [1]). Steensen var en af de dygtigste Rektorer, Herlufsholm har haft; med stadig Iver og Flid varetog han sit Embede trods de ublide Forhold, hvorunder han virkede; thi Skolens økonomiske Tilstand var saa slet paa Grund af Skoleherren Børge Trolles skammelige Styrelse, at hverken Rektor eller Lærere fik deres Løn udbetalt [2]). Saameget mere maa man beundre denne udmærkede Mands Udholdenhed, som han maatte føre sin egen Husholdning ved Siden af, at han efter Fundatsen vedblev at spise med Disciplene ved deres Maaltider; han giftede sig nemlig 1721 [3]) med *Christine Woldborg Schouboe,* Enke efter Forstanderen *Peter Feldman,* død 21de April 1721; hun var ikke langt fra de fyrre, thi 1704 havde hun ægtet sin første Mand [4]). Hun var Datter af Borgmester *Jens Christensen Schouboe* i Odense, død 1719, og *Margrethe West,* død 1728, hvis Moder, Anne Borck, var Søster til den berømte Stifter af *Collegium Medicæum* [5]).

Trods sit anstrængende Arbejde i Skolens Interesse fik Steensen Tid til literære Beskjæftigelser; 1727 udgav han et lille Bind latinske Digte [6]), og en Oversættelse af Horats' første

---

[1]) Univers.-Matr.

[2]) Melchior, 106–7.

[3]) Melchior, 117.

[4]) I Herlufsholm Kirke fandtes i sin Tid en Gravsten over Feldman med denne Indskrift: „Her hviler Peter Feldman, fød i Wilster 1660. d. 6 Octobr. Blev Keiserl. Commissions Secretair i Land Hadelen Ao. 1690. Hendes Kongelige Høyheds Fredericæ Amaliæ, Enke-Hertuginde af Slesvig-Holsten Cammer- og Land-Secretair 1696. Forstander paa Herlovsholm 1703. Kom i Egteskab med Christine Woldborg Schovboe 1704, med hvilken hand aflede 5 Sønner og 3 Døttre. Døde paa Herlovsholm d. 21. April 1721." Ligeledes fandtes Ligstene over deres Børn, Margrethe, f. 9. Mai 1706 † 7. Sept. 1707, og Johan, f. 24. April 1705 † 13. Juni s. A. Afskrifter paa kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 714c, 4to.

[5]) Hofmans Saml. af Fundationer I, 88. Steensens Hustru var Sødskendebarn til den bekjendte Amtmand Peder v. Albertin, der blev dimitteret af Rektor Steensen 1729.

[6]) Epigramm. centuria prima. Hafn. 1727, 4to. Epigr. Nr. 2 er „in Rutcopiam, natale suum."

Satire samt et dansk Nytaarsdigt til Grev Holstein skriver sig fra 1724 og 1726[1]; men det vigtigste og uden Tvivl interessanteste af hans Arbejder var en Herlufsholms Historie, om hvilken den lærde Albert Thura i 1723 skriver, at den snart kunde ventes[2]; men dybt maa vi beklage, at den aldrig saa Lyset, og Haandskriftet er sporløst forsvunden; det eneste, som er opbevaret deraf, er den rigtignok ufuldstændige Fortegnelse over Skolens Rektorer, som han meddelte Thura i et Brev af 21de Marts 1722[3]).

Stiftelsens Tilstand forværredes imidlertid i den Grad, at man saa sig nødt til at lukke Skolen i Maj 1729, hvorefter den utrættelige Steensen indgav et Forslag til Regeringen om, hvorledes den ødelagte Stiftelse atter kunde bringes paa Fode; det gik kortelig ud paa ved forskjellige Midler at forbedre Bøndernes Kaar, for derved at skaffe større Indtægter, og at afskaffe de overflødige Betjente. Dette Forslag blev af Regeringen saa vel optaget, at man overdrog Steensen at gaa den angaaende Stiftelsen nedsatte Kommission til Haande[4]). Det trak ud med Skolens Gjenoprettelse, og Steensen tog da den 3die Oktober 1729 imod Embedet som Rektor ved Kathedralskolen i Bergen og det dermed forbundne Sognepræsteembede til Hammer Kirke[5]); men Præst blev Steensen ikke derfor; thi Hammer styredes af en Vicepastor, som aarlig udredede 500 Rdlr.[6]) til Rektoren.

Under Kong Christian VI gjennemgik det lærde Skolevæsen en grundig Omdannelse, i hvilken Steensen havde betydelig Del; der udgik i Juni 1732 kongelig Befaling til Biskopperne om at indgive Betænkning over Skolevæsenet og dets hensigtsmæssigste Ordning; Bispen i Bergen Ole Bornemann følte imidlertid

---

1) Begge trykte i Wielands Saml. XI, 462 fg., 489.
2) Thura, Idea Histor. liter. Dan. 52.
3) Anf. Skr. 45.
4) Melchior, 106—7.
5) „Skolens Bog“.
6) Theologisk Tidsskrift for den evang. lutherske Kirke i Norge VII, 368.

sin Udygtighed til at afgive den forlangte Betænkning og henvendte sig derfor til Rektor Steensen, som samme Aar, den 8de December, afgav sine „Uforgribelige Betænkninger om Skolevæsenets Forandring og Forbedring“ [1]). I denne Betænkning, som vi her ikke nærmere skulle gaa ind paa, da den baade ligger udenfor vort Emne, Steensens Levnet, idet den tilhører Skolernes Historie, og er meddelt i Udtog af Nyerup, hævder han Grundsætninger, der røbe en klart tænkende og af Iver for sit Kald opfyldt Mand; og hans Arbejde blev paaskjønnet, thi Skoleforordningen af 17de April 1739 fulgte i mange Punkter Steensens Anvisning. En af Steensens Yndlingsideer var, at Disciplene først skulde sætte sig nøje ind i Modersmaalet, inden de anvendte deres Kræfter paa Latinen; den latinske Grammatik skulde derfor ikke, som hidtil, læres efter latinske Bøger, men efter en dansk. Da der i Aaret 1737 udgik kongelig Befaling til forskjellige Lærde om at udarbejde Skolebøger paa Dansk, blev det Steensen overdraget at forfatte den latinske Grammatik; han lagde strax Haand paa Værket, men Svagelighed og hans øvrige Forretninger hindrede Tilendebringelsen, saa han omsider maatte frasige sig Arbejdet, der 1751 fuldførtes af Rektor Anchersen [2]).

Som Paaskjønnelse for sin Virksomhed fik Steensen den 16de Oktober 1733 Titel af Højesteretsassessor [3]), og den 4de September 1747 blev han udnævnt til virkelig Justitsraad [4]), en dengang usædvanlig høj Titel for en Rektor.

Endnu et varigt Minde skulde Steensen efterlade sig, om det end ikke blev ham forundt at se sin Tanke virkeliggjort; da nemlig Biskop Pontoppidan i Aaret 1748 kom til Bergen, beklagede Steensen sig over, at der i Byen ikke fandtes noget

[1]) Nyerup, Tilst. i Danmark og Norge III, 1, 183—94, hvor et Udtog af Betænkningen er meddelt. Den findes i Haandskrift paa kgl. Bibl. Thotts Saml. 1828, 4to.

[2]) Nyerup, anf. Skr. 214 fg.

[3]) Norske Reg. i Geh. Ark.

[4]) Anf. St.

Sted, hvor de af Skolens Disciple, der hørte hjemme andensteds, kunde være under det nødvendige Tilsyn; han mente, at dette kunde opnaaes ved Indretningen af en Stiftelse, hvor de alle, eller største Delen, kunde bo sammen under fælles Opsyn. Det er tydeligt nok, at det er Herlufsholm, der her foresvævede Steensen som Forbillede for en saadan Indretning; da Kongen samme Aar kom til Norge, stillede Bispen Forslag i saa Henseende; det blev naadigt optaget, og den 16de Juni 1752, et Par Aar efter Steensens Død, fandt den højtidelige Indvielse af *Seminarium Fridericianum* Sted[1]). Den Plan, der var aftalt mellem Steensen og Pontoppidan, blev rigtignok ikke fulgt, og Stiftelsen blev i Grunden et Slags højere Undervisningsanstalt; den svarede ikke til Forventningerne og maatte nedlægges 1812.

Men i Steensens sidste Aar var det gaaet en Del tilbage med hans Skole; Alderen sløvede hans Kraft, og Disciplinen var ikke den bedste; adskillige Uordener havde indsneget sig med en Mangfoldighed af Fridage og lign., om det end ikke gik saa vidt som paa samme Tid i Vordingborg, hvor endog Byens Tjenestepiger havde saa stor Indflydelse hos Rektor, at han paa deres Forbøn jævnligen gav Disciplene fri[2]); Pontoppidan kunde derfor med Rette skrive til en Bekjendt i Kjøbenhavn: „Vores latinske Skole er i slet Stand, endskjønt dens Rektor, Justitsraad Steensen, er en excellent Mand, men udslidt og trængende til en Subrektor". Pontoppidan søgte at bringe Orden i Sagerne, men stødte derved ganske naturligt den gamle Mand; imidlertid fik han dog Steensen til at indgive Ansøgning om at erholde en Subrektor; men inden der kom Svar, var Steensen død den 30te Marts 1749[3]); den 12te April blev han begraven *under den gamle Fundt*[4]).

[1]) Busching, Nachrichten v d. Zustande der Wissenschaften und Künste in d. Königl. Dän. Reichen III, 399 fg.

[2]) Lahde og Nyerup, Biogr. Efterretninger om fortiente Mænd, Baden, 7.

[3]) Lampe, Oplysn. om Pontoppidans Virksomhed som Biskop i Bergen, i Kirkelig Kalender for Norge 1875, 49—58.

[4]) Bergens Kirkebog; velvillig Medd. fra Hr. Bogtrykker Grieg i Bergen.

Hvornaar Steensens Hustru døde, vide vi ikke; deres Ægteskab var barnløst.

Steensen efterlod sig et skjønt Minde og vi kunne ikke undlade at meddele et Par Udtalelser om ham, som tilfulde viser, hvor højt han var skattet. Den ene er af den bekjendte Bergenser Lyder Sagen, der omtaler ham i disse Udtryk[1]: „Han var uden Tvivl en af de mest udmærkede og fortjente Rektorer, som Bergens Skole nogensinde har haft; derfor bragte han den fra sin Formands Tid temmelig forfaldne Skole snart i den mest blomstrende Tilstand, som gjorde, at man alle Vegne fra tyede til denne Skole og kappedes om den Hæder med godt Testimonium derfra at vorde dimitteret. Hans fordums Disciple erklærede ham for en Rektor uden Lige. Biskop Hagerup, den store Latiner, havde under ham været Hører i Bergens Skole, og hans Ansigt lyste, fortæller man, naar Talen var om Steensen. Han skal navnlig have forstaaet den Kunst at gjøre det alvorlige behageligt, uden at Alvorligheden led derved“. Det andet Mindesmærke er sat Steensen af hans Discipel, Mag. Nathanael Sunde, død som Præst i Sund 1786; han siger nemlig[2]: „Under denne store Lærer og Skolereformator profiterede vi meget. Indtil Skolen blev opbygget maatte vi læse i Huset hos ham fra tidlig om Morgenen til Klokken 1 om Eftermiddagen og fra Klokken 2 til 7 om Aftenen. Alle Gejstlige og andre Lærde strømmede til for at høre denne lærde Rektor, naar han holdt Oration; ja mange kom ofte i Læsetimerne paa Skolen for at høre ham forklare Ciceronis officia og Isocratis orationes. I hans Tid blev Skolen fra alle Kanter formeret med Disciple. Private Skoler syntes paa den Tid at have været unødvendige. I Græsk og Latin, Filosofi og Theologi profiterede vi meget af ham, især i det sidste, besynderlig naar han præparerede os til sacram cœnam 2 Dage forud med Bøn og Sang i hele Skolen, thi da talte han for os som en fuldkommen Præst og bad os

---

[1]) Om Bergens Latinskole, Bergen 1828, 27.

[2]) Kirkelig Kalender for Norge 1875, 49–50.

flittig at læse det nye Testamente, ikke alene for Grundsprogets Skyld, men lagde alvorlig dette til: *derudi er den rette Himmelvej.* Vi kunde da kjendelig erfare, at denne vor Rektor var en ret og fuldkommen Θεοδίδακτος, saa at han havde det i sit Hjerte, som han lærte os".

33.

Rasmus Werring var født 1694 eller 1695, formodentlig i Kjøbenhavn, fra hvis Skole han den 11te Juli 1716 blev immatrikuleret ved Universitetet[1]). Om hans Herkomst vides intet; maaske var han i Slægt med Universitetsbogtrykkeren *Christen Jensen Wering,* der levede i Slutningen af det 17de Aarhundrede[2]); ligeledes savne vi enhver Underretning om hans Studietid. Da Skolen paany aabnedes 1730 med fire Disciple, blev Werring antagen som Lærer og begyndte sin Virksomhed den 5te Juli[3]); tillige skulde han som Degn forestaa Sangen i Kirken; da Discipelantallet det følgende Aar forøgedes, blev en Hører antaget, og Werring mødte den 16de April 1731 i Kjøbenhavn hos den ny Skoleherre Gregers Juel, som overdrog ham Rektoratet; Magistergraden tog han den 20de Juli 1732[4]).

Men Werring var noget nær den uheldigste Person, man kunde have gjort til Rektor; han tog sig kun lidet af Undervisningen og mindre af Opdragelsen, og da tilmed Høreren Niels Medelfart var ligesaa forsømmelig, er det let at indse, at alt gik overmaade daarligt. Werring førte paa Herlufsholm sin egen Husholdning, da han ved sin Ankomst alt i flere Aar havde været gift med *Inger Andersdatter,* der døde 1736 og blev begravet i Herlufsholms Kirke den 19de September uden Lig-

---

[1]) Univ.-Matr.

[2]) Chr. J. Wering og Hustru Karen Jensdatter Saxes Testamente af 15. Juni 1692; Sjæll. Reg. 21. Juni 1692; de havde ingen Børn.

[3]) Skolens Bog: „5. Juli 1730 hidsendt som Lærer, anno senii Academici Decimo Qvinto, Ætatis autem Trigesimo sexto."

[4]) Univ.-Matr.

prædiken[1]; de havde en Søn, *Niels*, døbt i Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn den 10de November 1724[2]; den 4de Januar 1737 fik Werring kongl. Bevilling til at sidde i uskiftet Bo med sit og Hustrus fælles umyndige Barn[3]. Nogle Aar derefter indgik han nyt Ægteskab, idet han den 22de April 1744 i Christiansborg Slotskirke blev viet til *Charlotte Amalie Halmann*[4]; hvem hendes Forældre vare, vides ikke; men en Smule Oplysning om hendes Slægt faa vi af Herlufsholms Kirkebog, da deres første Barn, *Johanne Lovise Hedevig*, blev døbt den 7de Februar 1746; hun blev nemlig baaren af sin Mormoders Moder *Marie Elisabeth*, Sal. Ritmester *Ellers* Enkefrue.

Imidlertid blev hans Forhold stedse værre og værre, indtil endelig Skoleherren Grev Holstein saa sig nødsaget til at give ham sin Afsked fra 1ste Maj 1747, hvorefter han af sin Eftermand skulde nyde 100 Rdlr. aarlig Pension, indtil han fik nogen anden *Promotion*[5].

Werring drog nu til Kjøbenhavn, efterladende sig paa Herlufsholm *fem vanvittige og vankundige Disciple*[6]; nogen *Promotion* fik en Mand med hans daarlige Rygte naturligvis ikke, og han maatte derfor søge at bøde paa sine tarvelige Indkomster ved en eller anden Virksomhed, der kunde betale sig. Til den Ende oprettede han den 18de September 1748 *Eet Fiiredobbelt-Foreenet Kierligheds Selskab, Og Een Fiiredobbelt Pensions-Lig-Brude-Afskeeds- og Reyse-Cassa, For Enker, Faderløse og Uforsørgede, Slagrørte Og Blinde Børn Af Begge Kiøn,* hvis Fundats fik kongelig Konfirmation den 5te Maj 1749; Mag. Werring, *Forhen Rector for Herlovsholms Adelige Schole,* skulde selv være Selskabets Forstander; blandt Statuterne indeholder § 3 den

[1] Herlufsholms Kirkebog.

[2] Lengnicks Kirkebogsuddrag i Geh. Ark.

[3] Sjæll. Registre i Geh. Ark.

[4] Lengnicks Kirkebogsuddrag.

[5] Skolens Bog. Om Werrings Virksomhed som Rektor, se Melchior, 150—51.

[6] Skolens Bog.

Bestemmelse, at der hver 11te Juni skulde *pensioneres* Herlufsholm 300 Rdlr. — dog først, naar Selskabets to første Klasser vare fuldtallige, hvilket de formodentlig aldrig bleve, da man intet finder om, at Skolen skulde have modtaget denne Gave[1]. Nogen Tilslutning vandt Kjærlighedsselskabet, thi i Aaret 175? førte Werring Proces med en af Interessenterne, Anna, afg. Jens Michelsens[2]), og den 16de Februar 1750 vedtoges *Tolv Forbedrings-Poster*[3]); men det har næppe bestaaet længe og er maaske faret heden samtidig med sin Stifter, der døde i Aaret 1752[4]).

Med sin anden Hustru havde Werring, foruden den ovennævnte Datter, følgende Børn: *Marie Cathrine,* døbt i Helliggejst Kirke 22de Septb. 1747, *Frants Frederik Christian,* døbt i Trinitatis Kirke 17de Januar 1750, *Peder,* døbt 15de Oktober 1751 og *Sara*, døbt 12te Maj 1753[5]).

34.

Marcus Buck var født den 13de Juli 1713 i Helsingør[6]), hvor hans Fader, *Hans Markussen Buck,* var Sognekapellan ved den tydske St. Mariæ Kirke; Moderen hed *Dorothea Sophie Luxdorph*[7]). Marcus Buck blev sat i Byens Latinskole, hvorfra han i en Alder af 21 Aar blev indskreven som Student ved Kjøbenhavns Universitet den 2den August 1734, og til sin

[1]) Den trykte Fundats findes paa kgl. Bibl. Werring boede dengang paa lille Kjøbmagergade i den anden Gaard fra Hjørnet af Landemærket.

[2]) Sjæll. Tegnelser i Geh. Ark. 4. og 11. Dec. 1750.

[3]) Trykt. Kgl. Bibl.

[4]) At Werring er død 1752 fremgaar af et Brev fra Skoleherren til Rektor Buck, hvori han siger, at W.'s Pension ophørte fra 1ste Januar 1753. Skoleherrens Kopibog i Herlufsholm Arkiv. I Skifteprotokollen i Kjøbenhavns Raadstuearkiv siges, at han døde efter Mikkelsdag 1752.

[5]) Lengnicks Kirkebogsuddrag i Geh. Ark.

[6]) Distinktionsprot. i Univ.-Ark.

[7]) Worm, Lex. over lærde Mænd, I, 188. Wiberg, Alm. Præstehist. I, 592.

ivatpræceptor tog han den berømte Gram[1]). Den 26de Maj 35 blev han Bakkalavr og fik snart efter Plads paa Borcks llegium[2]), hvor han, som det dengang var Alumnernes igt, efterhaanden udgav 9 smaa filologiske Disputatser, som n tilegnede Grev Johan Ludvig Holstein. Imidlertid fik han n 30te Juli 1739 theologisk Attestats med bedste Karakter tog 11te Oktober s. Aar den homiletiske Prøve med lignde heldigt Udfald[3]). Snart efter blev han, vistnok i Begynlsen af 1740, fjerde Lektiehører i Helsingør og tog i denne illing den 9de Juli 1740 Magistergraden[4]); syv Aar havde ıck været i Helsingør, da han den 14de Marts 1747 af Skolerren, den ovennævnte Grev Holstein, blev kaldet til at afløse n uduelige Mag. Werring i Herlufsholms Rektorat, og den e Maj indsatte han sig selv paa Skolen[5]). Samme Aar ægtede n *Anna Clod,* født 1722, Datter af Rektor, *Mag. Peder Clod* Helsingør og *Anna Schrøder*[6]). Paa Herlufsholm var Buck este Lærer, idet Skolen ved hans Ankomst kun talte fem sciple; imidlertid gjorde disse under hans Vejledning god emgang; kun maatte man ønsket, siger Melchior, at han havde lst ved en mildere Behandling at vinde Ungdommens Kjærligd; hele Discipelantallet maatte dengang paa Grund af Stiflsens maadelige økonomiske Forfatning ikke overstige 10, saa ın en eneste Student er dimitteret fra Skolen under Bucks ektorat. I Februar 1753 fik han til Lettelse i Embedet sin roder Hans Jacob Buck til Medlærer[7]); men halvandet Aar ter døde Rektor Buck[8]), efterladende sig baade som Menneske

[1]) Univers.-Matr.
[2]) Worm, anf. St.
[3]) Distinktionsprot. i Univ.-Ark.
[4]) Univ.-Matr.
[5]) Den saakaldte „Skolens Bog“ i Arkivet paa Herlufsholm.
[6]) Giessing, Jubellærere II, 1, 234, Tab. I.
[7]) Melchior, 151.
[8]) Herlufsholms Kirkebog. Aarstallet angives ellers fejlagtigt til 1753 eller 1755.

og som Lærer et hæderligt Minde; han blev begravet i Kirken den 15de Oktober 1754. Skoleherrens Dom om ham have vi i et Brev til Bucks Svoger, Pastor Clod paa Vemmetofte [1]:

„Velærværdige og Vellærde Hr. Pastor!

Deres Svogers forrige Rector Bucks dødelig afgang har været mig meget ukier at fornemme, allerhelst Jeg med hans Fliid og Jnformation ved Herlufsholms Skole har været vel fornøyet, og fremdeles kunde ventet, at Disciplerne under ham havde giort god Fremgang i Deres Studeringer. Det skal og være mig kiert, om Jeg kand være hans efterladte Børn noget til tieneste, og naar der skulle falde Leilighed, eller Hr. Pastor veed dertil at giøre Forslag, vil Jeg, saavit det dependerer af mig, gierne være Dem behielpelig. For den mig tilsendte, og af afgangne Rector Buck forfattede Optegnelse om hans Levnets Løb takker Jeg Dennem, og har Jeg samme med Fornøyelse igiennemlæst. Jeg forbliver etc. Kiøbenhafn d. 26 October 1754."

Rektor Bucks Hustru var alt gaaet forud for sin Husbond; den 14de Juni 1754 blev der holdt Ligprædiken over *Mad. Anne Clod, Mag. Bucks* [2]. De efterlode to smaa Sønner, *Peder,* døbt den 23de Juli 1750, og *Hans,* døbt den 9de Februar 1753 [3].

35.

Johan Ludvig Bernth var født i Nørre Lyndelse i Fyen den 10de September 1724 [4]. Hans Fader var *Lars* eller *Laurits Bernth (Bernt, Berndt),* der blev begravet den 26de Maj

[1]) Skoleherrens Kopibog 1754—63. Arkivet paa Herlufsholm.

[2]) Herlufsholms Kirkebog.

[3]) Anf. St. Et dødfødt Pigebarn var født 27. Juli 1748 og begravet 14. Aug.

[4]) I Büschings Nachrichten v. d. Zustande d. Wissensch. u. Künste in den Dän. Reichen III, 292 og Giessings Jubellærere I, 480 Tab. 2, angives hans Fødselsdag at være 11te Septbr., men paa Herlufsholm har man altid anset den 10de for at være Bernths Fødselsdag.

1752, 57 Aar og 8 Maaneder gammel, efter at han havde været Sognedegn i N. Lyndelse i 30 Aar[1]; Moderen, hvis Familienavn var *Lund*[2], døde sandsynligvis i Sønnens Barndom. Bernth blev sat i Skole i Odense, fra hvis Gymnasium han blev immatrikuleret ved Universitetet den 31te Juli 1745[3]; næste Aar, den 23de Juni, blev han Bakkalavr[4], og nu lagde han sig efter Theologien; imidlertid fik han 1748 Plads paa Regentsen[5] og efter at han den 6te Juli 1750 havde taget theologisk Attestats med laud.[6], blev han i Vaaren 1752 Alumnus paa Elers' Kollegium, som den 26de April paany indviedes, efter at det i en Aarrække formedelst Ildebranden 1728 havde været lukket[7]; Bernth forfattede i denne Anledning et lidet latinsk Digt[8]. Kort efter, i 1752, blev han Dekanus paa Kommunitetet[9]; 1753 blev han udnævnt til Informator for de kongelige Pager[10] og opgav sin Plads paa Kollegiet[11]. I to Aar var Bernth Pageinformator, indtil han af Herlufsholms Skoleherre, Grev Johan Ludvig Holstein, den 31te Marts 1755 blev kaldet til Rektor paa Herlufsholm[12]; samme Dag blev han udnævnt til Professor philosophiæ

---

[1]) N. Lyndelse Kirkebog.

[2]) Dette fremgaar af en Bemærkning af Bernth i „Skolens Bog".

[3]) Univ.-Matr.

[4]) Anf. St.

[5]) Büsching, anf. St.

[6]) Distinktionsprot. i Univ. Arkiv.

[7]) Büsching, anf. St.

[8]) Et Exemplar deraf findes paa Universitetsbibliotheket i Patentfol. Titelen lyder: „In Memoriam Initiationis Iteratæ Collegii Elersiani Sub ἐφορία Viri Illustris et summe Venerabilis D. Petri Holmii Vigilantissimi Renati, et in illum, qvem illust. conditor intendit, statum restituti, hæcce qvaliacunqve composita sunt, ipso initiationis die VI calend. Maji an. MDCCLII. data." Versene indeholde en Lovprisning af Kollegiets Stiftere, men bære mærkelig nok ikke Forfatterens Navn; der er imidlertid ingen Grund til at tvivle om, at Worms Angivelse af Bernth som Forfatteren er rigtig.

[9]) Worm, Lex. over lærde Mænd I, 104. Büsching, anf. St.

[10]) Anf. St.

[11]) Koll. Arkiv.

[12]) Melchior, 151, 208.

designatus ved Universitetet[1]), hvorefter han den 28de Juli tog Magistergraden[2]); formodentlig er han herved bleven opholdt i Kjøbenhavn, thi først i September, efter Augustferiens Slutning, indfandt han sig paa Skolen. Paa Herlufsholm blev Bernth; i Aaret 1761 vilde han søge det ledige Rektorat i Roeskilde, men Holstein formaaede ham til at blive, og da der ved Konferentsraad Kalls Død i November 1775 blev Vakance ved Universitetet, lod Bernth denne gaa forbi uden at melde sig til det ledige Professorat[3]). I omtrent 48½ Aar var Professor Bernth Rektor paa Herlufsholm, og om det end ikke kan nægtes, at han allerede i en temmelig tidlig Alder savnede Kraft til at beherske Skolen, hvoraf Følgen var, at han 1785 fik en Konrektor[4]), saa høre vi dog af hans Disciple kun den Dom, at han tog sig faderlig af Disciplene og var en dygtig og begavet Lærer; „denne elskelige Mand“, siger Rahbek[5]), „og hans vennehulde Hustru modtog mig med en Godhed, som i de tre Aar, jeg tilbragte i Skolen, intet Øjeblik fornægtede sig; — — Bernth gav mig at fatte, at nytte, at nyde, hvad jeg havde lært.“ Et andet Sted[6]): „Hvad Undervisningen angik, da var Bernth en herlig Lærer, forudsat at de, han fik at undervise, medbragte de fornødne Forkundskaber. Saaledes som Bernth gjennemgik os Virgils Ekloger og Horatses Epistler, har stedse siden været mig et uopnaaeligt Ideal af at fordanske og forklare de Gamle.“ I sine sidste Aar var Bernth, der i sine tidligere Rektordage var vel myndig overfor sine Medlærere, i høj Grad føjelig overfor disse, hvoraf Skolen havde ikke ringe Gavn. Allerede talte man Maanederne, ja Ugerne til den Dag, da den elskede Rektor kunde fejre sit 50 Aars Jubilæum; men

---

1) Maanedl. Postrytter, April 1755.

2) Univ.-Matr.

3) Melchior, 187 Noten.

4) Anf. V. 172.

5) Erindringer af mit Liv, I, 105.

6) I, 118.

pludselig faldt Bernth i en Sygdom, og den 24de Februar 1804 bukkede den omtrent 80aarige Olding under for Døden. Han var den første, der — efter eget Ønske — blev begravet paa Herlufsholms nuværende skjønne Kirkegaard, hvor Herlovianerne den 17de September 1859 rejste ham en smuk Mindestøtte, prydet med hans Portrætmedaillon[1]). Bernths Død mindedes af hans gamle Discipel Rahbek i *Den danske Tilskuer* for 8de Marts 1804; i *Kjøbenhavnske lærde Efterretninger,* 1804 Nr. 12, satte tvende af hans Medlærere ham latinske Gravskrifter, og i Tidsskriftet *Egeria* (1. Aarg. II, 488) omtaltes hans Død som et stort Tab for Undervisningsvæsenet. Melchior, der baade havde været hans Discipel og Medlærer, giver følgende Karakteristik af ham: „Professor Bernth var en Mand af udbredt Lærdom: ikke alene besad han en sjelden Styrke i den latinske, tildels og i den græske og hebraiske Filologi; men ogsaa var han i de ældre filosofiske Systemer, i Historie og i levende Sprog, vel bevandret, og i de mathematiske Videnskaber og den nyere Filosofi ikke fremmed. For den Stiftelse, til hvis Flor han i sine yngre Dage med saa ufortrøden Iver havde virket, bar han stedse en udmærket Kjærlighed, og derfor vilde han hellere give Slip paa den hæderfulde og fordelagtige Post som ordentlig Professor ved Universitetet, end forlade Herlufsholm. Sine Disciple omgikkes han stedse med Sagtmodighed og Eftergivenhed, maaske endog med større Eftergivenhed, end tjenligt var; dog kunde han ogsaa vise alvorlig Strenghed, hvor han troede det nødvendigt. For Disciplenes Rettigheder viste han sig aarvaagen, og med Iver antog han sig deres Sag, hvor han troede dem af nogen uvedkommende fornærmet. Disciplene betragtede ham og som deres Fader: aldrig saa man nogen Ungdomskaadhed i noget Tilfælde vove paa at tilsidesætte den Agtelse, de ligemeget skyldte hans Alder og hans Embede; og deres uskrøm-

[1]) Johan Ludvig Bernths Minde. Kbhvn. 1860, hvor en Afbildning af Monumentet findes.

tede Taarer ved hans Død vare Vidner om deres Kjærlighed til ham.

Bernth var en Mand af ædel Karakter og usvigelig Retskaffenhed; han var velvillig mod alle (i Særdeleshed en ivrig Bondeven), og i høj Grad uegennyttig og tjenstagtig; og aldrig hørte man et Ord af ham om de Tjenester, han beviste nogen. I alle Tilfælde, hvor man vilde henvende sig til ham, kunde man være vis paa i ham at finde en forstandig Raadgiver. Formedelst disse Egenskaber besad han ogsaa en uindskrænket Agtelse hos alle, som kjendte ham. Han var en flittig Kirkegjænger og Religionens uskrømtede Ven, dog uden at være i ringeste Maade bigot. Saavel i religiøse som politiske Meninger gik han temmelig frem med Tiderne, og var meget tolerant, ligesom han og i Almindelighed var meget fordomsfri. Han var selskabelig, og i Selskab gjerne munter, uagtet hans Karakter ellers var alvorlig; Betænksomhed og Sindighed viste han i al sin Adfærd; næsten aldrig saa man ham i Affekt; og dette heldige Temperament i Forbindelse med en tarvelig Levemaade og Lyst til Arbejde[1]) forskaffede ham ogsaa en uafbrudt Sundhed, saa at han opnaaede sit 80de Aar uden enten paa Sjæl eller Legeme at føle Alderdommens Affældighed."

Bernths Træk ere os bevarede ved en Tegning fra hans sidste Leveaar af E. W. Stibolt, lithograferet til Zahles Mindeblade for Herlovianere, 2den Del.

Bernth var tvende Gange gift; første Gang ægtede han 1760 *Margrethe Elisabeth Giøring,* Datter af Kaptajn *Ulrich Christian Giøring* til Grevensvænge og Sortebrødre, død 24de Juli 1761, og *Anna Marie Schindel,* en Datter af *Rudolph Schindel,* der havde ejet Bækkeskov, og en født Frøken *Vieregg*[2]).

---

[1]) Tidlig om Morgenen var han paafærde — om Sommeren Kl. 4—5 — og lige indtil hans Død var det da hans kjæreste Beskjæftigelse at arbejde i sin Have eller ved sit Drejerlad.

[2]) Worm, Lex. over lærde Mænd III, 906. Carlsen, Noget om og fra Rønnebæk, 291 fg. Kapt. G.'s Dødsdatum findes blandt nogle Op-

De havde to Døtre, *Margrethe Elisabeth* og *Anne Frederica,* der begge bleve døbte den 23de September 1761[1]); den sidstnævnte levede kun 9 Uger og blev begravet den 25de November samme Aar[2]); den første blev gift med en Oberstlieutenant *v. Køppen.* Deres Fødsel kostede Moderen Livet; thi den 25de September blev efter Kirkebogen holdt Ligtale over Prof. Bernths Frue, 21 Aar gammel.

I Aaret 1764 giftede Bernth sig med *Anne Margrethe Thestrup,* født den 9de Januar 1739, en Datter af den rige Godsejer, Kammerraad *Frants Thestrup* til Øllingesøgaard paa Laaland, død 1766; hendes Moder var *Margrethe Riegelsen,* Datter af Kjøbmand *Andreas Riegelsen* i Nakskov og *Karen Holm*[3]). Med sin 2den Hustru havde Bernth 3 Sønner: *Frants,* født 1764, død 1818 som Toldkasserer i Ringkjøbing (Dim. fra Herlufsholm Nr. 597), *Frederik Ludvig,* født 1776, død 1823 som Kapitajn i Kongens Livkorps (Dim. Nr. 629), og *Laurits Andreas Bernth,* født 1782, død 1860 som Herredsfoged og Etatsraad (Dim. Nr. 646), samt 3 Døtre: *Birgitte Christine,* født 1766, død 1828, gift med Amtsforvalter *Reiersen* i Vordingborg og siden med Oberst *Grüner; Ottilie Charlotte Sophie,* født 1771, død 1857 som Enke efter Pastor *Almstrup* i Aalborg, og *Laurence Cathrine Frederikke Bernth,* født 1773, død 1819, gift med Pastor *Giellerup* i Korsør (Dim. Nr. 606). Fru Bernth fik kort efter sin Mands Død Plads i det Harboeske Frueklôster i Kjøbenhavn, hvor hun døde 1817, den 10de Juni[4]).

---

tegnelser af Bernth i Herlufsholms Arkiv; hans Hustrus Navn ses af en Bevilling af 23. Nov. 1742 ang. Mortifikation af en bortkommen Panteobligation, Sjæll. Registre i Geh. Ark.

[1]) Herlufsholms Kirkebog.

[2]) Anf. St.

[3]) Giessing, Jubellærere I, 480, Tab. 2.

[4]) Bekjendtgjørelsen om hendes Død i Kjøbenhavns Adressecomptoirs Efterr. 1817 Nr. 137: „Efter flere Aars Brystsvaghed og næsten halvandet Aars haardt Sygeleje, som hun udholdt med en sand Kristens Taalmodighed og Hengivenhed, forlod hun Verden den 10. Juni om Aftenen, i hendes Alders 78 Aar og 6 Maaneder, med

Professor Bernths Forfatterskab indskrænker sig til et Par latinske Disputatser, hvilke han ex officio skrev som Alumnus paa Regentsen og senere paa Elers' Kollegium, nogle latinske Vers og en Del Skoleprogrammer, ligeledes paa Latin, indeholdende Aftryk af Dokumenter til Oplysning om Herlufsholms Historie [1]).

36.

Anders Winding Brorson var et værdigt Skud af en anset Præsteslægt [2]), der endnu blomstrer; hans Fader var *Christian Riese Brorson*, først Sognepræst for Klim, Torup og Vust, senere i Thisted; Moderen var *Dorothea Christine Winding*, Datter af Provst *Anders Winding* i Vestervig og *Magdalene Christine Moldrup*. I Klim blev Anders Winding Brorson født den 11te November 1755 [3]); at læse lærte han i sit 4de Aar hos en Gaardmandskone, hos hvem han var sat i Kost, da hans Forældre en Gang foretoge en Rejse; i sit 10de Aar mistede han begge sine Forældre, hvorefter han kom i Huset hos sin Bedstefader, den gamle Biskop *Broder Brorson* i Aalborg, en Broder til Psalmedigteren Biskop *Hans Adolph Brorson;* den snehvide Olding lærte ham selv Donat og Aurora, medens han

samme Blidhed og Rolighed, som havde udmærket hele hendes Liv. Ja, sjælden var hendes Overgang fra Tid til Evighed. Ingen Kamp, intet Suk, men med det rolige Smil, som følger Overbevisningen om sine Pligters tro Opfyldelse, gik hun ind i en salig Evighed. Hun var Enke efter Professor J. L. Bernth paa Herlufsholm, hvis tro og blide Ledsagerske hun var i 40 Aar. Hun overlevede ham paa fjortende Aar. Hendes uerstattelige Tab begrædes nu af 6 dybtsørgende Børn (der i hende tabte den bedste Moder), af 19 Børnebørn og 3 Børnebørns-Børn. Hun var elsket og agtet af alle, som kjendte hende, og hun fortjente det." o. s. v.

[1]) Se Worms og Nyerups Lexica.

[2]) Dens Stamtavle læses i Giessings Jubellærere I, 557. Til dette Omrids af Brorsons Levnet er benyttet Erslews Forfatterlexikon I, 213—11, Suppl. I, 247—48 samt Sibbern, Til Minde om Anders Winding Brorson, en Tale. Kbhvn. 1836.

[3]) Se Sibberns Mindetale over Brorson, S. 25; Brorson plejede selv at fejre sin Fødselsdag den 10de, Mortensaften.

ellers blev undervist i Aalborg danske Skole; fra sit 12te til 14de Aar blev han undervist af en Mesterlektianer, Worm, i Byens Latinskole, hvorefter han blev sat i denne Skoles næstøverste Klasse; den Lærer, han herved fik, behandlede ham med uforskyldt Haardhed, fornemmelig, mente Brorson, for at Drengen ikke skulde, som Biskoppens Sønnesøn, have noget forud for de andre. I Aaret 1774 blev Brorson Student, fire Aar efter, den 15de December 1778, tog han theologisk Embedsexamen med laud., Aaret efter blev han Alumnus paa Borcks Kollegium, hvor han gjorde sig færdig til filologisk Embedsexamen, som han tog den 25de Juni 1781, ligeledes med bedste Karakter; samme Aar blev han Dekanus paa Kommunitetet og havde forresten sit gode Udkomme ved at være Lærer for et ungt Menneske, Søn af Konferentsraad Aagaard, hvem han ledsagede paa en Rejse gjennem hele Danmark, da Faderen vilde, at hans Søn skulde først og fremmest lære at kjende sit eget Fædreland. Brorson levede i de Kredse, hvor man traf Rahbek, Pram og andre af hin Tids opvakte Hoveder, der meget havde deres Gang paa Borcks Kollegium[1]. Den 28de September 1782 fik Brorson Magistergraden, som en filologisk Kandidat den Gang kunde erhverve sig ved at underkaste sig en skriftlig Prøve, naar han ved Examen havde vist udmærket Færdighed i alt det, som udkrævedes til at erholde laudabilis. To Aar efter blev han, den 19de November 1784, udnævnt til Konrektor paa Herlufsholm, hvor han skulde være en Medhjælper for den gamle Rektor Bernth, efter hvis Død han den 18de Maj 1804 blev hans Efterfølger, hvorhos han samme Dag fik Professortitelen. I denne Stilling blev Brorson til sin Dødsdag, den 30te Juni 1833, da han havde været Lærer paa Herlufsholm i 49 Aar; den 10de December 1811 var han bleven udnævnt til virkl. Justitsraad og den 28de Oktober 1817 til Ridder af Dannebrog; det kgl. norske Videnskabernes Selskab i Throndhjem havde optaget ham som Medlem. Brorson udviklede en

---

[1]) Se Rahbeks Erindringer III, 16.

betydelig Forfattervirksomhed, navnlig i historisk Retning og som Oversætter af klassiske Skribenter. Hans vellignende Portræt er efter en Tegning af Greve lithograferet til „Mindeblade for Herlovianere“, 2den Samling.

Ligesom Bernth maa Brorson regnes blandt Herlufsholms bedste Rektorer, og, skjønt der nødvendigvis maatte være Forskjel paa hans Dygtighed som yngre og som ældre, ere dog alle hans Disciple enige om at anerkjende ham som en dygtig Lærer; hans Forhold til Disciplene var i Almindelighed godt og smukt; man maatte baade elske og frygte ham, siger Sibbern, og undertiden kunde hans Heftighed løbe af med ham. Hans mageløse Elskværdighed som Menneske, hans Humanitet udgjorde Grundtrækkene i hans Karakter; hans ædle, man kunde sige aristokratiske, Væsen indtog alle, og dette i Forbindelse med hans udbredte Kundskaber i æsthetisk og historisk Retning gjorde ham til en behagelig og søgt Selskabsmand. En udførlig Karakteristik af denne for Herlufsholm uforglemmelige Lærer findes i Herlovianeren F. C. Sibberns Mindetale over Brorson, da et Mindesmærke af Freund den 18de Maj 1836 afsløredes paa hans Grav

magistro, moderatori, patri
severo, pio, dilecto.

Til dette Afskedsord fra en af hans berømteste Disciple maa vi henvise dem, der ville lære Brorson nøjere at kjende.

Brorson var to Gange gift; allerede i sin tidlige Ungdom havde han fattet Kjærlighed til sit Sødskendebarn *Barbara Nicolette Kynde*, en Datter af Stiftsprovst *Ebbe Clemensen Kynde* i Aalborg og *Cathrine Margrethe Brorson;* hun var født i Holstebro 1755, døbt den 29de August, og da Brorson var bleven Konrektor, hentede han hende 1785 i Aalborg som sin Hustru; hun var smuk, indtagende, af opvakt Aand og god Forstand og af sand Hjertensgodhed, siger Sibbern; efter 22 Aars lykkeligt Ægteskab bortkaldtes hun ved Døden den 14de Juni 1807. Brorson var utrøstelig og tænkte paa at trække sig tilbage fra Embedet; men hans Venner afholdt ham derfra,

og da han nogle Aar efter, den 31te December 1816, ægtede sin afdøde Hustrus Søster, *Maren Kynde,* der havde styret hans Hus, opgav han enhver Tanke om at tage Afsked med Skolen; hun var født 1770 og overlevede sin Mand i syv Aar, idet hun døde den 16de Oktober 1840. I ingen af sine Ægteskaber havde Brorson Børn.

37.

Gustav Adolph Dichman var født i Kjøbenhavn den 18de April 1795 [1]; hans Forældre vare Professor *Carl Frederik Dichman,* Lærer i Filosofien og de skjønne Videnskaber ved det kgl. Søkadetakademi, og *Maria Othilia Schneider.* Efter Faderens Død, 1806, kom Dichman i Huset hos Doktor Rosted i Kjøbenhavn og blev Student fra Metropolitanskolen 1812; næste Aar tog han anden Examen med Udmærkelse, hvorefter han blev Lærer ved det von Westenske Institut og tilbragte nu en Række Aar med forskjellig Lærervirksomhed og omfattende filologiske og historiske Studier; han færdedes den Gang i en Kreds af opvakte unge Mænd og var en af *Tylvten* mod Baggesen [2], hvis øvrige Medlemmer næsten alle hørte til Dichmans nærmeste Omgang; i adskillige Aar boede han paa Elers' Kollegium, hvor han den 27de December 1814 havde faaet Plads som Filolog [3].

Den 29de Oktober 1822 blev Dichman af Kaas beskikket til Adjunkt paa Herlufsholm, paa en Tid, da den værdige Rektor Brorsons Affældighedsperiode var begyndt; i al Fald følte han sig træt af Latinundervisningen, som han ønskede sig fritagen for. Dichman optog denne Gjerning med en Dygtighed, Energi

---

[1]) Erslew meddeler i sit Forfatterlexikon, Suppl. I, 369, at hans Fødselsdag ifølge Døbesedlen er 11te April, og at han paa denne kun kaldes Gustav. Om Dichmans Levnet har hans Slægt meddelt Oplysninger.

[2]) Se Arentzen, Baggesen og Oehlenschläger VII, 100, 110, 238 og de dér anførte Steder.

[3]) Kollegiets Arkiv.

og Strenghed, som ikke faa nulevende endnu ret vel kunne mindes; men stillede Dichman store Fordringer til andre, saa stillede han dem visselig ikke mindre til sig selv, og hans Berømmelse som udmærket, dygtig og utrættelig Lærer er aldrig bleven betvivlet af nogen og har overlevet ham til denne Dag.

Med kgl. Bestalling af 19de September 1832 blev Dichman Overlærer og den 20de August 1833, efter den gamle Brorsons Død, Rektor (med kgl. Konf. af 21de August). Hans lykkeligste Tid var hans Adjunktaar; med Rektoratet kom først hans Sorger, hvorom Herlufsholms Historie giver yderligere Oplysninger, og man maa tilstaa, at Dichman efter sin hele Personlighed mere egnede sig til at være Lærer end til at være Rektor, hvilket blev ham saa meget vanskeligere, som den daværende Skoleherre tog *ham,* der savnede de ydre Kvalifikationer, som ellers pleje at være en Betingelse for at blive Rektor, men hvis udmærkede Lærerdygtighed Stemann kjendte og paaskjønnede, og hvis Strenghed og Pligttroskab i høj Grad tiltalte Stemann, ud af Lærernes Midte og stillede ham som Rektor i Spidsen for Skolen, hvis øvrige Lærere hidtil slet og ret havde været Dichmans Kolleger. Det lader sig ikke nægte, at der i ikke faa Aar under Dichmans Rektorat var en sørgelig Tilbagegang i Skolen og i den Tillid, den tidligere havde nydt hos Publikum; men man vilde gjøre Dichman højlig Uret, hvis man vilde tilskrive *ham* al Skylden i denne Tilbagegang. Herlufsholms Historie giver atter Oplysning om de daværende Forhold, der vilde have været vanskelige for en hvilken som helst Rektor, men bleve dobbelt vanskelige for Dichman, der skyldte Stemann sin Stilling og desuden, som nævnt, ifølge sin hele Person egentlig ikke egnede sig til at være Rektor. Men skal Dichman bære noget af Skylden for Skolens Tilbagegang i Slutningen af 30erne og i den første Halvdel af 40erne, saa skal det ogsaa regnes ham til Roes, at Skolen endnu under hans Rektorat, 5—6 Aar før han døde, atter ved hans og Medlæreres ufortrødne Bestræbelser havde gjenvundet den tabte Tillid og igjen kunde glæde sig ved at være stærkt besøgt, saa stærkt, at Di-

scipelantallet ved Dichmans Død var større, end det nogensinde havde været i de sidste 150 Aar. I de senere Aar af sit Liv levede Dichman i den bedste Forstaaelse med Skolens Lærere og glædede sig med dem over den gode Fremgang i alle Skolens Forhold. Med Aarene var Dichman bleven mildere; det hæftige, brusende Sind havde sat sig; maaske havde den Omstændighed, at han selv var bleven lykkelig Ægtemand og Fader, en mildnende Indflydelse paa ham; han var vel en stræng Mand, der endnu alvorligt krævede Pligtens Opfyldelse af sig selv og andre; men om nogen ubillig Haardhed mod Disciplene var der aldeles ikke Tale. I sit Hjem var Dichman altid en lykkelig Mand, og som Vært og i selskabelig Omgang var han lige indtil sin Død behagelig, munter og vittig. Dichman var en udmærket Latiner og en dygtig Historiker; han havde megen æsthetisk Læsning og havde Sands for Musik, men bragte det aldrig synderlig vidt som udøvende Musiker, uagtet han i sin Ungdom gjorde store Anstrængelser for at lære at spille Guitar.

Den 16de August 1853, i Sommerferien, medens Lærere og Disciple vare spredte hele Landet over, døde Dichman pludselig og uventet af et Slagtilfælde og blev saaledes bortreven fra sin Virksomhed, netop da alt tydede paa, at han skulde faa megen Glæde af den og rig Oprejsning for den Modgang, han i en Del Aar havde haft netop som Rektor. Da han blev begravet paa Herlufsholms Kirkegaard, vare flere af Skolens Lærere og mange af dens Disciple, der vare langt borte i Ferien, forhindrede i at være tilstede; men det følgende Aar, den 30te Maj, fejredes hans Mindefest, da en Støtte, som Stiftelsen paa Grev Knuths Foranstaltning havde rejst paa hans Grav, afsløredes ved en passende Højtidelighed[1]).

Dichmans literære Virksomhed var ubetydelig; han besørgede en Udgave af Badens latinske Grammatik og har ladet trykke nogle Smaadigte.

[1]) Se Listov, G. A. Dichmans Minde i Herlufsholms Program 1854, hvor en Afbildning af Støtten findes.

Dichman, der var ugift endnu de tre første Aar i sit Rektorat, ægtede den 30te Juli 1836 *Caroline Marie Christiane Hesselberg,* født den 26de Februar 1812 i Nestelsø, hvor hendes Fader, *Abraham Hesselberg,* var Sognepræst, død 1836; hendes Moder var *Karen Borch,* der døde 1864. Siden sin Mands Død boer Fru Dichman i Kjøbenhavn. Af dette Ægteskab ere tre Døtre: *Kaie Marie Othilia Dichman,* gift med Dr. phil. *Heise,* Adjunkt i Viborg, tidligere paa Herlufsholm; *Vilhelmine Margrethe Dichman,* født den 19de Septbr. 1838, og *Olivia Dichman,* født den 30te Marts 1841, gift den 1ste December 1865 med *Emil Neergaard,* Kaptajn i Fodfolket, født den 21de Novbr. 1831, Søn af Generalkrigskommissær *Jens Veibel Neergaard,* død 1864.

38.

Christian Richard Steen Listov er født den 7de Januar 1821 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Cand. philos. Dannebrogsmand *Manasse Listov*[1]), død paa Herlufsholm 27de Juni 1868, var Overlærer ved Holmens Sogns Pigeskole; hans Moder, *Anne Elisabeth,* født *Svendsen,* død 1861, var Lærerinde ved samme Skole. Hans Fader underviste ham selv i Elementær- og Realfagene, uden at det endnu var paatænkt, at Sønnen skulde studere; henved 14 Aar gammel begyndte han under Vejledning af sin ældre Broder, Andreas L. C. Listov, den Gang theologisk Student, nu Sognepræst for Dalby og Thureby i Sjælland, at læse de gamle Sprog og blev i November 1835 optagen i Metropolitanskolen, hvis Rektor var den bekjendte gamle Skolemand Professor N. Lang Nissen. Taknemmelig mindes han endnu den hjertelige Velvillie, hvormed blandt Skolens Lærere især Inspektøren, nu Skolebestyrer Prof. Krebs, tog sig af ham, saa at han f. Ex. i Græsk naaede til Examen artium at kunne opgive den hele Odyssee som læst udenfor Skolens Pensa.

I Aaret 1840 blev Listov Student med bedste Karakter;

[1]) Søn af Sognepræst for Døllefjelde i Laaland Richard Listoe eller Listo, som Navnet den Gang blev skrevet.

alt i Skolen var hans Interesse bleven vakt for Filologi og Oldtidsvidenskab, og denne Interesse voxede ved at høre Professorerne Brøndsted med det livlige Foredrag og Madvig med den klare Fremstilling og kritiske Skarpsindighed; ogsaa Filosofien under nuværende Biskop Martensens aandrige og formskjønne Behandling blev ham en kjær Syssel. I 1841 tog han anden Examen med Udmærkelse og kunde nu fuldt hengive sig til de filologiske Studier, fornemmelig under Madvigs Vejledning, og til praktisk Lærergjerning. I 2½ Aar læste han Latin og Græsk med de øverste Klasser af Borgerdydsskolen paa Christianshavn under Mag. M. Hammerichs Bestyrelse; fra 1845 ledede han i Forbindelse med nogle Kolleger Dimission af Privatister til Universitetet. Men under denne Virksomhed forhaledes Afslutningen af hans eget Studium; først i Foraaret 1848 — paa en Tid, da Sindet unægtelig var stærkt optaget af andet end Bogen — var han naaet saa vidt, at han kunde indstille sig til Embedsexamen; den theoretiske Del bestod han den 13de og 15de Maj, den praktiske den 11te November s. A., begge med Laudabilis. Saaledes havde han Adkomst til et Skoleembede; men alt længe havde det været hans inderligste Ønske med egne Øjne at se Skuepladsen for de klassiske Oldtidsfolks Liv og Virken for som Skolemand at kunne føre Fortidsbillederne frem i større Anskuelighed for sine Disciple. Dette Ønske skulde nu gaa i Opfyldelse; dels af Finantserne, dels ved Understøttelse af Kommunitetet og et Universitetsstipendium erholdt han de nødvendige Midler til at tiltræde Rejsen. I Oktober 1849 gik han over Køln og Brüssel til Paris, derfra i December gjennem det sydlige Frankrig til Italien, Nytaarsdag 1850 var han i Rom. Foraaret og Sommeren tilbragte han i Grækenland og fandt ved Hofpræst Lüths venlige Tilbud en saare kjærkommen Lejlighed til at besøge en Del af de græske Øer og Lilleasiens Kystland. Over Ancona vendte han tilbage og havde endnu den Lykke at kunne forblive et halvt Aar i Italien, hvorpaa han gjennem Tydskland begav sig over Paris til London, væsentlig for at se Samlingerne i *British Museum.*

Ved Listovs Tilbagekomst til Fædrelandet i Maj 1851 forestod en delvis Fornyelse af Lærerkollegiet ved Slesvig Domskole efter Insurrektionen; Undervisningssproget skulde som hidtil vedblive at være tydsk, men Kandidater fra Kiel kunde under de daværende Forhold ikke være paalidelige Læreremner. Rektor og Konrektor, Prof. Jungclaussen og Dr. Henrichsen, vare tilligemed den danske Slesviger Lærer Grünfeld forblevne ved Skolen efter Slaget ved Isted; under 1ste September blev Listov udnævnt til Subrektor, hans Ven, Filologen Carl Borries, til Kollaborator. Foruden dem ansattes endnu tre nye Lærere. De to Aar, han tilbragte her, udgjøre et lærerigt og interessant Afsnit af hans Liv som Følge af de ejendommelige Brydninger i Sydslesvig mellem Tydsk og Dansk. I sine Disciples Kreds mødte han hyppig Beviser paa Hengivenhed, aldrig paa Animositet; ogsaa Lærerne enedes i det hele vel.

Efter Rektor Dichmans Død blev Listov i September 1853 kaldet til Herlufsholm af Forstanderen, Grev F. M. Knuth, og under 4de Oktober beskikket til Overlærer og konstitueret Rektor for Herlufsholms lærde Skole og Opdragelsesanstalt; den 6te Oktober 1854 blev han udnævnt til Rektor, og denne Udnævnelse fik under 3die December s. A. kongelig Konfirmation. Under denne Forstander som under Gehejmeraad Hall røgtede han i henved 19 Aar det ansvarsfulde Kald ved Siden af Undervisningen at lede de Unges Udvikling under de særlige Former, som Opdragelsesanstalten medfører. Den Kjærlighed, hvormed de gamle Herlovianere omfatte deres Barndoms- og Ungdomshjem, saa han jævnligt Exempler paa, men intet saa storartet, som da Stiftelsen den 23de Maj 1865 fejrede sin 300aarige Jubelfest, og Drenge, Ynglinger og Mænd, som stode eller havde staaet i Forhold til Herluf Trolles Mindeværk, samledes i et Antal af henved 400 om den gamle Klosterskole. Men saa tilfredsstillende og belærende det end i mange Henseender er for Skolemanden at øve Opdragerens Værk paa en saa særlig og omfattende Maade, bryder Arbejdet og den stadige Ansvarsfølelse dog stærkt paa Kræfterne. Deraf havde

ogsaa han en Fornemmelse i de sidste Aar. Da derfor i Sommeren 1872 en Lejlighed frembød sig til en mindre byrdefuld Virksomhed ved den Skole, hvorfra hans Fader var dimitteret i Aaret 1799, benyttede han den og blev under 10de August 1872 af Hs. Maj. Kongen udnævnt til Rektor for Nykjøbing Kathedralskole med Anciennitet fra 6te Oktober 1854. Her har han tillige haft den aandelige Forfriskelse at komme til at undervise i flere Fag, der ikke tidligere hørte til hans Repertoire. Den 1ste Januar 1859 var han bleven udnævnt til Professor (med Rang i V. Kl. Nr. 8) og under 10de August 1872 til Ridder af Dannebroge.

Den 5te April 1862 ægtede Listov *Anna Sophie Balle,* født den 19de Januar 1841, ældste Datter af Biskop Balles Sønnesøn, Herlovianeren *Johannes Peter Ovesen Balle,* Sognepræst for Aversie og Testrup, og *Nancy Henriette Jacobine Schack*[1]).

Foruden de sædvanlige Skoleefterretninger, som det paaligger Rektor at affatte, og adskillige mindre Artikler til de offentlige Blade, har Prof. Listov leveret Afhandlinger — mest om Skolespørgsmaal — til Herlufsholms Program for 1863, 1864, 1866, til Nykjøbing Skoles for 1873, Begyndelsen af en Fortegnelse over Herlufsholms Skoles Bogsamling i Programmerne for 1871 og 1872. I Anledning af Herlufsholms forestaaende Jubilæum forfattede han til Danmarks Folkekalender for 1865 en Levnetsskildring af Herluf Trolle, og som Indbydelsesskrift til selve Festen *En Udsigt over Skolens Historie fra dens Stiftelse indtil vore Dage.* Endvidere har han i 1868 udgivet en latinsk Elementarbog og i Aarene 1867—71 *T. Livii Historiarum Romanarum Præfatio; Libri VI X, med Oplysninger til Skolebrug,* i 3 Hefter.

39.

Johannes Nicolai Georg Forchhammer er født i Kjøbenhavn den 20de Marts 1827. Hans Fader, *Dr. phil. Jo-*

[1]) Se Leth og Wad, Dimitterede fra Herlufsholm Nr. 788.

han Georg Forchhammer (død 1865 som Konferentsraad, Professor i Mineralogi og Direktør for den polytekniske Læreanstalt), der den Gang var Lektor i Kemi og Mineralogi og som saadan havde Embedsbolig paa den daværende Porcellænsfabrik paa Christianshavn, havde Aaret i forvejen ægtet *Louise Christiane Fugl*, en Datter af Overretsprokurator, Kancelliraad *Ulrik Nicolai Gade Fugl*. Sin Moder mistede han allerede 1831, og hans to yngre Sødskende døde som Børn; da Professor Forchhammers 2det Ægteskab med sin afdøde Hustrus Halvsøster, der endnu lever, var barnløst, opvoxede Sønnen som eneste Barn i det fædrene Hjem paa Nørregade i den mineralogiske Professors Embedsbolig. Sin første Undervisning fik han i en lille Skole, som holdtes af Frk. Sibbern, en Søster til Konferentsraad Sibbern, hvorefter han tilligemed en Ven, Carl Borries, forberedtes af nuværende Generalauditør Georg Bornemann, indtil de begge i Efteraaret 1839 optoges i Metropolitanskolens 3die Klasse, hvorfra de 1843 afgik til Universitetet i det sidste Hold, der dimitteredes af den gamle Rektor Nissen. Ved Examen artium fik Forchhammer Karakteren laud. og bestod næste Aar den filologisk-filosofiske Examen med Udmærkelse. Ligesom sin Ven Borries slog han nu ind paa det filologiske Studium og underkastede sig den 8de og 9de November 1849 den filologisk-historiske Skoleembedsexamen med bedste Karakter; den praktiske Prøve aflagde han den 22de Januar næste Aar med samme Udfald. I sine Studenterdage informerede han stadigt ved Siden af at læse til Examen og var saaledes fra Sommeren 1845 Lærer i Borgerdydsskolen paa Christianshavn, overvejende i Latin og Græsk; men samtidig deltog han ivrigt i Studenterlivet og var et virksomt Medlem af Studentersangforeningen. Da han nu efter afsluttet Embedsexamen forblev i Kjøbenhavn, fortsatte han sine Studier under friere Former uden derfor at trække sig tilbage fra Studenterlivet; han var saaledes Senior i Studenterforeningen og Medlem af den danske Bestyrelse for Studentertoget til Christiania 1851. Den 28de September 1852 disputerede han for Magistergraden (ved den kgl. Resol. af 10de

Maj 1854 forandret til den filosofiske Doktorgrad) og tiltraadte derefter med offentlig Understøttelse en Udenlandsrejse.

I Forening med Digteren, nuværende Pastor Hostrup rejste han over Wien, hvor han efter Konferentsraad Madvigs Anmodning begyndte en Kollation af Haandskriftet til de 5 sidste Bøger af Livius, til Rom, hvor de ankom kort før Jul. Forchhammers filologiske Uddannelse var under Madvigs Ledelse hidtil væsentlig gaaet i sproglig Retning; her i Rom aabnede sig en hel ny Verden for ham. Ved flittige Besøg i Samlingerne i Forening med Studier hjemme og i det preussiske arkæologiske Selskabs Bibliothek søgte han at sætte sig ind i den antike Kunst, hvorved han dog heller ikke glemte den nyere. Efter at have tilbragt Paasken i Rom drog han med en Kreds af Landsmænd til Neapel og gjorde i Forening med Arkitekten, nuværende Etatsraad Herholdt et længere Besøg i Pompeji.

Da Forchhammer drog hjemmefra, havde det været hans Agt efter en Vinters Ophold i Italien at rejse til Spanien og studere de romerske Oldtidslevninger dér; men overvældet af de rige Skatte, som aabnede sig for ham i Italien, opgav han denne Plan. Fra Neapel vendte han tilbage til Rom, og efter et Sommerbesøg i Harzen, hvor han traf sine Forældre, gik han atter til Italien over Schweiz.

Medens han under sit første Romerophold væsentlig havde studeret de rige Kunstsamlinger, kastede han sig nu over Roms Historie og Italiens Topografi. I Oktober 1853 foretog han i Forening med en norsk Filolog, nu afdøde Overlærer Stang, en længere Fodtour til de etrusciske Gravsteder og, førend Vinteren endnu var til Ende, i Januar 1854 en lignende Vandring gjennem det gamle Volscerland til Neapel. Derfra gik Rejsen i Februar Maaned tilligemed Stang og den svenske Arkitekt Langlet til Sicilien. Efter tre Ugers Ophold i Palermo rejste de, da Vejret bedagede sig, først kjørende, derpaa ridende eller gaaende over Segesta til Selinunt og derfra langs Siciliens Sydkyst over Agrigent til Syracus. Efter et otte Dages Ophold paa sidstnævnte Sted droge de over Catania og Taormina til Messina;

de gave sig alle Vegne god Tid, saaledes at den sicilianske Rundrejse tog hele Marts Maaned, og overalt undersøgte og beskreve de saa omhyggeligt som muligt de bevarede Oldtidslevninger. Efter et fornyet Ophold i Neapel vendte Forchhammer alene over Capua, Benevent og Abruzzerne tilbage til Rom, hvor han fortsatte sine historiske Studier. Den varme Sommertid tilbragtes i Bjergene.

I Foraaret 1855 sagde han Rom Farvel med tungt Hjerte og drog langsomt under fortsatte topografiske Studier nordpaa og naaede ved Sommertid, efter en næsten treaarig Fraværelse, tilbage til Danmark.

Efter sin Hjemkomst overtog Forchhammer igjen sine Timer i Borgerdydsskolen paa Christianshavn, fik det Smithske Stipendium og begyndte som Privatdocent at holde filologiske Forelæsninger og Øvelser paa Universitetet. Da der imidlertid ad denne Vej ikke syntes at ville aabne sig nogen Fremtid for ham og han imidlertid var bleven forlovet, søgte han og fik den 28de August 1859 en Overlærerplads ved Kathedralskolen i Aalborg, hvor Professor Tregder da var Rektor. Den 7de Maj 1860 fejrede han i Sandefjord i Norge sit Bryllup med *Abigael Marie Bing Ebbesen,* født den 9de November 1840, en Datter af Badelæge *Jørgen Tandberg Ebbesen* og *Henriette Sophie Frisach.*

Politik havde Forchhammer i sine tidligere Aar aldrig aktivt givet sig af med; men efter sin Ankomst til Aalborg deltog han ivrigt i Kampen mod Aalborg Stiftstidende og de Anskuelser, den forfægtede, og var saaledes ogsaa virksom ved Oprettelsen af Aalborgposten (nuværende Nørre Jyllands Folkeblad). Da efter Kong Frederik VII's Død og den ulykkelige slesvigske Krig nye Valg til Rigsdagen skulde foretages i Aaret 1866, fik han en Opfordring til at stille sig som Kandidat for Aalborg ved det forestaaende Folkethingsvalg. Da han imidlertid faldt for Grev Sponneck, blev han ved det umiddelbart efter følgende Landsthingsvalg den 18de Oktober 1866 Repræsentant for 7de Landsthingskreds og havde som saadan Sæde i Rigsdagssam-

lingerne 1866—68, indtil han i Juli 1868 nedlagde sit Mandat. Det viste sig nemlig snart, at Rigsdagsvirksomheden, eftersom Samlingerne bleve længere og længere, var fuldkommen uforenelig med Skolevirksomheden, og da Rektoratet i Aalborg blev ledigt, søgte og fik Dr. Forchhammer det den 27de Maj 1868.

Forchhammers Forfattervirksomhed begyndte med, at han som ung Student 1846 efter Anmodning af Professor M. Hammerich anonymt udgav en lille latinsk Læsebog for de første Begyndere. Forfatteren havde næsten selv glemt Bogens Tilværelse, da Forlæggeren 1865 underrettede ham om, at den var udsolgt; den udkom da 2den Gang under hans Navn og har siden oplevet flere Oplag. Til denne har senere sluttet sig en Samling latinske Stileøvelser. Forchhammers Magisterdisputats var af kritisk Indhold, og forskjellige kritiske Bemærkninger har han senere meddelt, navnlig i Udsigterne over det filologisk-historiske Samfunds Virksomhed, hvor ogsaa enkelte Smaaafhandlinger, der knyttede sig til hans Rejseiagttagelser, have fundet Plads.

Da Forchhammer blev Lærer ved Aalborg Skole, fik han blandt andet ogsaa Historie som Lærefag, og hans Interesse gik mere og mere fra Filologien over til Historien. En Række Afhandlinger, sigtende til Sverigs og overhoved Nordens Historie i Begyndelsen af dette Aarhundrede, begyndte allerede i Aalborg at udgives i Steenstrups danske Maanedsskrift, men fortsattes i mere selvstændig Form under hans Ophold ved Rigsdagen i Kjøbenhavn, da han fik Adgang til Udenrigsministeriets Arkiv.

Da han blev Rektor, faldt denne ligesom al anden Forfattervirksomhed bort, eftersom Skolen og dens Gjerning lagde fuldt Beslag paa hans Kræfter. Efterat Dr. Forchhammer i 4 Aar havde været Rektor ved Aalborg Kathedralskole, fik han af Gehejmeraad Hall Tilbud om Pladsen som Rektor paa Herlufsholm, der var bleven ledig, idet Professor Listov havde faaet Rektoratet for Nykjøbing Latinskole.

Virksomheden som Styrer af en Opdragelsesanstalt havde

altid staaet for ham som Idealet for en Skolevirksomhed, og Landlivet i en sund og yndig Egn havde ogsaa noget særlig tiltrækkende for ham, ikke mindst af Hensyn til hans store Børneflok; han betænkte sig derfor ikke længe, hvor uventet end Tilbudet kom ham midt i Sommerferien. Under 11te August 1872 beskikkedes Dr. Forchhammer af Hs. Excell. Forstanderen til Rektor paa Herlufsholm, og den 16de samme Maaned konfirmeredes Bestallingen af Hs. Maj. Kongen. Den 1ste September, samme Dag som Inspektør Leth og Overlærer Neergaard fejrede deres 25aarige Jubilæum, blev han højtidelig indsat af Forstanderen og tiltraadte derefter sin Gjerning[1]).

[1]) En detailleret Oversigt over Forchhammers literære Virksomhed findes i Hundrups Efterretninger om Lærerstanden ved Aalborg Kathedralskole.

PERSONALREGISTER.

Aagaard, C. 125, 126.
— L. 121.
— N. **121–29**, 154.
Aalborg, H. 7.
Abbel, J. 106.
Abel, A. 106.
— J. 106.
Ackeleye, Chr. 24.
— Corf. 44.
— G. 24.
Adler, F. 188.
Ahlefeldt, Fr. 163. 185.
Alan, H. J. **12–15**, 56.
Albertin, B. 189.
— P. v. 201.
Almstrup, 215.
Andersdatter, B. 63.
— I. 206.
Andersen, C. 185, 188.
— J. 52.
— N. 122.
— Peder (Nyborg), 185.
— Poul, 69.
— S. 79.
Angel, A. 186.
Aqvilonius, B. 34, 35, 53, 61.
Arboe, M. 10.
— P. **10–12.**
Arøbo, A. 9, 49, 53, 56.
Aslaksen, K. 64, 70, 77.
Assens, R. E. 57, 58.
Bacher, H. 159.
Bager, E. 129.
— J. P. **3–4.**
— O. 129.
Bagger, A. 132–33.
— E. 133.
— H. 169, 185, 188.
Bajer, I. W. 191.
Balle, A. S. 225.
— J. P. O. 225.
Bang, C. 91.
— T. 98, 119.
Barsker, D. 112, 113.
— H. 121.
— J. D. **118–21**, 124.
— Johanne, 121.
Bartholin, B. 132.
— H. 179.
— T. 138, 177, 188.
Becker, J. G. 189.
Bekker, B. 181–82.
Bentzon, N. 190.
Bernth, A. F. 215.
— B. C. 215.
— F. 215.
— F. L. 215.
— J. L. **210–16**, 217–18.
— L. 210–11.
— L. A. 215.
— L. C. F. 215.
— M. E. 215.

Bernth, O. C. S. 215.
Bertelsen, M. 11, 34, 52.
Bie, A. 70.
Bielke, Jens, 16.
— Jørgen, 165—66.
Bildius, T. I. 104.
Bille, H. 155.
— L. 82.
— S. 82.
Bircherod, Jacob, 88, 162.
— Jens, 162-64, 180, 198.
Bisholt, M. N. 197.
Bjørnsen, A. 9.
— B. 189.
Bluhme, J. B. 192.
Borch, K. 222.
Borck, A. 201.
— Magdal. 9.
— Mette 9.
— O. 47, 68, 163, 201.
— P. I. **6—10.**
Bording, A. 145, 183—84.
Bornemann, C. 163-64, 166.
— G. 226.
— H. 163, 193.
— O. 202.
Borries, C. 224, 226.
Boxhorn, 130.
Brahe, J. 13.
— P. 13.
— S. 13.
Brand, C. 107.
Brandt, P. 190.
Bredal, W. 183.
Brinch, I. 189.
Brix, L. 156, 170.
Brochmand, B. 129.
— E. 129—30.
— H. 51, 61-63, 71, 101—2, 116, 130, 134, 146.
— Jacob **58—62.**
— Jesper, 20-21, 43, **48,** 49, 59, 62, 66, 69—72, 74, 81, 89—90, 98, 105, 108—10, 113, 115, 122-33, 126, 129-31, 142, 144.
— R. 59, 119, **139-40,** 155.
Brochmand, S. 177.
Brockenhuus, E. 23.
Brod, J. J. 84.
— M. 84, 90.
Brorson, A. W. **216-19,** 220.
— B. 216.
— C. M. 218.
— C. R. 216.
— H. A. 216.
Brunow, E. J. 82.
Brunsmand, B. 171.
— J. **171—194,** 195.
Brøndsted, P. O. 223.
Buch, J. 70.
Buchner, 141, 144.
Buck, H. 208, 210.
— H. J. 209.
— M. **208-10.**
— P. 210.
Busch, J. 186.
— N. F. 59.
Bülich, T. 185.

Callundborg, H. P. 153-55.
Camden, W. 49.
Charlotte Amalie, 165, 168.
Christensdatter, A. 155.
— G. 14, 15.
Christensen, C. **76—80,** 82, 102.
— P. 97, 199.
Christian af Brunsvig, 27-29.
Christian IV, 2, 6-8, 11, 20, 30, 44, 65, 75, 77-80, 82—84, 86 88, 100, 108—9, 128.
Christian V, udvalgt Konge, 21, 57, 70, 98-100.
— 170, 188.
Christian VI, 202.
Christophersen, H. 104.
— J. **5-6,** 101.
Clausdatter, E. 52.
Clausen, H. 153
— N. 65.
Clemendsen, C. 105, 124, 147.
Clementin, C. 121.
Clod, A. 209—10.

Clod, P. 209.
Colding, A. 116, 120-21.
— F. 186.
— J. P. 108.
— P. J. 115.
Colerus, P. 189.
Custer, H. 100.

Dame, H. 82.
Damianus, J. 145, 154, 159.
Danielsen, J. 33—34.
Dankel, F., 189.
Dichman, C. F. 219.
— G. A. **219—22**, 224.
— K. M. O. 222.
— O. 222.
— V. M. 222.
Dinesen, H. 97.
Diriksdatter, I. 188.
Ditmersker, C. 96.
Dorne, C. v. 45.
— H. v. 45.
Dorph, N. 192.
Drachard, B. 106.
Durich, H. 103.
Durkop, H. 103.
Duvall, G. 151.
Dybvad, C. 57.

Ebbesen, A. M. B. 228.
— J. T. 228.
Eckov, P. 186.
Eggebrecht, N. 36.
Eichel, 193.
Eilertsen, J. 119, 125, 173.
Eisenberg, A. 63, 65.
— E. 65, 107.
— P. 57.
Eleonora Christine, Frøken, 83.
Elers, J. 190.
Eller, M. E. 207.
Elstorp, 140-41.
Engelstrup, O. 186.
Eriksen, H. 94.
— L. 107, 115.
Ernst Casimir af Nassau, 83.
Errebo, M. 10.
Eskildsen, J. 12.

Fabricius, 80.
Falster, J. R. 25.
Fecht, 191—93.
Feldman, J. 201.
— M. 201.
— P. 201.
Ferdinand, Ærkehertug, 63.
Fincke, T. 11, 18, 58, 65.
Findsen, L. **4—5.**
Fleischer, E. 185.
Forchhammer, J. G. 225-26.
— J. N. G. **225—30.**
Foss, M. 161.
— N. 32.
Francke, A. H. 191.
Frederik III, 58, 110-11, 117-20, 138, 150, 152, 160.
Frederik IV, 200.
Frederik V, 204.
Friis, 2.
— B. 129.
— C. 8, 28, 32, 37-38, 43, 67, 72, 113.
— L. 185.
— M. 131, 136.
Frisach, H. S. 228.
From, 132.
Fugl, L. C. 226.
— U. N. G. 226.
Fuiren, H. 39.

Gagge, C. 44.
Gelstrup, 113.
Gersdorff, J. 113.
Gerson, B. J. **101-3.**
Gesins, G. 100.
Giellerup, 215.
Giøring, M. E. 214—15.
— U. C. 214.
Gram, H. 153, 200, 209.
— L. 193.
Gregersdatter, A. 156.
— M. 43.

Griffenfeld, 163—66, 168—69.
Groth, K. J. 198
Grubbe, Elsebe, 23.
— Erik, 82.
— L. 25, 82.
— M. 82.
— P. 24—25.
— S. 23, 37, 43.
Grüner, 215.
Grünfeld, 224.
Grønbech, J. 8.
Grønner, P. 115.
Gustav Adolph af Sverig, 141.
Gyldenstjerne, A. 64.
Günther, F. 37.
Gøye, B. 1—2, 13, 29, 49.
— Elline, 1.
— Eskild, 64.
— F. 29, 64.
— H. 64.
— J 29.
— M. 29, 49.
— O, 64.

Hagerup, 205.
Hall, C. 224, 229.
Halmann, C. A. 207.
Hammer, J. 186.
Hammerich, M. 223, 229.
Hammermüller, 143.
Hamsfort, C. 64.
Hansdatter, A. 93.
— Birgitte, 3.
— Bodil, 3.
Hansen, A. 111.
— Christen, 112.
— Claus, 110.
— H. 3.
— Jacob, 9
— Jens, 15.
— Jørgen, 163.
— M. 186.
— O. 190.
— P. 9, 155.
— T. 186.
Hardenbech, A. 21.
Hardenbech, L. 21.
Hasebard, Abigael, 86.
— Anna, 86.
— Jacob, 80—81, 91.
— Jørgen, 91.
— T. 80.
— W. 75, 77, **80—93.**
Haven, L v. 188.
Heboe, M. 193.
Hegelund, A. 95, 129.
Hein, T. M. 160—61.
Heinsius, D. 130, 144.
Heise, A. 222.
Hemmingsen, N. 7, 54.
Henrichsen, 224.
Herholdt, 227.
Herlufsen, C. 94—95.
Hesselberg, A. 222.
— C. M. C. 222.
Hie, P. **48—53**, 56—57, 69, 76.
Hindsholm, L. J. 90, 117.
Hiorth, L. H. 197.
— M. **197—98**.
Holm, K. 215.
— P. 211.
Holmer, P. 146—47.
Holst, P. L. 93.
Holstein, J. L. 202, 207, 209, 211—12.
Holtoug, B. v. 155.
— D. v. 155.
— M. v. 155—56, 161, 170.
Hostrup, C. 227.
Huitfeldt, A. 4, 5, 11, 13, 20.
— J. 1.
Humlet, M. C. 99.
Høeg, Just, 54, 157—59.
— Jørgen, 158.
— M. 159.
— S. 158.
Høyer, 177.

Ild, S. J. 192.
Iversen, N. 186.

Jacobsdatter, B. 59, 61.
Jacobsen, C. 14, 57.

Jacobsen, P. 103.
Jacobæus, M. 78, 165.
Jensen, B. 188.
— H. 25.
— J. 189.
— S. 199.
— W. 43.
Jernskjæg, B. 40, 43.
Jersin, J. D. 49, 54, 56, 72.
Jespersen, P. 189.
Johnston, J. 49.
Juel, G. 18—19, 199, 206.
— H. 18.
— J. 186.
— M. 18.
— N. 19, 190.
— O. 18—19.
— P. 18, 117.
Julius, J. P. 104.
Jungclaussen, 224.
Justesen, J. 174.
Juul, V. 199.
Jørgensen, F. 8.
— H. 103.
— M. 163.
— R. 103,

Kaa, J. 186.
Kall, 212.
Kanneworff, J. G. 196
Keugins, 192.
Kingo, T. 173, 183—84.
Kitzerov, A. 177.
— J. 185.
Klauman, M. 186 -87.
— W. 186.
Klyne, D. 106.
— F. 96, 106, 144.
— K. 107.
— L. 106, 112.
Knoff, C. 2, 7, 53, 55, 57.
— F. 53—55.
— H. 49, **53—58**, 69, 70.
— P. D. 102.
Knudsen, H. 11.
— J. 79.
Knuth, F. M. 221, 224.
Kortholt, C. 180—81, 186, 191.
Krabbe, N. T. 71—72.
— O. 190.
Krafft, H. 83.
Krafse, E. 82.
Krag, A. 13.
Krebs, 222.
Kremer, K. 10.
Krugk, 158.
Kruse, E. 7.
— J. 79.
Kræmmer, C. 76, 79.
Krøniche, N. S. 119.
Kynde, B. N. 218.
— E. C. 218.
— M. 219.
Køppen, v. 215.

Lagerbring, 47.
Lange, J. 119.
— W. 54.
Langeland, E. 199.
— P. 199.
Langlet, 227.
Larsen, A. 63.
— H. 63.
Lauerentzen, J. 189.
Lauritsdatter, B. 12.
Lauritsen, J. 97.
— K. 86.
— S. 139.
Leegaard, M. 189
Leth, A. E. 230.
— C. S. 133.
— N. 186, 189
Leyding, 191.
Limmer, C. 19.
Lindenov, 2.
Listoe, R. 222.
Listov, A. L. C. 222.
— C. R. S. **222-25**, 229.
— M. 222.
Lund, C. H. 86.
— H. 152.
— Jens, 189.

Lund, Jørgen, 140, 142.
— Z. 132, **140 53.**
Lunge, S. 158.
Luxdorph, B. 188.
— C. B. 157.
— D. S. 208.
— E. 188.
— O. 157.
Lykke, C. H. 64.
— M. 54.
Lyschander, C. 30, 35
Lyser, J. 185.
Lüth, 223.
Lütken, F. J. 189.

Maaneskjold, B. K. 40.
— K. B. 40.
— M. B. 39-41, 43-45.
— U. B. 41.
Machabæus, C. 41, 44.
Madsdatter, I. 186.
Madsen, J 11.
— R. 32.
Madvig, J. N. 223, 227.
Maius, J. H. 191.
Mand, A. M. 60
Marselius, 150.
Marsvin, O. 6.
Martensen, H. L 223.
Maschwedel, B. 97.
— C. 97.
Masius, H. G. 191.
Matthias, Kejser, 25-26, 63.
Matzen, R. 197.
Mauritius, B. 142
Mavors, F. C. 195.
Meadow, 135.
Medelfar, M. J. 21, 39, 51, 56.
Medelfart, N. 206.
Mehrn, P. N. 151.
Mejer, A. 106.
— J. 142.
Metzner, L. 37.
Meyer, Andr. 189.
— Anne, 188.
— R. 189.
— W. 76.
Michelsdatter, A. 188.
Michelsen, G. 148, **153-57**, 159, 161.
— Hans, **1-3**, 12, 86, 89, 96, 155.
— Henr. 84-85.
— J. 208.
Moldrup, M. C. 216.
Moller, J. 187, 191.
Mogensdatter, M. 172.
Morhof, D. G. 153.
Mortensdatter, A. 106-7, 112, 188.
— E. 13.
— J. 188.
Mortensen, F. 97.
— K. 34.
— L. 106.
— O. 70.
— P. 48.
Most, Aage, 40.
— Axel, 40.
— H. 40-41, 43-44.
Moth, P. 138, 146.
Mule, Slægten, 85.
— H. 90-91.
— W. 188.
Mund, E. 41.
Munk, K. 77.
Munthe, Lisb. 3.
— Ludv. 3.
Münster, J v. 6).
Møinichen, H. à, 189.

Nansen, H. 190
Neergaard, E. 222
— F. C. S 230.
— J. V. 222.
Neufville, J. de, 159.
Nielsdatter, Agnes, 47.
— Anne, 76, 79-80.
— K. 69.
Nielsen, C. 79.
— E. 50, 110.
— S. 110.
— L. 199.
— N. 106.
— P. 91-92.

Nienaberg, H. 141–42.
Nissen, N. L. 222, 226.
Nold, C. 184–85.
Næstved, F. J. 8.

Offuerberg, H. 83
Olsen, C. 131.
— N. 60.
Olufsen, E. 109.
— M. 13.
Ondløse, J. C. 114.
Opmand, P. 147-48.
Ostenfeld, C. 133.

Paaske, K. 80.
Paludan, B. 53.
— Hans, 53.
— Hedevig, 73, 75
— V. 73.
Parsberg, C. 173.
— N. 122
Paslich, F. 29.
Paulli, S. 68.
Pedersdatter, B. 125-26.
— M. 188.
Pedersen, H 34.
— J. 104.
— L. 43.
— Michel, 12.
— Mogens, 9.
— Morten, 111.
— N. 62, 66, 69.
— P. 120.
— R. 129.
— S. 157.
Pestel, A. 139.
— P. U. 139 40.
Pilt, J. M. **5.**
Pio, L. 177.
Plum, C. 16, 54, 94.
Podbusk, H. 59.
Pols, J. 186.
Pontoppidan, E. 36, 156, 203-4.
Pors, S. 17, 64
Poulsen, P. 115.
Pral, J. 186.
Pram, 217.

Putschius, H. 18.
Pøpping, A. 45.
— F. 45.

Raac, M 103.
Rafn, H. 105–7, 114-15, 125.
Rahbek, K. L. 212-13, 217.
Ramel, H. 128.
Ramus, M. 170
Rasmusdatter, M. 129.
Rasmussen, C. 76.
— R. 186.
— S. 189.
Ravn, B. 132, 139–40.
— M. 132–33.
Rechenberg, 191.
Reedtz, P. 120, 136.
Reiersen, 215.
Resen, H. H. 62, **63–69,** 72.
— H P. 3, 16, 57, 60, 63, 70-72, 74, 113, 114.
— P. 69, 101, 188.
Reusner, B. 95.
Reventlow, M. 14.
Rhode, H. 114.
— J. 112, 143.
- L. 112.
Rhuman, A. 154.
— W. 8.
Riegelsen, A. 215.
— M. 215.
Ringkiøbing, A. 75.
Rittershusen, C. 18.
Roaldsen, P. 186.
Rosenberg, 119.
Rosenkrantz, B. 13.
— F. 158.
— G. 43, 64.
— H. 40, 64, 81.
— J. 154–55, 157, 159-60, 174.
— Ole, 54–55.
— Ove, 160.
— P. 43, 54, 61, 64, 96.
Rosenpalm, P. 136.
Rosenvinge, Slægten, 85
Rosing, H. 167.

Rosted, 219.
Rostgaard, F. 189, 191.
Rømer, O. 190–91.
Rørscheid, M. 19.

Sadolin, J. 72, 95, 99.
Salius, 130.
Sandberg, P. 21.
— T. 54.
Sandro, A. 197.
— C. **194–97.**
— G. 197.
— J. L. 197.
— I. 197.
— M. E. 197.
— S. 197.
Saxe, K. 206.
Scandorph, F. 72–73.
— N. P. **69–76,** 77, 88, 98–99.
Scankius, J. 186.
Scavenius, J. 189.
— L. M. 50, 60, 89, 148, 154.
Schack, N. H. J. 225.
Schade, P. H. 154.
Schielderup, N. 141.
Schindel, A. M. 214.
— R. 214.
Schletter, C. H. 135, 156, **157–71.**
— H. 157.
Schneider, M. O. 219.
Schouboe, C. W. 201.
— J. C. 201.
Schougaard, J. 54.
Schrøder, A. 209.
— H. S. 60
— J. 186.
Schumacher, M. 188.
— P. 151.
Schwendi, S. 84.
Schytte, M. 121.
Schøller, Caspar, 184, 188, 189.
— Chr. 179.
— I. 131.
Scioppius, C. 143.
Scribonius, N. 36.
Scultetus, 191.
Sebbelov, H. O. **198–99.**
— J. 198.
Seeblad, Slægten, 85.
— K. R. 80.
— O. R. 86.
Seefeld, J. 148–49.
Seerup, 180.
Sehested, C. T. 31, 54, 89–90, 108, 117, 132, 157, 190.
— D. 117.
— H. 120.
— Margr. 14.
— Mogens, 64.
— R. 14.
Sibbern, F. C. 218, 226.
Simsen, H. 199.
Sinclar, C. 82.
Sindberg, C. N. 107.
Sivertsen, F. **15–17.**
Skeel, C. 160.
— M. 160.
— O. 73.
Skinkel, L. 64.
Slange, A. 188.
— N. 189.
Sophie, Dronning, 97, 104.
Sophie Elisabeth, Frøken, 83
Sophie Hedevig af Brunsvig, 83.
Sparre, A. 22 fg. 37–39, 82.
— E. 22, 24–25.
— H. 24.
— J. T. 23.
— K. 24–25.
— R. 24.
Spend, F. 186.
Spener, P. J. 191.
Sperling, J. 86.
— O. 35, 84.
— P. 35.
Spielderup, A. 106.
— H. 107.
— J. J. 112.
— J. P. **103–13,** 114, 116.
— M. 106.
— N. 107.
— O. 106.
— P. 106.

Spielderup, W. 106.
Split, F. 103.
Sponneck, 228.
Spormand, P. 132, 138.
Stadager, P. 186.
Stade, J. F. v. 192.
Stang, 227.
Staphrophsky, O. 96.
Steenbock, E. 159.
Steenbuch, C. 172—73.
— H. 173, 189, 198.
Steensen, J. **199—206.**
Stemann, P. C. 220.
Stenchelstrup, A. 163.
Stensen, N. 176–77, 185.
Stephanius, J. 16—17.
Stibolt, E. W. 214.
Stisøn, N. 47.
Strauch, Æ. 55.
Stub, K. 113.
Sturm, J. 1.
— O. M. 185.
Sund, M. R. 186.
Sunde, N. 205
Surbeck, S. 52.
Svane, H. 68, 98, 120, 154.
Svendsen, A. E 222.
— R. 125—26.
Syv, P. 160, 190.

Tanck, J. 19, 47.
Taubmann, F. 18, 55.
Thestrup, A. M. 215.
— F. 215.
Thura, A. 181—82, 191, 202.
— L. 93.
Thurah, Slægten, 101.
Thott, B. 155.
— T. 43, 45.
Tielkius, 192.
Tilemann, J. 8.
Tilly, 140.
Tisdorf, D. M. 177.
— J. 186.
— M. H. 163, 177, 184, 188.
Toxværd, A. 197.
— P. H. 116.
Trane, P. 19.
Tregder, 228.
Trolle, B. 201.
— F. 195—96.
— H. 49, 224.
— N. 64
Tura, L. P. **93–101.**
— M. 101.
Tygesdatter, D. 73.
Ulfeld, A. 105.
— C. 50, 102, 105, 113—14, 122 —24, 144.
— E 113.
— K. 102.
— M. 23.
Ulfstand, A. 60.
Urne, E. 158.
— J. 43.
— K. 52.

Wagenseil, 191.
Walchendorff, H. 84–85, 87.
Valdemar Christian, Greve, 82–84, 91, 131.
Wandal, H. 89, 132, 135, 161.
— H. E. 167.
Veielius, 192.
Wendel, L 186,
Venusin, J. J. 4, 8–9.
Wering, C. J. 206.
Werring, F. F. C. 208.
— J. L. H. 207.
— M. C. 208.
— P. 208.
— R. **206—8,** 209.
— S. 208.
West, M. 201.
Westhofen, W. v. **17—48.**
Westhoff, Alb. 48.
— Anna, 21.
— E. 17.
— F. 24, 27, 48.
— G. 48.
— P. 17, 21.
Vibe (Wibe), J. 52.
— K. 84.
Vieregg, 214.

Widing, S. 140.
— Z. 140.
Widsted, L. M. 101.
Villadsen, P. 72.
Villumsdatter, Alhed, 157.
— Anne, 103.
Winchelmann, M. 186.
Winckler, J. 191.
Vind, O. 60, 95.
Wind, H. 141–44, 146, 188.
— I. 54
— J. 141 - 44, 151.
Vinding, J. 84, 102, 104.
— P. 189.
— R. 116, 119, 136, 157.
Winding, A. 216.
— D. C. 216.
Vinsløv, L. 189.
Winstrup, E. 65.
— M. 66.
— P. 9, 36, 63, 65, 67, 94, 121.
— T. 65, 68 - 69.
Wisch, H. v. d. 111.
With, M. 199.
Witzleben, J. 162.
Wolfen, 153.
Worm, C. 189.
— O. 35-36, 46, 58, 75, 89, 100 143.
— W. 152, 163, 166, 188.
Wreiden, H. 32 - 34.
Wurc, G. T. 19.

Zandt, E. 192.
Zesterflet, H. v. 3.

TRYKFEJL,

som have indsneget sig, bedes undskyldte med Forfatterens Fraværelse fra Trykkestedet.

Følgende ere bemærkede:

S. 7, Note 5, Linie 5: Joachimisis, læs: Joachimicis
S. 12, Linie 18: Holland, læs: Halland.
S. 52, Linie 16: suar, læs: saar.
S. 84, Note 2, Linie 2: Hans, læs: Jens
S. 123, Linie 4: sassuechen, læs: Sasserchen.
— , Linie 6: Sassuik men, læs: Sasserkenen.
S. 191, nederste Linie: Alb. Thura, læs: Laur. Thura.
S. 131, Note 4, kan henvises til Th. Bartholini De Medicina Danorum Domestica, 289–90, hvor Titlinger nævnes sammen med Klipfisk, Rotskier, Bergefisk og Stockfisk.

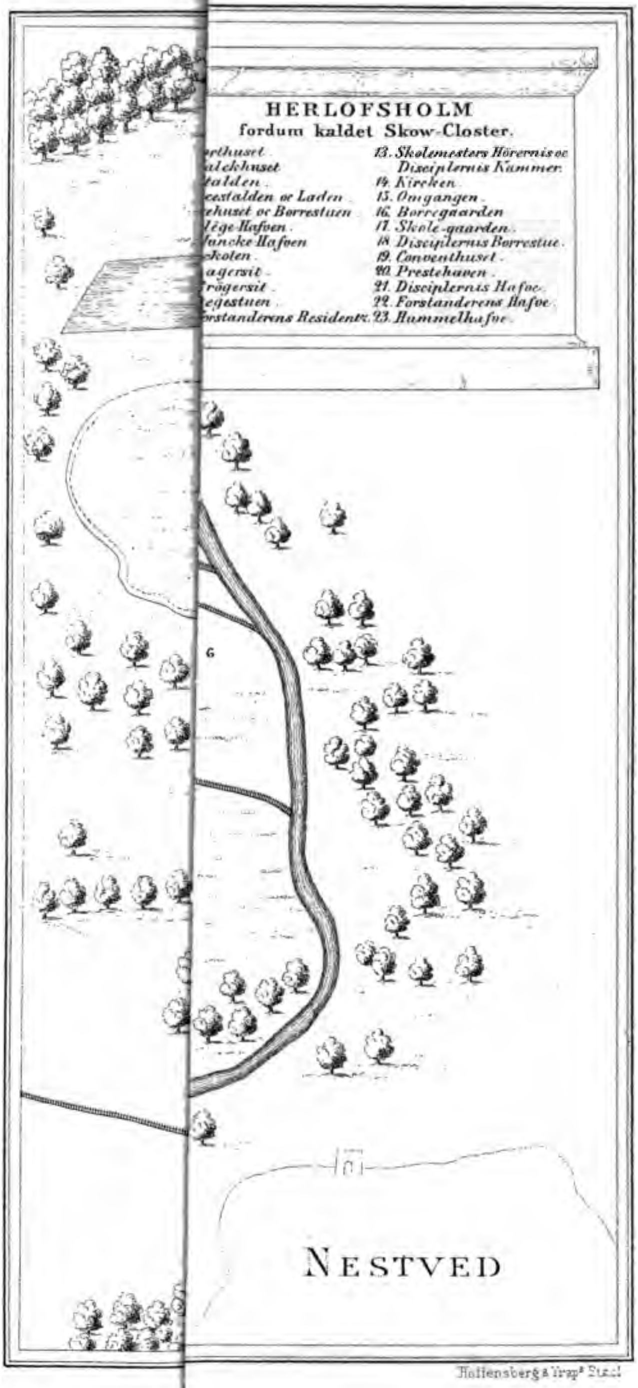
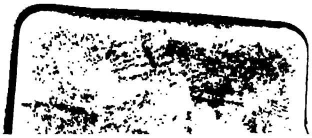
Hoffensberg & Trap's Etabl.